

IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

Megjelenik kéthavonta

13. (123.) évfolyam, 3. szám

Megjelent: 2018. június

Kiadja a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala

Felelős kiadó:

Dr. Lusczy Viktor

Felelős szerkesztő:

Bana Zsuzsanna

Tervezőszerkesztő:

Plette Péter

Tördelőszerkesztő:

Mányoki Anna

Szerkesztőség:

Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala

1054 Budapest, Zoltán u. 6.

Levélcím: 1438 Budapest, Pf. 415

E-mail: zsuzsanna.bana@hipo.gov.hu

Telefon: 474 5554

www.sztnh.gov.hu

Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Zrt.

Postacím: 1900 Budapest

Előfizetésben megrendelhető az ország bármely postáján,
a hírlapot kézbesítőknél, a www.posta.hu WEBSHOP-ban

(<https://eshop.posta.hu/storefront/>),

e-mailen a hirlapelofizetes@posta.hu címen,

telefonon a 06 1 767 8262 számon,

levélben az MP Zrt. 1900 Budapest címen.

Külföldre és külföldön előfizethető a Magyar Posta Zrt.-nél:
www.posta.hu WEBSHOP-ban (<https://eshop.posta.hu/storefront/>),
1900 Budapest, 06 1 767 8262, hirlapelofizetes@posta.hu

Egy szám ára: 2100 Ft

Egy évre: 12 600 Ft

SZTNH – 2018.003/3

HU ISSN

1587–5563

Szerkesztőbizottság:

Dr. Lusczy Viktor, a szerkesztőbizottság elnöke
Dr. Németh Gábor, a szerkesztőbizottság elnökhelyettese

Bana Zsuzsanna, dr. Baticz Csaba, dr. Botos-Penyigey Krisztina,
dr. Jókúti András, dr. Kiss Gabriella, dr. Lábady Péter,
dr. Zábori Zoltán

13. (123.) ÉVFOLYAM 3. SZÁM

IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

13. (123.) ÉVFOLYAM 3. SZÁM

2018. június

Dr. Kövecses Bettina

A nemleges megállapítási eljárás és összefüggései a bitorlási perrel

Dr. Palágyi Tivadar

A gének szabadalmazhatósága Európában és néhány fontosabb ázsiai és tengerentúli országban

Dr. Ladányi Katalin

A TradeMarker koncepció – marketingterv a nemzeti védjegy tudatosság és védjegybejelentési aktivitás növeléséért

SZELLEMI TULAJDON NEMZETI HIVATALA

Tájékoztató szerzőinknek

Az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle szerkesztősége örömmel fogad minden, a szellemi tulajdon védelmével foglalkozó írást. A beérkezett kéziratok a szerkesztőbizottság jóváhagyása esetén nyelvhelyességi és a kiadvány stílusához igazodó stilisztikai javítások után kerülnek publikálásra, amelyek nem érintik a mű tartalmi értékét. A kéziratot – a szerkesztőbizottság döntése alapján, az írás témája és mélysége szerint – a Tanulmányok, a Jegesetek, a Technikatörténet, a Fórum vagy a Hírek, események rovatban tesszük közzé. Az írás terjedelmét nem korlátozzuk, igen hosszú cikket esetleg két vagy több részben, egymást követő lapszámokban teszünk közzé a szerzővel történő egyeztetés után. Az egyes cikkekben kifejeződő állásfoglalásnak nem feltétlenül kell tükröznie a szerkesztőbizottság véleményét.

A Word vagy Rich Text formátumban készült kéziratokat e-mailben kérjük elküldeni az alábbi címek valamelyikére. Kérjük szerzőinket, hogy a szöveget ne formázzák, zárják balra, kiemelésként csak dőlt betűt alkalmazzanak, a címeiket, alcímeiket ne húzzák alá, a címhierarchiát lehetőleg számozással jelezzék. Tanulmányuk magyar és angol nyelvű összefoglalóját szíveskedjenek maximum 10 sorban mellékelni. A szövegben előforduló rövidítéseket, betűszókat első előfordulásukkor fel kell oldani. A hivatkozásokban kérjük az összes bibliográfiai adat (szerző, cím, kiadó, kiadás helye és éve, oldalszám, webcím) feltüntetését.

További kérdéseik esetén a szerkesztőség készséggel áll a rendelkezésükre (Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, 1054 Budapest, Zoltán u. 6., Bana Zsuzsanna szerkesztő, zsuzsanna.bana@hipo.gov.hu, anna.manyoki@hipo.gov.hu, tel.: 474 5554).

TARTALOM

<i>Dr. Kövecses Bettina</i>	A nemleges megállapítási eljárás és összefüggései a bitorlási perrel	7
<i>Dr. Palágyi Tivadar</i>	A gének szabadalmazhatósága Európában és néhány fontosabb ázsiai és tengerentúli országban	30
<i>Dr. Ladányi Katalin</i>	A TradeMarker koncepció – marketingterv a nemzeti védjegytudatosság és védjegybejelentési aktivitás növeléséért	38
<i>Dr. Palágyi Tivadar</i>	Külföldi hírek az iparjogvédelem területéről	64
Válogatás a Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményeiből		106
Könyv- és folyóiratszemle		139
Summaries		175

A folyóiratban megjelenő tanulmányok a szerzők véleményét tükrözik, amely nem feltétlenül azonos a szerkesztőbizottság álláspontjával.

CONTENTS

<i>Dr Bettina Kövecses</i>	Declaration of non-infringement and its connections with infringement suits	7
<i>Dr Tivadar Palágyi</i>	Patentability of genes in Europe and in some more important Asian and overseas countries	30
<i>Dr Katalin Ladányi</i>	The TradeMarker concept – marketing plan for national awareness raising on trademarks and trademark application activity	38
<i>Dr Tivadar Palágyi</i>	News in the field of industrial property protection abroad	64
Selection of advisory opinions of the Body of Experts on Copyright		106
Review of books and periodicals		139
Summaries		175

SOMMAIRE

<i>Dr Bettina Kövecses</i>	Le procès en déclaration de non-contrefaçon et ses rapports avec l'action en justice de l'infraction	7
<i>Dr Tivadar Palágyi</i>	La brevetabilité des gènes en Europe et dans plusieurs pays plus significants en Asie et d'outre mer	30
<i>Dr Katalin Ladányi</i>	La conception TradeMarker – un plan de marketing à accroître la prise de conscience nationale au sujet de marque et l'activité de la demande de marque	38
<i>Dr Tivadar Palágyi</i>	Nouveautés dans le domaine de la protection de propriété industrielle à l'étranger	64
Avis d'expert choisis du corps des experts en droits d'Auteur		106
Revue des livres et périodiques		139
Summaries		175

INHALT

<i>Dr. Bettina Kövecses</i>	Das Verfahren auf Feststellung der Nichtigkeit und seine Zusammenhänge mit dem Verletzungsprozess	7
<i>Dr. Tivadar Palágyi</i>	Die Patentfähigkeit der Gene in Europa und in einigen wichtigeren Ländern in Asien und in Übersee	30
<i>Dr. Katalin Ladányi</i>	Das Konzept TradeMarker – ein Plan für die Erhöhung des nationalen Markenbewusstseins und der Aktivität im Gebiet der Markenmeldungen	38
<i>Dr. Tivadar Palágyi</i>	Neuheiten auf dem Gebiet des gewerblichen Rechtsschutzes im Ausland	64
Ausgewählte Expertisen des Expertenkollegiums für Urheberrecht		106
Übersicht von Büchern und Zeitschriften		139
Summaries		175

A NEMLEGES MEGÁLLAPÍTÁSI ELJÁRÁS ÉS ÖSSZEFÜGGÉSEI A BITORLÁSI PERREL*

I. BEVEZETÉS

A szerző témaválasztását a szabadalombitorlási perek során a perstratégia kialakítása körében tapasztalt jogalkalmazási bizonytalanságok ihlették. Számos szakirodalom és cikk foglalkozik a szabadalombitorlási perek és a státusz eljárások (megsemmisítési eljárások, európai szabadalommal szembeni oppozíciós eljárások) összefüggéseivel, azonban kevés mű tűzte zászlajára a találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény (szabadalmi törvény) 37. §-a alapján indított nemleges megállapítási eljárás és az ugyanazon szabadalom alapján, ugyanazon termék vagy eljárás tárgyában (akár ugyanazon felek között) folyamatban lévő eljárások összefüggéseit, összehasonlítását. A tanulmány célja a jogalkotói szándék nyomába eredni, és felfedni, hogy a két eljárás – a gyakorlati alkalmazásra figyelemmel – milyen kapcsolatban áll egymással tárgyukat, céljukat, egymáshoz való viszonyukat tekintve, kitérve különösen arra, hogy a jogszabályi rendelkezések alapján a folyamatban lévő nemleges megállapítási eljárás jelenthet-e előkérdést a szabadalombitorlási eljárásban a polgári perjogi szabályok, azaz a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (régii Pp.) 152. § (1) bekezdése és a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. (új Pp.) törvény 123. §-a alapján.

Ennek megfelelően az alkalmazott vizsgálati módszer a nemleges megállapítási eljárás és a bitorlási per jogintézményeinek történeti és hatályos jogszabályi szövegein, azok szakirodalmi cikkekben megjelent értelmezésén és a jogintézmények gyakorlati megvalósulásának – a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala (SZTNH) és bíróságok határozatainak – vizsgálatán alapul. Annak érdekében, hogy a nemzeti eljárások működésének érdekességeit szemléltesse, összehasonlítás céljából – a teljesség igénye nélkül – a szerző nemzetközi gyakorlatból is

* A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala felsőfokú iparjogvédelmi tanfolyamának keretében készült szakdolgozat szerkesztett változata. A szerző a Bird & Bird nemzetközi ügyvédi iroda munkatársa.

szemezgetett.¹ A rövid nemzetközi összehasonlításban a Bird & Bird nemzetközi ügyvédi irodában dolgozó kollégái² tudására és tapasztalataira támaszkodott.

II. JOGTÖRTÉNETI KITEKINTÉS

A nemleges megállapítási eljárás nem új keletű intézmény a magyar jogrendszerben, évszázados múltra tekint vissza. A jelenleg hatályban lévő szabadalmi törvényt megelőzően hatályban volt szabadalmi jogszabályokban, már az 1895. évi XXXVII. törvény szabályozásáig visszamenően helyet kapott ez a jogintézmény, hiszen már a 19. században felmerült a jogbizonytalanság elkerülésének igénye az új műszaki megoldások hasznosításakor.

A jogalkotó már az 1895-ös törvény esetében is abból indult ki, hogy a nemleges megállapítási eljárás célja és feladata nem a peres felek jogainak és a szubjektív tényeknek a mérlegelése és megállapítása, hanem az objektív tényeké, azaz pusztán a szabadalom és a termék vagy eljárás műszaki jellemzőinek az összevetése. Ez lényegében különbözteti meg a nemleges megállapítási eljárás célját és metodikáját a bitorlási perben vizsgált tényektől és a vizsgálat módjától. Ez a különbség önmagában már korábban sem jelentette azt, hogy a két eljárás között ne lenne jogi értelemben átfedés. Ahogy Posteinerné Toldi Márta³ is írja, a nemleges megállapítási eljárás során az ütközés megállapításának önmagában nincs értelme, hiszen az a felek jogi helyzetére nézve nem enged semmilyen következtetést, csupán a bitorlás potenciális felelősségére utal. Ennek okán az ütközés igenlő megállapítása helyett az eljáró hatóság a kérelem elutasításáról rendelkezik, míg a bitorlás megállapításáról már a bíróság rendelkezhet. Figyelemre méltó azonban, hogy már az 1895-ös szabályozásban is megjelent a hatóság nemleges megállapításának önálló jogi kihatása, azaz a nemleges megállapítást kimondó határozat önmagában kizárta a bitorlás megtörténtének a megállapítását.

A jogbiztonságra törekvés tehát már az 1895-ös törvénynek is sarkalatos pontja volt. Az 1895-ös törvény rendelkezéseit megtartva az újabb szabadalmi törvény, az 1969. évi II. törvény (és az 1983. évi 5. számú törvényerejű rendelet is) is tartalmazta ezt a jogintézményt

¹ A dolgozatnak nem célja részletes jog-összehasonlítást végezni az egyes országokban hatályos jogszabályok és gyakorlat tekintetében, ez önálló dolgozat témáját képezné. Ez a munka szigorúan a nemleges megállapítási eljárás jogrendszerenként eltérő jogintézményére kísérel meg változatos példákat bemutatni.

² A dolgozat elkészítéséhez tudásukkal és tapasztalatukkal segítséget nyújtottak: Jane Owen (Ausztrália), Bruno Vandermeulen, Domien Op de Beeck, Jean-Christophe Troussel (Belgium), Christian Harmsen, Kerstin Otto és Michelle Treue-Abanador (Németország), Jiří Malý és Vojtěch Chloupek (Cseh Köztársaság), Matthew Laight és Yang Li (Kína), Manuel Lobato (Spanyolország), Yves Bizollon, Jean- és Baptiste Thienot (Franciaország), Patrick Kelleher (Egyesült Királyság), Elisabetta Bandera és Cristiana Andreotta (Olaszország), Piotr Dynowski és Piotr Zawadzki (Lengyelország), Anan Sivananthan és Oh Pin-Ping (Szingapúr).

³ Posteinerné Toldi Márta: A nemleges megállapítási eljárás sajátosságai. Iparjogvédelmi Szemle, a Szabadalmi Közlöny és Védjegyértéskítő melléklete, 102. évf. 3. sz., 1997. június, p. 20–24.

mindannak ellenére, hogy ilyen eljárást akkoriban viszonylag ritkán kezdeményeztek.⁴ Éppen ezek kihasználatlanságára tekintettel Posteinerné Toldi Márta szerint mind az 1969. évi II. törvény, mind pedig a szabadalmi törvény előkészítése során felvetődött a jogalkotó részéről, hogy vajon indokolt-e ennek az eljárásnak a fenntartása. Ugyan az akkor rendelkezésre álló statisztikai adatokból⁵ egyenesen nem következett az eljárásban rejlő lehetőségek gyakori kihasználtsága, a jogalkotó az eljárás megtartása során azt vallotta, hogy egy eljárás ritkasága önmagában nem bizonyítja annak felesleges voltát.⁶

A hatályban lévő szabadalmi törvény alapján a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala⁷ előtt az elmúlt öt évben indult nemleges megállapítási eljárások száma sem tekinthető számottevőnek, különösen, ha a hivatal előtt már jogerőre emelkedett határozatok számát⁸ vesszük alapul. A jogintézmény történetét tekintve látható, hogy többször felmerült a kérdés, hogy a nemleges megállapítási eljárásban rejlő lehetőségek indokolják-e a jogintézmény fenntartását. Ez jelenleg a jogérvényesítés gyakorlati tendenciái alapján is időszerű kérdés, hiszen a tapasztalatok azt mutatják, a már folyamatban lévő – a nemleges megállapítási eljárást követően indított – bitorlási perre a már folyamatban lévő nemleges megállapítási eljárás nincs érdemi hatással, azaz az eljárás éppen a bitorlást megelőző funkció betöltésére válik alkalmatlanná.

III. A NEMLEGES MEGÁLLAPÍTÁSI ELJÁRÁS SZABÁLYOZÁSA A HATÁLYOS SZADALMI TÖRVÉNY ALAPJÁN

A nemleges megállapítási eljárás szabályozása az évtizedek alatt kevés változáson ment keresztül. Jogtörténeti gyökereit megtartva *elméleti* célja ma is az, hogy a piac szereplőinek rendelkezésére álljon egy eljárás, amely lehetővé teszi az esetleges szabadalombitorlás megelőzését egy új eljárás vagy termék hasznosítását megelőzően vagy annak hasznosításakor. *Hergár Jenő* az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 4. (114.) évfolyam 4. számában (2009. augusztus) ismerteti azokat a lehetséges módszereket, amelyek a találmányok szabadalmi oltalmába ütköző termékek gyártása és forgalmazása miatt indított bitorlási perek elkerülésére alkalmasak.⁹ Így többek között említi a nemleges megállapítási eljárás megindítását mint „a jóhiszemű kérdező módszerét”, amely, ha a hivatal a kérelemnek helyt ad, azt ered-

⁴ 54 befejezett eljárás 1990–1996 között, l. *Posteinerné*: i. m. (3).

⁵ *Posteinerné*: i. m. (3).

⁶ *Posteinerné*: i. m. (3).

⁷ A találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény (szabadalmi törvény) 44. § (2) bekezdés d) pontja értelmében a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala hatáskörébe tartozik a nemleges megállapítási eljárás lefolytatása.

⁸ A hivatal 2012–2016 közötti időszakot vizsgáló statisztikái alapján két nemleges megállapítási eljárásban meghozott döntés emelkedett első fokon a hivatal előtt jogerőre.

⁹ *Hergár Jenő*: Módszerek a találmányok oltalmába ütköző termékek gyártása és forgalmazása miatt indított bitorlási perek elkerülésére, a lehetséges ellenlépések. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 4. (114.) évf. 4. sz., 2009. augusztus, p. 107.

ményezi, hogy a kérelmező által leírt megoldás nem ütközik a megjelölt szabadalmi oltalomba, és ebben az esetben a törvény értelmében ellene nem indítható bitorlási per.

A szabadalmi törvényhez fűzött miniszteri indoklás is megerősíti, hogy a találmány- és szabadalombitorlás szabályozásában elődeihez mérten nem hoz számottevő, tételes jogi újdonságokat. Az indoklás szerint *„a jogbiztonságot szolgálja a nemleges megállapítás lehetősége. E jogintézmény ugyanis lehetőséget nyújt határesetekben a gazdálkodó szervezetek számára arra, hogy tisztázzák a hasznosítani kívánt termék vagy eljárás szabadalmi jogi státuszát. A nemleges megállapítást kimondó jogerős határozat – erga omnes hatállyal – kizárja, hogy a megjelölt szabadalom alapján ugyanarra a termékre vagy eljárásra vonatkozóan szabadalombitorlás miatt eljárást indítsanak”*.

Eme „tisztázás” eszköze, hogy az adott piaci szereplő a hivatalhoz benyújtott határozott kérelem útján – minden előzetes feltétel nélkül¹⁰ – kérheti annak megállapítását, hogy az adott termék vagy eljárás nem ütközik egy meghatározott szabadalomba. Az eljárás konkrét célja a bitorlási per, illetve a perhez vezető bitorlási helyzet kialakulásának a megelőzése.¹¹ Eme konkrét cél gyakorlati megvalósulása azonban több okból is aggályos lehet.

Mint láttuk, a szabadalmi törvények nemleges eljárást szabályozó rendelkezései lényegében 1895 óta változatlanok.¹² A dolgozat írásakor hatályban lévő, a találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény (szabadalmi törvény) 37. § és 82. § (1)–(2) bekezdése rendelkezik a nemleges megállapítási eljárásról,¹³ az alábbiak szerint:

37. § (1) Aki attól tart, hogy ellene szabadalombitorlás miatt eljárást indítanak, az eljárás megindításáig kérheti annak megállapítását, hogy az általa hasznosított vagy hasznosítani kívánt termék vagy eljárás nem ütközik valamely, általa megjelölt szabadalomba.

¹⁰ A továbbiakban látni fogjuk, hogy más országokban a jogalkotó a nemleges megállapítási eljárás megindítását különböző előfeltételek teljesüléséhez köti.

¹¹ Kürtös József, Kürtössy Jenő, Végh László, Bretz László, Buzásné Nagy Zsuzsanna: Szabadalmi jog. In: Iparjogvédelem. Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, Budapest, 2012, szerk.: Baho-Borzók Noémi, p. 11–71., itt: p. 49.

¹² 1895. évi XXXVII. törvénycikk 57. § A ki valamely ellene indítandó bitorlási keresettől tart, jogosítva van a szabadalmi hatóságok határozata által megállapíttatni, hogy az általa előállított vagy használt tárgy vagy eljárás valamely általa megjelölendő szabadalomba nem ütközik. Az ez iránti kérelem, az előállítandó tárgy vagy eljárás leírásának csatolása mellett, a szabadalmi hivatalnál két példányban nyújtandó be. Az egyik példány a szabadalom tulajdonosának kiadandó avval, hogy a meghatározandó záros határidőn belül esetleges nyilatkozatát a szabadalmi hivatalnál beadhatja. A kérelem a szabadalmi hivatal bírói osztályánál tárgyalatik, s a feleknek s szükség esetében szakértőknek meghallgatása után döntenek el. Az eljárás költségét a kérelmező viseli. A bírói osztály határozata ellen 30 nap alatt felfolyamodásnak van helye a szabadalmi tanácshoz. A megállapítást magában foglaló jogérvényes határozat kizárja az ugyanazon tárgyra vonatkozó bitorlás iránti eljárást az ellen, a kinek kérelmére a megállapítási határozat hozatott. Nem kérhet megállapítás iránt eljárást az, a ki ellen a büntető bíróságnál ugyanazon szabadalomra vonatkozó bitorlás iránti eljárás van folyamatban.

¹³ A használati minták oltalmáról szóló 1991. évi XXXVIII. törvény 20. §-a gyakorlatilag, a mintaoltalom sajátosságait figyelembe véve, a szabadalmi törvényt ismétli meg.

(2) A nemleges megállapítást kimondó jogerős határozat kizárja, hogy a megjelölt szabadalom alapján ugyanarra a termékre vagy eljárásra vonatkozóan szabadalombitorlás miatt eljárást indítsanak.

82. § (1) A nemleges megállapításra (37. §) irányuló kérelemhez mellékelni kell a hasznosított vagy hasznosítani kívánt termék vagy eljárás, valamint a megjelölt szabadalom leírását és rajzát. Ha az európai szabadalom hatályossá válásához nem nyújtották be az európai szabadalom szövegének magyar nyelvű fordítását, vagy azt a szabadalmas nem bocsátotta a kérelmező rendelkezésére, a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala a kérelmező ilyen irányú kérelmére felhívja a szabadalmast a fordítás benyújtására.

(2) A nemleges megállapításra irányuló kérelmet csak egy szabadalom és egy hasznosított vagy hasznosítani kívánt termék vagy eljárás tekintetében lehet benyújtani.

A szabadalmi törvény iránymutatása egyszerűnek látszik, csupán annyit kíván meg a megállapítást kérelmezőtől, hogy a bitorlási per megindítása előtt éljen ezzel a lehetőséggel, és a kérelemben a szabadalom és a szóban forgó termék vagy eljárás részletes összehasonlítását bocsássa rendelkezésre.¹⁴ Ezen információk alapján tehát a nemleges megállapítási eljárás tárgya annak a megállapítása, hogy egy adott termék vagy eljárás nem ütközik a kérelmező által megjelölt szabadalom oltalmi körébe. Az eljárás „nemleges” természeté miatt az SZTNH – a kérelmező által rendelkezésre bocsátott leírást és összehasonlítást¹⁵ alapul véve – a felhívott szabadalom oltalmi körének vizsgálatával azt állapítja meg, hogy az adott termék vagy eljárás *nem* ütközik az oltalmi körbe. Az összevetés során azt kell vizsgálni, hogy a szabadalom főigénypontjának összes jellemzője megvalósul-e a vizsgált termékben vagy eljárásban.¹⁶ Az Iparjogvédelem¹⁷ című könyv szerzői megerősítik, hogy ha a vizsgált termékben (vagy eljárásban) a főigénypont valamennyi jellemzője megvalósul, a kérelmezői megoldás még abban az esetben is a szabadalom oltalmi körébe esik, ha az igénypontban nem szereplő jellemzőkön túl további ismérvei is vannak. Amennyiben a hivatal az eljárás lefolytatásának eredményeképpen arra a következtetésre jut, hogy a termék (vagy az eljárás) a szabadalom oltalmi körébe esik, a nemleges megállapítás iránti kérelmet egyszerűen elutasítja. Ellenkező esetben az SZTNH a döntés tartalmát tekintve a határozat rendelkező részében a nemleges megállapítási kérelemnek helyt ad, és megállapítja, hogy az ügy tárgyát képező megoldás *nem* ütközik a megjelölt szabadalomba.¹⁸

¹⁴ Lásd: A szabadalmi ügyintézés módszertani útmutatója, VI. fejezet, Egyéb szabadalmi eljárások: <http://www.sztnh.gov.hu/hu/szakmai-oldalak/szabadalmi-oltalom/a-szabadalmi-ugyintezes-modszertani-utmutatoja>.

¹⁵ Kürtös, Kürtössy, Végh, Bretz, Buzásné: i. m. (11), p. 50.

¹⁶ Kürtös, Kürtössy, Végh, Bretz, Buzásné: i. m. (11), p. 50.

¹⁷ Kürtös, Kürtössy, Végh, Bretz, Buzásné: i. m. (11), p. 51.

¹⁸ P0700344/43 ügyiratszámú határozat a nemleges megállapítás kimondásáról szabadalmi ügyben, 2012. augusztus 13.

Bár az SZTNH módszertani útmutatója¹⁹ szerint elutasító határozat esetén a határozat rendelkező része nem mondhatja ki, hogy a kérelmező terméke vagy eljárása beleütközik a megjelölt szabadalomba, ha a tanács ütközést állapít meg, a kérelmet el kell utasítania. Azon túl, hogy gyakorlatban a hivatal a nemleges megállapítás iránti kérelem elutasítása tárgyában igen részletes indokolással ellátott határozatot hoz, így különösen kitér a vizsgálat tárgyát képező termék vagy eljárás kérelmező általi ismertetésére – amely akár fiktív termékre is vonatkozhat –, a megjelölt szabadalom oltalmi körének részletes elemzésére, adott esetben az elsőbbség napján ismert technika állásának ismertetésére is, az elutasító határozatban – annak indokolásában ugyan – mégis kimondásra kerül, hogy a vizsgált termék vagy eljárás az adott szabadalomba ütközik,²⁰ vagy hogy a termék az adott oltalom oltalmi körébe esik.²¹ Leszögezhetjük mindenestre, hogy az SZTNH a nemleges megállapítási eljárásban az objektív tények összevetésével hozza meg döntését, azaz a kérelmező által megvalósított hasznosítási cselekményeket egyáltalán nem vizsgálja.

A szabadalmi törvény 37. §-a az „időbeliség”²² tekintetében rögzíti, hogy nemleges megállapítási eljárás megindítására csak és kizárólag a bitorlási pert megelőzően kerülhet sor. Tehát kizárt az az eset, hogy egy már megindított bitorlási perben az alperes védekezésképpen azzal lehetetlenítse el a bitorlási per lefolytatását, hogy nemleges megállapítási eljárást indít. A hivatalnak a rendelkezésre álló adatok alapján kötelessége megvizsgálni, hogy a nemleges megállapítást kérő ellen, vagy az adott termék vagy eljárás tárgyában indult-e eljárás a megjelölt szabadalom bitorlása miatt.²³ Amennyiben e vizsgálat során arra az eredményre jut, hogy ilyen eljárás már folyamatban van, az SZTNH vélhetően azt is vizsgálja, hogy a bitorlási perben hivatkozott termék vagy eljárás a nemleges megállapítási eljárás során a kérelmező által előterjesztett ismertetéssel megfeleltethető-e vagy sem. Ha a válasz igen, a hivatal a nemleges megállapítás iránti kérelmet elutasítja. Ha azonban e vizsgálat során arra a következtetésre jut, hogy a bitorlási per tárgya nem ugyanaz a termék vagy eljárás, amelyre vonatkozóan a nemleges megállapítási kérelmet előterjesztették, a nemleges megállapítási eljárás lefolytatásától nem tekinthet el.²⁴ Összegezve tehát az SZTNH minden esetben, amikor a nemleges megállapítás iránti kérelmet a bitorlási per megindítását

¹⁹ Lásd: i. m. (14), 3.8 pont, itt: p. 80.

²⁰ P990380/55 ügyiratszámú határozat a nemleges megállapítás iránti kérelem elutasításáról szabadalmi ügyben, 2013. február 11.

²¹ U1300159/27 ügyiratszámú határozat a nemleges megállapítás iránti kérelem elutasításáról használati mintaoltalmi ügyben, 2017. december 20.

²² Időbeliség alatt a szerző a nemleges megállapítási eljárás megindítására rendelkezésre álló, jogszabályszerű időpontot vagy időintervallumot érti.

²³ Kürtös, Kürtössy, Végh, Bretz, Buzásné: i. m. (11), p. 50.

²⁴ Jogeset-ismertetés in *Posteinerné*: i. m. (3).

megelőzően terjesztették elő,²⁵ köteles az eljárást lefolytatni, még abban az esetben is, ha később a törvényszék előtt a szabadalmas ugyanazon megoldásra hivatkozással a bitorlás és jogkövetkezményeinek megállapítása iránt keresetet indít a szabadalmi törvény 104. § (1) bekezdés c) pontja alapján.

A szabadalmi törvény rögzíti továbbá azt is, hogy a nemleges megállapítást kimondó jogerős határozat kizárja, hogy a megjelölt szabadalom alapján ugyanarra a termékre (vagy eljárásra) vonatkozóan szabadalombitorlás miatt eljárást indítsanak. Azaz az időbeliség kérdését tekintve elfogadhatjuk, hogy amennyiben már született a nemleges megállapítás tárgyában jogerős döntés, bitorlási per indításának – *erga omnes* hatállyal – nincs helye. E fenti „időkorlátok” alapján nemleges megállapítási eljárás tehát csak a bitorlási pert megelőzően indítható, azonban a bitorlási per kimenetelére csak és kizárólag az ezen eljárásban meghozott jogerős döntésnek van érdemi hatása.

A szabadalmi törvény gyakorlati alkalmazása során több kérdés is felmerülhet az időbeliség tekintetében. Mind a szabadalmi törvény, mind pedig a törvényhez fűzött indokolás, de a bírói gyakorlat is adós maradt azon jogértelmezés vagy jogtechnikai eszköz kidolgozásával, amely ténylegesen biztosítja a nemleges megállapítási eljárást időben megindító, azaz jóhiszeműen eljáró kérelmező számára a bitorlási pert megelőző funkció gyakorlati teljesülését. Ugyanis a szabadalmi törvény 37. §-a az időbeliség tekintetében egyértelműen elsőbbséget követel meg a nemleges megállapítási eljárás kérelmezőjétől, míg a nemleges megállapítási eljárásban hozott határozathoz kizárólag jogerőssé válását követően fűz joghatást. A nemleges megállapítás iránti eljárás időtartama, a jogerős döntés meghozataláig, hosszú éveket is jelenthet.²⁶ Látható, hogy erre az időtartamra a törvény nem állapít meg semmilyen szabályt sem, amely adott esetben akár az elsőfokú (de nem jogerős) hivatali döntéshez bármilyen joghatást (még ha az csak átmeneti is) fűzne. Ennek a helyzetnek az áthidalását – azaz, ha már megindult a nemleges megállapítás iránti eljárás, de jogerős döntés vagy *ad absurdum* még elsőfokú hivatali döntés sem született, de a törvényszék előtt a bitorlási per is folyamatban van – a jogalkotó egész egyszerűen a jogalkalmazóra bízta.

Az SZTNH előtti eljárásokat tekintve elmondható, hogy az elmúlt öt év adatai alapján²⁷ évente átlagosan egy nemleges megállapítás iránti kérelmet terjesztenek elő. Ugyanezen időszakot vizsgálva csupán kettő ügyben emelkedett jogerőre a nemleges megállapítás ügyében

²⁵ A Fővárosi Törvényszék a 3.Pk.25.084/2014/3. számú végzésében leszögezte, hogy a szabadalmi törvény 37. § (1) bekezdése szerint a szabadalmas által a kérelmezőnek írt felszólító levél és a Nemzeti Adó- és Vámhivatal előtt iparjogvédelmi jogok megsértésének gyanúja alapján tett bejelentés nem tekinthető úgy, mintha a szabadalmas a nemleges megállapítás iránti eljárást megelőzően a szabadalombitorlás iránti eljárást megindította volna. Ugyanis a szabadalombitorlás iránti eljárás a keresetlevélnek a bírósághoz [Szt. 104. § (1) bekezdés c) pont] történő benyújtásával veszi kezdetét.

²⁶ A 224 861 lajstromszámon nyilvántartott szabadalom tárgyában a hivatal előtti megváltoztatási kérelem alapján a Fővárosi Törvényszék, valamint fellebbezés alapján a Fővárosi Ítéltábla előtti átlagos időtartamnak tekinthető eljárásokat összevetve összesen 4 és fél évig tartó eljárás alapján.

²⁷ A 2012–2016 évre vonatkozó hivatali statisztikai adatokat alapul véve.

hozott határozat a hivatal előtt. Egy nemleges megállapítás iránti eljárás a rendelkezésre álló jogorvoslati lehetőségek kihasználása nélkül is akár hat évig is elhúzódhat.²⁸

Az SZTNH nemleges megállapítási kérelem tárgyában meghozott döntésével szemben fellebbezésre nincs lehetőség, azonban a szabadalmi törvény 85. § (1) bekezdés a) pontja alapján a kézbesítéstől számított 30 napon belül a Fővárosi Törvényszékhez címzett, ám a hivatalhoz benyújtott megváltoztatási kérelemmel lehet élni. A megváltoztatási kérelem elbírálása a Fővárosi Törvényszék hatáskörébe tartozik. A törvényszék a megváltoztatási kérelem alapján többféle tartalmú döntést hozhat, így

- i) megváltoztathatja az SZTNH döntését [szabadalmi törvény 100. § (1)];
- ii) a hivatalt új eljárásra és új határozat hozatalára utasíthatja [szabadalmi törvény 100. § (2)], továbbá
- iii) a határozat helybenhagyása mellett a megváltoztatási kérelmet elutasíthatja.

Bármely lehetőség szerint dönt is a Fővárosi Törvényszék, az általa meghozott végzésel szemben további jogorvoslati lehetőség, fellebbezés áll a felek rendelkezésére. Azaz az SZTNH előtt indult eljárás könnyen háromfokú eljárássá duzzad, amely a nemleges megállapítási eljárás akár 3-5 évvel való elhúzódását is eredményezheti, bizonytalan helyzetbe hozva ezzel a jóhiszemű kérelmezőt, aki mindaddig, amíg jogerős döntés nem születik – a szabadalmi törvény rendelkezésének szó szerinti értelmezése alapján – kiszolgáltatott marad a szabadalmas jogérvényesítésével (bitorlási per) szemben.

IV. A NEMLEGES MEGÁLLAPÍTÁSI ELJÁRÁS ÉS A BITORLÁSI PER KAPCSOLÓDÁSI PONTJAI

A fent kifejtettek fényében megállapíthatjuk, hogy a jogalkotót vélhetően az a szándék vezérelte, hogy hatékonyan alkalmazható és érvényesíthető eszközt bocsásson a piaci szereplők kezébe azáltal, hogy a jogbiztonság szem előtt tartásával a szabadalmas rendelkezésére álló peres érvényesítés ellenpontjaként bevezette a nemleges megállapítási eljárást mint megelőző védekezési eszközt.

A gyakorlatban előfordul azonban, hogy a nemleges megállapítási eljárást a jogszabály előírásának megfelelően a bitorlási per megindítását megelőzően megindították, azonban a szabadalmas ezt követően bitorlási kereset útján érvényesíteni kívánja a szabadalomhoz fűződő jogait, azaz bitorlási pert indít a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bíróság²⁹ előtt. Azaz a fentebb tárgyalt időbeliség kérdése éppen a bitorlási perrel fennálló relációban

²⁸ A 3045/90/58 ügyiratszám, a 213 408 lajstromszámú szabadalom tekintetében folytatott nemleges megállapítási eljárás tapasztalatai alapján.

²⁹ Magyarországon a szabadalmi törvény 86. § (1) bekezdése, valamint a Pp. 20. § (1) és (3) bekezdés a) pontjának aa) alpontja alapján a Fővárosi Törvényszék rendelkezik hatáskörrel és kizárólagos illetékességgel.

jelent különös kihívást. De valójában mi a közös és mik a különbségek a nemleges megállapítási eljárásban és a bitorlási perben?

Azt már tudjuk, hogy a nemleges megállapítási eljárás során a hivatal azt vizsgálja, hogy a kérelmező által hivatkozott termék vagy eljárás egy adott szabadalom főigénypontjába ütközik-e, míg a bitorlási per során a bíróság azt vizsgálja, hogy az alperes a felperes által hivatkozott *tevékenységgel* a felperes szabadalmát sérti-e. Ennek során a bíróság elsősorban a következőket vizsgálja:

- i) a szabadalom érvényes-e;
- ii) az alperes által állítólagosan hasznosított termék vagy eljárás a szabadalom oltalmi körébe ütközik-e; majd csak ezt követően vizsgálja a bíróság, hogy
- iii) az alperes valójában megvalósította-e a felperes által sérelmezett tevékenységeket.

Nem nehéz észrevenni, hogy a nemleges megállapítási eljárás során az SZTNH az *i*)³⁰–*ii*) feltételeket szintén vizsgálja, azaz a hivatal eljárásának vizsgálódási köre és a törvényszék által a bitorlási per során vizsgált feltételek az *i*)–*ii*) feltételek tekintetében gyakorlatilag teljesen megegyeznek egymással.

Az eljárások részbeni egyezősége egy olyan hipotetikus, de nem ritka felállás esetén okozhat komoly eljárásjogi kérdést, ahol mindkét eljárásban egyezik a tárgybeli szabadalom, a felek és a hasznosított termék is. Egy ilyen esetben azonnal szükséges megvizsgálni, hogy a folyamatban lévő nemleges megállapítási eljárás ténylegesen milyen kihatással van, illetve lehet a bitorlási perre, így különösen azt, hogy képezheti-e a nemleges megállapítási eljárás a bitorlási per előkérdését.

Az alábbi táblázatban röviden megtalálható, hogy az ügy eldöntése szempontjából milyen főbb kérdéseket vizsgál a hivatal a nemleges megállapítási eljárás során, illetve a bíróságok a bitorlási per során.

³⁰ Az SZTNH a nemleges megállapítási eljárás során vizsgálja azt is, hogy a kérelmező által hivatkozott szabadalom érvényes-e. A szabadalmi ügyintézés módszertani útmutatója – Lásd: <http://www.sztnh.gov.hu/hu/szakmai-oldalak/szabadalmi-oltalom/a-szabadalmi-ugyintezes-modszertani-utmutatoja> – VI. fejezet „Egyéb szabadalmi eljárások” (2017. 07. 27.) 70. oldalán foglaltak és az Szt. 50. § (3) bekezdése alapján a hivatal a nemleges megállapítási eljárást mindaddig felfüggeszti, amíg a megjelölt szabadalommal szemben a megsemmisítési eljárás folyamatban van.

Nemleges megállapítási eljárás	Bitorlási per
<i>A szabadalom érvényességének a vizsgálata</i>	
A szabadalom a nemleges megállapítási eljárásban mindaddig érvényesnek tekintendő, ameddig az jogerősen megsemmisítésre nem kerül. Ha az érvényesség kérdésében megsemmisítési eljárás van folyamatban az SZTNH vagy – Magyarországon hatályosított európai szabadalom esetén – az Európai Szabadalmi Hivatal (ESZH) előtt, akkor a hivatal az eljárást az Szt. 50. § (3) bekezdése ³¹ alapján az érvényesség tárgyában a jogerős döntés meghozataláig <i>felfüggeszti</i> . ³²	A szabadalom a bitorlási perben mindaddig érvényesnek tekintendő, ameddig az jogerősen megsemmisítésre nem kerül. Ha az érvényesség kérdésében megsemmisítési eljárás van folyamatban az SZTNH vagy – Magyarországon hatályosított európai szabadalom esetén – az Európai Szabadalmi Hivatal előtt, akkor a bíróság a pert a Pp. 152. § (1) bekezdése alapján az érvényesség mint előkérdés tárgyában a jogerős döntés meghozataláig <i>felfüggesztheti</i> . ³³
<i>Az oltalmi kör terjedelmének a vizsgálata</i>	
A szabadalmi törvény 37. § (1) bekezdése alapján a nemleges megállapítási eljárásban a hivatal azt állapítja meg, hogy a kérelmező által hasznosított vagy hasznosítani kívánt termék vagy eljárás nem ütközik valamely, a kérelmező által megjelölt szabadalomba. A fentebb részletesen kifejtettek alapján tehát az SZTNH a nemleges megállapítás iránti kérelem alapján részletes indokolással ellátott határozatot hoz, így különösen kitér a vizsgálat tárgyát képező termék vagy eljárás ismertetésére, a megjelölt szabadalom oltalmi körének részletes elemzésére, adott esetben az elsőbbség napján ismert technika állásának ismertetésére is, majd ezek összevetésével vizsgálja meg, hogy a felhívott szabadalom főigénypontjai az adott termékre vagy eljárásra ráolvashatóak-e. Azaz a szabadalombitorlási eljárással inverz logikai kapcsolatban áll. ³⁴	A bíróság a szabadalmas által benyújtott kereseti kérelem alapján az alapul szolgáló jog érvényességét követően azt vizsgálja, hogy a rendelkezésre bocsátott adatok alapján az alperes terméke vagy eljárása a felperes szabadalmának oltalmi körébe esik-e, azaz hogy a szabadalom főigénypontjának valamennyi jellemzője megvalósul-e a bitorlónak vélt termékben vagy eljárásban. Tehát a vizsgálat terjedelmét tekintve azonos a nemleges megállapítás iránti eljárásban a hivatal által lefolytatott vizsgálattal, de a folyamatban lévő nemleges megállapítási eljárásra tekintettel a bíróság újabb gyakorlata alapján nem függeszti fel a per tárgyalását. ³⁵

³¹ Szt. 50. § (3) bekezdése: „A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala a szabadalmi eljárást az ügyfél kérelmére vagy hivatalból felfüggeszti, ha az ügy az azzal szorosan összefüggő, a hatáskörébe tartozó egyéb eljárásban hozott döntése nélkül megalapozottan nem dönthető el.”

³² Lásd i. m. (14), p.70.

³³ A Legfelsőbb Bíróság Pf. IV.24.683/2010/4. számú végzése értelmében „a szabadalom törlése iránti kérelem elbírálása a szabadalombitorlás megállapítása iránt indított per eldöntése szempontjából érdemi előzetes kérdésnek minősül, ezért a jelen per tárgyalásának felfüggesztése a folyamatban levő, szabadalombitorlás iránti eljárás jogerős befejezéséig nem mellőzhető.”

Nemleges megállapítási eljárás	Bitorlási per
<i>A bitorló tevékenység megvalósulásának a vizsgálata</i>	
Nem alkalmazandó nemleges megállapítás esetén. Az SZTNH pusztán a kérelmező által ismertett termék vagy eljárás jellemzőit veti össze a felhívott szabadalom főigénypontjainak jellemzőivel, azaz a kérelmező tevékenységét, egyes hasznosítási cselekmények megvalósítását <i>nem vizsgálja</i>.	A szabadalmi törvény 19. § (1) bekezdése szerint <i>a szabadalmi oltalom alapján a szabadalom jogosultjának – a szabadalmasnak – kizárólagos joga van a találmány hasznosítására</i>. A bitorlási per során a bíróság tehát azt vizsgálja, hogy a szabadalmas által megjelölt személy (alperes) a szabadalmas engedélyének hiányában a szabadalmi törvény 19. § (2) bekezdésben taxatív felsorolt tevékenységeket megvalósította-e, azaz <i>a) előállítja, használja, forgalomba hozza, illetve forgalomba hozatalra ajánlja a találmány tárgyát képező terméket, vagy e terméket ilyen célból raktáron tartja vagy az országba behozza;</i> <i>b) használja a találmány tárgyát képező eljárást, vagy – ha tud arról, illetve a körülmények alapján nyilvánvaló, hogy az eljárás nem használható a szabadalmas engedélye nélkül – másnak az eljárást használatra ajánlja;</i> <i>c) előállítja, használja, forgalomba hozza, illetve forgalomba hozatalra ajánlja, vagy ilyen célból raktáron tartja vagy az országba behozza a találmány tárgyát képező eljárással közvetlenül előállított terméket.</i>

A fenti összehasonlítást figyelembe véve úgy tűnik, hogy a nemleges megállapítási eljárás során vizsgált körülmények részben átfedésben állnak a bíróság által a bitorlási per során vizsgált körülményekkel, azaz előkérdésnek tekinthetők. Ennek fényében kérdéses, hogy megvalósulni látszik-e a nemleges megállapítási eljárás bitorlási pert megelőző szerepe, miközben a szabadalmas belátása szerint bármikor megindíthatja a bitorlási pert – függetlenül attól, hogy nemleges megállapítási eljárás van folyamatban – és abban a bíróság a nemleges

³⁴ Lantos Mihály: A nemleges eljárások jelentősége szabadalmi ügyekben. Napi Gazdaság, Innováció melléklet, 25. évf., 99. (6430.) sz., p. 14. (2015. május 26.).

³⁵ Bár Lantos a fenti idézett cikkben még megemlíti, hogy abban az esetben, „ha egy nemleges megállapítás iránt indított eljárás után a szabadalmas mégis megindítja a szabadalombitorlási eljárást, a törvényszéknek ebben az esetben először azt kell vizsgálnia, hogy a szabadalombitorlás feltételezett tárgyát képező műszaki megoldás azonos-e azzal a megoldással, amellyel kapcsolatban a nemleges megállapítási eljárás megindult. Ez esetben a kérelmező kérheti a szabadalombitorlási eljárás felfüggesztését a nemleges megállapítási eljárásban hozott jogerős döntésig. Az ilyen kérelmeknek általában helyt szoktak adni”, a bíróságok legújabb gyakorlata azonban nem ezt igazolja, így a Fővárosi Ítélőtábla 8.Pf.20.772/2017/4. számú végzésében foglaltak sem.

megállapítási eljárásra tekintet nélkül, annak folyamatban léte alatt is döntést hozhat olyan kérdésekben is, amelyeket a törvény az SZTNH hatáskörébe utalt.

Abban az esetben tehát, ha a szabadalmas a szabadalomból eredő jogait érvényesíteni kívánja, a nemleges megállapítási eljárás okafogottá is válhat, hiszen a Fővárosi Törvényszék szintén összeveti a szabadalom oltalmi körét meghatározó főigényponti jellemzőket a vitatott termékkel vagy eljárással annak ellenére, hogy ugyanezen tárgyban már megindult a hivatali eljárás. Bár a bíróság a bitorlási per során a felek tevékenységét, ideértve különösen a felperes esetleges hasznosítási engedéllyel kapcsolatos magatartását vagy az alperes hasznosítási cselekményeit is vizsgálja, mindezeknek csak akkor lehet jelentőségük, ha egyrészt a perbeli szabadalom érvényes, másrészt a vitatott termékre vagy eljárásra ráolvasható az adott szabadalom főigénypontjának összes jellemzője.

V. BITORLÁSI PER FELFÜGGESZTÉSÉNEK LEHETŐSÉGE ÉS ANNAK GYAKORLATA

A fent felvázolt helyzet megoldására, azaz hogy a bíróság a bitorlási perben tekintetbe vehesse a már folyamatban lévő nemleges megállapítási eljárást, a polgári perrendtartás szabályai, a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (Pp.)³⁶ lehetőséget biztosít: a bíróságok felfüggeszthetik az előttük folyamatban lévő peres eljárásokat meghatározott körülmények fennállása esetén.

A Pp. 152. § (1) bekezdése e körben a következőképpen rendelkezik:

*Pp. 152. § (1) Ha a per eldöntése olyan **előzetes kérdés elbírálásától függ**, amelynek tárgyában az eljárás büntetőbírói vagy **államigazgatási hatáskörbe tartozik**, a bíróság a per tárgyalását ennek az eljárásnak jogerős befejezéséig **felfüggesztheti**. Ha ez az eljárás még megindítva nincs, a büntetőeljárás megindításáról hivatalból üldözendő bűncselekmény esetében a bíróság gondoskodik, egyébként pedig az eljárás megindítására megfelelő határidőt tűz ki. Ha a határidő eredménytelenül telik le, a tárgyalást folytatni kell. (Kiemelés a szerzőtől.)*

A Pp. hivatkozott rendelkezésével tehát a jogalkotó lehetőséget biztosít a bíróságok számára, hogy olyan esetben, amikor per eldöntése olyan előzetes kérdés elbírálásától függ, amely a hivatal államigazgatási hatáskörébe tartozik, a folyamatban lévő per tárgyalását – mérlegelés alapján – felfüggeszthetik. A felfüggesztés alkalmazásának jelentős joggyakorlata alakult ki. Kijelenthetjük, hogy a bíróságok a folyamatban lévő bitorlási per tárgyalását az adott szabadalom érvényessége tárgyában folyamatban lévő státuszeljárásra tekintettel,

³⁶ Bár 2018. január 1-től a Pp. hatályát veszti, a helyébe lépő 2016. évi CXXX. törvény rendelkezései is lényegében hasonlóan rendezik a felfüggesztés lehetőségét. Mindazonáltal a Pp. rendelkezései a 2017. december 31-én már folyamatban lévő ügyekben továbbra is alkalmazandóak, így a jelen dolgozat szempontjából továbbra is gyakorlati jelentőséggel bírnak.

annak *jogerős* eldöntéséig, rendszerint felfüggesztik.³⁷ Ennek egyértelmű oka, hogy a szabadalombitorlási per jogalapját csak érvényes szabadalom képezheti, így amennyiben a tárgyi szabadalom a folyamatban lévő megsemmisítési eljárás eredményeképp *jogerősen* megsemmisítésre kerül, a bitorlási pert mint alaptalant el kell utasítani.

Más azonban a helyzet a folyamatban lévő nemleges megállapítási eljárással. Tény, hogy a nemleges megállapítási eljárás – a szabadalommegsemmisítési eljárással szemben – már a bitorlási per megindítását megelőzően indult eljárás lehet, azaz a korábban tárgyalott időbeliség alapján szükségképpen megelőzi a bitorlási pert. Tény az is, hogy a szabadalmi törvény 44. § (2) bekezdés *d*) pontja alapján a nemleges megállapítási eljárás lefolytatását a jogalkotó az SZTNH hatáskörébe utalja (nem úgy, mint a bitorlási pert, amely a szabadalmi törvény rendelkezései [104. § (1) bekezdése] alapján bírósági hatáskörbe, egészen pontosan első fokon a Fővárosi Törvényszék kizárólagos hatáskörébe tartozik). Felmerül tehát a kérdés, hogy azon túl, hogy a nemleges megállapítást kimondó *jogerős* határozat kizárja a bitorlási per indítását, valamint hogy az eljárások során vizsgált tények és körülmények jelentős átfedésben vannak – tehát a nemleges megállapítási eljárás egyfajta előkérdésnek tekintendő – a bíróság részéről hatáskörelvonás is megvalósulni látszik-e.

A bíróság a Pp. alapján saját mérlegelése szerint jogosult a per tárgyalásának felfüggesztéséről dönteni, azaz a Pp. 152. § (1) bekezdése fakultatív lehetőséget nyújt csupán. A Pp.-kommentár³⁸ e körben a következőket mondja ki:

1. A tárgyalás felfüggesztése

*A tárgyalás felfüggesztésének valamely prejudikális, azaz **előkérdés eldöntése érdekében** van helye. A peres eljárást felfüggeszteni csak a tárgyalási szakban lehet.*

A tárgyalás felfüggesztésének nem feltétele, hogy az előkérdésben indított eljárás valószínűleg sikerre vezessen. A tárgyalás felfüggesztésének e törvényben szabályozott kötelező ... és a bíróság diszkrecionális jogkörébe tartozó esetei vannak

2. A tárgyalás felfüggesztésének klasszikus okai

*A tárgyalás felfüggesztésére akkor kerülhet sor, ha a per eldöntése **előzetes kérdés elbírálásától függ** és erről*

- büntető vagy **államigazgatási (közigazgatási) eljárás során kell határozni**; vagy*
- olyan más polgári perben, illetve **nem peres eljárásban kell dönteni amely ... már folyamatban van.***

³⁷ A Legfelsőbb Bíróság Pf. IV.24.683/2010/4. számú végzése értelmében „... a szabadalom törlése iránti kérelem elbírálása a szabadalombitorlás megállapítása iránt indított per eldöntése szempontjából érdemi előzetes kérdésnek minősül, ezért a jelen per tárgyalásának felfüggesztése a folyamatban levő, szabadalombitorlás iránti eljárás *jogerős* befejezéséig nem mellőzhető.”

³⁸ Wolters Kluwer Jogtár, az 1952. évi III. törvényhez fűzött magyarázat, online változat.

A tárgyalás (és nem a per) felfüggesztésének másik polgári vagy büntető per, bíróság hatáskörébe tartozó nemperes eljárás, illetve államigazgatási eljárásra tekintettel van helye. A polgári per fogalmát azonban kiterjesztően kell értelmezni. Ide kell érteni a közigazgatási és munkaügyi pereket, sőt a választottbíróági eljárásokat is. (Kiemelés a szerzőtől.)

Sem a jogszabály, sem pedig a kommentár nem ad egyértelmű eligazítást a jelen kérdésre, hiszen a szabadalom oltalomképessége tárgyában folyó státuszeljárással (amelyet a bírósági gyakorlat egyértelműen és helyesen előkérdésnek tekint) szemben a nemleges megállapítási eljárás nem tekinthető klasszikus értelemben véve – tehát anyagi jogi szempontból – olyan előkérdésnek, amely nélkül a bitorlási per elméletileg nem volna lefolytatható, hiszen a jogalkotó éppúgy a bíróság hatáskörébe is utalta a vitatott termék vagy eljárás és a szabadalom oltalmi körének egybevetését, mint ahogyan az a hivatal hatáskörébe is tartozik. Sem a szabadalom megsemmisítése, sem pedig a nemleges megállapítási eljárás lefolytatása nem tekinthető olyan előkérdésnek, amelynek *szükségszerűen* és minden esetben meg kell előznie a bitorlási pert (azaz, hogy ezen eljárások *megindítása* nélkül ne lehetne lefolytatni a bitorlási per). Mindkét esetben attól a körülménytől válik előkérdéssé a hivatal előtti eljárás, hogy az alperes (szabad választása szerint) azokat megindítja-e. Abban az esetben azonban, ha az eljárás már a jogszabály által előírt határidőben, azaz nemleges megállapítási eljárás esetében a bitorlási pert megelőzően megindult, akkor annak kimenetele már előkérdésnek tekintendő.

Mindemellett az is okozhatja e különös problémát, hogy még ha kimondatlanul is, de a bíróság saját hatáskörének és döntéseinek nagyobb jelentőséget tulajdonít, mint az SZTNH döntésének, hiszen a hivatali döntéssel szemben előbb vagy utóbb – megváltoztatási kérelem útján – szintén a bíróság, méghozzá a Fővárosi Törvényszék – vagy fellebbezés útján a Fővárosi Ítéltábla – ugyanazon tanácsa fog dönteni.

Azonban a hivatal hatáskörének ilyesfajta kiüresítése egyrészt nem kívánatos, hiszen az eljárásába vetett bizalmat megingatja, másrészt a nemleges megállapítási eljárás létjogosultságát kérdőjelezi meg.³⁹ Ennek a helyzetnek az alapvető gyökere a magyar jogrendszer különlegességében – a bifurkációban – keresendő, amely elkülöníti a szabadalmak oltalomszerzését követően azok megsemmisítésére, valamint a nemleges megállapításra irányuló eljárások lefolytatására vonatkozó hatáskört a bitorlási per lefolytatására jogosult bíróságok hatáskörétől. Azaz ezeket az eljárásokat a szabadalmi törvény a hivatal hatáskörébe utalja, függetlenül attól, hogy egy bitorlási perben részben azonos tények képezik a vizsgálat tárgyát. További hátránya e hatásköri elkülönítésnek az is, hogy még abban az esetben sem

³⁹ A szerző álláspontja szerint a szabadalmi törvény 37. § (2) bekezdésében foglaltak, azaz hogy „a nemleges megállapítást kimondó jogerős határozat kizárja, hogy a megjelölt szabadalom alapján ugyanarra a termékre vagy eljárásra vonatkozóan szabadalombitorlás miatt eljárást indítsanak” mint *lex specialis* kizárják a régi Pp. 9. § (2) bekezdésében és az új Pp. 263. § (2) bekezdésében foglalt általános rendelkezés alkalmazását, azaz az eljáró bíróságokat köti a hivatal nemleges megállapítást kimondó határozata.

tudja a bíróság e két eljárást (a nemperes és a peres eljárás közötti különbségekből adódóan) egyesíteni, ha a nemleges megállapítási eljárás megváltoztatási kérelem útján a bitorlási perben eljáró Fővárosi Törvényszék elé kerül.⁴⁰ Azaz felfüggesztés hiányában a két eljárás párhuzamosan folyik egymás mellett, rendszerint a rendelkezésre álló jogorvoslati lehetőségek végső kihasználásáig.

A rendelkezésre álló jogorvoslatok kihasználása a jelen esetben a következőket jelenti:

	Első fok	Másodfok	Harmadfok	Rendkívüli perorvoslat
Nemleges megállapítás	SZTNH	Fővárosi Törvényszék (megváltoztatási kérelem útján)	Fővárosi Ítélőtábla (fellebbezés útján)	Kúria (felülvizsgálat esetén)
Bitorlás	Fővárosi Törvényszék	Fővárosi Ítélőtábla (fellebbezés útján)		Kúria (felülvizsgálat esetén)

Tételezzük fel, hogy a felek mindkét eljárásban valamennyi perorvoslati lehetőséggel élni kívánnak. A bitorlási per felfüggesztése hiányában mindkét eljárás párhuzamosan folyik, és bár várhatóan az SZTNH döntésével szemben benyújtott megváltoztatási kérelem eredményeként, a törvényszékre kerülve az ügyben már összehangoltabb döntések születnek, de természetesen elfordulhat, hogy végkimenetelét tekintve eltérőek lesznek a jogerős döntések. Sőt, miután a nemleges megállapítási eljárásban a rendelkezésre álló jogorvoslatok száma gyakorlatilag több, így a kérelmező (egyben alperes) könnyen abba a helyzetbe kerülhet, hogy a bitorlási perben jogerős határozat születik, amikor a nemleges megállapítási eljárás még folyamatban van. Ez egyrészt a gazdaságosság és célszerűség elvével sem egyeztethető össze, másrészt rendkívül kiszámíthatatlan piaci helyzetet is eredményezhet. Így a bitorlási per alperese lényegesen hátrányosabb piaci helyzetbe kerülhet, mint versenytársai, miután a bitorlási perben hozott ítélet a felekre nézve relatív, míg a nemlegességet megállapító határozat *erga omnes* hatályú.

További kérdés, hogy a nemleges megállapítást kimondó jogerős határozat alapján elinduló esetleges perújítás esetén a határozat valójában a bitorlási perben hozott ítélet megváltoztatására okot adhat-e. A szabadalmi törvény szövege ugyanis csak azt mondja ki, hogy a nemleges megállapítást kimondó jogerős határozat kizárja, hogy a megjelölt szabadalom alapján ugyanarra a termékre vagy eljárásra vonatkozóan szabadalombitorlás miatt eljárást *indítsanak*. Tehát a korábban megindult bitorlási perre vajon van-e a jogerős határozatnak *ex post facto* hatása?

⁴⁰ A régi Pp. 149. § és az új Pp. 117. §-a alapján.

Mindezek megelőzésére megoldást jelentene⁴¹ egy olyan bírósági gyakorlat kialakítása, amely a bitorlási eljárás folyamán a hivatal által meghozott és nemleges megállapítást kimondó határozatot a tárgyalás felfüggesztése körében már figyelembe veszi. Ez az igény megjelent Gedeon Sándor „A szabadalmi oltalom megszerzésének és érvényesítésének útvesztői” című cikkében⁴² is, ahol a szerző egyik lehetséges megoldásként felveti a Pp. 152. § (1) bekezdésének mérlegelés utáni alkalmazását, hiszen „a törvény szövege arra is lehetőséget ad, hogy a bíróság ne csak akkor döntsön a bitorlási per felfüggesztéséről, amikor tudomást szerez más hatóság előtt folyamatban lévő eljárásról, hanem a per későbbi szakaszában bármikor”, így például akkor, amikor a nemleges megállapítást kimondó, legalább elsőfokú határozat megszületett.

VI. RÖVID ELJÁRÁSJOGI KITEKINTÉS AZ ÚJ PP. RENDELKEZÉSEI ALAPJÁN

Jelen dolgozat a már kialakult és rendelkezésre álló joggyakorlat gyakorlati következményeit vizsgálja, így tekintettel arra, hogy az új Pp. alkalmazásáról nem áll rendelkezésre gyakorlati útmutatás vagy gyakorlat, az új szabályok részletes vizsgálata nem képezi a tárgyat, ezért az új Pp. szabályait csak röviden vizsgáljuk meg e kérdésben. Miután a felfüggesztés intézményét tekintve olyan lényeges eltérés nem lelhető fel, amely az eddig tárgyalt gyakorlatot rögvest megváltoztatná, azaz a nemleges megállapítás iránti eljárás továbbra is a bitorlási pert megelőzően indítandó (így az új szabályok alapján sem merülhet fel az, hogy a nemleges megállapítási eljárás megindítása például a perelőkészítő szakasz lezárását követően indulna meg), így vélelmezhető, hogy a dolgozatban tett megállapítások az új Pp. alapján is helytállónak bizonyulnak.

A felfüggesztéssel kapcsolatban az új Pp. az alábbi rendelkezéseket vezette be:

123. § [A felfüggesztés bíróság által választható esetei]

(1) Ha a per eldöntése olyan kérdés előzetes elbírálásától függ, amelynek tárgyában az eljárás büntetőbíróság vagy közigazgatási hatóság hatáskörébe tartozik, a bíróság az írásbeli ellenkérelem – vagy annak hiányában beszámítás – előterjesztését követően a **peres eljárást** ennek az eljárásnak a jogerős befejezéséig felfüggesztheti. Ha ez az eljárás még megindítva nincs, a bíróság az eljárás megindítására harminc napos határidőt tűz. Ha a határidő eredménytelenül telik le, a peres eljárást folytatni kell.

(2) A bíróság az írásbeli ellenkérelem – vagy annak hiányában beszámítás – előterjesztését követően a **peres eljárást** akkor is felfüggesztheti, ha a per eldön-

⁴¹ A jelen dolgozat a jogalkotó részéről kodifikációt igénylő lehetőségeket, így különösen a nemleges megállapítási eljárással szembeni jogorvoslat közigazgatási perré alakításának vagy a bifurkáció megszüntetésének a kérdéseit nem tűzte a zászlajára. A dolgozat célja inkább a jelenlegi szabályozás jogértelmezési lehetőségeinek a feltárása.

⁴² Gedeon Sándor: A szabadalmi oltalom megszerzésének és érvényesítésének útvesztői. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 4. (114.) évf. 5. sz., 2009. október, p. 78.

tése olyan kérdés előzetes elbírálásától függ, amelynek tárgyában közigazgatási per, más polgári per vagy a bíróság hatáskörébe tartozó más közigazgatási vagy polgári eljárás már folyamatban van.

Az új Pp. szabályaiban a régi Pp.-től eltérően a törvényben nem a „tárgyalás”, hanem az „eljárás” felfüggesztésének az intézménye szerepel. Ennek oka, hogy már a tárgyalás megnyitása előtt felmerülhet a felfüggesztés iránti igény, illetve döntés hozható a felfüggesztésről. A Pp.-hez fűzött magyarázat⁴³ szerint az eljárás felfüggesztésének rendelkezései általános jellegű szabályok, meghatározott esetekben az írásbeli ellenkérelem előterjesztését követően, egyéb esetben az eljárás bármely szakaszában alkalmazhatók.

Ettől eltekintve a felfüggesztés fent ismertetett gyakorlata, az új Pp. tükrében is irányadónak tekinthető.

VII. A NEMLEGES MEGÁLLAPÍTÁSI ELJÁRÁS ÉS A BITORLÁSI PER KAPCSOLATA MÁS JOGRENDSZEREKBEN

A jelen fejezet célja rövid kitekintést nyújtani más jogrendszerekbe, amelyekben a nemleges megállapítási eljárás szabályozása eltér a magyartól, vagy annak bitorlási perrel való kapcsolata alapvetően más alapokon nyugszik, mint Magyarországon. Ebből kitétnünk, hogy a nemleges megállapítási eljárás más országokban alapvetően más célokat szolgálhat. E fejezetben a nemzetközi joggyakorlatból a teljesség igénye nélkül, a hasonlóságok és a rendkívüli eltérések demonstrálása céljával diszkrecionálisan válogatunk.

Ausztrália

Ausztrália az angolszász jogrendszert követő országok közé tartozik, ebből kifolyólag a nemleges megállapítási eljárásnak a magyar kontinentális jogrendszer jogintézményével való összehasonlítása inkább tájékoztató, érdekesség jellegű. Jelentős különbség, hogy itt a piacra lépést tervező vagy már tevékeny féltől kifejezetten aktív magatartást kíván meg az ausztrál szabályozás a nemleges megállapítási eljárás megindításához. A nemleges megállapítási eljárás jelenlegi formája 2011-ben került bevezetésre a Raising the Bar Act⁴⁴ hatálybalépésével. Az 1990-es szabadalmi törvény⁴⁵ 125. szakasza alapján aki olyan tevékenységet végzett, végez vagy végezni szándékozik, amely esetleg más szabadalmába ütközik, az bírósághoz fordulhat és kérheti annak a megállapítását, hogy az általa végzett vagy végezni szándékozott tevékenység nem ütközik egy már lajstromozott szabadalomba (1990-es szabadalmi törvény 125. szakasz).

⁴³ I. m. (38).

⁴⁴ The IP Laws Amendment (Raising the Bar) Act 2012; Lásd: <https://www.ipaustralia.gov.au/about-us/legislation/raising-bar-act>.

⁴⁵ Patents Act 1990; Lásd: <https://www.legislation.gov.au/Details/C2013C00151>.

A bírósághoz fordulást megelőzően a kérelmező azonban köteles az alábbi előzetes lépéseket mint jogszabályi előfeltételt teljesíteni. Azaz köteles felkeresni a szabadalmast és

- i) írásbeli nyilatkozatot kérni arról, hogy a kérelmező által végzett vagy végzendő tevékenység nem ütközik, vagy nem ütközne a szabadalomba,
- ii) a szabadalmas számára írásban teljes körűen feltárni a végzett vagy végezni szándékozott tevékenységet, valamint
- iii) vállalni, hogy a szabadalmas részére okszerű (reasonable) összeget fizet annak érdekében, hogy a szabadalmas véleményt szerezhessen be arról, hogy a szóban forgó cselekmény bitorolja-e a szabadalom igénypontját.

Annak érdekében, hogy a nemleges megállapítási eljárásban a kérelmező keresethatósági joga megálljon, az 1990-es szabadalmi törvény 126. szakasza alapján a szabadalmasnak (kifejezetten vagy hallgatólagosan) vissza kell utasítania ennek az írásbeli nyilatkozatnak a kiállítását.

Abban az esetben, ha a nyilatkozatot a szabadalmas kiállítja – vagy a kérelmező által előterjesztett kérelem alapján a bíróság kimondja a nemleges megállapítást – majd ezt követően a szabadalmas a kérelmezővel szemben eltiltás iránti intézkedésért folyamodik ugyanarra a tevékenységre hivatkozással, amely a nyilatkozatnak is tárgya, a kérelmezőt az alábbi körben nem terheli felelősség a szabadalmassal szemben az 1990-es szabadalmi törvény 127. szakasza alapján:

- i) az eltiltásról rendelkező intézkedés elrendelését vagy a szabadalmas által már kiállított írásbeli igazolás visszavonását megelőzően a kérelmező által realizált profit tekintetében; vagy
- ii) a szabadalmas oldalán, a kérelmező tevékenysége következtében bekövetkezett kár megtérítéséért.

Elmondható tehát, hogy mindamellett, hogy a nemleges megállapítási eljárás bírósági jogkörbe tartozik, az ausztrál jogalkotó elvárja a hasznosítani szándékozó féltől, hogy valós és aktív lépést tegyen a szabadalom esetleges bitorlásának tisztázása érdekében, a nemleges megállapítási eljárásnak nem az a célja hogy egy bitorlási perben meghozott ítélettel konkuráljon [vagy kizárja, vö. Szt. 37. § (2)], hanem az, hogy a jóhiszeműen eljáró, hasznosítani szándékozó felet mentesítse a „jogszerűen” megtett tevékenységek esetleges anyagi következményei alól.

Belgium

Belgium azon többségben lévő jogrendszerek közé tartozik, amelyek a nemleges megállapítási eljárást bírósági, és nem szabadalmi hivatali hatáskörbe utalják. A nemleges megállapítás iránti kérelmet akár a szabadalom megsemmisítése iránti kérelemmel együttesen is elő lehet terjeszteni a Brüsszeli Kereskedelmi Bíróságnál (Brussels Commercial Court).

A nemleges megállapítási eljárás megindításához a kérelmezőnek igazolnia kell a keresetösszeírás jog fennállását, amely az „állítólagos” bitorlás abbahagyására felszólító felhívással igazolható. A keresetösszeírás jog igazolásának követelménye jelentősen szigorúbb megítélés alá esik a megsemmisítési eljárással összehasonlítva, az utóbbinál ugyanis elegendő érv a hasznosítást megelőző „szabad út” biztosítása.

A nemleges megállapítási eljárásnak a szabadalombitorlási perrel fennálló összefüggéseit tekintve főszabály szerint – lévén mindkét eljárás egyazon bíróság hatáskörébe tartozik – a később indult pert a bíróság perfüggőség (*lis pendens*) okán egész egyszerűen megszünteti. Azaz a magyar szabályozás okozta előkérdés problematikája még elméleti szinten sem jelentkezik. Csupán abban az esetben merülhet fel az „összeütközés” kérdése, ha a később megindított bitorlási perben abbahagyás és eltiltás iránti kérelmet is előterjeszt a szabadalmazás, tipikusan az ideiglenes intézkedéshez hasonló, soron kívüli elbírálást igénylő kérelem útján, amikor is a folyamatban lévő nemleges megállapítási eljárásra tekintettel a bíróság felfüggeszti a bitorlási pert. Mindemellett a szabadalmazásnak rendelkezésre áll szabadalombitorlás megállapítására irányuló viszontkeresetet előterjeszteni a nemleges megállapítási eljárás során, így egyazon bíróság tud döntést hozni mindkét kérdésben anélkül, hogy más eljárásban ugyanazon tényeket egy másik fórum – akár más kimenetellel – már vizsgálta és értékelte volna.

Németország

Németországban is, a magyar szabályozáshoz hasonlóan, bifurkáció van, ámbar a nemleges megállapítási eljárás nem a szabadalmi hivatal, hanem a bíróság hatáskörébe tartozik. A nemleges megállapítási eljárás megindításának lehetőségét a német eljárásjogi kódex (*Zivilprozessordnung*⁴⁶) 256. szakasza szabályozza. A perjogi szabályok egyértelműen eligazítást adnak abban a kérdésben, hogy egy nemleges megállapítási eljárás előkérdésnek tekinthető-e. A német jog ugyanis elsőbbséget biztosít a teljesítésre irányuló keresetek alapján született döntéseknek a pusztán nemleges megállapítást kimondó határozattal szemben. A gyakorlatban tehát a nemleges megállapítást kimondó határozat érvényét veszti, amint a felek között megindult a bitorlási per. Tehát a német eljárások során sem merül fel a bitorlási per felfüggesztésének kérdése.⁴⁷ Ezzel összevetésben láthatjuk, hogy a magyar szabadalmi törvény a jogerős nemleges megállapítást kimondó határozathoz teljesen eltérő joghatást biztosít, éppen kizárja a bitorlási per megindítását.

⁴⁶ Lásd: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_zpo/englisch_zpo.html#p0944.

⁴⁷ Ettől eltérő az a helyzet, amikor külföldön indult nemleges megállapítás iránt van folyamatban eljárás (ún. Torpedo). Ebben az esetben ugyanis a korábban külföldön indult nemleges megállapítási eljárással szemben már nem élvez elsőbbséget a folyamatban lévő német bitorlási per az Európai Parlament és a Tanács polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló 1215/2012/EU rendeletének (2012. december 12.) 29. cikke alapján. Tehát ebben az esetben a bitorlási per felfüggesztésre kerül.

Csehország

A Cseh Köztársaságban szintén ismert jogintézmény a nemleges megállapítási eljárás, és azt, a magyar szabályozáshoz hasonlóan, szintén hivatali hatáskörbe utalta a jogalkotó.⁴⁸ A cseh perrendtartás még a folyamatban lévő bitorlási per felfüggesztése kapcsán is hasonlóan rendelkezik, azaz a cseh polgári perrendtartás 109. szakasz (2) bekezdés c) pontja szerint amennyiben a peres eljárással párhuzamosan olyan eljárás van folyamatban, amelyben született a peres eljárás kimenetele tekintetében releváns döntés, a bíróság a pert felfüggesztheti (mérlegelés alapján). Az eltérést mégis az jelenti, hogy a cseh bíróságot nem köti a hatóságok, így a szabadalmi hivatal által hozott döntés sem [a magyar szabadalmi törvény 37. § (2) bekezdésével ellentétben], mindemellett a bitorlás kérdését a bíróság maga is vizsgálhatja, ennek alapján a bitorlási per rendszerint nem kerül felfüggesztésre. Miután a cseh bíróságon a bitorlási perben eljáró bírók nem rendelkeznek műszaki szakértelemmel, így rendszerint – ha hallgatólagosan is, formális felfüggesztés elrendelése nélkül – a bíróság a szabadalmi hivatal döntését megvárja.

Kína

A kínai szabályozás az ausztrál példához hasonló aktív magatartást követel meg a hasznosítani szándékozótól. A szabadalombitorlási perekről szóló törvény⁴⁹ 18. szakasza értelmében ahhoz, hogy az állítólagos bitorló nemleges megállapítás iránti kérelemmel fordulhasson a bírósághoz, az alábbi előfeltételek teljesülése szükséges:

- i) a szabadalmas felszólító levelet küldött az állítólagos bitorlónak, azonban ez utóbbi a szabadalombitorlást cáfolja, és írásban felszólítja a szabadalmast a szabadalomhoz fűződő jogainak érvényesítésére; és
- ii) a szabadalmas sem a felszólítást nem vonja vissza, sem a szabadalmát nem érvényesíti peres úton az állítólagos bitorlóval szemben az állítólagos bitorló válaszának kézhezvételétől számított egy hónapon belül.

Kínában a nemleges megállapítás iránti eljárás csakugyan bírósági hatáskörbe tartozik. A két eljárás összefüggéseiről több döntés is szól, különösen a kínai legfelsőbb bíróság „*Honda Motor v. Shijiazhuang Shuanghuan Auto*” (SPC Letter No.4 of 2004)-ügyben hozott ítélete, amely kimondja, hogy az ugyanazon felek által, ugyanazon ténybeli alapon ugyanarra a szabadalomra alapítottan kezdeményezett szabadalombitorlási per és nemleges megállapítás iránti eljárás két külön eljárás. A bíróság azonban az eljárásokat rendszerint egyesíti és egyetlen határozatot hoz, így a kínai jogrendszerben sem merül fel valamelyik eljárás felfüg-

⁴⁸ A találmányok oltalmáról szóló 527/1990 törvény 67. szakasza alapján; lásd: <http://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/cz/cz071en.pdf>.

⁴⁹ Interpretation of the Supreme People's Court on Several Issues Concerning the Application of Law to the Trial of Patent Dispute Cases, lásd: <http://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/cn/cn089en.pdf>.

gesztésének a szükségessége. A kínai legfelsőbb bíróság a hivatkozott jogesetben kimondta, hogy a különböző bíróságok előtt benyújtott kérelmeket áttétel útján az egyik bírósághoz kell rendelni, majd ezt követően az egyesítésről rendelkezni.

Az Egyesült Királyság és Franciaország

Bár a két ország jogrendszerét tekintve különböző (angolszász, illetve kontinentális), mégis szinte azonos rendelkezések szabályozzák a nemleges megállapítási eljárás és a bitorlási per kapcsolatát.

Mind az Egyesült Királyságban, mind Franciaországban (megfelelő feltételek esetén) bírósági hatáskörbe tartozik mindkét eljárás, így – függetlenül attól, mely eljárás indult meg korábban – ugyanaz a bíróság, egyesített eljárásban tárgyalja az ügyet.⁵⁰

Érdekesség az *Egyesült Királyság* szabályozásában, hogy a nemleges megállapítási eljárás megindítható a szabadalmi hivatal „comptroller”-e és a bíróság előtt is. Szabadalombitorlási per ellenben kizárólag a bíróság előtt kezdeményezhető.⁵¹ A nemleges megállapítási eljárás kérelmezője tehát választása szerint akár a szabadalmi hivatal ügyintézője (comptroller), akár a bíróság előtt előterjesztheti nemleges megállapítás iránti kérelmét azzal, hogy amennyiben a bíróság előtt már folyamatban van a szabadalombitorlási per, a nemleges megállapítás iránti eljárás csak a bíróság előtt terjeszthető elő, amely eljárások ezt követően egyesítésre kerülnek. Hasonlóképpen, amennyiben már folyamatban van a nemleges megállapítás iránti eljárás a szabadalmi hivatal előtt, a hivatali ügyintéző a később indult bitorlási perre hivatkozással az ügyet áteszi a bíróságra, ahol az eljárások szintén együttesen kerülnek elbírálásra.

E röviden ismertetett külföldi példák – ilyen mélységben is – jól szemléltetik azokat a lehetséges jogalkotói megoldásokat, amelyek már folyamatban lévő nemleges megállapítási eljárás és bitorlási per közötti összeütközések feloldásra hivatottak. Abban az esetben, ha mindkét eljárás bírósági hatáskörbe tartozik, egyszerű általános perjogi eszközökkel (perfüggőség, egyesítés stb.) orvosolható e helyzet, míg olyan megoldás is van, ahol a bitorlási per egész egyszerűen elsőbbséget élvez a nemleges megállapítási eljárásban született határozattal szemben.

⁵⁰ Az Egyesült Királyságban az 1977-es szabadalmi törvény 71. szakasza (lásd: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1977/37>), míg Franciaországban az iparjogvédelmi törvény L.615-9 szakasza alapján (lásd: <http://www.wipo.int/wipolex/en/details.jsp?id=14082>).

⁵¹ Az Egyesült Királyságban az 1977-es szabadalmi törvény 61. szakasza.

VIII. Összefoglalás

A statisztikai adatokból következtetve a nemleges megállapítás iránti eljárás kimenetele mint előkérdés a gyakorlatban ritkán merül fel, hiszen a nemleges megállapítási eljárások száma is alacsonynak mondható. Az eljárás kihasználatlanságának vélhető oka talán éppen az, hogy a hasznosítani szándékozó kérelmezők számára nem világosak az eljárás kézzelfogható előnyei egy potenciális bitorlási per esetén, különösen kétséges ez akkor, ha a szabadalmas a bitorlás megállapítása iránti kereseti kérelmét még a hivatal elsőfokú döntése előtt előterjeszti. A jelenlegi gyakorlat alapján⁵² a hasznosítás előtt álló piaci szereplőknek fel kell készülniük arra, hogy a nemleges megállapítás jogintézménye, annak elméleti céljaival ellentétben, a gyakorlatban nem mutatkozik alkalmasnak a tényleges hasznosítás alapján később indított bitorlási perben a döntéshozatal kiküszöbölésére vagy megelőzésére.

A magyar szabályozás még európai viszonylatban is speciálisnak tekinthető, amelynek okai egyrészt a bifurkációban rejlenek, másrészt abban, hogy a szabadalmi törvény szövege nagyon szűkszavúan fogalmazza meg az eljárás megindításának előfeltételeit, így különösen nem kíván meg aktív megelőző egyeztetést a kérelmező és a szabadalmas között; másrészt a szabadalmi törvény időbeliségre vonatkozó rendelkezése sem ad egyértelmű iránymutatást arra, hogy a jogerős döntés bitorlásra gyakorolt hatásán túl a még folyamatban lévő eljáráshoz, így különösen a nemleges megállapítást kimondó elsőfokú döntéshez a jogalkotó milyen joghatást szándékozott fűzni.

Az ismertetett külföldi gyakorlat több lehetséges megoldásba is bepillantást enged. Tüköri azt a megoldást, amely a hasznosítóra telepíti a felelősséget, hogy a szabadalmast értesítse és nyilatkoztassa a hasznosítani kívánt vagy hasznosított termékről, eljárásról; de látunk példát arra az eljárásjogi megközelítésre is, amely egyszerű huszárvágással „elsőbbséget biztosít” a bitorlási pernek; vagy mindkét eljárást bírósági hatáskörbe telepíti, így az eljárások egyszerűen egyesítésre kerülnek.

Ami a jelenlegi hazai jogrendszerbe talán a leginkább illeszkedő megoldás lehetne anélkül, hogy nagyszabású jogszabály-módosításra volna szükség, az a Pp. 152. § (1) bekezdés szerinti tárgyalás felfüggesztésének alkalmazása (vö. *Lantos Mihály*: A nemleges eljárások jelentősége szabadalmi ügyekben című cikkében foglaltakkal⁵³) azzal, hogy a törvényszék, illetve az ítéletábra az eset összes körülményének mérlegelésével a felfüggesztés elrendeléséről bármikor rendelkezhet a bitorlási per folyamán, így akár a nemleges megállapítást kimondó elsőfokú – nem jogerős – hivatali határozat meghozatalát követően is.

A peres eljárás felfüggesztése során a szabadalmasnak a bitorlás mielőbbi megállapításához és leginkább az állítólagos bitorlás abbahagyásához és a jövőbeni cselekményektől való eltiltás elrendeléséhez fűződő érdekei konkurálnak az alperes érdekeivel, e körben azonban

⁵² A Fővárosi Törvényszék 3.P.22.485/2017/5. számú végzése vagy a Fővárosi Ítéletábra 8.Pf.20.772/2017/4. számú végzése alapján.

⁵³ *Lantos*: i. m. (34).

a felperes érdekeinek biztosítására hathatós eszközként az ideiglenes intézkedés iránti kérelem jogintézménye⁵⁴ áll rendelkezésre. Ezzel – amennyiben annak előfeltételei teljesülnek – biztosíthatóak a felperes érdekei abban az esetben is, ha a bitorlási per fel van függesztve. Mindazonáltal a pergazdaságosság követelményével is összhangban állónak mutatkozik az, ha nem szükséges lefolytatnia az eljárást a bíróságnak ugyanazon felek között egy olyan kérdésben, amelyről az SZTNH (és/vagy a jogorvoslati fórumok) már határozott, és amelynek tárgya éppen az, hogy a vitatott termék vagy eljárás a felhívott szabadalom oltalmi körébe esik-e, ami a bitorlás megállapítása szempontjából kulcsfontosságú kérdés.

A most kialakuló és általánossá váló gyakorlat, a szabadalmi törvény rendelkezése ellenére, épp a nemleges megállapításnak tulajdonított megelőző funkciót üresíti ki, és főképp leszűkíti a jogszerűen hasznosítani kívánó kérelmezők taktikai és stratégiai lehetőségeit. Ennek oka, hogy a joggyakorlat továbbra is adós annak gyakorlati kimunkálásában, hogy a jogalkotó szándéka a szabadalmi törvény 37. § (2) bekezdése alapján csupán a nemleges megállapítást kimondó jogerős határozathoz fűz-e joghatást, vagy már magához az eljárás-hoz is (még ha csak feltételesen is).

A jelenlegi magyar szabályozás és gyakorlat alapján a nemleges megállapítási eljárás azon piaci szereplők számára lehet hasznos, akik a hasznosítást legalább a hivatal elsőfokú, a nemleges megállapítási kérelemnek helyt adó határozatának meghozataláig⁵⁵ még nem kezdték meg. Ekkor azonban felmerül a kérdés, hogy amennyiben a termék vagy eljárás ténylegesen nem ütközik a hivatkozott szabadalomba, elvárható-e a kérelmezőtől, hogy legalább az akár 5-6 évig is elhúzódó elsőfokú nemleges megállapítási eljárás idejéig⁵⁶ a piacra lépéstől tartózkodjon, ellenkező esetben jelentős erőforrásokat fordítson a szabadalombitorlási perben a védekezésre? A bitorlási perek számát tekintve a válasz e költői kérdésre egyértelműen „nem” lesz, ez azonban felveti a dolgozat kiinduló kérdését, azaz azt, hogy a nemleges megállapítás iránti eljárás valójában alkalmas-e céljának betöltésére.

⁵⁴ Szabadalmi törvény 104. § (2) bekezdés.

⁵⁵ A 3045/90/58 ügyiratszám, a 213 408 lajstromszámú szabadalom tekintetében folytatott nemleges megállapítási eljárás tapasztalatai alapján az elsőfokú eljárás közel 6 évig is elhúzódhat.

⁵⁶ Itt hivatkozunk különösen az Szt. 48. § (2) bekezdése által kínált határidő-hosszabbítás lehetőségére is, amellyel a szabadalmas hosszú hónapokkal el tudja húzni az elsőfokú döntés meghozatalát.

*Dr. Palágyi Tivadar**

A GÉNEK SZABADALMAZHATÓSÁGA EURÓPÁBAN ÉS NÉHÁNY FONTOSABB ÁZSIAI ÉS TENGHERENTÚLI ORSZÁGBAN

Az elmúlt években a génszekvenciák szabadalmazhatósága gyakorlatilag minden földrészen jelentős figyelem tárgya volt. Ugyanakkor az egyes országok joggyakorlatában e téren alapvető különbségek figyelhetők meg, és ezért bizonyos fokú bizonytalanság tapasztalható abban a kérdésben, hogy az ilyen találmányokra érvényes szabadalmat lehet-e kapni. Ezt a bizonytalanságot tovább növelik a bírósági döntések, mert gyakran előfordul, hogy alsófokú bíróságok döntéseit felsőbb bíróságok – néha eltérve a megalapozott joggyakorlattól – megváltoztatják. Az ilyen precedensek visszamenőleges hatása a megadott szabadalmak értékét is kétségbe vonhatja ezen a gazdaságilag fontos műszaki területen.

Felismerve a szabadalmi harmonizálás szükségességét, számos ország elfogadta azt a megközelítést, hogy egy természetes forrásból izolált anyag – így kémiai vegyületek vagy mikroorganizmusok – alkalmas szabadalmi oltalomra. Ennek az az elvi magyarázata, hogy – bár az izolált anyag előfordul a természetben (és ezért általában sem szabadalmazható felismerésnek, sem találmánynak nem tekintik) – az anyag elkülönítése vagy tisztítása újdonságot képez, és kielégíti a szabadalmazhatóság követelményeit.

Az emberi és nem emberi DNS-ből izolált génszekvenciák különleges esetet képviselnek ezen a téren, többek között kereskedelmi jelentőségük miatt. Azonban nem minden ország törvénye közelíti meg kedvezően az ilyen fontos találmányok szabadalmazhatóságát.

Az alábbiakban röviden áttekintjük az Európai Szabadalmi Egyezmény országainak, valamint néhány fontosabb ázsiai és tengerentúli országnak az álláspontját ezen a területen.

Amerikai Egyesült Államok

Az Egyesült Államok Szabadalmi és Védjegyhivatala (United States Patent and Trademark Office, USPTO) 2012-ig engedélyezett szabadalmakat a természetben előforduló génszekvenciákra.

A Szövetségi Kerületi Fellebbezési Bíróságnak (Court of Appeals for the Federal Circuit, CAFC) az *Association for Molecular Pathology v. Myriad Genetics Inc.*-ügyben 2012-ben kellett döntenie arról, hogy szabadalmazhatók-e az izolált génszekvenciák. A CAFC-t azonban a legfelsőbb bíróság (Supreme Court, SC) előzetesen arra utasította, hogy vegye figyelembe a *Mayo v. Prometheus*-ügyben 2012. március 20-án hozott döntését arról, hogy engedélyezhető-e szabadalom a Prometheus számára az amerikai szabadalmi törvény 101. cikke

* Danubia Szabadalmi és Jogi Iroda Kft.

alapján¹ egy gyógyszer anyagcsereszintjei és a páciens egészsége közötti összefüggésre.² Az SC döntése megállapítja: „A szabadalmak érvényben tartása az alapul szolgáló természeti törvények felhasználásának a megkötését jelentené, meggátolva azok felhasználását további felfedezések létrehozásában.”

A CAFC döntése továbbra is lehetővé tette izolált génszekvenciák szabadalmazását, ha azok különböznek a természetben előfordulótól, és ha olyan célok elérésére alkalmasak, amelyekre a humán DNS alkalmatlan.

Az American Civil Liberties Union (ACLU) 2013. január 23-án kelt beadványában azt kérte az SC-től, hogy helyezze hatályon kívül a CAFC izolált DNS-molekulák szabadalmazhatóságát kimondó döntését. A Myriad 2013. március 7-én nyújtotta be válasznyilatkozatát az SC-nek, amely 2013. június 13-án hozott döntést az ügyben.

Az SC döntése azt a következtetést vonta le, hogy „a Myriad fontos és hasznos gént talált, azonban ennek a génnek a környező genetikai anyagtól való elkülönítése nem feltalálói tevékenység”.³

Az SC azt is megállapította, hogy a természetben előforduló DNS-sel ellentétben a hírvívó RNS-ből szintetikusán előállított cDNS (complementary DNA) az amerikai szabadalmi törvény 101. cikke alapján szabadalmazható.⁴

Az SC döntése megpróbált különbséget tenni a felfedezés és a találmány között, és megállapította, hogy „úttörő innovációs vagy akár briliáns felismerések önmagukban nem elégitik ki a szabadalmi törvény 101. cikkének követelményét”.

A Myriad-döntés érdekes vonatkozásait ismerteti az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2013 októberében megjelent cikke.⁵

Az USPTO 2014. március 4-én publikálta régóta várt irányelvét az elővizsgálók számára az SC Myriad-döntésével kapcsolatban.⁶ Az új irányelv jelentős mértékben megváltoztatja azt a módot, ahogyan az USPTO értékelni fogja, hogy a természetben előforduló termékekre vonatkozó igénypontok kielégítik-e a szabadalmazhatóság követelményeit. Ilyen téren a döntő szempont az, hogy az igényelt tárgy jelentős mértékben eltér-e a természetes terméktől vagy a természeti törvényektől. Ehhez az irányelv felsorol a szabadalmazhatóság irányába ható tényezőket. Az irányelv számos példát szolgáltat arra, hogyan kell értékelni ezeket a

¹ Szabadalmat kaphat, aki új és hasznos eljárást, gépet, gyártmányt vagy anyagösszetételt, vagy azoknak új és hasznos javítását találja vagy fedezi fel.

² Dr. Palágyi Tivadar: Külföldi hírek az iparjogvédelem területéről. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 7. (117.) évf. 4. sz., 2012. augusztus, p. 107.

³ Dr. Palágyi Tivadar: Az Amerikai Legfelsőbb Bíróság Myriad-döntése. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 8. (118). évf. 4. sz., 2013. augusztus, p. 21–28.

⁴ US Supreme Court strikes Myriad Blow. World Intellectual Property Review, 2013. június 25.

⁵ Domokos Klarissza: Gének szabadalmazhatósága. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 8. (118) évf. 5. szám, 2013. október, p. 25–28.

⁶ Jeffrey Sheldon: USPTO Provides Guidance in Response to Myriad Decision: <https://www.jdsupra.com/legalnews/uspto-provides-guidance-in-response-to-m-11380/>.

tényezőket. A példák szerint nem szabadalmazhatók a természetből származó nukleotidok „tisztított” természetes termékei és kombinációi.

Úgy tűnik, hogy az USPTO az SC Myriad-döntését egyértelműen felhasználta arra, hogy kizárjon számos olyan tárgykategóriát a szabadalmazhatóságból, amelyet évtizedeken keresztül szabadalmazhatónak feltételeztek. Ez jelentős mértékben megváltoztatja azt a módot, ahogy újonnan felfedezett gének, polinukleotidok, polipeptidok és egyéb természeti termékek szabadalmazhatóságát bírálják el.⁷

Ausztrália

2015-ig Ausztráliában a gének szabadalmazhatók voltak. 2015 októberében a felsőbbíróság (High Court, HC) a *D'Arcy v. Myriad Genetics Inc.*-ügyben megállapította, hogy a szekvenciákba zárt „információt” nem emberi tevékenység hozta létre, és ezért nem éri el a szabadalmazható találmány szintjét: „A mutált vagy polimorf BRCA1 polipeptidet kódoló nukleotidok szekvenciájában tárolt információ ugyanaz, mint amely annak a személynek a DNS-ében található, akiből a nukleinsavat izolálták. Ez az információ lényeges elemét képezi az igényelt találmánynak. A termék a közeg, amely ezt az információt tartalmazza. Ez a jellemző is a cDNS-hez kapcsolódik.”⁸

A döntést követően az Ausztrál Szabadalmi Hivatal új *vizsgálati irányelveket* tett közzé a génekre vonatkozó találmányokat érintő szabadalmi igénypontokkal kapcsolatban. Az irányelvek a felsőbbíróság döntésében foglalt azon követelményekre összpontosítanak, amelyek ahhoz szükségesek, hogy egy találmányt szabadalmazhatóvá tegyenek, olyan tényezőket téve megfontolás tárgyává, mint *i)* az igényelt találmány és a természetben előforduló anyagok közötti fizikai különbségek (ha egyáltalán vannak ilyenek), és *ii)* az igényelt találmány megvalósításának módja.

Az irányelvek közzététele után a gének izolálása, tisztítása vagy szintézise nem elegendő ahhoz, hogy egy gént szabadalmazhatóvá vagy „ember által előállítottá” tegyen. Az Ausztrál Szabadalmi Hivatalnak számos döntése van azonban, amely elősegítette a gyakorlat tisztázását. Alább e döntések közül említünk néhányat.

- A *Cargill Incorporated v. Dow Agro Sciences* (2016)-ügyben szabadalmazhatónak találtak egy kodonoptimalizált terméket.
- Az *Arrowhead Research Corporation* (2016)-ügyben szabadalmazhatónak ítélték ket-tős spirálú RNS-t tartalmazó kompozíciókat, amelyek gátolják a genetikailag módosított és a természetben rendes körülmények között nem létező mRNS expresszióját.

⁷ Dr. Palágyi Tivadar: Külföldi hírek az iparjogvédelem területéről. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 9. (119.) évf., 2014. december, p. 167–168.

⁸ Chris Vindurampulle ausztrál szabadalmi ügyvivő 2018. január 10-i személyes írásbeli közlése.

- A *Commonwealth Scientific and Industrial Research Organisation v. BASF Plant Sciences GmbH* (2016)-ügyben szabadalmazhatónak találtak egy különböző biológiai forrásokból álló vektorszerkezetet.

Ahol nem lehet védeni *per se* egy izolált nukleinsav-szekvenciát, alkalmazható olyan megközelítés, hogy az igénypontot egy szabadalmazhatónak tartott eljárásban való felhasználásba építik be. Megfelelő forma lehet például a következő: „ID NO X szekvenciájú izolált nukleinsav, felhasználva az Y betegséget diagnosztizáló eljárásban vagy az Y betegség kezelésében”.

Amikor a felsőbbíróság a természetben előforduló, izolált gének szabadalmazhatósága ellen döntött, számos ausztrál szakember azon a véleményen volt, hogy ez a döntés végül érvényteleníteni fogja a gének gyakorlati alkalmazását magukban foglaló eljárásokra vonatkozó igénypontokat. A Szövetségi Bíróság (Federal Court, FC) egy alábbi új döntése⁹ azonban megerősítette az ilyen eljárások szabadalmazhatóságát Ausztráliában.

Az ügy egy sikertelen felszólalás elleni fellebbezésre vonatkozik. A felszólalást a *Meat & Livestock Australia Limited* (MLA) nyújtotta be a *Branhaven LLC* 20102022253 sz. ('253-as) ausztrál szabadalmi bejelentése ellen, amely állati génkészletre és az élőállomány genetikai javítására vonatkozott. Az igénypontok tárgya génszekvencia-elemzés felhasználásával szarvasmarhák kedvező vonásainak azonosítására szolgáló módszerek és sajátosan egyes nukleotid-polimorfizmusok azonosítására használható eljárások volt.

A '253-as bejelentés elleni fő támadás azzal kapcsolatos érveket és bizonyítékot használt, hogy az igénypontok nem vonatkoztak szabadalmazható tárgyra. Kezdetben *Beach* bíró világossá tette, hogy az ügy nem csupán genotípus és fenotípus közötti összefüggésre vonatkozik. A bíróság a szabadalmazhatóság megítélésénél ezt csupán az elemzés kiindulási, nem pedig végpontjának tekintette.

Az MLA által előadottak főleg a *Myriad*-döntésben az FC által tett megállapításokon alapultak. A bíróság azonban végül ezeket a közléseket nem találta meggyőzőnek, mert a *Myriad*-döntés a természetben előforduló, izolált génszekvenciákat *per se* meghatározó igénypontok szabadalmazhatóságára összpontosított, nem pedig génszekvenciákat használó eljárásokra. Ezért a bíróság arra a következtetésre jutott, hogy a *Myriad*-döntés érvelése nem volt kedvező az MLA számára. Ennek a következtetésnek az alátámasztására *Beach* bíró jelezte, hogy a *Myriad*-döntésben nem található olyan állítás, amely szerint a génszekvenciák gyakorlati alkalmazásán alapuló eljárásigénypontok elutasíthatók lennének, mert lényegileg a szabadalmazásból kizárt, természetben előforduló genetikai információra vonatkoznak.

Az ausztrál szabadalmi törvény szerint ahhoz, hogy egy tárgy szabadalmazható legyen, arra van szükség, hogy gazdasági jelentőséggel bíró, mesterségesen létrehozott ügyállás (state of affairs) legyen. Minthogy a '253-as bejelentés igénypontjai szarvasmarhanuklein-

⁹ *Grant Shoebridge*: Australia remains a gene-patent friendly jurisdiction. Shelston ip, 2018. március 13.

sav-mintából származó nukleotid-polimorfizmusok gyakorlati alkalmazásait és azok egy érdekes jellemzővel való társítását tárgyalják, a bíróság megállapította, hogy az igénypontok emberi tevékenységből származó mesterséges tárgyra vonatkoznak, nem pedig olyasmire, ami a természetben *per se* létezik.

Az MLA előadta továbbá, hogy ha az igénypontokat engedélyeznék, azok gátló hatást gyakorolnának Ausztráliában az élőállomány jövőbeli kutatására, ami ellenkezik az ausztrál érdekekkel. Az MLA arra is hivatkozott, hogy az amerikai szabadalmi törvénnyel való összhang érdekében az igénypontokat szabadalmazható tárgy hiánya miatt is érvénytelennek kellene tekinteni. Ezt az érvet a bíró arra való utalással utasította el, hogy az ausztrál törvényes joggyakorlat független az amerikaitól.

Végül egyetlen ok maradt, amelyet Beach bíró elfogadott: az egyértelműség hiánya. A bíró azonban sajátos megoldást javasolt, amellyel az első igénypontot és az analóg igénypontokat módosítani lehet, hogy azok érvényesek legyenek.

A bíróság 2018. február 18-i döntéséből egyértelműen következtetni lehet arra, hogy a génszekvenciák gyakorlati alkalmazásaira irányuló igénypontok szabadalmazhatók maradtak Ausztráliában.

Az Európai Szabadalmi Egyezmény tagállamai

Az Európai Szabadalmi Egyezmény (European Patent Convention, EPC) 23c. szabálya a szabadalmazható biológiai találmányokkal foglalkozik, és *a)* bekezdése szerint „A biológiai találmányok akkor szabadalmazhatók, ha tárgyak olyan biológiai anyag, amelyet természetes környezetéből izolálnak vagy műszaki eljárással állítanak elő, akkor is, ha a természetben korábban már előfordult”.

A 23e. szabály az emberi test és részeinek szabadalmazhatóságával foglalkozik, és (1) bekezdése szerint „Kialakulásának és fejlődésének semelyik szakaszában sem lehet szabadalmazható találmány tárgya az emberi test, sem pedig az emberi test valamely részének pusztta felfedezése, ideértve valamely gén szekvenciájának vagy részszekvenciájának felfedezését”.

A (2) bekezdés szerint „Emberi testből izolált vagy valamely műszaki eljárással más módon előállított rész, ideértve a gén szekvenciáját vagy részszekvenciáját is, szabadalmazható találmány tárgya lehet akkor is, ha az ilyen rész szerkezete megegyezik valamely természetben előforduló rész szerkezetével”.

A (3) bekezdés szerint „A gén szekvenciájának vagy részszekvenciájának ipari alkalmazhatóságát fel kell tární a szabadalmi bejelentésben”.

Az Európai Szabadalmi Hivatal (European Patent Office, EPO) tehát nem fogadja el azt az érvet, hogy az elkülönítés csupán felfedezésnek minősül. Az EPO irányelvei szerint egy természetben előforduló gén, amelyet először különítenek el, kielégíti a szabadalmazhatóság újdonságkövetelményét.

Az Európai Unió biotechnológiai irányelve, amelyet az EPO elfogadott, leszögezi, hogy „az a biológiai anyag, amelyet izoláltak természetes környezetéből, vagy műszaki eljárással állítottak elő”, szabadalmazható, „még ha korábban előfordult is a természetben”.

India

Az 1970. évi indiai szabadalmi törvény 3(c) 3. cikke szerint: „Nem találmány egy tudományos elv feltalálása vagy egy elvont teória megalkotása, illetve a természetben előforduló bármilyen élő dolog vagy nem élő anyag felfedezése.”¹⁰

Az emberi vagy nem emberi DNS-ből izolált génszekvenciák tehát nem szabadalmazhatók Indiában. A módosított nukleinsav- és aminosav-szekvenciák azonban oltalmazhatók szabadalommal.

Izrael

Az Izraeli Szabadalmi Hivatal elnöke 2008-ban irányelveket publikált arról, hogy a génszekvenciák szabadalmazhatók, és ezt a hivatalos álláspontot azóta is követik. A hivatal nem változtatta meg álláspontját az amerikai legfelsőbb bíróság Myriad-döntését követően sem, vagyis a természetben előforduló génszekvenciák nem képeznek kivételt a szabadalmazhatóság alól, tehát szabadalmazhatók.¹¹

Japán

A Japán Szabadalmi Hivatal az Európai Szabadalmi Hivatal megközelítését követi, aminek következtében a természetben előforduló új génszekvenciák szabadalmazhatók.

Ahhoz azonban, hogy egy gén Japánban szabadalmazható legyen, „hasznosnak és iparilag alkalmazhatónak” kell lennie. Emellett az igényelt találmánynak ki kell elégítenie az újdonság és a feltalálói tevékenység követelményét. Egy újonnan felfedezett és izolált génszekvencia tehát kielégíti ezeket a követelményeket, ha bizonyítani lehet, hogy előnyös a technika állásához tartozó DNS-szekvenciákhoz viszonyítva.¹²

Az alábbiakban a hivatal által szabadalmazhatónak ítélt néhány találmányt ismertetünk.

- a) Egy izolált interleukin-1 aminosav-szekvenciával és egy elkülönített, az interleukin-1-et kódoló DNS-molekula.
- b) Megadott szekvenciájú DNS-ből álló, 2700 bp hosszúságú polinukleotid, amely expresszálna hatékony az X enzim ellen.

¹⁰ R. R. Nair és dr. V. Padmapriya indiai szabadalmi ügyvivő 2017. augusztus 31-i személyes írásbeli közlése.

¹¹ Dr. Ilan Cohn: Gene patentability. Reinhold Cohn & Partners News Letter, 2016. július 5.

¹² Yukihiro Ikeda japán szabadalmi ügyvivő 2018. január 10-i személyes írásbeli közlése.

- c) Megadott szekvenciájú DNS-ből álló, 500 bp hosszúságú cDNS-ből álló polinukleotid, amely felhasználható az Y betegség diagnosztizálására.
- d) Megadott DNS-szekvenciájú, egymást követő 20-100 bázist tartalmazó polinukleotid, amely 50-es helyzetben G-t tartalmaz. – Ismert volt az azonos DNS-szekvenciájú, 500 bázis hosszúságú polinukleotid, amely az 50-es helyzetben C-t tartalmaz.

Kanada

A természetben előforduló izolált génszekvenciák szabadalmazhatók Kanadában. Bár Kanada a diagnosztikai módszerek szabadalmazhatóságát illetően követi az amerikai irányzatot, jelenleg nem követi az amerikai legfelsőbb bíróság Myriad-döntését, amely szerint egy gén elkülönítése nem elegendő műszaki beavatkozás ahhoz, hogy a természetben előforduló biológiai anyagokat szabadalmazhatóvá tegye.¹³

Kína

A kínai szabadalmi törvény szerint a gének (ideértve az izolált DNS-t és a humán DNS-t) és a fehérjék szabadalmazható tárgyat képeznek, kivéve:

- a) a kínai szabadalmi törvény 5. cikke szerint ha a találmányban felhasznált génforrást nem törvényes úton szereztek be; és
- b) a kínai szabadalmi törvény 25. cikke szerint egy a természetben talált gén vagy DNS-fragmentum, amely természetes állapotában létezik, felfedezésnek és így a szabadalmi oltalomból kizárt tudományos felismerésnek tekintendő. Azonban egy gén vagy egy DNS-fragmentum önmagában, továbbá azok előállítási eljárása szabadalmazható, feltéve, hogy a természetből először különítették el vagy extrahálták, alapszekvenciája ismeretlen a technika állásában, határozottan jellemezhető, és iparilag alkalmazható.¹⁴

A vizsgálati irányelvek (VI) II. részének 10. fejezetében a 9.4.1. cikk a génekre vonatkozó találmányok újdonságával foglalkozik, és kimondja, hogy ha egy fehérje önmagában új, akkor a fehérjét kódoló gén is újnak minősül.

A 9.4.1. cikk a rekombináns vektorokkal kapcsolatos feltalálói tevékenységgel kapcsolatban az alábbi meghatározást adja: „Ha mind egy vektor, mind egy beillesztett gén ismert, akkor a kettő kombinálása által kapott rekombináns vektor rendszerint nem alapul feltalálói tevékenységen. Ha azonban egy rekombináns vektort sajátos kombinációval állítanak elő, amely váratlan műszaki hatást mutat a technika állásához képest, a találmány feltalálói tevékenységen alapul.”

A 9.4.2. cikk a génekkel kapcsolatos feltalálói tevékenységről a következő megállapítást teszi:

¹³ David E. Schwartz kanadai szabadalmi ügyvivő 2017. szeptember 11-i személyes írásbeli közlése.

¹⁴ Gesheng Huang kínai szabadalmi ügyvivő 2017. augusztus 31-i személyes írásbeli közlése.

„Ha egy fehérje ismert, akkor a fehérjét kódoló gént rendszerint kézenfekvőnek tekintik. Ha azonban a gén sajátos nukleotidszekvenciával rendelkezik, és váratlan műszaki hatásokat mutat ugyanezt a fehérjét kódoló más génekhez viszonyítva, akkor feltalálása feltalálói lépést foglal magában”.

A kínai szabadalmi törvény a génekre vagy fehérjékre vonatkozó találmányok leírásával kapcsolatban a következőket írja elő: „Egy gén- vagy fehérjetermékre irányuló találmány leírásának ki kell nyilvánítania a termék azonosítását, előállítását és felhasználását és/vagy műszaki hatását. Egy gént, egy polipeptidet vagy egy fehérjét, egy monoklonális antitestet stb. eredményező eljárásra vonatkozó találmány esetén a leírásnak tartalmaznia kell az említett előállítási módot elég egyértelműen és részletesen ahhoz, hogy egy szakember számára lehetővé tegye a termék előállítását, és ha az említett termék új, akkor az említett terméknek legalább egy felhasználását is ki kell nyilvánítani a leírásban”.

Egy új biológiai anyag felhasználására vonatkozó szabadalmi bejelentés esetén a bejelentőnek az említett új biológiai anyagot deponálnia kell, ha ez az anyag nem férhető hozzá a közönség számára, és a bejelentésben nem lehet olyan módon leírni, hogy az lehetővé tegye a szakemberek számára a találmány megvalósítását.

Mind a génekre, mind a fehérjékre vonatkozó szabadalmak oltalmi köre nagymértékben függ attól, hogy a találmányt a példák milyen mértékben támasztják alá. Ezért az ilyen találmányokra vonatkozó szabadalmi bejelentésekben az igényelt oltalmi kört minél több példával célszerű alátámasztani.

A vizsgálati irányelvek a génekre és fehérjékre vonatkozó találmányok gyakorlati alkalmazhatóságának követelményével kapcsolatban a következő megállapítást tartalmazza: „Géneket és fehérjéket gyakorlatilag alkalmazhatónak kell tekinteni, ha kielégítik a jelenlegi kínai szabadalmi joggyakorlat követelményeit.”

Oroszország

Az Orosz Szabadalmi Hivatal (Rospatent) engedélyezi természetes környezetükből izolált nukleinsavak szabadalmi oltalmát. A gének tehát szabadalmazhatók Oroszországban, ha kielégítik a szabadalmazás általános követelményeit, vagyis ha újak, feltalálói tevékenységen alapulnak és iparilag alkalmazhatók.¹⁵

¹⁵ Kiril Osipov orosz szabadalmi ügyvivő 2017. augusztus 30-i személyes írásbeli közlése.

Dr. Ladányi Katalin

A TRADEMARKER KONCEPCIÓ – MARKETINGTERV A NEMZETI VÉDJEGETUDATOSSÁG ÉS VÉDJEGETBEJELENTÉSI AKTIVITÁS NÖVELESÉÉRT*

“The best way to predict the future is to create it”

– Peter Drucker¹

I. BEVEZETÉS

A TradeMarker koncepciót 2016 elején kezdték alkalmazni. Azóta a koncepció megvalósításában részt vevő kollégák munkájának köszönhetően kimagasló eredmények mutatkoznak mind a bejelentési számok növekedésében, mind a koncepció által elért ügyfelek számában.

A csapat tagjainak meggyőződése, hogy ez a folyamat nem csupán fenntartható, de tovább fokozható. Ez a kezdeti időszak kétséget kizáróan bizonyította, hogy a TradeMarker Team szakmai színvonala, lelkesedése és elkötelezettsége, párosítva egy jól megtervezett marketingkoncepcióval szinte azonnali eredmények felmutatására képes.

A koncepció azonban kezdi elérni teljesítőképessége határait. A megfelelő szervezeti keret biztosítása és az anyagi támogatás rendelkezésre bocsátása nélkül nem csupán a továbblépés tűnik lehetetlennek, hanem a már feltérképezett és felajánlott lehetőségek is veszendőbe mehetnek. A jelen dolgozat célja, hogy felhívja a figyelmet a TradeMarker koncepció értékeire és érdemeire, és betekintést engedjen annak működésébe és nehézségeibe.

II. MARKETING

1. A marketingről általában

Amikor a marketingre gondolunk, legtöbbször egy elegáns autó, egy napszemüveg vagy egy kozmetikai termék képe villan fel. Ennek oka, hogy a fogyasztók a marketinggel leggyakrabban reklám, illetve az eladásösztönzés egyik formájaként találkoznak. Azonban – ahogy azt majd látni fogjuk – a marketing sokkal több ennél. De mit is takar ez a gyakran használt, de kevésbé ismert fogalom?

* A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala felsőfokú iparjogvédelmi tanfolyamának keretében készült szakdolgozat szerkesztett változata. A szerző az SZTNH Nemzetközi Védjegyesztályának osztályvezető-helyettese.

¹ Peter Ferdinand Drucker (1909–2005) ausztriai származású amerikai menedzsment-tanácsadó. Az idézet számos variációban, és több történelmi személyhez köthetően is fennmaradt.

A marketing fogalmáról való gondolkodás során megkerülhetetlen a világhírű professzor, a „marketing atyja”, Philip Kotler² nézeteinek a megismerése.

Kotler szerint a marketing társadalmi és vezetési lépések láncolata, amelynek során az egyének és a csoportok termékeket és értékeket alkotnak és cserélnek ki egymás között, mialatt kielégítik szükségleteiket és igényeiket.³

A kotleri marketingfogalom központi eleme így a csere, ami bizony elég meglepő lehet, és a fogyasztók marketingről alkotott fogalmában egészen biztosan nem jelenik meg. De ha a kifejezés mögé nézünk, saját magunk is felismerhetjük a kotleri logika lényegét. A mindennapi életünkben amikor munkába indulunk és reggelit veszünk, amikor befizetünk egy számlát, megtankoljuk az autónkat vagy útbaigazítást kérünk, nem teszünk mást, mint szükségletet elégítünk ki. A reggeli kakaós csigáért vagy azért, hogy megtaláljuk az utcát, amit keresünk, cserébe mi is adunk valamit. Azaz kérünk valamit és azért fizetünk is vagy pénzzel, vagy pár kedves szóval. Ez az a terület, ahol a fogyasztó, a vállalkozás és a marketing találkozik.

Kotler azonban még ennél is tovább megy, és azt állítja, hogy a valódi marketing nem egyenlő az eladás művészetével, annál sokkal több, a szükséges cselekedetek tudásának művészete.⁴

Elsőre talán bonyolultnak tűnik ez a mondat, de nem jelent mást, mint azt, hogy az tudja eredményesen alkalmazni a marketingeszközöket, aki hajlandó arra, hogy folyamatosan figyelje gazdasági környezetét és annak részeként a piacait. Aki céltudatos tevékenységgel, jól kialakított és naprakész cselekvési tervvel kihasználja a lehetőségeket, és új távlatokat teremt magának.

A marketing bemutatása során a „marketingmix” kifejezés az, amivel közelebből meg kell ismerkednünk. A marketingmix nem más, mint marketingeszközök különböző kombinációi, amelyeket a vállalat a különböző piaci helyzetekben alkalmaz. Kotler szerint a marketingmix azokat a változókat jelenti, amelyeket a cég a vásárlói döntéshozás befolyásolására felhasznál.⁵

A klasszikus marketingmix vagy a gyakrabban használt 4P kifejezés a mixelemek angol nevének kezdőbetűit jelöli. Ezek a termékpolitika (product), az árpolitika (price), az értékesítéspolitika (place) és a reklámpolitika (promotion).⁶

A marketingmix elemeit kizárólag integráltan érdemes alkalmazni. Ez azt jelenti, hogy amennyiben a termék egy prémiumminőségű áru (termékpolitika), úgy érdemes annak

² Philip Kotler (1931–) amerikai közgazdász, marketingprofesszor. Jelenleg a Northwestern University Kellogg School of Management professzora.

³ Philip Kotler: Marketing menedzsment, Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 1991.

⁴ Kevin Lane Keller, Philip Kotler: Marketingmenedzsment, Akadémia Kiadó, Budapest, 2008.

⁵ Keller, Kotler: i. m. (4).

⁶ Booms és Bitner szerint a 4P-t ki kell egészíteni további három elemmel, ezek a people, process, physical evidence – B. H. Booms, M. J. Bitner: Marketing strategies and organization structures for service firms. In J. H. Donnelly, W. R. George (szerk.): Marketing of Services. American Marketing Association, Chicago, IL, p. 47–51.

magasabb árat szabni (árpolitika), exkluzív üzlettípusokba elhelyezni (értékesítési politika), és a magas minőséget kiemelő presztízsreklámot alkalmazni (marketingkommunikációs politika). Ezzel szemben ha a termék tömegáru (termékpolitika), érdemes alacsonyabb árat kialakítani (árpolitika), sok üzletben elérhetővé tenni (értékesítési politika), és a vásárlásra buzdító, egyszerű reklámokat alkalmazni (marketingkommunikációs politika).⁷

A marketingtervezés a vállalkozás átfogó üzleti stratégiáját foglalja magában. A marketingterv a cég, a márka vagy a termék többéves piaci fellépésének leírására szolgál, és rendszerbe foglalja, hogy milyen lépéseket tervez a vállalkozás megtenni, valamint hogyan ellenőrizheti elért eredményeit.

2. Marketing a közigazgatásban

A fent leírtak alapján nem meglepő, hogy a marketing kifejezés a legtöbb ember számára az üzleti vállalkozásokra és tevékenységekre jellemző témakört jelent. Ez nem meglepő, hisz nehéz az adóügyekre vagy az ingatlan-nyilvántartás útvesztőire igény- és szükségletkielégítésként tekinteni. A marketingelméletek alkalmazása azonban nem csak a piaci szférában lehetséges. A közigazgatásban a marketing elsősorban az ügyfelek változó igénye-
ihöz való igazodást, a közszolgáltatások felhasználóbarát nyújtását jelenti.

A közigazgatás mint rendszer sajátosságainak figyelembevétele során azonban egyértelművé válik, hogy azok jelentősen korlátozzák a marketingeszközök alkalmazási lehetőségeit, kereteit. Jóllehet a piac és az állam azonos feladatokat is ellát, közöttük munkamegosztás figyelhető meg, a közszféra és a nonprofit szervezetek mégis sokáig kívül rekedtek a marketingelméletek körén. Kotler és Levy *A marketing fogalmának kiterjesztése*⁸ című írásukban kifejtették, hogy minden szervezetben lehet helye a marketingfunkciónak, amennyiben a szervezetnek van terméke, célközönsége, az ajánlatok között lehet választani, mert eltérő előnyöket jelenítenek meg, és a vevői magatartásnak van szerepe, amihez olyan marketingeszközök kapcsolódnak, mint a kommunikáció vagy a csatornaválasztás.

Egyes szakirodalmi vélemények szerint a közszféra szervezetei számos olyan alapvető jellemzővel bírnak, amelyek megkülönböztetik őket a magánvállalatoktól és egyedi problémákat vetnek fel, vagyis sajátos marketingmegoldásokra van szükségük.⁹ Az ezzel szemben álló – és a jelen dolgozat keretei között is vallott – vélemények alapján a két szolgáltatási szféra közötti érzékelt különbségek csak látszólagosak, de az alapok ugyanazok. Ha például

⁷ Forrás: <https://hu.wikipedia.org/wiki/Marketingmix>.

⁸ Philip Kotler, Sidney J. Levy: Broadening the Concept of Marketing. *Journal of Marketing*, 33. évf. 1. sz., 1969. január, p. 10–15.

⁹ Charles W. Lamb Jr: Public Sector Marketing is different. *Business Horizons*, 30. évf. 4. sz., 1987, p. 56–60.

a verseny értelmezésének mélyebb rétegeit nézzük, jól látható, hogy a közszolgáltatásoknak is van alternatívája, és minden ágazatban léteznek helyettesítő termékek.¹⁰

III. A TRADEMARKER KONCEPCIÓ

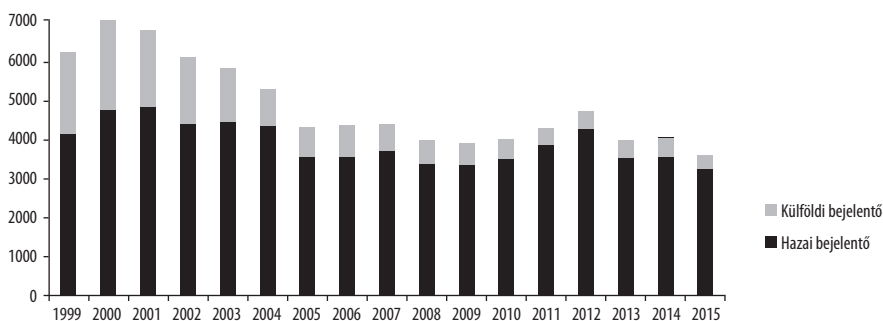
1. Elemzés és cselekvési terv

2015 statisztikai adatai 15 év legalacsonyabb nemzeti védjegybejelentési értékeit mutatják, ezzel elérve azt a mélypontot, amely már a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala (SZTNH) munkatársainak munkáját fenyegette. A védjegyesztály vezetősége tehát aktív cselekvésre szánta el magát, és 2016. január 22-én a hivatal vezetése elé terjesztette a TradeMarker Elemzés és Cselekvési tervet.¹¹ A dokumentum első felében kísérletet tettek arra, hogy feltárják a visszaesés hátterében álló indokokat, feltérképezzék a külső és belső tényezőket, amelyek a 2015-ös helyzethez vezettek. A második felében az elemzés megállapításait összekapcsolták egy cselekvési tervvel, aminek célja a nemzeti védjegybejelentési aktivitás csökkenésének megállítása és a folyamat visszafordítása volt.

A) Elemzés

A rendelkezésre álló statisztikai adatok vizsgálata során egyértelművé vált, hogy az elmúlt 15 év bejelentési számai kapcsán két mélypontot lehet elkülöníteni, amelyeknél a fordulópontot a 2004-es és a 2012-es év jelentette.

Nemzeti védjegybejelentések száma és megoszlása a bejelentők jellege szerint

¹⁰ Philip Kotler, Nancy Lee: Marketing in the public sector. Roadmap for improved performance, Pearson Education, 2007.

¹¹ Dr. Gonda Imre, Rabné dr. Molnár Mónika: TradeMarker elemzés és cselekvési terv (2016). A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala számára belső felhasználásra készült dokumentum.

A nemzeti védjegybejelentések száma és megoszlása a bejelentők honossága szerint¹²

	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002	2001	2000	1999
Nemzeti bejelentések száma	3491	3881	3857	4599	4197	3893	3741	3843	4246	4237	4174	5119	5677	5944	6611	6983	6082
Bejelentések száma totál	3178	3487	3428	4177	3772	3447	3240	3291	3615	3490	3515	4293	4386	4316	4756	4692	4040
Hazai bejelentő	313	394	429	422	425	446	501	552	631	747	659	826	1291	1628	1855	2291	2042
Külföldi bejelentő																	
Magyar bejelentők aránya	91%	90%	89%	91%	90%	89%	87%	86%	85%	82%	84%	84%	77%	73%	72%	67%	66%

Az uniós csatlakozás évében a megelőző öt év átlagos bejelentési számát alapul véve 19%-os csökkenés mutatkozott. Figyelemre méltó továbbá a külföldi bejelentők arányának csökkenése 2004-től kezdődően, ami a csatlakozást megelőző öt év átlagához képest példátlanul mondható, 55%-os visszaesést jelentett. Egyértelmű következtetés, hogy a csatlakozás évében azonnal mutatkozott az európai uniós védjegyrendszer¹³ elszívó hatása. Az európai uniós védjegyek magyarországi hatályának elismerésével számos külföldi ügyfél számára indokolatlanná vált a nemzeti védjegyportfólió fenntartása.¹⁴

A vizsgált számadatok alapján egyértelmű volt a magyar bejelentők dominanciája a 2004-es évet követően a nemzeti védjegybejelentések tekintetében, ezért az azt követő változások háttérben is az ő döntéseiknek kellett meghúzódnia. A hazai bejelentési aktivitás fokozásának és a csökkenő tendencia visszafordításának előfeltétele a jelenség okainak pontos feltérképezése volt.¹⁵

A rendelkezésre álló publikus adatok, valamint ügyfélvisszajelzések alapján a terv megvizsgálta a bejelentési számokra ható nemzetgazdasági tényezőket, valamint belső önvizsgálatot végzett.¹⁶ Megállapításra került, hogy a csökkenés nem róható fel egyetlen tényezőnek, az több tényező együttes hatásának tulajdonítható.

A védjegybejelentések számának csökkenését kiváltó tényezők elsősorban az alábbiak:

¹² Gonda, Rabné: i. m. (11), Elemzés, p. 4., 1. számú táblázat.

¹³ Korábbi nevén közösségi védjegyrendszer, a továbbiakban európai uniós védjegyrendszer.

¹⁴ A feltételezést alátámasztja a szenioritás intézményének igénybevételével megmutatkozó megújítási hajlandóság csökkenése a külföldi tulajdonban lévő védjegyek tekintetében.

¹⁵ Gonda, Rabné: i. m. (11), Elemzés, p. 4–5.

¹⁶ Gonda, Rabné: i. m. (11), Vezetői összefoglaló, p. 3.

i) *Az iparjogvédelmi tudatosság hiánya és a visszaszoruló promóció*

A magyarországi iparjogvédelmi tudatosság szintjét utoljára 2005-ben és 2009-ben mérték fel. A vizsgálatok a kis- és középvállalkozásokat helyezték középpontba, és a tudásszint feltérképezése mellett kitértek arra is, hogy mennyire elégedettek a szektor képviselői az iparjogvédelmi oltalmi formákkal, illetve a jogérvényesítés lehetőségével. Hasonló felmérésre a cselekvési terv elkészítésekor nem került sor, ezért más forrásokból kellett következtetni az iparjogvédelmi – különös tekintettel a védjegy- – tudatosság alakulására. A legcélravezetőbb eszköznek a nemzeti védjegybejelentési számok áttekintése mutatkozott erre a feladatra. Minél magasabb a védjegybejelentések száma, annál erősebb piaci verseny és fejlettebb piacgazdaság feltételezhető az adott országban. Összehasonlítási alapul a cselekvési terv a hasonló adottságokkal rendelkező környező országok mutatóit vette számításba.¹⁷

Az objektív összehasonlíthatóság érdekében a jelzett bejelentési számokat párosítani kellett az érintett országok gazdaságát jellemző mutatókkal, aminek a leghatékonyabb módja a bruttó hazai termék (GDP) lakosságszám-arányos meghatározása volt.

A fent jelzett mérőszámok egymás mellé helyezésével átfogó kép nyerhető a régió országainak lakosságszám-arányos védjegybejelentési hajlandóságáról.¹⁸

A GDP és a bejelentési szám kapcsolatának a vizsgálata¹⁹

2014	1 főre jutó GDP vásárlóparitás alapján (USD)	Lakosság száma	Bejelentések száma	A magyar lakosság számához arányosítva a bejelentések számát	Eltérés a magyar bejelentési számhoz képest
Ausztria	46 420	8 506 889	6 105	7 089	183% ↑↑
Csehország	29 925	10 512 419	8 270	7 770	200% ↑↑
Magyarország	24 942	9 877 365	3 881	3 881	100%
Románia	19 712	19 947 311	8 756	4 336	112% ↑↑
Szlovákia	28 175	5 415 949	3 104	5 661	146% ↑↑
Szlovénia	29 658	2 061 085	1 800	8 626	222% ↑↑

A magasabb belső fogyasztás előnyösebb gazdasági lehetőségekkel kecsegtet a piaci szereplők számára, és erősebb piaci versenynek biztosít színteret, ami indokoltabbá teheti a

¹⁷ A cselekvési tervben vizsgált országok mindegyike európai uniós tagállam – Ausztria kivételével – hasonló csatlakozási ciklussal, így az európai uniós védjegyrendszer elszívó hatása, valamint a külföldi bejelentők visszaszorulása itt is megfigyelhető.

¹⁸ Gonda, Rabné: i. m. (11), Elemzés, p. 7–9.

¹⁹ Gonda, Rabné: i. m. (11), Elemzés, p. 8., 3. számú táblázat.

nagyobb számú védjegyet felmutatni képes portfóliókat és a magasabb bejelentői aktivitást.

A régiós szintű összehasonlítás alapján a gazdasági mutatók az alsó középmezőnybe helyezték a magyar piacot, ugyanakkor a GDP-adatok nem annyival voltak alacsonyabban, mint amennyivel elmaradtak a védjegybejelentési számok a vizsgált országok eredményeitől. Ellenkezőleg, a GDP-adatok bővülési dinamikája a hazai piac erősödését és pozitív befektetői várakozást engedne feltételezni.²⁰

A nemzetgazdasági mutatóknak tehát jóval magasabb védjegybejelentési számokat kellett volna eredményezniük. A jelzett eredmény elmaradása leginkább a hazai vállalkozások iparjogvédelmi tudatosságának a hiányaival volt magyarázható.²¹

Az iparjogvédelmi tudatosság fokozására több lehetőség is rendelkezésre áll. Számottevő a szakági területek oktatói tevékenysége, amelynek során az SZTNH munkatársai szakterületükkel összefüggő témájú előadásokat tartanak a hivatal által szervezett alap-, közép- és felsőfokú iparjogvédelmi tanfolyamokon, egyetemi felkérések alapján nagycsoportos előadások és kiscsoportos szemináriumok keretében vagy egyéb megkérések alkalmával. Az oktatási feladatokat ellátó kollégák leterhelhetősége azonban – a hatósági munka elsődlegessége folytán – véges.

ii) Az európai uniós védjegyrendszer elszívó hatása

Az európai uniós védjegybejelentések körében a magyar bejelentők által tett bejelentési számok egyértelmű és drasztikus növekedése kimutatható.²² Az európai uniós védjegyrendszer 28 tagállamra kiterjedő oltalmi köre, díjpolitikája, ügyfélbarát elbírálási gyakorlata, kiterjedt és felhasználóbarát elektronikus ügyintézése folytán egyre több hazai vállalkozás számára nyújt vonzó lehetőséget. A nemzeti védjegyrendszer hazai bejelentők számára nyújtott legfőbb előnye, amely a magyar nyelv használatából és a közvetlen ügyintézői kommunikációból adódott, szintén visszaszorulni látszik. Az Európai Unió Szellemi Tulajdoni Hivatala (European Intellectual Property Office, EUIPO) teljes webes felülete és tartalma elérhető a 28 tagállam hivatalos nyelvén, köztük magyarul is. Az elektronikus ügyintézés gyorsasága és kényelme a képviselővel rendelkező, valamint a fiatalabb bejelentők körében szintén preferált opciót teremt. Az EUIPO telefonos ügyintézési rendszerének reformációja lehetőséget nyújt továbbá a közvetlen – akár magyar nyelvű – tájékoztatáskérésre. Egyes hivatásos képviselők – saját gazdasági érdekeiket szem előtt tartva – szintén ezt a bejelentési formát promotálják, még azokban az esetekben is, amelyekben nem ez szolgálja legjobban az ügyfelek érdekeit.²³

²⁰ Gonda, Rabné: i. m. (11), Elemzés, p. 10.

²¹ Gonda, Rabné: i. m. (11), Elemzés, p. 11.

²² Gonda, Rabné: i. m. (11), Elemzés, p. 13., 8. számú táblázat.

²³ Gonda, Rabné: i. m. (11), Elemzés, p. 12.

A magyar bejelentők európai uniós védjegetbejelentéseinek növekvő száma és a kieső nemzeti védjegetbejelentések közé természetesen nem vonható egyenlőségjel, ahogy az sem bizonyított, hogy a nemzeti védjegetrendszer alternatívájaként vagy annak kiegészítéseként alkalmazzák a bejelentők az európai uniós védjegetoltalmat. Ennek ellenére a jelenség intenzitása figyelemre méltó.

iii) A hatásági gyakorlat problémái

A bejelentési aktivitás fokozása során sem szabad megfedkezni a már rendelkezésre álló ügyfélkörrel. Azok az ügyfelek, akik pozitív tapasztalatokkal rendelkeznek a védjegetbejelentési eljárásról, nagyobb valószínűséggel tesznek jövőbeli védjegetbejelentést, és tartják fenn már meglévő védjegetportfóliójukat. Az SZTNH a minőségirányítási rendszer előírásainak megfelelően rendszeres időközönként méri az ügyfelek elégedettségét. A védjegethatóság területén szinte kivétel nélkül pozitív visszajelzéseket mutatnak az ilyen témájú felmérések. Mindazonáltal fontos leszögezni, hogy az elégedettségmérés a valós ügyfélkör igen szűk körét érinti csupán. Az ügyfelek elégedettsége tovább gyorsan reagál a joggyakorlat változásaira. A jogszerezést megkönnyítő vagy éppen megnehezítő alakíftétel-rendszer, a kibocsátott hiánypótlási felhívások száma, az eljárások túlzott formalitása vagy indokolatlan bonyolultsága rögzül az ügyfelekben, és negatívan befolyásolhatja jövőbeli bejelentési kedvüket. Mindezek a negatív tapasztalatok alternatív jogszerezési utak felé terelhetik a potenciális ügyfeleket.²⁴

iv) A gazdasági ösztönzők kampányszerű működése

Az Európai Unió 2014–2020 közötti, a hétéves költségvetési időszakban megnyíló támogatási forrásai kiemelten ösztönzik az gazdasági versenyképesség erősítését. A Közép-Magyarország régió kivételével az egész országból pályázhatóak a Gazdaságfejlesztési és innovációs operatív program forrásai. A Közép-Magyarország régió számára a Versenyképes Közép-Magyarország operatív program keretében érhetőek el kutatásfejlesztési célú források.²⁵ Az innovációs tárgyú pályázatok egyik hasznos eleme, hogy a pályázó iparjogvédelmi aktivitását kiemelten értékeli, továbbá az ilyen célú kiadásokat fedezni lehet a pályázati forrásokból.

A pályázati alapú támogatások sajátossága azonban, hogy meghatározott időintervallumokban, szakaszosan kerülnek kiírásra. A pályázók a legkönnyebben védjegetoltalom megszerzése útján tudnak a pályázat értékelésekor előnyt jelentő pontot szerezni, ezért az egyes pályázati kiírások időszakában érezhetően megnő az érintett vállalkozások védjegetbejelentési aktivitása.²⁶

²⁴ Gonda, Rabné: i. m. (11), Elemzés, p. 14–15.

²⁵ A Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal adatai. A 2015–2017. évre kiírt pályázatok részletes kiírása elérhető a <http://nkfih.gov.hu/palyazatok/hazai-kfi-palyazatok/eurpai-uni-os-forrasbol> online felületen.

²⁶ Gonda, Rabné: i. m. (11), Elemzés, p. 15.

v) *Informatikai problémák*

A hatékony, olcsó és ügyfélbarát közigazgatás kialakítása, illetve a lakosság és a vállalkozások bürokratikus terheinek csökkentése univerzálisan elfogadott törekvés. A közigazgatás megújításának szándéka, illetve az internetes szolgáltatások széles körű elérhetővé válása együttesen megteremtette a kényelmesebb, hatékonyabb és takarékosabb elektronikus közigazgatás – röviden az e-közigazgatás – lehetőségét.

A lakosság elégedettsége, a vállalkozások hatékonysága és a nemzetgazdaság versenyképessége szempontjából egyaránt kulcsfontosságú, hogy az állami ügyintézés minden szinten egyszerűbbé és átláthatóbbá váljon. A világos feladatmegosztás és az ezzel arányos feladatfinanszírozás mellett ennek fontos feltétele, hogy a közigazgatás belső folyamatai áttekinthetőek és kiszámíthatóak, az ügyfelek által igénybe vett szolgáltatások pedig az ország minden pontján könnyen és azonos minőségben elérhetőek legyenek. Az e-közigazgatás két információtechnológiai szolgáltatási kör (front office és back office) együttesén alapul.

a) *A front office szolgáltatások problémái*

Napiainkban az ügyfelek elsősorban elektronikus úton tájékozódnak a jogszabási lehetőségekről és az akadályozó korábbi jogokról, ezért a hivatalról kialakult első benyomás során meghatározó tényező a honlap, valamint az elektronikusan intézhető ügyek köre.

2015-ben az SZTNH honlapja teljes körű arculati és tartalmi megújuláson ment keresztül. Az új felület a mobiltelefonos és kis képernyős megjeleníthetőség mellett kiemelt célként határozta meg az ügyfélbarát felület kialakítását, valamint az elektronikus ügyintézésre alkalmas technológiai fejlesztések kivitelezését.

Sajnálatosan a megújult honlap nem váltott be minden hozzá fűzött reményt, és az ügyfélelégedettségi felmérés keretében kapott visszajelzések meglehetősen vegyes képet festenek. A honlapon történő tájékozódás alkalmanként még a területen jártas személyek, hivatásos képviselők számára is nehézséget okoz, és a tartalmak elhelyezése sem minden esetben tükröz logikus felépítést. Gyakoriak a tartalmi duplikációk, az elavult tartalmak, és a feltöltött dokumentumok kompatibilitási problémái. Kiemelkedő hiányossággént könyvelhető el továbbá az angol nyelvű felület hiányos tartalma, valamint a magyar és angol nyelvű oldalpárok közötti közvetlen átjárhatóság kivitelezési hibái.²⁷

b) *A back office szolgáltatások problémái*

Az ügyfélvéleményre szintén hatással van a hatósági munkának a kimenő levelekben történő manifesztálódása, a gyors reagálás, valamint a határidőknek a hatóság részéről történő betartása. Több esetben tapasztalható, hogy ezek a tényezők nem csupán

²⁷ A magyar és angol nyelvű oldalak – amennyiben rendelkezésre áll az angol nyelvű változat – logikailag azonos módon épülnek egymásra, azonban a konkrét tartalmak közötti nyelvváltás nem lehetséges. Az oldal nyelvének átváltásakor a rendszer automatikusan a nyitólapra irányítja a felhasználót.

az elbírálók munkájának minőségétől, hanem az együttműködő és szolgáltató szervezeti egységek tevékenységétől is függenek.²⁸

vi) *A szellemi tulajdon-védelmi szkepticizmus és az internet térnyerése*

A szellemi tulajdon-védelmi szkepticizmus elsőként a szerzői jog területén jelent meg. A jelenség egyáltalán nem új keletű, az információs szabadság elterjedésével viszont rohamosan felgyorsult. Bár az információs szabadság elve²⁹ semmiképp sem értékelhető a lopás legalizálásaként, egy jogterület sikerét mégis nagyban befolyásolja annak társadalmi megítélése. Az internet szabadon működése, a védett tartalmak engedély nélküli, ingyenes felhasználása és megosztása – illegális volta ellenére – manapság szinte teljes mértékig elfogadottá, sőt támogatottá vált. Az elhibázott jogosulti jogérvényesítések, a téves bírói értelmezések mind hozzájárultak ahhoz, hogy a köztudatban a szerzői jog elavult, felesleges jogágként rögzüljön.

A védjegyeket még nem érintette látványosan a fent felvázolt folyamat, de bizonyos kérdések kapcsán már felütötte fejét a kritikus gondolkozás. Az elmúlt években az agrártárca több rendezvényen hangoztatta, hogy túl sok a védjegy,³⁰ ami a piacot indokolatlanul gátolja.

Jelenleg a védjegyjogi szkepticizmus csekély mértékben bír ráhatással a nemzeti védjegybejelentési számra, indokolt azonban tanulni a szerzői jog keserű tapasztalataiból, és felkészülni az esetleges kihívásokra. Ennek legcélszerűbb módja, ha az SZTNH gondoskodik korszerű, interaktív és figyelemfelkeltő jelenlétéről az interneten. Megkerülhetetlennek látszik az online közösségi médián (Facebook, Twitter, YouTube) megvalósuló hivatali jelenlét, különös tekintettel az átlagfogyasztó közösségi média felé forduló tájékozási tendenciáját figyelve.³¹

vii) *A gazdasági szabályzók hatása*

A piac működését befolyásoló állami intézkedések hatással lehetnek az árujelzők mint versenyzeszközök használatára. Komoly következményekkel járhat az állam szabályozó szerepének kiterjesztése olyan területekre, ahol akár a védjegyhasználat direkt korlátozását eredményezheti egy társadalmilag fontosabbnak ítélt politikai cél megvalósulása. Tökéletes szemléltető példa erre a folyamatra a dohánytermékek forgalmazási szabályozásának alakulása az elmúlt évtizedben, ami a közegészségügy javításának zászlaja alatt ment végbe. A folyamat az Európai Parlament és az Európai Unió Tanácsa 2003/33/EK

²⁸ Gonda, Rabné: i. m. (11), Elemzés p. 16.

²⁹ A közérdekű és közérdekből nyilvános adatok megismeréséhez és terjesztéséhez való alkotmányos alapjog.

³⁰ A részletek megismerése alapján feltételezhető, hogy a tanúsító védjegyrendszerek terjedésével szemben kívántak kifogást emelni, a kommunikáció azonban – a védjegyrendszert felületesen ismerő hallgató-ságban – könnyen negatív értékvitétet alakíthatott ki.

³¹ Gonda, Rabné: i. m. (11), Elemzés, p. 18–19.

irányelvével³² kezdődött, és a dohánytermékek reklámozására és szponzortevékenységre vonatkozó jogszabályi rendelkezések közelítését tűzte ki célul az egyes tagállamok számára. Az irányelv alapján a sajtóban és más nyomtatott kiadványokban elhelyezett reklám kizárólag a dohányipar szakemberei számára szánt kiadványokra és harmadik országokban nyomtatott és kiadott olyan kiadványokra korlátozódott, amelyeket első sorban nem az európai uniós piacra szánunk.³³ Az irányelv jelentős mértékben korlátozta továbbá a dohánytermékek gyártásával vagy értékesítésével foglalkozó vállalkozások szponzortevékenységét is.³⁴

2012-ben bevezetésre került a csomagoláson képekkel kombinált figyelmeztetések kötelező elhelyezését előíró szabályozás,³⁵ melyet az új dohánytermék-irányelv (2014/40/EU) még tovább szigorított.

A szabályozás következő lépése a dohánytermékek egyszerű csomagolásának bevezetése, az úgynevezett „plain packaging”. A standardizált csomagolásra vonatkozó jogi szabályozás elsőként Ausztráliában került elfogadásra, melynek alapján – a világon elsőként – az Ausztráliában forgalomban lévő dohánytermékeken többek között nem szerepelhetnek védjegyek, illetve márkákra jellemző logók és egyéb promóciós elemek. Az Európai Unió területén Írország volt az első olyan ország, ahol hatályba léptek a standardizált csomagolásra vonatkozó szabályozások. A jelenség mindenképp alkalmas arra, hogy a jövőbeni márkafejlesztések leállítására és a tervezett védjegybejelentésektől történő eltekintésre ösztönözze az ágazat szereplőit.

A nemzeti védjegybejelentési aktivitás visszaesése kapcsán tehát a leghangsúlyosabb befolyásoló tényezők a hazai piaci szereplők szellemi tulajdon-védelmi tudatosságának alacsony szintje és a visszaszoruló promóció, de nem elhanyagolható körülmény a közösségi védjegyrendszer elszívó hatása, a szigorodó elbírálási gyakorlat, a gazdaságösztönző pályázatok kampányszerű kiírása, az informatikai problémák, valamint a szellemi tulajdon-védelemre vonatkozó szkepticizmus kisugárzása a védjegyekre és az internetgazdaság térnyerésével megjelenő sajátos üzleti döntéshozatali modellek terjedése sem.

³² Az Európai Parlament és a Tanács 2003/33/EK irányelve a tagállamok dohánytermékek reklámozására és szponzorálására vonatkozó törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezéseinek közelítéséről.

³³ Az irányelv alapján a sajtóban és más nyomtatott kiadványokban történő minden egyéb reklám, valamint a dohánytermékek rádióban történő reklámozásának minden fajtája is tilos.

³⁴ Rádióműsorok, több tagállamot érintő vagy más módon, határon átnyúló hatást gyakorló rendezvények és tevékenységek szponzorálása tilos.

³⁵ 291/2011. (XII. 22.) Korm. rendelet a dohánytermékek jelöléséről, valamint az egészségvédelmi bírság alkalmazásának részletes szabályairól.

B) A cselekvési terv

A terv – több fázisban – olyan célcsoportok megszólítását szorgalmazta, amelyek aktivitásától a bejelentési számok növekedése várható. Azokra a helyekre is el kell juttatni a figyelemfelkeltő tájékoztatókat, ahol eddig nem volt jelen a hivatal, de az ügyfelek más ügyeik intézése miatt tömegesen előfordulnak.

A tevékenység kulcsponája az iparjogvédelmi tudatosság kialakítása, megerősítése. A koncepciónak el kell juttatnia a vállalkozásokhoz azt az üzenetet, hogy az árujelzők a vállalkozás szempontjából előnyös, pénzben mérhető értékkel bírnak, de jogi oltalom hiányában nagyon sérülékenyek, bitorlás esetében pedig akár az elért piaci eredmények és a fogyasztói bizalom lerombolása is bekövetkezhet.³⁶

Olyan célokat kellett tehát meghatározni, amelyek megvalósíthatóak, reálisak és mérhetőek. A cselekvési terv elsődleges célkitűzései a nemzeti védjegyhatósági területre nézve határozta meg célokat, azonban helyes megvalósítás mellett a nemzeti védjegybejelentési számok növelése, az iparjogvédelmi tudatosság fokozása és a megfelelő kommunikáció a nemzetközi védjegybejelentési számokra is közvetlen hatással van.

A nemzeti védjegyhatósági területre nézve a cselekvési terv célkitűzései a következők:

- rövid távú cél: a nemzeti bejelentési számok további csökkenésének megállítása (a nemzeti védjegybejelentések száma ne essen tartósan havi 300 db alá);
- középtávú cél: a 2012-es bejelentési szint elérése (évi 4400-4600 db bejelentés elérése 2018-ra);
- hosszú távú cél: a nemzeti védjegybejelentési számok fenntartható bővülésének biztosítása (legalább a nemzeti össztermék bővülésének ütemét követő növekedés).³⁷

A meghatározott célok eléréséhez az egyes bejelentői csoportokat – azok beazonosítása és értékelése után – egyedi értékrendjükhöz és iparjogvédelmi tudatossági ismereteikhez igazítva kell megközelíteni. A felmérés során nyilvánvalóvá vált, hogy a célcsoportok között szerepelnek már eleve védjegyintenzívebb és kevésbé védjegyintenzív ágazatok is.³⁸

Azokon területeken, ahol a védjegyoltalom kiaknázása szélesebb körben elterjedt, más üzeneteket kell átadni az ügyfeleknek; egyrészt a már meglévő védjegyportfóliók bővítését szorgalmazó, másrészt a védjegyoltalom kevésbé ismert előnyeit bemutató kommunikációval lehet sikereket elérni. A védjeggyel még nem rendelkező vállalkozásokat az ágazatban jellemző esetek bemutatásával, a komoly portfólióval rendelkező versenytársak példáinak felmutatásával érdemes ösztönözni a bejelentésre.

³⁶ Gonda, Rabné: i. m. (11), Cselekvési terv, Analízis és célok, p. 23.

³⁷ Gonda, Rabné: i. m. (11), Cselekvési terv, Analízis és célok, p. 23.

³⁸ Gonda, Rabné: i. m. (11), Cselekvési terv, Célcsoport azonosítása, p. 24–25. A terv *Simon Dorottyá, dr. Gonda Imre: Védjegyintenzív ágazatok Magyarországon* című cikkének adataival dolgozott – Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 8. (118.) évf. 6. sz., 2013. december, p. 5–39.

A kevésbé védjegyintenzív ágazatokban kétszintű csoportalkotással érdemes operálni: egyrészt teljes kört átfogó csoportnak címzett üzenetek megfogalmazásával, másrészt olyan fórumokon történő megjelenéssel, ahol tömegesen fordulhatnak elő ilyen vállalkozások. Nem becslendő továbbá alá a nemzetgazdasági szempontból fajsúlyosabb, de mégis csekély számú védjegyrel rendelkező csoportok kiválasztása és személyre szabott tájékoztatása sem.³⁹

A cél és a célcsoport azonosítását követően a rendelkezésre álló megvalósítási lehetőségek számbavétele következett. A cselekvési terv számba vette a szervezeten belüli és kívüli potenciális stratégiai partnereket, a rendelkezésre álló és az új igények miatt szükségessé vált promóciós anyagokat. Felmérte a koncepció igényét a legmegfelelőbb módon kielégítő elektronikus sajtóorgánumokat és azok alkalmazási feltételeit. És nem utolsósorban szigorú önvizsgálatot végzett.⁴⁰

2. Mi a TradeMarker?

Az elkészített elemzés és cselekvési terv önmagában csak öncélú dokumentumhalmaz lenne. A valós eredmények eléréséhez szükség volt egy ennél összetettebb rendszerre, egy koncepcióra, amely a probléma megismerése, majd a szükséges terv kidolgozása után a megvalósítást megszervezi, ütemezi, kivitelezzi, koordinálja, ellenőrzi, esetleg korrigálja azt az időközben felmerült információk fényében.

A TradeMarker kifejezés ezt az egységes rendszert foglalja magában, és még többet, hiszen jelzi a benne közreműködő emberi erőforrást is. A TradeMarker Team a koncepcióban közreműködő, azt megalkotó és megvalósító nemzeti- és nemzetközivédjegy-elbírálók együttese, a külvilággal történő kapcsolattartás elsődleges eszköze.

A programot 2016. március 1-jén mutatták be az SZTNH elnöki értekezletén, ahol felvázolásra került a koncepció lényege, az ahhoz kapcsolódó kivitelezési javaslatok, ötletek, célok és a szükséges eszközök. Az elnöki értekezlet a programot jóváhagyta, ezzel megindulhatott a valós végrehajtás.

Mint minden új projektnél, a TradeMarker esetében is szükség volt egy indító megbeszélésre – vagy marketinges nyelven szólva – egy „kick-off meetingre”. Nagy fejtörést okozott a terv megalkotóinak, hogyan lehet egy közigazgatásban szokatlan stratégia első lépését megtenni úgy, hogy az illeszkedjen a koncepció vezérgondolatához. A döntés végül a Vivicitta városvédő futásra esett. Ennek oka, hogy a programindító események gyakran nehézkeseek, sok esetben rosszul megválasztottak, és a szervezők elvárásai messze túlszárnyalják a valós fogadtatást. A team tagjai mindannyian tisztában voltak azzal, hogy hiába a jól kidolgozott terv, az ötletek és a lelkesedés, ha a legfontosabb résztvevőhöz, a fogyasztóhoz, a lehetséges ügyfélhez nem tud eljutni az üzenet.

³⁹ Gonda, Rabné: i. m. (11), Cselekvési terv, Célcsoport azonosítása, p. 26–27.

⁴⁰ Lásd részletesen Gonda, Rabné: i. m. (11), III. fejezet 3. Stratégiai együttműködés.

A Vivicitta városvédő futáson több tízezren vettek részt, több száz fotó örökítette meg az eseményt, és a célba érkezéskor elhangzott az a mondat, ami igazolta a döntés helytállóságát: „... és célba ért a TradeMarker Team”. A TradeMarker ezzel elérte, hogy széles közönség előtt figyelmet kapjon, mindezt úgy, hogy a programindító esemény nem került többbe, mint a nevezési díjba. A koncepció ugyanis mind a mai napig nem rendelkezik önálló költségvetéssel, nincs anyagi forrása, működése az abban részt vevő munkatársak lelkes hozzáállásának köszönhető.

Már a cselekvési terv készítésekor jelentős problémát okozott annak a kitalálása, miként lehet majd elérni a fogyasztókat, milyen marketinges módszerek állnak rendelkezésre a meglévő – vagy éppen hiányzó – lehetőségek fényében.

Az azonban nem volt kétséges, hogy mit kíván a koncepció kommunikálni a fogyasztók felé.

A TradeMarker elsődleges célja, hogy megismertesse az embereket a védjegyekkel, azok jelentőségével, értékével az üzleti életben. Rá kell döbbsenteni őket, hogy azt a szellemi értéket, amire vállalkozásukat építik, meg kell védeni. Fel kell hívni a figyelmet arra, hogy nem csak az ingatlanjaik, autóik biztonságával kell törődniük, hanem azzal a gondolattal is, amiből azok az áruk vagy szolgáltatások lesznek, amivel a piacon meg kívánnak jelenni.

A TradeMarker Team tagjai eldöntötték, hogy nyitni fognak a fogyasztók felé. Rájöttek, hogy nem azt kell kommunikálni, hogyan nem lehet védjegyet szerezni, nem a kizáró okokkal, a jogszabályhelyekkel kell megismertetni az ügyfeleket, hanem azzal, hogyan tudják eredményesen, a céljaik érdekében használni a védjegyeket. A kommunikáció során az előnyöket, a szellemi alkotások értékét, hasznosságát és fontosságát kell eljuttatni hozzájuk. Meg kell értetni velük, hogy a védjegyek szimbiózisban élnek a kereskedelemmel, a piaci vérkeringésben kulcsszerepük van, hiszen szinte minden értékes márka védjegy.

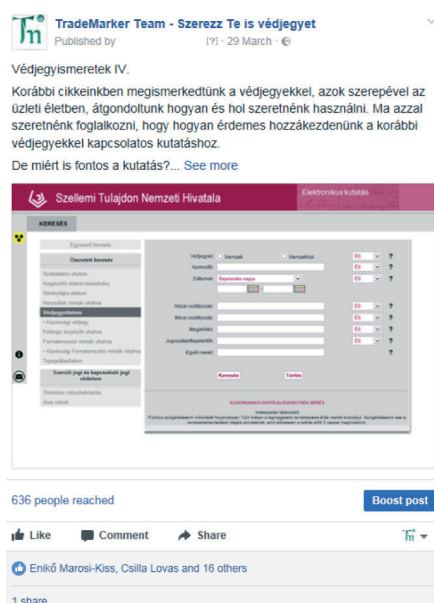
Ehhez pedig dinamikus, könnyen érthető kommunikáció szükséges, amely ott van jelen, ahol a fogyasztó általában információt keres, és ahol a koncepció is meg tud jelenni. A weben történő kommunikáció előnyeit könnyű meghatározni; könnyebb, gyorsabb, olcsóbb, mint bármelyik másik eszköz. Nagyobb számú fogyasztóhoz juttatható el az üzenet, számtalan kreatív megjelenésre biztosít lehetőséget. Ráadásul a fogyasztói tájékozódás elsődleges eszközévé vált, ugyanis ha a fogyasztó információt keres, az internetes böngészőket, közösségi oldalakat használja.

A) A WEB2 stratégia

2016. április 16-án – a Vivicittán való részvételt hirdető esemény megalkotásával – megindult a TradeMarker – Szerezz Te is VÉDJEGET! Facebook-oldal, ami közel egy évig a TradeMarker koncepció webes kommunikációjának kizárólagos megjelenési formája volt.

Az oldal kialakítása, kommunikációs stílusa illeszkedik a koncepció arculatába.⁴¹ Az oldal dinamikus, érthető, színes, példákkal illusztrált posztokban kívánja bevezetni a fogyasztókat a védjegyek világába. Az oldalon heti rendszerességgel jelentkezik a Védjegyismeretek rovat, ami praktikus ötletekkel, tanácsokkal látja el az olvasókat. A kommunikáció során a team tagjai megpróbálják átadni mindazt az információt, ami megkönnyíti a védjegy-bejelentés megtételét, és segíti a jogosultakat a sikeres védjegyhasználatban, tanácsokat ad meglévő védjegyjogaik megóvására.

TradeMarker – Szerezz Te is VÉDJEGYET! Facebook-oldalon megjelent Védjegyismeretek rovat II. és IV. száma⁴²

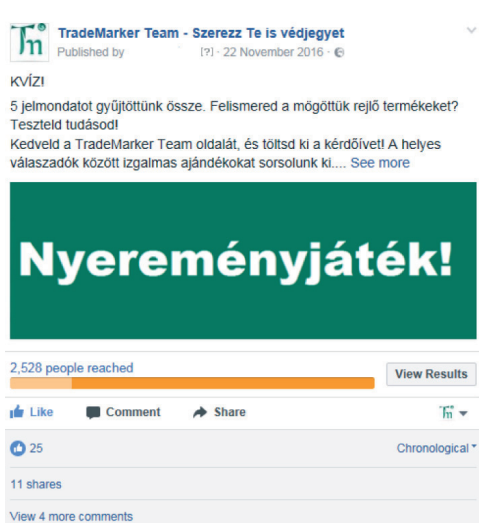

A hangvétel könnyed, világos, nincs teletűzdelve nehezen érthető jogszabályhelyekkel – természetesen a jogszerűség és szakszerűség szem előtt tartásával. Az oldal követőinek érdeklődését védjegytemájú kvizekkel, nyereményjátékokkal igyekeznek fenntartani a team tagjai. Az eddigi legsikeresebb megjelenése az oldalnak több mint 2000 felhasználót ért el.

⁴¹ Lásd részletesen *Gonda, Rabné*: i. m. (11), IV. fejezet 1. A TradeMarker koncepció arculati elemei.

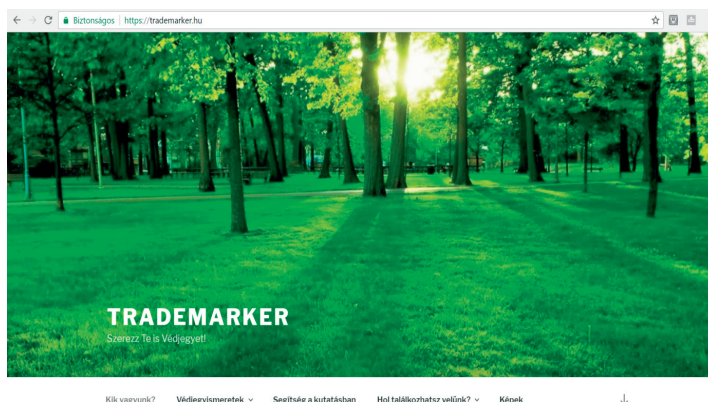
⁴² Forrás: <https://www.facebook.com/TrademarkTeam/>.

A TradeMarker – Szerezz Te is VÉDJEJYET! Facebook oldalon megjelent legsikeresebb kvíztáték

A Facebook-oldal elindulását követően egy évvel készült el a www.trademark.hu web-oldal. A honlapot a team tagjai hozták létre, ők tervezték és töltötték fel tartalommal. A honlapfejlesztés szaktudást igénylő munka, azonban a koncepció anyagi támogatottságának hiánya miatt külső szakember igénybevételére nem volt lehetőség, a doménnev vásárlásának költségét szintén a közreműködő tagok fedezték.

A www.trademark.hu honlap nyitólapja

A weblap kialakítása, struktúrája minden tekintetben illeszkedik a TradeMarker kommunikációs stílusába. A smaragdzöld szín teljes körű használatára a jelenleg rendelkezésre álló informatikai keretek között nem volt lehetőség, azonban a koncepció megfelelő pénzügyi támogatottsága esetén a honlap fejlesztése a jövőben kiemelkedő helyen szerepel. Az azonban már jelenleg is elmondható, hogy a webes felület figyelemfelkeltő, könnyen használható és ügyfélbarát. Azokat az információkat tartalmazza, amelyek a védjegy megszerzése szempontjából elsődlegesek, illetve felhívja a figyelmet azokra az eseményekre, ahol a TradeMarker Team személyesen is megjelenik. Ezáltal az oldal megteremti az összekötő kapcsot a stratégia második alapkövével, a személyes jelenléttel is.

B) Személyes kapcsolattartás az ügyfelekkel

A TradeMarker Team tagjainak azonban egyértelműen nem a honlapfejlesztés a legnagyobb erőssége. A valódi értéket a szellemi tulajdonnal kapcsolatos tudásbázisuk adja. A webes kommunikáció kiváló eszköz az ügyfelek minél szélesebb körben történő eléréséhez, emellett azonban kiemelkedő szerepe van a személyes kapcsolattartásnak is. A koncepció célja a bejelentési számok növelése, de nem szabad elfelejteni, hogy minden bejelentés mögött egy bejelentő áll, aki egyedi termékekkel, ötletekkel és tervekkel rendelkezik. A team tagjainak személyes jelenléte azt célozza, hogy ezek az egyének már a bejelentési űrlap kitöltését megelőzően rendelkezzenek a számukra releváns információval, és lehetőségük legyen barátságos és kötetlen hangvétel mellett kérni a szakértők segítségét.

A TradeMarker Team a hivatal munkatársaiból áll, olyan emberekből, akik akár évtizedek óta foglalkoznak védjegyekkel. Több ezer bejelentést láttak már, több száz kontradiktórius ügyben jártak el, és megszámlálhatatlanul sok ügyféllel találkoztak. Ismerik az oltalom jelentőségét, tudják az eljárás buktatóit. Azonban a legfontosabb az, hogy nem csak ismerik, de át is tudják adni ezeket az ismereteket. Számos kolléga munkakörének részét képezi az oktatás; egyetemeken, főiskolákon, iparjogvédelmi tanfolyamok keretein belül már évek óta hozzájárulnak az iparjogvédelmi tudatosság terjesztéséhez.

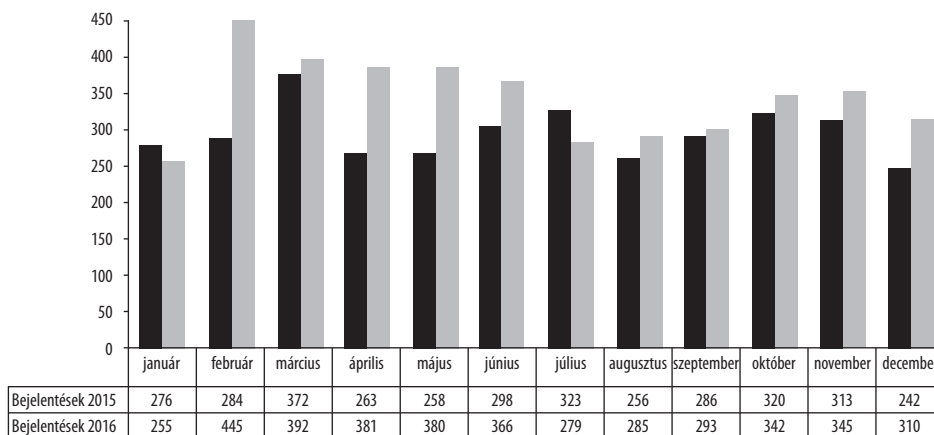
A TradeMarker koncepció indulásakor tehát nem volt kétséges a résztvevők képessége, hogy átadják ismereteiket, az információátadást azonban a program új keretek közé helyezte. A stratégia keretei között kialakított új kommunikációs stílus alkalmazásával új fórumokon jelennek meg, és információs pultoknál állnak az érdeklődők rendelkezésére.

A 2016-os indulást követően a csapat több mint 20 rendezvényre kapott meghívást. Az események skálája igen széles. Megjelentek országos jelentőségű rendezvényeken (a Földművelésügyi Minisztérium által szervezett Eredetvédelmi Fórumsorozat Országos Nyitó Konferenciája, valamint országjárása, Volt Fesztivál, a Művészetek Völgye), de részt vettek a kereskedelmi és iparkamarák Vivace-rendezvényein, továbbá helyi jelentőségű fesztiválokon is. Összességében több mint 2000 lehetséges ügyféllel találkoztak személyesen.

C) Elért eredmények

A TradeMarker koncepció sikere bizonyítottnak látszik. 2016-ban 4073 nemzeti védjegybejelentés érkezett, ami közel 17%-kal meghaladja a 2015-ben érkezett nemzeti védjegybejelentések számát.

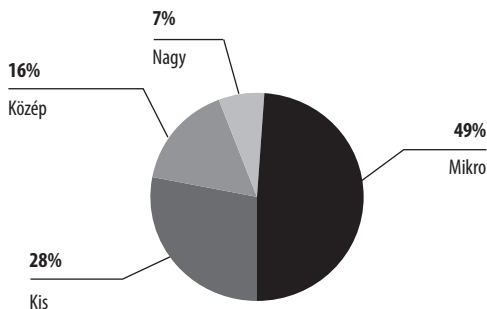
2015–2016 nemzeti védjegybejelentési számai havi bontásban

A rendelkezésre álló adatok alapján megállapítható, hogy a bejelentők 70%-a vállalati bejelentő volt. A vállalati bejelentések esetében kiugróan magas aktivitás a februártól júniusig terjedő időszakban figyelhető meg. Az egyéni bejelentések száma 30%, amelyben szintén kiemelkedő a február–áprilisi, illetve az október–novemberi időszak.

A vállalati bejelentők esetében a bejelentések jelentős száma mikrovállalkozástól érkezik, de jelentős a kisvállalkozások száma is.

**Nemzeti védjegybejelentést benyújtó vállalkozások méret szerinti megoszlása
2016-ban**

A védjegybejelentést tett vállalkozások elsősorban a kereskedelem, gépjárműjavításhoz (27,9%), a szakmai, tudományos, műszaki tevékenységhez (12,4%), az információ, kommunikációhoz (11,9%), az élelmiszer, ital és dohánytermék gyártásához (7,3%), az ingatlanügyletekhez és a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátáshoz kapcsolódó főtevékenységet végeznek (5,1%).⁴³

A növekedést naivitás lenne teljes egészében a TradeMarker koncepció sikereként elkönyvelni.

2015–2016-ban 52 olyan hazai vállalkozás részesült európai uniós vagy hazai pályázati támogatásban, amely nemzeti védjegybejelentést is tett. A támogatott magyar cégek 2016-ban összesen 187 védjegybejelentést tettek. Mivel ez az érték jelentősen elmarad a védjegybejelentések számának 2016. évi növekményétől (582 db), kijelenthető, hogy a pályázatok ugyan hozzájárultak a bejelentések gyarapodásához, de a megugrásnak nem kizárólag ez az oka.⁴⁴

A Központi Statisztikai Hivatal becslése szerint a bruttó hazai termék volumene Magyarországon 2016-ban 2,0 százalékkal nőtt. A kiigazított és kiegyensúlyozott adatok szerint a gazdaság teljesítménye az előző évhez képest 1,8 százalékkal emelkedett. A kormány a második negyedév végén még úgy gondolta, hogy tartható a tervezett 2,5 százalékos növekedés,⁴⁵ azonban a várt eredményektől elmaradtak az értékek.

A statisztikai adatok szerint a növekedéshez elsősorban a piaci alapú szolgáltatások és a mezőgazdaság járult hozzá. A GDP bővüléséhez a szolgáltatások 1,6, a mezőgazdaság 0,6, az ipar 0,2 százalékponttal járult hozzá. Az építőipar 0,6 százalékponttal mérsékelte a növekedést.⁴⁶

Figyelembe véve a GDP mérsékelt növekedési adatait, valamint a védjegybejelentési aktivitással érintett ágazatok és a GDP-bővüléshez hozzájáruló szektorok közötti eltérést kijelenthető, hogy a nemzeti védjegybejelentési számok növekedése nem tudható be a bruttó hazai termék növekedésének.

Az SZTNH honlapjának⁴⁷ látogatottsági adatai alapján megállapítható, hogy az oltalmi formák esetében a legtöbb kattintás védjegy tárgyú felületekre történt, ami arra enged következtetni, hogy megnőtt az érdeklődés a védjegyek iránt. A hivatali honlap legkeresettebb oldalainak top 50-es listájában 10 védjegy tárgyú felület található, amit csak a Szabadalmi Közlöny és Védjegyértesítő keresettsége előz meg.⁴⁸

⁴³ *Rabné dr. Molnár Mónika*: 2016. évi védjegybejelentési aktivitás elemzése (2017). A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala számára belső felhasználásra készült dokumentum.

⁴⁴ *Rabné*: i. m. (43).

⁴⁵ Forrás: <http://www.kormany.hu/hu/nemzetgazdasagi-miniszterium/penzugyekert-felelos-allamtitkarsag/hirek/varakozasok-feletti-novekedes-a-masodik-negyvedevben>.

⁴⁶ Forrás: <http://24.hu/fn/gazdasag/2017/03/07/megjottek-a-reszletes-gdp-adatok/>.

⁴⁷ www.sztnh.gov.hu.

⁴⁸ A hivatal belső informatikai adatszolgáltatása alapján.

Elmondható tehát, hogy a védjegyoltalmi területen a védjegy tudatosság és a bejelentési intenzitás kiemelkedő növekedést mutatott 2016. évben, amihez kétségkívül hozzájárult a TradeMarker marketing- és promóciós tevékenysége. Egy rövid időszak adatai alapján elhamarkodott lenne messzemenő következtetéseket levonni, de megállapítható, hogy a szűkös erőforrások ellenére a koncepció elérte és túlteljesítette rövid távú célkitűzését.

3. Stratégiai együttműködés

Már a koncepció nyitóeseményének kiválasztásakor nyilvánvalóvá vált, hogy a TradeMarker jövőjét a szerves együttműködés jelenti. Sem anyagi, sem humán erőforrással nem rendelkezett a program ahhoz, hogy önállóan szervezzen meg nagyszabású, nagy tömegeket mozgató eseményeket.

Szerencsére a szakma fogadtatása igen támogató volt, és rövid időn belül sikerült olyan stratégiai partnereket találni, akik befogadták, majd kis idő múlva már igényelték a TradeMarker Team közreműködését.

A Földművelésügyi Minisztérium 2016 novemberében indította el az Eredetvédelmi Országjárás eseménysorozatát, melynek célja, hogy az agrárgazdaság szereplői számára közhírré tegyék az eredetvédelmi oltalomban rejlő jogi és marketinglehetőségeket. A fórumsorozat szakmai közreműködői között szerepel a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal, a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal, a Hegyközségek Nemzeti Tanácsa, a Pálinka Nemzeti Tanács, a Nemzeti Agrárkutatási és Innovációs Központ, az Agrárgazdasági Kutató Intézet, az Agrármarketing Centrum Nonprofit Kft., a Magyar Védjegy Egyesület, az EOQ Magyar Nemzeti Bizottság Közhasznú Egyesület, és egyéb szakmaközi és gazdasági szervezetek.

A fórumokon előadások és kerekasztal-beszélgetések hangzanak el, melyek témái az adott régió sajátosságaihoz, igényeihez igazodnak.

Kimagasló elismerés, hogy a fórumsorozatra a TradeMarker Team meghívást kapott, és mind a nyitókonferencián, mind az azóta megrendezett valamennyi helyszíni eseményen meg tudott jelenni. Így jutott el a koncepció a Terra Madre rendezvényre, valamint az Eredetvédelmi Fórumsorozat országos nyitórendezvényére és a fórumsorozat keretében Egerbe, Miskolcra és Helvéciára, ahol nemcsak információs pulttal álltak a csapat tagjai az érdeklődők rendelkezésére, de a védjegyekről és a földrajzi árujelzőkről előadásokat is tartottak a résztvevőknek.

Az együttműködés sikerét jelzi, hogy az eseménysorozat 2017-ben is folytatódott, ennek során a team tagjai az ország további pontjain „hirdethették” a védjegyoltalom szerepét, jelentőségét.

A koncepció másik kimagasló stratégiai partnere a Hamisítás Elleni Nemzeti Testület (HENT), amelyet 2008-ban a szellemi tulajdon-jogok megsértése elleni fellépés hatékonyab-

bá tétele érdekében hoztak létre. A testület titkársági feladatait a hivatal látja el,⁴⁹ így az SZTNH szakemberei már a kezdetektől aktívan közreműködtek a testület munkájában.

A TradeMarker és a HENT első, nem hivatalos együttműködésére a 2016-os VOLT Fesztiválon került sor, majd a 2016-os Művészetek Völgyére is meghívást kaptak a csapat tagjai.

2017. április 26-án A szellemi tulajdon világnapja⁵⁰ tiszteletére a HENT sajtóközleménysorozatot indított, melyben teret biztosított a TradeMarker koncepciónak is a nagyobb sajtónyilvánosság előtti megjelenésre. A cikk 30 elektronikus, nyomtatott és online médiában jelent meg, így több ezer potenciális ügyfelet sikerült megszólítani általa.⁵¹

A 2017-es VOLT és Strand Fesztiválon a HENT ismét információs sátorral várta a látogatókat szervezett keretek között, a HENT sátorban kialakított „TradeMarker sarokban” védjegytémájú kvízzel, szóróanyagokkal, játékokkal és nem utolsósorban lelkesedéssel.

A hivatal Együttműködési és Tájékoztatási Osztálya a koncepció kezdete óta kiemelkedő segítséget és támogatást nyújt a team tagjainak. Ez az együttműködés nem csupán a promóciós anyagok és ajándéktárgyak előállítási költségeinek átvállalásában merül ki, hanem a sokéves tapasztalat átadásával is.

Az Együttműködési és Tájékoztatási Osztály támogatásával készült promóciós anyagok és ajándéktárgyak

⁴⁹ Forrás: <https://www.sztnh.gov.hu/hu/sztnh/szellemi-tulajdon-vedelmi-testuletek/hamisitas-elleni-nemzeti-testulet>.

⁵⁰ A Szellemi Tulajdon Világszervezete (WIPO) 2000. évi közgyűlésén döntött arról, hogy április 26. napját a világ társadalmi fejlődéséhez és haladásához meghatározó módon hozzájáruló műszaki alkotók és művészek munkásságának, eredményeik védelmének szentelt világnappá nyilvánítja. Magyarországon e nap A szellemi tulajdon világnapjaként ismert.

⁵¹ A sajtóközlemény megjelent többek között az MTV – Ma reggel című műsorában, a Világ gazdaságban, az origo.hu, az mti.hu, a penzcentrum.hu online médiaportálon.

IV. AZ ARCULAT

1. A TradeMarker koncepció arculati elemei

Az arculat egy cég vagy közösség azonosítására szolgáló külső jegyek (formák, színek, jelmondatok, képek, hangok, csatornák stb.) összetett rendszere. Az arculat tervezése során a legfontosabb szempont egy egységes és tudatos megjelenés kidolgozása, amely összetéveszthetetlen és sajátos jegyeket hordoz az adott szervezeten belül és annak kifelé irányuló kommunikációjában. Legyen szó profitorientált vagy nonprofit, magánszektorba vagy állami szférába tartozó szervezetről, az arculatnak professzionálisnak, egyedinek és könnyen felismerhetőnek kell lennie.

A TradeMarker arculatának kialakítása – a szűkös pénzügyi keret miatt – a hivatali kollégák tudásbázisán és munkáján nyugszik. Mivel az egyes elemek nem egyidejűleg, hanem több szakaszban kerültek kialakításra, így önálló arculati kézikönyv nem készült, annak azonban legtöbb eleme valamilyen formában rögzítésre került, és tudatos tervezési folyamat előzte meg.

A kialakított dizájn egy arculat legkézenfekvőbb és legismertebb eleme. Sokan úgy gondolják, hogy egy arculat kialakítása pusztán egy frappáns név, egy egyedi logó megalkotásából áll. Az egyedi arculat azonban – amint ezt látni fogjuk – ennél sokkal összetettebb rendszert képez. A TradeMarker arculati elemei az alábbiak szerint épülnek fel:

A) Megjelenés (dizájn)

A TradeMarker-arculat kidolgozásának első és legfontosabb lépése a névválasztás volt. A névválasztási folyamat során figyelemmel kellett lenni az egyszerűsége, a könnyű megjegyezhetősége és a közvetlen kapcsolatra a cselekvési tervben kifejtett célokkal. Fontos volt továbbá olyan név választása, mely nyitva hagyja annak a lehetőségét, hogy a későbbiek során nemzetközi kapcsolatokban is alkalmazható legyen.⁵²

A TradeMarker szókapcsolat egy szójáték, melyhez számos jelentés kapcsolódik. Magában foglalja az angol védjegy kifejezést (trade mark), de képzős szerkezetként a koncepció mögött álló személyekre is utal. A „marker” szó önállóan is egy iránymutatási, indikációs eszköz, mérőöldkö, mely jelzi a tájékoztató és segítségnyújtó szándékot a bejelentők irányá-

⁵² A nemzeti védjegybejelentések visszaesésével párhuzamosan a nemzetközi védjegybejelentési számok is jelentős csökkenést mutattak a cselekvési tervben vizsgált időszakban. Távolati célként szerepel a TradeMarker koncepcióban a nemzetközi védjegybejelentési aktivitás fellendítése. Szempontként került figyelembevételre továbbá annak a lehetősége is, hogy a TradeMarker koncepció nemzetközi pályázati forrásokból is folytathat promóciós tevékenységet. A nemzetközi pályázási folyamat során előnyösebb egy nem kizárólag magyar nyelvterülettel összeköthető név kiválasztása.

ba. A névválasztást nemzeti és nemzetközi védjegykutatás előzte meg az esetleges jogsértések elkerülése végett.

Az elsődleges célközönséget azonban mégiscsak a magyar bejelentők képezik, akik nem feltétlenül mélyednek el a név elemzésében. Elengedhetetlen volt tehát egy rövid, frappáns jelmondat megfogalmazása, amely segít a fogyasztóknak elhelyezni a TradeMarker által képviselt konkrét üzenetet. A „Szeredd Te is VÉDJEGYET!” jelmondat figyelemfelkeltő, rövid, de mégis egyértelmű üzenetet közvetít. Az egységes arculatépítés szinte észrevétlen, és mégis tudatos példája a TradeMarker-jelmondat személyesnévmás-választása is. A hangvétele közvetlen, könnyed és közérthető formája került ezzel megalapozásra.

A színválasztás alapvető eszköze az egységes és tudatos arculattervezésnek. A TradeMarker koncepció smaragdzöld színvilágának célja a megjelenés egységességének fokozása mellett a figyelemfelkeltés volt. A zöld szín összefüggésbe hozható továbbá a koncepció bemutatkozó akciójával,⁵³ valamint az abban közreműködő kollégák lelkesedésével és lendületével is.

Egy védjegyjogot népszerűsítő mozgalom számára elképzelhetetlen volt, hogy ne rendelkezzen azonosító grafikával, amellyel megjelenhet az online vagy offline felületeken. A jó logó megtervezéséhez szem előtt kellett tartani néhány elengedhetetlen szempontot, hogy a TradeMarker koncepció a lehető legteljesebb mértékben kihasználhassa az általa nyújtott előnyöket. A teljesség igénye nélkül az alábbi szempontok játszottak kulcsszerepet a tervezési folyamat során:

- egységesség: a smaragdzöld szín dominanciája egységes arculat kialakítását tette lehetővé;
- egyszerűség: az egyszerű logóban megvalósulhat a könnyű felismerhetőség és a megjegyezhetőség, de nem zárja ki az ötletességet;
- sokoldalúság: a hatékony logó megállja a helyét különböző felületeken, legyen szó promóciós termékekről, kiadványokról vagy éppen online felületekről;
- költséghatékony: sokszorosítás során az ideális ábra könnyen méretezhető, egyetlen színnel nyomható, és fordított színállásban is használható;
- kapcsolatteremtés: nem csupán magával a TradeMarker koncepcióval, hanem az SZTNH-val is.⁵⁴

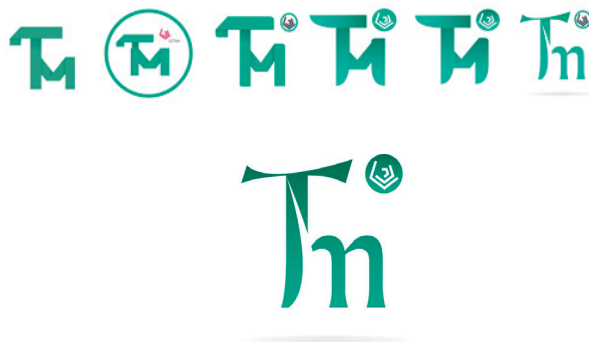
A logótervezés során azonban nem elegendő a fent kifejtett alapelvek figyelembevétele, a minőségi munkához szinte elengedhetetlen szakember segítségének az igénybevétele. Ezzel szembesültek a koncepcióban kidolgozásában részt vevő kollégák, amikor az elméleti szempontok felvázolása után a valós tervezési folyamatba kezdtek. A kezdetleges ötletek kialakítása után a grafikai megvalósítás lehetetlen kihívást jelentett volna a hivatal műszaki szerkesztőjének⁵⁵ fáradhatatlan közreműködése és kreativitása nélkül.

⁵³ Gonda, Rabné: i. m. (11), III. fejezet 2. – Vivicitta Városvédő Futás.

⁵⁴ A logó jobb felső sarkában található ábra az SZTNH hivatalos kommunikációban is használatos logója, a TradeMarker arculattal egységes színváltozatban.

⁵⁵ A TradeMarker logó tervezője és szerzője Plette Péter műszaki szerkesztő.

A TradeMarker logó tervezési fázisai, valamint a végleges logó

B) Belső kommunikáció

A koncepció a hivatal Nemzeti és Nemzetközi Védjegy Osztályának önkéntes közreműködésén alapul, azonban a kommunikáció alapvetően két csatornán folyik. Az elsődleges és legfőbb belső kommunikációt az aktívan közreműködő kollégák rendszeres beszélgetései, szóbeli és írásbeli interakciója, megbeszélései és együttes munkája adja. Elmondható, hogy ezt a csatornát a lehető legszélesebb körű közvetlenség, nyitottság és egyenrangúság jellemzi. Nem alakult ki szigorú feladatkör-megosztás, és bár az egyes feladatokhoz felelősök kerültek, a végső megvalósítás a kollégák kötetlen és odaadó lelkesedésén alapul. A belső kommunikáció másik vetületét a hivatal belső vezetésével folytatott dialógus képezi, ahol már nagyobb fokú formalitást követel az érdekegyeztetési folyamat. A TradeMarker koncepció 2016. március 1-jén került bemutatásra az SZTNH elnöki értekezlete előtt, és pozitív fogadtatásban részesült. Az elnökség teljes körű tájékoztatása és jóváhagyása kulcskérdés a koncepció jövője érdekében.

C) Külső kommunikáció

A koncepció külső kommunikációját szintén kettősség jellemzi. Az elsődleges célcsoportot a jövőbeli bejelentők képezik, azonban másodlagos célcsoportként megjelennek olyan kiemelt partnerek, hatóságok, fórumok, amelyek mindennapi tevékenységük során közvetlen kapcsolatban állnak az elsődleges célcsoporttal, és előmozdíthatják tájékoztatásukat.

A stratégiai partnerekkel folytatott kapcsolatfelvételt és együttműködést már részletesen bemutattuk a III. fejezetben. Az elsődleges célcsoporttal történő kommunikáció a stratégiai partnerekkel folytatott együttműködés során megvalósuló személyes interakción és a WEB2

stratégián nyugszik. A koncepció egyik vezérgondolata a közérthető, egyszerű és ügyfélbarát kommunikáció, amely a külső kommunikáció kapcsán hatványozottan érvényre jut.

D) Tömegkommunikáció

A TradeMarker koncepció „legalizáció” hiányában az arculat ezen vetületét nem vagy csak számottevő korlátozásokkal képes megvalósítani. A távlati célok között a szervezett keretek kialakítása kiemelt helyen szerepel. A tömegkommunikációs arculati elem nyújtotta lehetőségek közül a sajtónyilvánosság különböző módozatai jelentenék a koncepció számára a legjelentősebb előnyt. A rádiós, televíziós és nyomtatott sajtóban történő megjelenés lehetővé tenné a célközönség országos szintű elérését, és a közvetlen, külső kommunikációs csatornák felé irányítását.

A cél tehát egy olyan arculat tervezése és fenntartása, amely minden elemében következetes, egységes, egyedi, korszerű, de bizonyos elemeiben mégis bővíthető, kiegészíthető és rugalmasan alakítható.

V. JÖVŐBELI CÉLOK

A TradeMarker koncepció bebizonyította, hogy a bejelentők nyitottak, és jól reagálnak a közvetlen és kötetlen kommunikációra. Megfelelő tájékoztatás mellett a piaci szereplők igénylik az oltalmi forma biztosította előnyöket és biztonságot.

Az iparjogvédelmi tudatosság növelése azonban nem csak az ügyfelek szempontjából kiemelt jelentőségű. A hivatal és a jogterület szakmai oldalának működése és nemzetközi színvonalon tartása is a jogosultak tudatos cselekedeteire épül, ezért elengedhetetlen a szakmai szereplők széles körű összefogása és közreműködés kialakítása.

A TradeMarker – megfelelő szervezeti keretek kialakítása és támogatás mellett – képes lenne folytatni és fokozni promóciós tevékenységét, és összehangolni a szakmai szervezetek közreműködését.

A koncepció – a már kialakított stratégiai partnerekkel való együttműködés fenntartása és elmélyítése mellett – kívánja bővíteni kapcsolati rendszerét.⁵⁶ A tapasztalatok szerint a potenciális ügyfelek számára alapvető elvárás az aktív és színes webes kommunikáció, így kiemelt helyen szerepel az online felületek tartalommal feltöltése és fejlesztése. Célként fogalmazódott meg a team tagjainak alapfokú weblapkészítési és marketingképzésének megszervezése, támogatása is.

A legsürgetőbb kérdésnek azonban mégis a tömegkommunikációs arculati elem rendezése tekinthető. A team több alkalommal volt kénytelen országos médiumok interjú- és

⁵⁶ Például: Kisvállalkozók Országos Szövetsége, Magyar Ügyvédi Kamara.

nyilatkozattételi megkereséseit visszautasítani, mivel a tagok egyike sincs felhatalmazva a sajtóval való közvetlen kapcsolattartásra.

A marketingterv nemcsak eredményeiben, hanem a közreműködő kollégák motiváltságában és együttműködésében is mintaként szolgálhat a többi oltalmi forma számára, hozzájárulva ahhoz, hogy az iparjogvédelem ne egy misztikus fogalomként éljen a lakosság tudatában, hanem egy kiszámítható, biztonságos és megbízható rendszerként, melynek egyes elemei egymást kiegészítve erősítik a nemzetgazdaság szereplőinek versenyképességét.

KÜLFÖLDI HÍREK AZ IPARJOGVÉDELEM TERÜLETÉRŐL

Amerikai Egyesült Államok

A) 2018. februárban a Szenátus ellenszavazat nélkül elfogadta *Andrei Iancut* az Egyesült Államok Szabadalmi és Védjegyhivatala (United States Patent and Trademark Office, USPTO) új elnökeként. A 49 éves Iancut *Trump* elnök 2017. augusztusban választotta ki erre a posztra.

Az előző elnök, a *Barack Obama* által 2014-ben kinevezett *Michelle Lee* 2017 júniusában mondta fel állását, miután hónapokig bizonytalanságban volt, hogy Trump elnök meg kívánja-e tartani ebben a tisztségben. Az átmeneti időszakban *Joseph Matal* követte Leet igazgatóként.

Iancu közel 8000 szabadalmi elővizsgálót irányít majd, akik évenként több mint 300 000 találmányi bejelentést vizsgálnak meg arra nézve, hogy adható-e rájuk szabadalom. Iancu korábban az *Irell & Manella* jogi irodában állt alkalmazásban.

B) Egy leválasztható játékkonzol kaliforniai gyártója 2017. augusztusban állítólagos bitorlásért beperelte a japán videojáték-óriás *Nintendót*. A felperes *Gamevice* táblagépeket alakít át hordozható játékkészülékekké, és 2015-ben szabadalmat kapott „Kombinációs számítóeszköz és játékszabályozó hajlékony hídszakasszal” című találmányára.

A felperes állítása szerint az új Nintendo Switch szabályozórészei bitorolják a szabadalmazott mintát. Ezért a Gamevice kártérítést kér, valamint azt kívánja, hogy a Nintendo azonnal állítsa le a konzolok gyártását és eladását. A Nintendo legutóbbi keresetkimutatása szerint 2017. március óta 4,7 millió kapcsolóegységet adott el, mégpedig mindegyiket egy pár szabályozóval.

A kereset továbbá azt állítja, hogy a Nintendo terméke bitorolja a felperes GAMEVICE-nak nevezett eszközét is. Mindkét játék két szabályozót használ, amelyek egy táblagéphez csatlakoztathatók és arról lekapcsolhatóak, ami lehetővé teszi a játékosok számára, hogy ha-

* Danubia Szabadalmi és Jogi Iroda Kft.

gyományos gombokat és joystickeket használnak a játék szabályozására az eszköz érintőképernyője helyett.

Van némi hasonlóság a két termék között, azonban úgy tűnik, a Nintendo hasonló szorgossággal szerez szabadalmakat különböző készülékeire. Ezért valószínű, hogy a Gamevice-ra nehéz út vár igényének érvényesítésében. A Nintendo nem válaszolt azonnal a keresetre.

C) A *Life* vállalat először 2013-ban állította, hogy a *Nintendo* bitorolja hat szabadalmát, majd a Dallasi Kerületi Bíróságnál ezért be is perelte. Bár a *Nintendo* eredeti technológiájának célja csecsemők folyamatos ellenőrzése (hirtelenhalál-szindróma), valamint idősek emberek elesésének a kontrollja volt, engedély nélkül elkezdte gyártani a *Life* Wii mozgásérzékelő távirányítóit is.

A *Nintendo* azzal érvelt, hogy a *Life* szabadalma „megfelelő írott leírás hiánya” miatt érvénytelen, és bár elismerte, hogy „vannak bizonyos hasonlóságok”, azt állította, hogy „nagyon eltérő” utat használt a *Life* szabadalmában ismertetethez képest.

A bíróság megállapította, hogy a *Nintendo* bitorolta a *Life* mozgásérzékelő sebességmérő technológiáját a *Wii* távirányítókban. Az esküdtbíróság 10 millió USD kártérítés megfizetésére kötelezte a *Nintendót*. A *Life* azonban eredetileg 4 USD-t kért a 36 millió eladott egység minden darabja után, ami 144 millió USD-t eredményezett volna. Így a győzelem a *Life* számára kissé csalódást okozott.

A *Nintendo* nem ért egyet a bírósági döntéssel, mert azt állítja, hogy nem bitorolta a *Life* érvénytelen szabadalmát, ezért a döntés ellen fellebbezett.

D) A Szövetségi Kerületi Fellebbezési Bíróság (Court of Appeals for the Federal Circuit, CAFC) 2018. január 12-én döntést hozott az *Exmark Mfg Co* (*Exmark*) v. *Briggs & Stratton Power* (*Briggs*)-ügyben. A CAFC megállapította, hogy a legfelsőbb bíróság (Supreme Court, SC) által a *Halo Electronics, Inc v. Pulse Electronics, Inc*-ügyben 2016-ban hozott döntésre (lásd alább) tekintettel a szándékos bitorlást nem kerületi bíróságnak, hanem esküdtbíróságnak kell eldöntenie.

Az ügy háttere, hogy az *Exmark* a Nebraskai Kerületi Bíróságnál beperelte a *Briggs*et 5 987 863 sz. amerikai szabadalma 1. igénypontjának a bitorlásáért. Ezt az igénypontot az USPTO újvizsgálta, és háromszor érvényesnek találta. Az *Exmark* gyorsított ítélkezést kért annak megállapítására, hogy az 1. igénypont nem volt érvénytelen újdonsághiány vagy kézenfekvőség miatt, és a kerületi bíróság helyt adott a kérésnek annak alapján, hogy az igénypont háromszor túlélte az újbóli vizsgálatot. A *Briggs* is gyorsított vizsgálatban kérte a bíróságtól annak megállapítását, hogy az igénypont határozatlan volt, azonban a kerületi bíróság megtagadta ezt a kérést.

Az ügy esküdtszék elé került annak megállapítása céljából, hogy

- a *Briggs* bitorolta-e az 1. igénypontot;
- a *Briggs* szándékosan bitorolt-e; és
- mekkora a kártérítés összege.

Az esküdtszék megállapította, hogy a Briggs szándékos bitorlást követett el, és az Exmark javára észszerű royalty-kártérítést ítélt meg.

Ezután a kerületi bíróság bírái megtárgyalták a Briggs hanyagságra vonatkozó indítványát, valamint másik indítványát új tárgyalás tartására a szándékosságról és a kártérítésről. Ezen a tárgyaláson a kerületi bíróság megtagadta a Briggs hanyagságindítványát, és helyt adott az Exmark arra vonatkozó indítványának, hogy a Briggs szándékos bitorlása miatt növeljék a kártérítés összegét.

A Briggs a kerületi bíróság döntései közül több ellen fellebbezett. A szándékossággal kapcsolatban azt állította, hogy az SC Halo-döntése szerint a szándékosság a bitorló szubjektív szándékától vagy tudásától függ az állított bitorlás idején, és a szándékosság új tárgyalást indokol megnövelt kártérítéssel kapcsolatban. Azzal is érvelt, hogy a kerületi bíróság helytelenül zárt ki észszerűtlenként olyan bizonyítékot, amely az állítólagos bitorlás időpontjában lényegesen befolyásolta a lelkiállapotát.

A CAFC bírái, *Wallach*, *Chen* és *Stoll* először megállapították, hogy a kerületi bíróság tévedett, amikor az újdonság és a kézenfekvőség kérdésében elfogadta az újbóli vizsgálatok eredményét, mert ebben a kérdésben független következtetésre kellett volna jutnia. Emellett a CAFC hatályon kívül helyezte az észszerű royaltykárók megítélését, és ilyen vonatkozásban új tárgyalás megtartása végett visszaküldte az ügyet a kerületi bíróságnak.

Ezután a CAFC hatályon kívül helyezte az esküdtszék szándékos bitorlásra vonatkozó döntését, valamint a kerületi bíróság fokozott kártérítésre vonatkozó megállapítását is, és az ügyet visszautalta a kerületi bíróságnak annak megállapítása céljából, hogy szükség van-e új tárgyalásra a szándékosság megállapításához. Miként fentebb már említettük, a CAFC a szándékossággal kapcsolatban sajátosan azon a véleményen volt, hogy ezt a kérdést egy esküdtszéknek kell megállapítania.

E) Az *Athena Diagnostics, Inc. (Athena) v. Mayo Collaborative Services, LLC* (Mayo)-ügyben az Athena megpróbálta a Mayoval szemben érvényesíteni egy Myasthenia gravis diagnosztizálására szolgáló eljárásra vonatkozó szabadalmát, amely szerint izomspecifikus tirozin-kináz (MuSK) autoantitesteket detektálnak, amely autoantitestek társulva vannak a *Myasthenia gravis*-szal, és a MuSK ember által kémiai módosított (jódozott) változatának egy komplexét detektálják a páciens vérében. A Mayo megpróbálta azzal elutasítani a keresetet, hogy a szabadalom tárgya nem oltalmazható, mert az igényelt eljárás szokásos technikát alkalmaz egy természeti törvény alapján. Ezt a szabadalmat 2007-ben engedélyezték a *Mayo v. Prometheus*-döntés előtt.

A kerületi bíróság, többek között a Prometheus-döntésre alapozva, 2017. augusztus 4-i döntésében megállapította, hogy „a felperes eljárásának kívánt eredménye a MuSK autoantitestek detektálása”, és hogy az eljárás „nem eredményez semmit, ami a diagnózison túl hasznos”. A bíróság megerősítette továbbá, hogy „a felperesnek az az érve, amely szerint a szabadalmazott eljárás át van alakítva egy ember által előállított molekula használatával, elfogadhatatlan. A szabadalom állított célja Myasthenia gravis diagnosztizálása, és a szaba-

dalom olyan eljárásra irányul, amely a szabadalmi törvény 101. cikke szerint nem szabadalmazható, mert természeti törvényre vonatkozik.”

A bíróság, miután megállapította, hogy az igénypontok nem felelnek meg a szabadalmazhatósági próba első lépésének, annak a meghatározásához látott, hogy az eljárás tartalmaz-e feltalálói tevékenységet. Miként a Prometheus-ügyben elmondott eredményes érvelésében, a Mayo itt is azzal érvelt, hogy az Athena igénypontjai természeti törvényt érintenek, és az Athena csupán szokásos kimutatási technikát alkalmaz. Az Athena erre azzal válaszolt, hogy „az igénypontok a MuSK ember által vegyi úton előállított változatát írják le egy olyan sajátos komplex kialakítására, amely nem fordul elő a természetben”. Az Athena saját szabadalmi leírása azonban azt állította, hogy „a jódozás és az immunvédelem a szakmában ismert technikák”.

A végső elemzésben a bíróság megállapította, hogy „az Athena állítása, miszerint egy olyan eljárást igényel, amely egy új, a természetben elő nem forduló, szabadalmazható elem használatát kívánja, szükségszerűen egy szabadalmazásra kiválasztható eljárás”, nem meggyőző, különösen nem arra tekintettel, hogy „a szabadalom eljárást igényel antitestek kimutatására, nem pedig eljárást az 1251-MuSK létrehozására”.

A kerületi bíróság 2017. augusztus 4-i döntését az Athena a CAFC-nél fellebbezte.

F) Az SC 2017. június 19-én megállapította, hogy a védjegy törvény (Lanham Act) becsmérléssel kapcsolatos paragrafusa az alkotmány első módosításának szabad beszédre vonatkozó cikkelye alapján alkotmányellenes. Egyhangúan megerősítve a CAFC döntését, az SC kifejtette, hogy a becsmérléssel kapcsolatos paragrafus sérti az első módosítás vonatkozó alapelvét: „beszédet nem lehet tiltani azon az alapon, hogy sértő elveket fejez ki”.

Az ügy háttere, hogy *Simon Tam*, az ázsiai-amerikai *The Slants* (Az ázsiaiak) rockegyüttes alapítója, kérelmet nyújtott be az USPTO-nál a THE SLANTS együttesnév védjegyként való lajstromozása iránt, arra hivatkozva, hogy „a védjegy elfogadása utat nyitna a kifejezés elfogadására és becsmérlő erejének megszüntetésére”.

A vizsgáló hatóság elutasította a lajstromozási kérelmet a védjegy törvény 2(a) cikkére hivatkozva, amely általánosan mint „becsmérlési paragrafus” ismert, és amely megtiltja olyan védjegyek lajstromozását, amelyek „becsmérelhetnek ... vagy megvetéssel vagy rossz hírnévvel sújthatnak bármely személyt, élő vagy holtat”.

Tam először az USPTO Védjegy fellebbezési Tanácsánál, majd a kerületi bíróságnál nyújtott be fellebbezést, de mindkettő fenntartotta az elővizsgáló elutasítását.

2015 áprilisában a CAFC saját kezdeményezéséből elrendelt egy teljes tanács előtti újbóli meghallgatást annak eldöntése céljából, hogy a védjegy törvény 2(a) cikke sérti-e az alkotmány első módosítását.

A CAFC megállapította, hogy a védjegy törvény 2(a) cikke sem tartalom, sem szempont alapján nem semleges. Megengedve az USPTO-nak, hogy kiválassza az általa becsmérlőnek gondolt védjegyeket, a 2(a) cikk hátrányos megkülönböztetést alkalmaz mind a tárgy, mind a továbbított üzenet alapján. A CAFC azt is megállapította, hogy a védjegyek a tisztán keres-

kedelmi szemponton túlmenően kifejező erővel is bírnak, és lehetővé teszik a védjegylajstromozás elutasítását ennek a kifejező tartalomnak az egyéni megítélése alapján. A CAFC a kormánynak azt az érvét is elutasította, hogy a 2(a) cikk egy szigorúbb ellenőrzéstől mentes kormánytámogatás.

2016 szeptemberében az SC befogadta a Tam-ügyet, és abban 2017. január 18-án szóbeli érveket hallgatott meg.

Az SC véleményét közölve *Alito* bíró azzal kezdte, hogy kifejtette a védjegyek célját és a védjegyoltalom hosszú történetét, beleértve a Lanham-törvény elfogadását 1946-ban. Ez a törvény „biztosítja, hogy a védjegyek teljes oltalmat élvezzenek, és támogatja a kereskedelem szabad folyását”.

A felek érveivel foglalkozva az SC először Tamnak azzal az érvével foglalkozott, hogy a becsmérleési paragrafus nem terjed ki olyan védjegyekre, amelyek faji vagy erkölcsi csoportokat becsmérelnek. Tam a bíróság előtt először érvelt azzal, hogy az ebben a paragrafusban említett „személyek” csupán természetes és jogi személyekre, nem pedig „nem jogi személyekre” vonatkoznak.

Ezután az SC arra a kérdésre tért rá, hogy a becsmérleési szakasz sérti-e az alkotmány első módosításának a szabad beszédre vonatkozó részét. A teljes bíróság elutasította azt a nézetet, hogy a védjegyek kormányzati nézetet képviselnek, és így azokat nem szabályozza az első módosítás szabad beszédre vonatkozó része, minthogy a védjegyek a magánszférára tartoznak. A bíróság megjegyezte, hogy a kormány nem foglalkozik a lajstromozandó védjegyekkel, és egy lajstromozott védjegyet a kormány nem vizsgál felül vagy nem töröl, amíg azt nem támadja meg egy harmadik fél, ami azt bizonyítja, hogy egy védjegy tartalma nem kormányzati nézet. Emellett a bíróság által korábban megítélt egyik ügy sem támasztja alá még távolról sem azt a nézetet, hogy a lajstromozott védjegyek kormánybeszédnek minősülnek.

Alito, Roberts, Thomas és Breyer bíró elutasította a kormánynak azt az érvelését is, hogy ezt az esetet olyan ügyek befolyásolják, amelyek fenntartják „olyan kormányprogramok alkotmányosságát, amelyek támogatnak egy sajátos szempontot vagy egy tágabb kormányprogramot, ahol ’megengednek a beszélő által alkalmazott némi korlátozást’”.

Az ítélettel csak részben értett egyet *Kennedy, Ginsberg, Sotomayor és Kagan* bíró, akik szerint a 2(a) cikk nézőpont-megkülönböztetést képez, és ezek a bírók ezt a nézetüket részletesebben is kifejtették, megállapítva, hogy szerintük fejtegetéseik szükségtelenné tették az előző bekezdésben tárgyalt egyéb kérdések vizsgálatát.

G) A *Forever 21* (Forever) 2017 júniusában panaszbejelentést tett a híres olasz *Gucci* divatház ellen, és perrel fenyegette. Ellenintézkedésként a Gucci bitorlási pert indított a Forever ellen arra hivatkozva, hogy az utóbbi engedély nélkül használja az ő védjegyzett kék-piros-kék és zöld-piros-zöld csíkjaikat. A Gucci a védjegybitorlás mellett tisztességtelen versennyel is vádolja a Forevert, és azt állítja, hogy a Forever aláaknázza az ő védjegyoltalmát, amely rendkívül fontos a GUCCI márka számára.

Ahhoz, hogy sikert érjen el, a Guccinak bizonyítania kell, hogy egy Forevernél vásárló fogyasztó összetévesztené a vásárolt dolgokat a Gucci termékeivel.

A Forever még nem nyilatkozott az ügyben. A per folyamatban van.

Egyesült Királyság

A) Első ízben Anglia és Wales Felsőbíróháza (High Court of England and Wales) adott „Arrow-nyilatkozatot” Londonban, megengedve, hogy egy terméket piacra vigyenek annak ellenére, hogy olyan szabadalmi bejelentésekkel néztek szembe, amelyeket a termékgyártók nem tudnak kétségbe vonni. Az Arrow-nyilatkozat az *Arrow Generic Limited v. Merck & Co. Inc.*-ügyben 2007-ben esküdtszék előtt született döntésről kapta a nevét. Ez egy új segítség, amelyet a bíróság alkalmaz abból a célból, hogy a kérelmezők számára kereskedelmi biztonságot nyújtson termékük forgalomba hozatalához, miután bitorlási eljárás fenyegetésével kerültek szembe.

Az ügy háttere, hogy az alperes *AbbVie Biotechnology Limited* (AbbVie) birtokosa szabadalmak és szabadalmi bejelentések egy nagy családjának, amely Humira nevű gyógyszerének adagolási körülményeire vonatkozik. A Humira gátolja bizonyos betegségek – ideértve a reumatoid artritist, a pszoriázisos artritist és a pszoriázist – gyulladáshatásait.

A Humirára vonatkozó termékszabadalmak (EP 0 929 578 és SPC GB/04/002) 2018 októberében járnak le, és az AbbVie számos megosztott szabadalmi bejelentést nyújtott be a Humira bizonyos dózistartományainak a használatára. A kérelmezők (*Fujifilm* és *Samsung*) külön benyújtott keresetekben olyan bírói nyilatkozatot kértek, amely kimondja, hogy az AbbVie termékei, amelyek biohasonló gyógyszerek bizonyos adagolási tartományokkal, kézenfekvők és/vagy ismertek voltak a vonatkozó elsőbbségi időpontokban (2001. június 8. és 2003. július 18.).

Érdemes megemlíteni, hogy a Humira a jelenleg a piacon található gyógyszerek közül a legnagyobb globális forgalommal büszkélkedhet. A kérelmezők azt állították, hogy az AbbVie, szembesülve a fő termékszabadalom oltalmi idejének lejártával, olyan stratégiát alkalmazott, amely szerint megosztott szabadalmi bejelentéseket nyújtott be, majd a megadott szabadalmakat ejtette, és ezáltal az eljárásokat elnyújtva megakadályozta ellenfeleit abban, hogy megnyissák az utat saját termékeik piacra vitelében. Megosztott bejelentéseinek ejtésekor az AbbVie új bejelentéseket nyújt be ugyanazokra a tárgyakra. Ez azt a célt szolgálja, hogy a piacon bizonytalanságot idézzon elő, miközben elkerüli, hogy érvényteleniséget állapítsanak meg az igényelt tárgyak szabadalmazhatóságával kapcsolatban.

Ennek az ügynek hosszú eljárási története és részletes ténybeli foglalata van, és itt elég annyit megjegyezni, hogy *Carr* bíró ítéletében megállapította, hogy „az AbbVie ejtette összes vonatkozó, egyesült királyságbeli szabadalmi oltalmát annak érdekében, hogy elkerülje az ottani bíróságok általi részletes vizsgálatot, és hogy meghosszabbítsa a kereskedelmi bizonytalanságot ezeknek a szabadalmaknak az érvényességével kapcsolatban”.

A kérelmezőknek az volt az álláspontjuk, hogy az AbbVie globálisan bitorlási eljárással fenyegetett, és elutasította, hogy könnyítést adjon a benyújtani kívánt nyilatkozatokkal kapcsolatban.

A nyilatkozatokat a polgári törvénykönyv 40.20 szabálya és/vagy a bíróság vonatkozó joggyakorlata alapján nyújtották be, arra kérve a bíróságot, hogy erősítse meg: a kérelmezők biohasonló termékeit nem lehet az Egyesült Királyságban fenyegetni bármilyen további megosztott bejelentéssel. A kérelmezők által benyújtott nyilatkozatok hasznos célt szolgálnak, mert kereskedelmi biztonságot nyújtanak egyrészt azzal, hogy megszüntetik a beavatkozás kockázatát az Egyesült Királyság és Európa közötti ellátási láncban, másrészt azzal, hogy befolyásolhatnak más európai bíróságokat.

Az AbbVie azzal érvelt, hogy nem lenne hasznos célja a kért nyilatkozatok megadásának, mert lépéseket tett minden olyan szabadalom (vagyis adagolási tartományokra vonatkozó egyesült királyságbeli szabadalom) visszavonására, amely vitapontot képezett vagy képezhetett az ügyben, és a segítség egy formájaként kötelezettségvállalási nyilatkozatokat tett.

A bíróság fontolóra vette, hogy a nyilatkozatok hasznos célt szolgálnának-e, és hogy volt-e olyan különleges ok vagy fennforogtak-e olyan körülmények, amelyek miatt a bíróságnak nem kellene megadnia a kért nyilatkozatokat.

Carr bíró az igénylők számára kedvező ítéletet hozott, megjegyezve, hogy a nyilatkozatok jobban ártanának az AbbVie-nek, mint azok a kötelezettségvállalások, amelyeket az AbbVie adott azzal kapcsolatban, hogy lemondana egyesült királyságbeli szabadalmi portfóliójának egy részéről.

A bíró azonban egy figyelmeztető megjegyzést is tett, amely szerint szokatlan ténykörülmények forogtak fenn, és hogy az AbbVie magatartása, amellyel védeni kívánta szabadalmi portfólióját az alapos vizsgálatról, különleges okot szolgáltatott a bíróság számára, hogy megadja a nyilatkozatokat. További okok, amelyek alátámasztották a döntést, azzal függték össze, hogy szükség volt kereskedelmi biztonságra; az igénylők érdekeltsége alapvetően azzal függött össze, hogy beruháztak klinikai próbákba, továbbá károsulhatnának akkor, ha bitorlási eljárás kockázatával kellene terméküket piacra vinni, amivel az AbbVie világszerte fenyegetőzött.

Az Arrow-nyilatkozat megadása az egyesült királyságbeli bírósági rendszer rugalmasságát bizonyítja azzal, hogy a ráruházott hatalmat megfelelő elleneszközök kifejlesztésére használta fel. Az Arrow-nyilatkozat elsősorban nyilvánvalóan a gyógyszeriparban alkalmazható, szabaddá téve az utat ahhoz, hogy generikumok megjelenhessenek a piacon, de egyéb iparágakban is alkalmazható, ahol egy szabadalmi bejelentés akadályozza egy termék piacra vitelét.

B) Nincs olyan ok, amely miatt a labdarúgás vezetőinek legnagyobb nevei ne követhetnék a játékosok példáját nevük védjegyként való védelmében. Ennek ellenére csak kivételnek tekinthető *Sir Alex Ferguson*, a Manchester United korábbi menedzsere, aki saját nevét különböző árukra lajstromoztatta.

José Mourinho a futballmenedzsmentben elért eredményei alapján kiérdemelte a „special one” (különleges) címet, azonban a saját nevét – ellentétben Fergusonnal – nem lajstromoztatta, de a *Chelsea*-nek megengedte, hogy a JOSÉ MOURINHO nevet védjegyként lajstromoztassa az Egyesült Királyságban és az Európai Unióban. Így Mourinho elveszítette a lehetőséget, hogy ellenőrizze nevének kereskedelmi kihasználását, ami az alapvető oka volt a közte és a futballklub közötti vitának.

Időközben Mourinho a *Chelsea*-től átszerződött a *Manchester United*hez. Új klubja azonban kereskedelmileg nem tudta kihasználni menedzserének hírnevét. Az 1994. évi angol védjegy törvény 10. cikke szerint ugyanis egy személy (vagy vállalat) bitol egy lajstromozott védjegyet, ha a kereskedés folyamán olyan jelzést használ, amely azonos a védjeggyel olyan áruk vagy szolgáltatások vonatkozásában, amelyek azonosak a védjegy lajstromozásakor megjelölt árukkal vagy szolgáltatásokkal. Ennek megfelelően például ha a *Manchester United* védjegyként használná Mourinho nevét kulcskarikákkal kapcsolatban anélkül, hogy előzőleg használati engedélyt kapott volna a *Chelsea*-től, kockáztatná, hogy elveszít egy *Chelsea* által indított pert. Mourinho tehát akadályba ütközne, ha védjegyként kívánná használni saját nevét, mert a *Chelsea* által birtokolt védjegy korlátozza abban, hogy hozzájáruljon személyének hírességként való bejegyzéséhez és/vagy az ahhoz kapcsolódó üzleti lehetőségek kihasználásához.

Az egyesült királyságbeli és az európai uniós védjegy lajstromok szerint jelenleg a JOSÉ MOURINHO védjegyek a *Chelsea* tulajdonában vannak. Ennek megfelelően úgy tűnik, hogy a két futballklub közötti vitát a védjegyek átruházása nélkül oldották meg, mert a manchesteri klub már használja a Mourinho nevét tükröző védjegyet, valószínűleg védjegylicencszerződés vagy más megállapodás alapján. Így azonban nincs kizárva, hogy – hacsak nem tesz lépéseket a nevéből képzett védjegy megszerzésére –, a jövőben ismét nehézségei adódhatnak. Ezért Mourinho számára az ő szempontjából a legkedvezőbb megoldás az lenne, ha a védjegy tulajdonjogát megvásárolná a *Chelsea*-től (amely számára a védjegy csekély kereskedelmi értékkel bír, hiszen valószínűtlen, hogy sok terméket tudna eladni Mourinho nevével, amikor a szakember a klub egyik legnagyobb versenytársánál menedzser).

Feltételezve, hogy Mourinhónak sikerül megszereznie a saját nevét tartalmazó védjegyet, még mindig óvatosan kellene eljárnia, mert vannak olyan stratégiai megfontolások, amelyeket figyelembe kell vennie, amikor védjegyet lajstromoztat saját nevére. Itt példaként hivatkozunk *Elisabeth Emanuel*, a híres angol divattervező példájára, aki *Diana* hercegnő ruhatervezője volt, de elvesztette saját nevének védjegyként való használati lehetőségét. Bár Ms. Emanuel kezdetben számos védjegyet lajstromoztatott, amelyekben szerepelt a saját neve, a védjegyek lajstromozás után átruházások sorozatán mentek keresztül, és végül egy olyan harmadik fél tulajdonába kerültek, akivel nem volt kapcsolata. Védjegyeinek eladásával olyan helyzetbe került, hogy beperelték saját nevének a használatáért olyan termékeken, amelyek híressé tették.

Hasonló sorsra jutott *Karen Millen*, egy másik híres angol divattervező, aki az ő szempontjából hátrányosan megszüvegezett részvényeladási szerződés aláírásával gátolva van saját nevének vagy ahhoz megtévesztően hasonló bármilyen egyéb névnek a használatában divatárúkkal kapcsolatban nemcsak az Egyesült Királyságban, hanem bárhol a világon.

A fentieknek megfelelően, bár jó kezdet lenne Mourinho számára megvásárolni a védjegyjogokat a Chelsea-től, igen óvatosan kellene eljárnia, ha e jogokat el kívánná adni a Manchester Unitednek vagy bármilyen jövőbeli alkalmazójának. Teljesen érthető, ha ez a klub Mourinhót fizetésének megállapításakor kereskedelmi vagyontárgynak tekinti, hasonlóan ahhoz, ahogy eljár a játékosokkal, azonban az is magától értetődő, hogy Mourinho most már nem fog hozzájárulni ahhoz, hogy a klub birtokolja a védjegyeket alkalmazásának időtartama alatt. Ehelyett jobb megoldás lenne számára megállapodni védjegylicenciában olyan feltételekkel, amelyek konkrétan előírják, hogy mi történik a védjegyekkel, ha/amikor Mourinho alkalmazása megszűnik (ez különösen fontos futballmenedzserek esetében, ahol könnyen lehetséges, hogy egy állás hónapokon belül vagy még rövidebb idő alatt megszűnik elbocsátás miatt). Védjegylicencia adása Mourinho által mindkét fél számára kereskedelmi biztonságot szolgáltatna.

Egyiptom

Az Egyiptomi Szabadalmi Hivatal, amely Észak-Afrikában az egyetlen nemzetközi kutatási és elővizsgálati hatóság, az egyiptomi állampolgárok számára 2017. szeptember 15-től kezdve azt a lehetőséget nyújtja, hogy nemzetközi (PCT-) bejelentéseiket elektronikus úton nyújthatják be arab vagy angol nyelven, és a következő vizsgálóhivatalokat jelölhetik meg: Amerikai Egyesült Államok, Ausztria, Egyiptom és az Európai Szabadalmi Hivatal.

Egységes Szabadalmi Bíróság (Unified Patent Court, UPC)

Az Európai Bizottság 2012 decemberében egy brüsszeli konferencián jelentette be, hogy az egységes európai szabadalmi rendszer 2014 tavaszán léphet működésbe. Az Egységes Szabadalmi Bíróság létrehozásával kapcsolatos nehézségek miatt ez a határidő folytonosan tovább csúszott: 2013 augusztusában az indulás dátumát 2015 végére kellett módosítani, és 2016 májusában arról olvastunk híreket, hogy az UPC valamikor 2017-ben kezdi majd meg működését.

Az Egyesült Királyság és Németország azok az EU-tagállamok, amelyeknek még ratifikálniuk és ki kell hirdetniük az Egységes Szabadalmi Bíróságra vonatkozó egyezményt. A brexittel kapcsolatos viták ellenére jelenleg valószínűnek tűnik, hogy az Egyesült Királyság általi ratifikálás 2018 őszén megtörténik. A szellemi tulajdon világát azonban 2017. júniusban megdöbbentette *Steinmeier* német elnök egyetértése a Szövetségi Alkotmánybíróság kérelmével, hogy egy német szellemi tulajdoni jogász, dr. Stjerna által benyújtott alkot-

mányügyi panasz miatt halassza el az UPC-egyezmény aláírását – jöllehet azt már elfogadta mind a Bundestag, mind a Bundesrat. A Stjerna által benyújtott panasz mintegy 170 oldal terjedelmű, ezért az alkotmánybíróság 2017 végére tolta ki a megfigyelési szakasz végét. Ezt követően 5-6 hónapra lehet szükség az ügy elfogadhatóságával kapcsolatos kezdeti döntésig. Elfogadás esetén mintegy 6 hónappal később kerülhet sor a szóbeli tárgyalásra. Minthogy a panasz egyes pontjai az EU törvényére vonatkoznak, sor kerülhet arra, hogy az ügy az EU Bíróságához (Court of Justice of the European Union, CJEU) kerüljön, ami akár további két évvel késleltetheti a végső döntést.

Dr. Stjerna panasza azt is kifogásolja, hogy az UPC bírái nem rendelkeznek a megkívánt függetlenségi fokkal, és maga az UPC sem bír elegendő demokratikus törvényességgel ahhoz, hogy Németország törvényesen vehessen részt ebben a bíróságban.

A német alkotmánybíróság nem szokott véleményt kérni külső szervektől, de most felkérte az ügyvédi kamarát és az Európai Szabadalmi Jogászok Szövetségét, hogy közöljék véleményüket az ügyről. Ez is arra utal, hogy a panasz érdemi alapokon nyugszik.

A szakértők is egyetértenek abban, hogy az alkotmánybíróság nem fordult volna Steinmeier elnökhöz, ha a bírók az alkotmányügyi panaszt kezdettől volna reménytelennek tekintették volna. Így helyesnek tűnik feltételezni, hogy a panasz tartalmaz legalább néhány erős érvet, amely miatt az alkotmánybíróságnak döntés előtt alaposabb vizsgálatot kell végeznie.

Élénk vita indult a panasz sikerének esélyeiről érdekelt személyek, csoportok és szervezetek körében. A vita egy sajátos dologra összpontosult: az egységes hatályú európai szabadalmakat majdan engedélyező Európai Szabadalmi Hivatal (ESZH, European Patent Office, EPO) fellebbezési tanácsaira és azok függetlenségére.

A németek számára nem szokatlan az ilyenfajta vita, mert emlékeztet arra, hogy a Szövetségi Szabadalmi Bíróságot (Bundespatentgericht, BPG) 1961-ben a Szövetségi Adminisztratív Bíróságnál benyújtott eredményes panasz alapján hozták létre, amely azzal érvelt, hogy a fellebbezési tanácsok (amelyek abban az időben a Német Szabadalmi és Védjegyhivatal, Deutsches Patent- und Markenamt, DPMA részét képezték) nem voltak a hivataltól függetlennek tekinthetők, és mint ilyenek az alkotmány 92. cikke értelmében nem képeztek bíróságot.

Ennek eredményeként módosították az alkotmány 96. cikkét, és ez tette lehetővé szellemi tulajdoni ügyekben a BPG létrehozását, amely teljesen független a Német Szabadalmi és Védjegyhivataltól.

2016-ban az ESZH Adminisztratív Tanácsa az elnök javaslata alapján módosította az Európai Szabadalmi Egyezmény (ESZE) végrehajtási utasítását, különösen a 12a–12b szabályokat, amelyek hangsúlyozzák a fellebbezési tanácsok függetlenségét. Az ESZE új 12a(1) 1 szabálya szerint a fellebbezési tanácsok és a bővített fellebbezési tanács egyetlen egységként vannak megszervezve. Továbbá a 12a(1) 2 szabály alapján létrehozta egy új állást a fellebbezési tanácsok elnöke számára. Az ESZE 12a(2) 1 szabálya szerint az ESZH elnöke funk-

ciókat és jogosítványokat ruház a fellebbezési tanácsok elnökére, aki a 12a(2) 2 szabálynak megfelelően csupán az Adminisztratív Tanácsnak felelős.

Az új szabályok azonban nem tisztázzák, hogy milyen (adminisztratív és fegyelmi) funkciókat és jogköröket kell a fellebbezési tanácsok elnökére ruházni ahhoz, hogy lehetővé tegyék azok irányítását az ESZE 12a(2) 1 szabálya szerint.

2017. márciusban a hivatalos közlöny csupán arról tájékoztatta a közönséget, hogy „2017. február 14-én az ESZH elnöke aláírt egy rendeletet, amely bizonyos funkciókat és jogosítványokat a fellebbezési tanácsok elnökére ruház rá”.

Az ESZH weboldalán a következő közlemény volt olvasható: „Hatáskör-átruházási cselekedetként az ESZH elnöke a fellebbezési tanácsok elnökére ruházta rá a fellebbezési tanácsok tagjainak kinevezésére és újbóli kinevezésére, valamint igazgatási és fegyelmi ügyekre vonatkozó jogokat”. Ezért tisztázatlan maradt, hogy az ESZH elnöke az összes fegyelmi jogot átruházta-e a fellebbezési tanácsok elnökére, vagy pedig bizonyos jogokat megtartott magának.

Az ESZE 15(f) és 15(g) cikke még mindig az ESZH részeként utal a fellebbezési tanácsokra és a Bővített Fellebbezési Tanácsra. Ezeknek a tanácsoknak a döntései továbbra is „Európai Szabadalmi Hivatal” cím alatt jelennek meg.

Láthatjuk, hogy az ESZE Adminisztratív Tanácsa annak érdekében, hogy el lehessen kerülni egy diplomáciai konferenciát, igyekezett megerősíteni a fellebbezési tanácsok függetlenségét a végrehajtási utasítások módosításával, azonban bizonyos szempontok tisztázatlanok maradtak. Így például fegyelmi és pénzügyi területen a fellebbezési tanácsok nem teljesen függetlenek az ESZH elnökétől. Az ESZE 12a(3) 1 és 12a(3) 2 szabálya szerint a fellebbezési tanácsok elnöke köteles a „Fellebbezési Tanácsok Egység” éves költségvetési tervét megfontolásra továbbítani az ESZH elnökének, és a 12a(3) 3 szabály szerint az ESZH elnökének kell a fellebbezési tanács elnökét ellátni a „szükséges” forrásokkal. Az ESZE 10(2) (d) cikke szerint a költségvetés az ESZH elnökének felelőssége marad.

Mindezek a tények a Szövetségi Alkotmánybíróságnál benyújtott panasz megalapozottságát látszanak alátámasztani.

Európai Szabadalmi Hivatal

A) 2017. június végén az Európai Szabadalmi Hivatal közzétett egy hirdetményt, amely megállapítja, hogy 2017. július 1-jétől kezdve többé nem szabadalmazhatók a lényegileg biológiai eljárással kapott növények és állatok.

Ez az ESZH 180 fokok fordulatát jelenti a Bővített Fellebbezési Tanács (Enlarged Board of Appeal, EBA) 2015-ben a Paradicsom II- és a Brokkoli II (G 2/12 és G 2/13)-ügyben hozott döntése után. Itt az EBA hosszú és mélyreható jogi elemzést végzett, amely arra a következtetésre vezetett, hogy az Európai Szabadalmi Egyezmény 53(b) cikkét szűken kell értelmezni, és ennek eredményeként lényegileg biológiai eljárásokból származó növények

és állatok elvileg szabadalmazhatók voltak, még ha elkerülhetetlenül ilyen eljárásokból származtak is.

A törvény megállapodottnak tűnt, amíg az Európai Parlament fel nem kérte az EU Bizottságát, hogy vegyen fontolóra különböző kérdéseket a 98/44/EC biotechnológiai irányelvvel kapcsolatban, amelyben a szabadalmazhatóságból való kizárás hasonlóan van megfogalmazva, mint az EPC 53(b) cikkében, vagyis kimondottan kizárja a szabadalmazhatóságból a lényegileg biológiai eljárásokat növények és állatok előállítására, azonban nem említi az ilyen eljárásokból származó termékeket. A Bizottság felülvizsgálta a biotechnológiai irányelv szövegösszefüggését és rendelkezéseit, és 2016. november 3-án publikált egy közleményt, amely megállapítja, hogy az Európai Unió jogalkotóinak szándéka a biotechnológiai irányelv elfogadásakor az volt, hogy kizárja az ilyen termékeket a szabadalmazhatóságból.

A Bizottság közleményére válaszként az ESZH hivatalból leállított minden ilyen vonatkozású vizsgálati és felszólalási eljárást. Ilyen maradt a helyzet, amíg az ESZH 2017 nyarán nem publikálta az említett hirdetményt.

A hirdetmény megállapítja, hogy csupán irányelvet szándékoznak adni, és az ESZH-t ezeknek a rendelkezéseknek az értelmezésében semmiképpen sem kötik a Bizottság nézetei, sem pedig az Európai Unió Bíróságának a döntései. Így felvetődik a kérdés, hogy miért változott meg az ESZH álláspontja. Az ESZH közleménye megállapítja, hogy a döntést az Adminisztratív Tanács annak érdekében hozta, hogy biztosítsa az egyöntetűséget a harmonizált európai szabadalmi törvényben. Úgy tűnik, hogy az ESZH el kívánta kerülni ebben a kérdésben a jövőbeli eltérő döntéseket Európában például az EU tagállamai között, valamint e tagállamok és az ESZH között. Emellett maga a biotechnológiai irányelv az ESZH-ra vonatkozik, amikor a szabadalmazhatóságot veszi fontolóra. Az ESZE végrehajtási rendeleteit úgy módosították, hogy azok tartalmazzák az irányelv fő rendelkezéseit, és azokat az értelmezés kiegészítő eszközeiként használják [lásd az ESZE 26(1) szabályát]. Ilyen körülmények között elkerülhetetlennek tűnt a jogi diszharmónia lehetősége.

Az ESZH közleményét követően az Adminisztratív Tanács módosította az ESZE kiegészítő rendelkezéseinek 27. és 28. szabályát. Ezek a változások 2017. július 1-jén léptek hatályba, és az ebben az időpontban vagy ezt követően benyújtott, valamint az ekkor függő európai szabadalmi bejelentésekre vonatkoznak. A kulcsrendelet az ESZE 28(2) szabály, amely most az alábbi szövegű:

„(2) Az 53(b) szabály alapján nem engedélyezhetők európai szabadalmak kizárólag lényegileg biológiai eljárással kapott növények vagy állatok vonatkozásában.”

Első pillantásra ez a dolog lezártnak tűnik, de valójában nem az. A Bizottság közleménye világosan kimondja, hogy ez csupán egy irányadó dokumentum, amelynek célja, hogy segítséget nyújtson a biotechnológiai irányelv alkalmazásában, és csupán az Európai Unió Bírósága illetékes dönteni az európai uniós törvény értelmezésében.

B) Jól ismert, hogy az egyértelműség hiánya az Európai Szabadalmi Egyezmény 84. cikke szerint nem szerepel az ESZE 100. cikkében felsorolt felszólalási okok között, és ezért nem

lehet rá hivatkozni, amikor valaki felszólal egy engedélyezett európai szabadalom ellen. Mindazonáltal az egyértelműség hiányának kifogásolása még mindig hatásos és nem elhanyagolható eszköz egy felszólaló számára az európai felszólalási eljárásokban.

Ez elsősorban annak a ténynek tudható be, hogy a Bővített Fellebbezési Tanács G 3/14 sz. döntése – bár lényegileg megállapítja, hogy akár egy olyan módosítás, amely engedélyezett igénypontokat összekapcsol, nem kifogásolható az egyértelműség hiánya miatt – megerősíti, hogy egyéb módosítások a szabadalomban, különösen a leírásból vett jellemzők alapján az engedélyezett igénypontokban, rendszerint elegendőek ahhoz, hogy kielégítsék az ESZE 84. cikkében foglalt követelményeket. Emellett a fellebbezési tanács T 248/13 sz. újabb döntése szerint egy olyan jellemző, amely az engedélyezett igénypontokban van jelen, amelyet azonban az igénypontok módosítása révén létrejövő szövegösszefüggésből vettek, kifogásolható az ESZE 84. cikke alapján.

Másodsorban, az ESZH legújabb statisztikai adatai szerint az összes felszólalásnak csupán mintegy 30%-át, vagyis a felszólalási ügyeknek csak a kisebb részét utasítják el, és a felszólalás tárgyát képező szabadalmaknak csupán egy kis részét tartják fenn módosítás nélkül. Ennek megfelelően nagyon valószínű, hogy az európai felszólalási eljárások valamely pontján a felszólalás tárgyát képező szabadalmak legnagyobb részét módosítják az ESZE 84. cikke alapján egyértelműen kifogásolható módon.

Egy olyan ok, amely miatt az ilyen esetekben az egyértelműség kifogásolása hatékony lehet, olyan esetekben fordulhat elő, amikor egy megadott szabadalom egyik jellemzőjét indokolatlan általánosításnak találják, mert az kibogozhatatlanul össze van kapcsolva az eredeti bejelentés egy másik jellemzőjével. Ha ez a másik jellemző nincs egyértelműen leírva a bejelentésben, és ezt eredményesen kifogásolják az ESZE 84. cikke alapján, a szabadalomtulajdonos elkerülhetetlen csapdahelyzetbe kerül. Egyrészt a jellemzőnek meg kell gyógyítania az általánosítási hibát, másrésztől nehezen érthetővé tenné az igénypontot.

Egy másik ok lehet az, hogy az egyértelműség hiánya sok eltérő alakban és színben kerül az ESZH elé. Így például az egyértelműség hiánya természetesen jelen van, ha ugyanannak az igénypontosorozatnak a jellemzői nem egyeztethetők össze egymással. Hasonló helyzettel állunk szemben, amikor egy igénypont egyik jellemzőjét elméletileg legalább két eltérő módon lehet értelmezni. A felszólalási osztályok újra és újra találkoznak ilyen hibával.

Az egyértelműség hiányának különlegesebb esetei például azok, amikor egy paramétert az engedélyezett igénypontok korlátozására használnak fel, és a leírás nem közli a paraméter mérésének a módját. Még egy jól ismert paraméter esetében is számos mérési mód létezhet és adhat eltérő eredményt. Egy fellebbezési tanács T 955/07 sz. döntése megállapította, hogy egy paraméter nem egyértelmű még akkor sem, ha adnak mérési módszert, de ez a módszer hiányos. Egy másik fellebbezési tanács T 2086/11 sz. döntése megállapította, hogy egy teljes mérési jegyzőkönyv sem lehet elegendő ahhoz, hogy egy paramétert egyértelművé tegyen, ha a mérés nem szolgáltat összeegyeztethető eredményeket. Itt az ötven részecske alapján

meghatározott átlagos arányt sem tekintették elegendőnek ahhoz, hogy megbízhatóan lehessen jellemezni egy részecskék ezreiből álló terméket.

Az is előfordulhat, hogy egy teljes és megvalósítható mérési jegyzőkönyvvel kapott eredményt különböző időpontokban eltérően értelmeznek. Például a szabadalom egyik paraméterét nem nyilváníthatják kielégítőnek egy olyan esetben, amikor egy meghatározott mérési eredményt úgy tekintettek, hogy az megfelelt a szabadalom elsőbbségi időpontja előtt egy bizonyos paraméternek, azonban megállapították, hogy ez a paraméter a szabadalom elsőbbségi időpontja utáni időpontban egy eltérő paraméternek felel meg.

Az ESZE 84. cikkének követelményeit ki kell elégíteni olyan esetekben is, amikor disclaimereket kell megfogalmazni például annak érdekében, hogy a találmány tárgyát az ESZE 54(3) cikke alapján megkülönböztessék a technika állásától. T 2130/11 sz. döntésében az egyik tanács megállapította, hogy egy engedélyezhető disclaimer megszövegezésének nehézsége – az ESZE 123(2) cikkének követelménye miatt, amelyet a disclaimernek szintén ki kellett elégítenie – nem igazolható az ESZE 84. cikkének alkalmazása alóli kivételt.

A fentiekből általános tanulságként levonható, hogy egy európai felszólalási eljárásban felszólalóként eljárva ne feledjünk el kifogást emelni egy szabadalom módosítása ellen, ha ez lehetőséget ad az egyértelműség kifogásolására.

C) A CRISPR betűszó a Clustered Regularly Interspaced Short Palindromic Repeats, vagyis a „halmozottan előforduló, szabályos közökkel elválasztott, rövid, palindromikus (ellenkező irányban is azonos bázissorrendű) ismétlődések” kifejezés rövidítése. A CRISPR rendszer forradalmasította a géntechnológia területét, megnyitva az utat a génmérnökség lehetőségeinek sokaságára, és új lehetőségeket teremtve betegségek kezelésében. Különösen érdekes a rendszer egy olyan változata, amely CRISPR-Cas 9 néven ismert, és amelynek módosításával genomokat tudnak editálni. Ezt általában „génollónak” hívják, mert el tudja vágni egy sejt genomját egy sajátos helyen úgy hogy géneket lehet eltávolítani, és/vagy új géneket inszertálni, sőt akár betegségeket is lehet gyógyítani a páciens DNS-ének megjavításával. A CRISPR-Cas 9 rendszer legnagyobb előnye a legtöbb géntechnológiai rendszerrel szemben, hogy rendkívül pontos, gyors, olcsó, és alkalmazása is egyszerű.

A CRISPR rendszerre számos szabadalom vonatkozik, és különböző bejelentők nyújtanak be ilyen tárgyú bejelentéseket. E bejelentések és szabadalmak birtokosai a Broad Institute (a Broad egy massachusettsi kutató intézet), a Massachusetts Institute of Technology (MIT), a kaliforniai Berkeley Egyetem, a Max-Planck Intézet Berlinben és a Millipore Sigma. Az elmúlt év végén a Broad megnyerte az első vitát, amely az Egyesült Államokban alapvető szabadalmi jogokra vonatkozott. 2018. január végén azonban az Atlanti-óceán másik oldalára lendült az inga, és a Broad komoly hátrányt szenvedett, mert az Európai Szabadalmi Hivatal megsemmisítette egyik fontos szabadalmát. Az ESZH döntése elsőbbség igénylésével és nemzetközi szabadalmi bejelentések benyújtásával függ össze (lásd alább).

A Broad találta fel a CRISPR-Cas 9 felhasználását állati és emberi sejtekben, és nyújtott be rá először szabadalmi bejelentést. Szabadalmának a megsemmisítése volt az ESZH első

felszólalási döntése az úttörő genomeditáló technológiával kapcsolatban, és ez csupán a legutóbbi fejlemény, a számos szabadalmi ütközet egyike, amely az utóbbi években a világ számos részén fejlődött ki a CRISPR technológiával kapcsolatban.

Az eredeti – és legalaposabban tárgyalt – CRISPR-vita az Egyesült Államokban folyik, ahol először fejlesztették ki a technológiát. Ott a Broad vitában van a Berkeley Egyetemmel, amely kifejlesztette az alapvető CRISPR-Cas 9 módszert, de csupán baktériumsejtekben való felhasználásra. Az egyetem érvényteleníteni kívánja a Broad amerikai szabadalmát, mert állítása szerint annak igénypontjai ütköznek saját szellemi tulajdon-jogaival.

A Szabadalmi Fellebbezési Tanács (Patent Trial and Appeal Board) az egyetem javára döntött, és *Paul Michel* főbíró azon a véleményen volt, hogy az e döntés ellen benyújtott fellebbezés „a 2018. év ügye lehet”, mert alapvető kézenfekvőségi precedensekkel kapcsolatban vet fel kérdéseket.

Európában azonban egészen eltérő tényezők döntötték el a Broad szabadalmának a sorsát: az ESZH döntése nem a technológia jellege és kézenfekvőségi megfontolások körül forgott, hanem számos elsőbbségi jog érvényessége körül, amely jogokon viszont a bejelentés igénypontjának újdonsága nyugodott. A Broad 2013. évi PCT-bejelentését – amelyből eredeti megadott ESZH-szabadalma származott – korábbi, 2012. évi 12 amerikai bejelentésének elsőbbségét igényelve nyújtotta be. Az ESZH azonban azon a véleményen volt, hogy a Broad nem helyesen szerezte a jogot az eredeti amerikai bejelentések közül négy bejelentés elsőbbségének az igényléséhez. Ellentétben az elsőbbségi jogokkal kapcsolatos európai szabályokkal, a nemzetközi bejelentésben nem volt feltalálóként megnevezve *Luciano Marraffini* (Rockefeller Egyetem), akit viszont a korábbi bejelentések közül négyben megneveztek ilyen minőségben. Ennek a négy elsőbbségi igénynek az érvénytelensége és a technika további állásának a figyelembevétel alapján találták az európai szabadalmat érvénytelen elsőbbségűnek, és ezért megsemmisítették.

Így az ESZH 2018. januári döntése súlyos figyelmeztetést jelenthet arra nézve, hogy forradalmi technikai újításokon alapuló, igen értékes szabadalmak is elveszhetnek csekély eljárási hibák következtében. Ennek figyelembevételével érdemes biztosítani, hogy a szabadalmi bejelentés benyújtása előtt minden lehetséges szempont figyelembe legyen véve. A Broad már bejelentette, hogy fellebbezni fog az ESZH döntése ellen, azonban érdemes lenne valamivel közelebről megvizsgálnia, hogy az otthoni bejelentések körül milyen hiba történt, mert ügyvivői szempontból hibának kell tekinteni azt, ha egy bejelentő az elsőbbséget megalapozó bejelentés feltalálói közül kihagy egyet vagy többet a PCT-bejelentésből, vagy ha az utóbbiban új feltalálót vagy feltalálókat is megnevez.

Az iRunway című lapban megjelent az elmúlt év végén egy „CRISPR: globális szabadalmi tájkép” című tanulmány, amely példa nélkül álló elemzést szolgáltat a forradalmi géneditáló technológiára vonatkozó szabadalmakról, amelyek piaca a 2017. évi 3,19 milliárd dollárról 2022-re becslések szerint 6,28 milliárd dollárra növekszik. A világ különböző részein benyújtott 4336 szabadalmi bejelentést azonosítva a tanulmány 410 engedélyezett CRISPR-

szabadalmat és 3926 függő vagy megszűnt bejelentést említ. Az ilyen tárgyú bejelentések benyújtása több mint két évtizede kezdődött, és a bejelentések száma nagymértékben megnőtt 2013-ban, amikor felfedezték a CRISPR-Cas 9 genomeditáló eszközt.

A tanulmány aláhúzza, hogy a CRISPR-tárgyú szabadalmi bejelentéseknek Észak-Amerikában és Ázsiában a legmagasabb a száma – mindkettőben az összes bejelentés 29-29%-át nyújtották be –, szemben az európai bejelentések számának 12%-ával – ahol az Egyesült Királyság a legnagyobb bejelentő –, és 29%-ot tesznek ki a PCT-úton benyújtott bejelentések. De míg az észak-amerikai innovátorok az egész világon benyújtottak szabadalmi bejelentéseket, úgy tűnik, hogy a kínai feltalálók a nemzeti bejelentésekre helyezték a súlyt.

A tanulmány nagy bejelentőként említi a Broadot 297 tétellel, míg a vele szorosan társult *Harvard Egyetem* és az *MIT* 343, illetve 316 tétel tulajdonosa. Ellenfelük a *Berkeley Egyetem*, amelyhez a mérsékelt 131-es szám kapcsolódik.

Meglepő eredményt mutat a világ legnagyobb vegyi vállalata, a *Dow*-ból és a *DuPont*-ból nemrég létrejött *DowDuPont*, amely a legtöbb – 514 – CRISPR-szabadalmat és szabadalmi bejelentést birtokolja, ami az összesnek a 12%-át teszi ki, és így jelenleg ezen a téren ez a vállalat vezet.

Az Európai Unió Bírósága

A) A „Champagne” eredetmegjelölés, amelyet az Európai Unió eredetmegjelölésekre és borok földrajzi megjelölésére vonatkozó törvénye véd. A Champagne bor interprofesszionális bizottsága (Comité Interprofessionel du Vin de Champagne) (a továbbiakban: Comité), a Champagne-termelők egy társasága többek között azzal foglalkozik, hogy üldözi a „Champagne” eredetmegjelölés bitorlásait.

2012 végén az *Aldi Süd*, egy német diszkontkereskedő elkezdett árusítani „Champagner Sorbet” névvel egy fagyasztott terméket, amelyet Belgiumban a Galana NV (Galana) vállalat állított elő. Ez a termék 12% pezsgőt tartalmazott. A Comité pert indított az Aldi Süd ellen, ideiglenes intézkedést kérve. A Comité azzal érvelt, hogy a „Champagne” mint védett eredetmegjelölés abszolút oltalmat élvez, és feljogosítja a „Champagne” kifejezés használatának megtiltására a „Champagne Sorbet” terméknev részeként még akkor is, ha a termék valóban tartalmaz pezsgőt. A Galana az Aldi Süd oldalán belépett a perbe. A Münchener Kerületi Bíróság 2014. április 13-i döntésével megtiltotta a „Champagne” szó használatát. E döntés ellen az Aldi Süd fellebbezést nyújtott be a Münchener Fellebbezési Bíróságnál, amely már 6 hónap múlva hatályon kívül helyezte az elsőfokú bíróság döntését.

Ezek után a Comité a Szövetségi Legfelsőbb Bíróságnál (Bundesgerichtshof, BGH) nyújtott be fellebbezést, miután a fellebbezési bíróság ezt engedélyezte. A BGH 2016. június 2-án számos kérdésben előzetes döntést kért az Európai Unió Bíróságától. A kérdések lényege a következő volt.

- Az eredetmegjelölés oltalmára vonatkozó rendelkezések alkalmazhatók-e a megjelölés terméknévként való használatára, ha a termék valójában tartalmaz egy olyan alkotórészt, amelyre az eredetmegjelölés védve van?
- Igenlő válasz esetén egyáltalán meg van-e engedve az ilyen használat, és ha igen, milyen feltételek mellett?

A BGH előtti eljárásban csupán a Galana jelent meg alperes félként. A CJEU előtt a Comité és a Galana nyújtott be megjegyzéseket. Emellett az Európai Bizottság, valamint a francia és a portugál kormány is nyilvánított véleményt. A 2017. május 18-án tartott tárgyaláson a felek szóbeli érveket adtak elő, és hasonlóan járt el a Bizottság és a francia kormány is. A főtanácsnok 2017. július 20-án közölt véleményt.

A CJEU három tagból álló második tanácsa megerősítette a rendelkezés alkalmazását eredetmegjelölések és földrajzi árujelzők esetén a bíróság által tárgyalt ügynek megfelelő felhasználásokra. Így a döntő kérdés az volt, hogy a „Champagne” kifejezés használatát meg lehet-e tiltani, amennyiben az ilyen használat kiaknázza az eredetmegjelölés hírnevét.

E tekintetben a CJEU először elutasította a Comitének azt az álláspontját, hogy az ilyen rendelkezések alapján engedélyezett oltalom abszolút lenne. Ehelyett a bíróság a „Cognac”-ra vonatkozó saját korábbi ügyére, és különösen a Bizottság „Iránylevek élelmiszerek címkézésére alkotórészekként védett eredetmegjelöléseket vagy védett földrajzi árujelzőket használva” című rendelkezésére támaszkodva a következőket állapította meg:

„Önmagában nem tekinthető tisztességtelen használatnak egy védett eredetmegjelölés felhasználása olyan név részeként, amellyel egy olyan élelmiszert árusítanak, amely nem felel meg e megjelölés termékmeghatározásának, azonban egy olyan alkotórészt tartalmaz, amely megfelel annak. Ezért a nemzeti bíróságoknak kell meghatározniuk, minden egyes esetben a sajátos körülmények fényében, hogy az ilyen használat tisztességtelen előnyt kíván-e szerezni az eredeti védett megjelölés hírnevéből”.

A CJEU összegző véleménye szerint a „Champagne Sorbet” megjelölés használata törvényes, ha a sorbetnek egyik lényeges jellemzőjeként olyan íze van, amely elsődlegesen a sorbetben levő alkotórész jelenlétének tulajdonítható.

B) A *Louboutin v. Van Haren*-ügyben az EU Bíróságának főtanácsnoka, Szpunar arra az álláspontra helyezkedett, hogy a Louboutin számára a Benelux-államokban védjegyoltalmat biztosító, 2010. évi „lábbeli”-döntés és a 2013. évi „magassarkú cipők”-döntés (lásd az ábrát) érvénytelen lehet.

2012-ben Louboutin pert indított a holland *Van Haren* ellen, amely szintén piros talpú cipőket árusít, azt állítva, hogy a holland vállalat cipői bitorolják „egy cipő talpán alkalmazott piros színre” lajstromozott védjegyét. A Van Harennek a bírósági döntés alapján meg kellett szüntetnie termékeinek gyártását és eladását, de e vállalat fellebbezett a döntés ellen.

A fellebbezési bíróság (Hágai Kerületi Bíróság) nem volt biztos Louboutin védjegyének az érvényességében, és 2017. júniusban előzetes döntést kért a CJEU-től azzal érvelve, hogy a LOUBOUTIN védjegy „kizárólag az alakból áll, amely az árunak lényeges értéket kölcsönöz” – ami viszont az EU védjegyirányelve szerint okot ad a védjegy lajstromozásának az elutasítására. A fellebbezési bíróság a CJEU-től lényegileg azt kérte: válaszolja meg a kérdést, hogy az „alak” szó a védjegyirányelv értelmében annak színét is magában foglalja-e.

Első véleményében, amelyet 2017. júniusban adott, Szpunar arra következtetett, hogy a védjegyirányelv értelmezése alapján Louboutin piros cipőtalpát „alak”-nak lehet tekinteni. Minthogy azonban az ügyet a nagytanács elé utalták, és a szóbeli tárgyalást újra megnyitották, Szpunarnak új véleményt kellett adnia.

2018. februárban adott második véleményében Szpunar fenntartotta korábbi nézetét, kifejtve továbbá, hogy Louboutin védjegye az áruk alakjából áll, és ennek az alaknak a vonatkozásában kér oltalmat, nem pedig önmagában egy színvédjegyre. Véleményét azzal folytatta, hogy azt a kérdést: vajon az alak „lényeges értéket ad-e” az áruknek (ami a védjegybejelentés elutasítását eredményezi), a védjegy vagy tulajdonosa hírnevének figyelembevételével nélkül kell meghatározni. Ez kellemetlen lenne Louboutinnak és hasonló védjegytulajdonosoknak, mert a bíróságok megállapítanák, hogy a talp elvont módon lényeges értéket ad a cipőnek, figyelmen kívül hagyva azt a tényt, hogy Louboutin különleges hírnevet szerzett a talpnak mint egy mintaelemnek.

Az ügy egy érdekes kérdést érint: bizonyos színek kombinációja az áruk bizonyos részein (itt a talpán) alkalmazva több-e, mint egyszerűen az áru (funkcionális) alakja a védjegyirányelv 4. 1. *lit e (iii)* cikkének szándéka szerint? És figyelmen kívül kell-e hagyni a védjegy hírnevét a kérdés megválaszolásakor? Érdekes lesz látni, hogyan válaszolja meg a CJEU ezt a kérdést.

Ez az ügy is azt bizonyítja, hogy egyre nehezebbé válik Európában színes védjegyek lajstromoztatása. Az ilyen irányú kérelem formai okok miatt megbukhat még akkor is, ha nem vonják kétségbe, hogy a védjegy megkülönböztetőképességre tett szert.

Az Európai Unió Szellemi Tulajdoni Hivatala (European Union Intellectual Property Office, EUIPO)

2018. január végén az Európai Unió Szellemi Tulajdoni Hivatala egy dokumentumot tett közzé kérdések és válaszok formájában arról, hogy a brexit figyelembevételével mit kell tudni az európai uniós védjegyekről és a lajstromozott közösségi mintákról. A 11 oldalas irat részletes választ szolgáltat a brexittel kapcsolatos gyakorlati tudnivalókról, megjegyezve,

hogy az EU joga nem ajánl semmiféle olyan jogi alapot, amely lehetővé tenné egy európai védjegy egyesült királyságbeli védjeggyé való jövőbeli átalakítását, és hogy egy egyesült királyságbeli jogász nem képviselhet majd egy felet az EUIPO előtti eljárásban, hacsak nem szerzett az Európai Gazdasági Közösség egyik tagállamában jogosultságot arra, hogy védjegyek képviselőjeként működhesen a közösség e tagállamában.

Lee Curtis, egy védjegyügyvivő az Egyesült Királyságban úgy nyilatkozott a *World Trademark Review*-nak, hogy „bár valószínűleg ez a legrészletesebb közlemény, amelyet eddig kiadtak az Egyesült Királyságnak az Európai Unióból való kilépésével kapcsolatban”, az események körvonalazott menete a gyakorlatban még nagyon eltérő lehet. „A dolgozat szerint csekély kilátás van arra, hogy a brexit után az Egyesült Királyságban is érvényes európai védjegy- és mintalajstromozások érvényben maradjanak, de a dokumentum abból a feltételezésből indul ki, hogy nincsenek kétoldalú egyezmények az Egyesült Királyság és a többi EU-tagállam között, amelyek a brexit után is érvényesek lennének, továbbá a dokumentum nem vesz figyelembe lehetséges átmeneti egyezményeket.” Teljesen pozitív dolog, hogy az EUIPO a terület szakembereit igyekszik tájékoztatni a brexittel kapcsolatos körülményekről, de a végső fejleményeket még a bizonytalanság köde takarja.

Az Európai Unió Törvényszéke

A) Egyre nehezebbé válik Európában a színes védjegyek lajstromoztatása még akkor is, ha a védjegy kétségtelenül jól ismert. Ez volt a helyzet a híres energiatalk-gyártó Red Bull ügyében is.

Az EU Törvényszéke (EU General Court, GC) nemrég elutasította a Red Bull kérelmét jól ismert védjegyének kék és ezüst színekombinációjával való lajstromozása iránt. A Red Bull az első ilyen kérelmét még 2002-ben nyújtotta be olyan leírással, hogy „a színek aránya megközelítőleg 50%-50%”. 2010-ben benyújtott második ilyen kérelmében a leírás azt állította, hogy „a két színt azonos arányban alkalmazzák egymással szemben elhelyezve.”

Három évvel később az EU Szellemi Tulajdoni Hivatalának törlési osztálya megállapította, hogy a védjegyek érvénytelenek, mert nem elég pontosak.

Az EU védjegyirányelve szerint a színes (kombinációs) védjegyek ábrázolásának egyértelműnek, pontosnak, tárgyilagosnak, függetlennek, érthetőnek, könnyen hozzáférhetőnek és tartósnak kell lennie. A bejelentésnek tartalmaznia kell egy leírást és a szín megjelölését egy nemzetközileg elismert azonosítási kóddal.

A törlési osztály szerint a Red Bull védjegyei nem elégtették ki ezeket az előírásokat, mert „az arány egyszerű jelzése lehetővé tette az elrendezést számos eltérő kombinációban”. Más szavakkal: a védjegyek – grafikusán ábrázolva – túlságosan tágan voltak meghatározva, mert a színek arányán alapuló ábrázolás elméletileg végtelen sok változatra vonatkozik. Ez megalapozatlan védjegymonopóliumhoz vezetne.

A döntést megerősítette az EUIPO első fellebbezési tanácsa, valamint a GC is. Az utóbbi magas formai követelményeket szab meg egy színes (kombinációs) védjegy lajstromozásánál, azt ajánlva, hogy a védjegyet úgy kell megtervezni, hogy a szín(ek) sajátos elrendezést képezzen(ek), és a bejelentéshez olyan leírást kell csatolni, amely pontosan megmagyarázza a védjegy tényleges ábrázolását (és így annak oltalmi körét).

B) A *Philip Morris* az Európai Unió Szellemi Tulajdoni Hivatalánál felszólalt a saját MARLBORO védjegye (1. ábra) alapján a védjegy (2. ábra) lajstromozása ellen.

1. ábra

2. ábra

Az EUIPO azonban a felszólalást elutasította azon az alapon, hogy a két védjegy nem eléggé hasonló. E döntés ellen a Philip Morris fellebbezett, de az EUIPO fellebbezési tanácsa nem vette figyelembe a Philip Morrisnak a „tetőalakú” védjegye hírnevére való utalását, mert a felszólaló túl későn nyújtotta be erre vonatkozó bizonyítékait.

Ezután a Philip Morris a GC-nél nyújtott be fellebbezést. 2018. február 2-i döntésével a GC második lehetőséget adott a Philip Morrisnak a RAQUEL védjegy lajstromozásának megakadályozására és MARLBORO cigarettái hírnevének bizonyítására, mert elrendelte, hogy a tanács vegye figyelembe a MARLBORO védjegy hírnevét, amikor összehasonlítja a két védjegyet. Ennek következtében lehetséges, hogy a fellebbezési tanács rövidesen meg fogja állapítani, hogy a RAQUEL védjegy bejelentője védjegybitorlást követett el. Ez annál inkább is valószínű, mert a Philip Morris fekete és fehér mintát vett figyelembe, a valóságban azonban a RAQUEL-minta piros, és így nagyon közel esik a MARLBORO-mintához.

Európai uniós védjegy

2017. október 1-jén számos változást vezettek be az EU védjegy törvényébe és annak végrehajtási utasításába.

A legfontosabb változásnak az tűnik, hogy európai védjegybejelentések benyújtásakor megszűnik a „grafikus ábrázolás” követelménye. Az EU védjegy törvénye végrehajtási utasításának 3. cikke felsorolja a legnépszerűbb védjegytípusok ábrázolásának követelményeit. Ennek megfelelően nincs szükség leírásra a szó-, ábrás és alakvédjegyek esetén. A helyzetvédjegyek benyújtásakor korábban kötelező volt a leírás, ez most szabadon eldönthető. Az

egyszínű védjegyeknél nincs szükség leírásra, míg színkombinációk esetén ez most szabadon eldönthető, míg korábban kötelező volt.

A hang- és a hologramvédjegyek esetében nincs szükség leírásra, míg a mozgó védjegyek számára szabadon választható a leírás (ez korábban kötelező volt).

Új típusú a multimédia-védjegy, amelynél nem kívánnak leírást. Ennek definíciója: „kép és hang kombinációjából álló vagy arra kiterjedő védjegy”. Ezt az új hibrid védjegyet a grafikus ábrázolás követelményének megszűnése tette lehetővé, és ez megengedi a bejelentők számára, hogy kiterjeszthessék a védjegyvoltalmat a jelenlegi multimédia-világ tükrözésére.

Egy másik új védjegytípus a bizonylati védjegy (certification mark), amely bizonyos áruk és szolgáltatások sajátos tulajdonságainak garantálására szolgál. Egy bizonylati védjegy lényege a használat szabályozása, amit a bejelentést követő két hónapon belül be kell nyújtani, és így többek között meg kell adni:

- az áruk vagy szolgáltatások jellemzőit;
- a bizonylati védjegy használatát szabályozó feltételeket; és
- a bizonylati védjegy tulajdonosa által alkalmazandó vizsgálati és felülvizsgálati intézkedéseket.

A terület szakembereinek számos változásra fel kell készülniük. Ezek közül néhányat az alábbiakban foglalunk össze.

- Az elsőbbségi igényt az európai védjegybejelentéssel egyidejűleg kell benyújtani (korábban az elsőbbség a benyújtást követően is igényelhető volt). Az igényt alátámasztó dokumentációt a bejelentés napjától számított három hónapon belül kell benyújtani.
- A bejelentők a bejelentés benyújtásakor vagy később az EU védjegyrendelet 7(3) cikke alapján hivatkozhatnak járulékos vagy alternatív igényként a szerzett megkülönböztetőképességre. Ez a feleket megóvhatja szükségtelen költségek felmerülésétől, ha később úgy gondolják, hogy inherens megkülönböztetőképesség forog fenn.
- Ha az igazolás bizonyítására használt nyelv eltér az eljárás nyelvétől, fordítást csak az EUIPO külön kérésére kell benyújtani.

Finnország

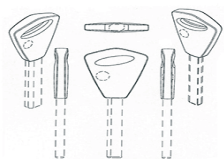
A Finn Legfelsőbb Bíróság 2017 júniusában hozott ítéletet egy háromdimenziós védjegy megkülönböztetőképességével kapcsolatban, valamint versengő áruk alakja közötti összetévesztés valószínűségének az ügyében.

Az alperes *Hardware Group Oy* (Hardware) EDGE névvel hozott kulcsokat forgalomba, amelyek hasonlítottak a felperes *Abloy Oy* (Abloy) EXEC kulcsaira, miután lejárt az Abloy kulcsaira vonatkozó minta- és szabadalmi oltalom. Az Abloy azt állította, hogy a Hardware kulcsai bitorolták háromdimenziós védjegyét elsősorban azért, mert az alperes kulcsainak fejét a vásárlóközönség összetévesztené az Abloy védjegyével, másodsorban pedig azért, mert az alperes az ő védjegyét használja, amely híres Finnországban, és így az alperes

tisztességtelen előnyt húz az ő védjegyének megkülönböztetőképességéből vagy hírnevéből, vagy hátrányosan befolyásolja védjegyének megkülönböztetőképességét vagy hírnevét.

A vizsgált ügy előtt az EU Bírósága több esetben vizsgálta áruk alakjának védjegyvoltalmát. Így többek között megállapította, hogy minden tényezőt figyelembe kell venni, amikor az összetévesztés valószínűségét mérlegelik, és hogy minél erősebb a korábbi védjegy megkülönböztetőképessége, annál nagyobb az összetévesztés valószínűsége (1999. június 22-i döntés a *Lloyd Schuhfabrik Meyer*-ügyben). A CJEU azt is megállapította, hogy átlagos fogyasztók nem hajlamosak arra, hogy feltevéseket tegyenek áruk eredetére a csomagolás alakja alapján, és ezért nehezebbnek bizonyulhat megkülönböztető jellemző megállapítása háromdimenziós védjegyek, mint egy szó- vagy egy ábrás védjegy esetében (2004. február 12-i döntés a *Henkel*-ügyben). A CJEU továbbá azt is megállapította, hogy a megkülönböztetőképességet meg lehet alapozni háromdimenziós védjegyek esetében is csupán funkcionális lényeges jellemzők fennállása mellett, ha az áruk alakja magában foglal egy fontosabb nem funkcionális elemet, pl. egy dekoratív vagy képzeletdús elemet, amely fontos szerepet játszik az alakban (2010. szeptember 14-i döntés a *Lego Juris A/S*-ügyben).

A vizsgált ügyben a bíróság megállapította, hogy az Abloy és a Hardware termékei ugyanabba a termékcsoporthoz esnek, és elég hasonló általános kinézésűek, aminek következtében a közönség részéről nagyobb az összetévesztés valószínűsége. A bíróság azonban azt is megállapította, hogy a minőség, a felhasználási cél és a gyártási eljárás bizonyos követelményeket ír elő a kulcsfejek megjelenésével kapcsolatban, és hogy az Abloy védjegye által védett kulcsfejek nem különböznek lényegesen a vonatkozó piacon általánosan használt kulcsfejektől. Ennek megfelelően a piacon általánosnak lehet tekinteni az olyan kulcsfejeket, amelyek kerek sarkokkal és beszúrt nyílásokkal rendelkeznek, és fekete műanyagból készülnek.

1. ábra

2. ábra

3. ábra

A bíróság megállapította, hogy az Abloy háromdimenziós védjegyének (1. ábra) oltalmi köre igen szűk. A bíróság szerint az Abloy védjegye által védett kulcsfej legjobban megkülönböztető része a diagonálisan elhelyezett nyílás (2. ábra) volt. Az általános értékelés részeként megállapította, hogy a Hardware kulcsfejének ovális nyílása nagyobb és vízszintes helyzetű volt, és a kulcsfej tartalmazta az alperes EDGE védjegyet (3. ábra). Ezek a különbségek elegendőek voltak ahhoz, hogy a bíróság fenntartsa a Piaci Bíróság korábbi döntését, amely szerint nem állt fenn annak a valószínűsége, hogy összetévesztenék a Hardware termékeit az Abloy védjegyével.

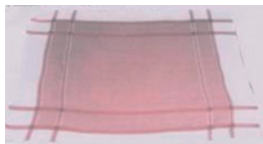
A Piaci Bíróság megállapította, hogy az Abloy védjegye a védjegytvény 6(2) cikke szerint nem rendelkezett finnországi hírnévvel, és annak következtében, hogy a fellebbezés engedélyezése korlátozásokat tartalmazott, a legfelsőbb bíróság nem foglalkozott ezzel a kérdéssel. A legfelsőbb bíróság azonban megállapította, hogy a védjegy hírnevének és megkülönböztetőképességének is jelentősége van, amikor az összetévesztés valószínűségét mérlegelik, még ha a vizsgált védjegy nem tekinthető is olyanak, amely kielégíti a védjegytvény 6(2) cikke szerinti követelményeket. Megfontolásait a következő követelményekre alapozta, amelyeket a CJEU korábbi gyakorlata rögzített (lásd pl. a CJEU 2002. június 18-i döntését a *Philips*-ügyben, C 299/99): (i) a piaci részesedés, (ii) a kérdéses védjegy használatban létének időtartama és intenzitása, és (iii) a célközönség milyen mértékben ismeri el a védjegy piaci eredetét. A vizsgált esetben a legfelsőbb bíróság nyilvánvalónak tekintette, hogy az Abloynak erős a helyzete a finn piacon, és hogy az Abloy, valamint versenytársai hosszú időn át használták a háromszög alakú kulcsfejeket. Az Abloy piackutatást is végzett, amely szerint a vizsgálatba bevont fogyasztók 75%-a őt tekintette mind a saját EXEC kulcsainak, mind Hardware EDGE kulcsainak a kereskedelmi forrásaként. A legfelsőbb bíróság azonban megállapította, hogy az Abloy fogyasztói vizsgálatai nem eléggé alapozták meg azt az állítást, hogy az Abloy háromdimenziós védjegye mint olyan volt az oka annak, hogy a vizsgálat résztvevői összetévesztették a kereskedelmi eredetet.

A legfelsőbb bíróság azt is hangsúlyozta, hogy az Abloy szabadalmi oltalmának lejártáról a médiumok elég széles körben adtak tájékoztatást, és a tapasztalt fogyasztóknak tisztában kell lenniük azzal a ténnyel, hogy hasonló kulcsfejek különböző gyártóktól is megszerezhetők. Ezért elutasította az Abloy fellebbezését. Döntésében elég szűk oltalmi kört adott a háromdimenziós védjegyeknek. Ezért lehetséges, hogy már csekély különbségek is elegendőek lehetnek a bitorlás elkerüléséhez.

India

Az Indiai Szabadalmi Hivatal mintarészlegének vezetője igen szigorúan vizsgálja a minta újdonságát. Az újdonság követelményét súlyosan érinti, ha a minta ellen az az érv hozható fel, hogy már ismertek hasonló minták. Nemrég a *T. K. Shawl Industries Pvt. Ltd.* (Shawl) v. *Controllers of Patents & Designs*-ügyben a Kalkuttai Felsőbíróság döntött egy mintaügyben, meghatározva, hogy egy minta újdonságát mikor rontják le korábban ismert minták.

A felperes (*Shawl*) pert indított egy 252 082 számmal lajstromozott kendő lajstromból való törlése iránt. A lajstromozott minta ábrázolása a következő volt:

A Shawl azt állította, hogy a lajstromozott minta újdonságát lerontották korábban ismert minták. Közölte, hogy hasonló tevékenységeket végez, mint a minta lajstromozója. Számlákat, valamint olyan, hasonló mintájú kendők szállításának részleteiről készített másolatokat nyújtott be a bíróságnak, amelyeket különböző országokba exportált, ahol valamennyi irat keltezése korábbi volt a kendőminta lajstromozásának időpontjánál. Azt közölte továbbá, hogy a lajstromozott minta nélkülözötte az újdonságot, mert a megtámadott mintán alkalmazott felületi mintázat csupán már ismert minták kombinációja volt.

A mintaügyek hivatali elnökhelyettese a benyújtott bizonyítékok tanulmányozása alapján arra a megállapításra jutott, hogy egyik dokumentum vagy számla sem vonatkozott a megtámadott mintára, vagyis egyik sem tekinthető újdonságrontónak. A helyettes elnök egyéb dokumentumokat is vizsgált annak eldöntésére, hogy a lajstromozott minta újdonságtól mentesnek tekinthető-e. Hivatkozott az *ITC Limited v. Controller of Patents & Designs*-ügyre, ahol megállapították, hogy egy ötlet elvileg lajstromozható lehet, azonban a lajstromozhatósághoz azt azonosítható, látható formában kell kifejezni. Továbbá utalt az *Anuradha Doval v. The Controller of Patents & Designs*-ügyre is, amelyben a bíróság megállapította, hogy egy dokumentum akkor tekinthető korábbi publikációnak, „ha egy olyan olvasója, aki a tárgy szokásos ismerője, a dokumentum olvasása alapján legalább képzeletben képes látni a mintát, és nem függhet azoktól az ötletektől, amelyeket a dokumentum ültethet a fejébe”.

A felsőbbíróság az ügy meghallgatása után megállapította, hogy a benyújtott számlák és szállítási iratok olyan sálak eladására vonatkoztak, amelyek eltérnek a vizsgált kendőktől, és a 2000. évi mintatörvény alapján másik áruosztályba tartoznak. Ezért a bíróság a törlési keresetet elutasította.

A kérdéses minta vizsgálata azt mutatja, hogy a minta egészen egyszerű, és önmagában nem tűnik megkülönböztető jellegűnek, azonban a megkülönböztetőképeség hiányának bizonyítására a Shawl által benyújtott bizonyítékok elégtelensége volt az elsődleges oka annak, hogy a minta a lajstromban maradt.

Japán

Egy japán kisállatruha-gyártó Japánban lajstromoztatni kívánta az alábbi két kutyakabátan látható ADIDOG védjegyet, felette az Adidas védjegyével analóg módon elrendezett három csonttal:

1. ábra

2. ábra

A bejelentés ellen felszólalt az Adidas, és híres védjegyére tekintettel kérte a bejelentés elutasítását. Ezt követően a bejelentő 2008-ban visszavonta bejelentését.

2017-ben ugyanez a bejelentő a 3. ábrán látható védjegy lajstromoztatásával próbálkozott:

3. ábra

A bejelentést a Japán Szabadalmi Hivatal 2018. februárban arra hivatkozva utasította el, hogy a lajstromoztatni kívánt védjegy összetéveszthető a híres Adidas-védjeggyel.

Kanada

A) 2017. augusztus 1-jén a kormány nyilvános konzultációt nyitott a szabadalmi szabályok javasolt módosításáról; ez a konzultációs időszak 2017. szeptember 8-án zárult. A változások főleg a szabadalmi törvény függő módosításaira vonatkoznak, amelyek célja, hogy a törvényt összhangba hozzák a Szabadalmi Jogi Szerződéssel (Patent Law Treaty, PLT).

A szövetségi kormány a javasolt szabályokat a konzultációs időszak után előzetesen publikálta a *Canada Gazette* I. részében. Ez további lehetőséget szolgáltatott az érdekelt felek számára megjegyzések közlésére, bár a szabályok ebben az időben közel készen voltak. Ezt követően a végső módosításokat a *Canada Gazette* II. részében publikálják majd. A kormány véleménye szerint ez a további lépés 2018 őszén történik meg. Ez a tervezet, ha betartják, azt fogja eredményezni, hogy a módosított szabályok 2019. első negyedében léphetnek hatályba.

Az alábbiakban röviden összefoglaljuk a szabadalmi rendszer tervezett főbb változásait.

- Csökkennek a benyújtási nap elnyerésének a követelményei. Jelenleg a kanadai szabadalmi bejelentés benyújtásának időpontjában kell befizetni a bejelentési díjat és benyújtani a bejelentés angol vagy francia fordítását. A módosított törvény és szabályok alapján el lehet halasztani a bejelentési díj befizetését és a fordítás benyújtását.
- A módosított szabályok lehetővé teszik a bejelentés elektronikus úton történő benyújtását, valamint a hivatalos végzéseket ilyen úton való megválaszolását.
- Az új eljárás lehetővé teszi a leírás kiegészítését vagy rajz hozzáadását az eredeti bejelentési nap elvesztése nélkül, ha a hozzáadás teljesen benne foglaltatik az elsőbbségi iratban, és a benyújtás napjától számított 2 hónapon belül végzik.
- A hatályos törvény szerint lehetetlen elsőbbséget igényelni olyan bejelentés számára, amelyet egy kanadai szabadalmi bejelentés benyújtása előtt több mint 12 hónappal nyújtanak be. Az új szabályok lehetővé teszik az elsőbbség helyreállítását egy olyan

korábbi szabályos bejelentés alapján, amelyet a kanadai benyújtás napja előtt legfeljebb 14 hónapon belül nyújtottak be, feltéve, hogy a bejelentő állítja, hogy a késedelem nem volt szándékos.

- A módosított szabályok egyértelmű célja a bejelentés függési időtartamának csökkentése. Ennek megfelelően a vizsgálati kérelem benyújtásának határidejét a bejelentés napjától számított öt év helyett három évre csökkentik. Az elővizsgálók végzéseinek a megválaszolási határideje is csökken hat hónapról négy hónapra. Az engedélyezési végzés keltétől számított hat hónapról ugyancsak négy hónapra rövidül az évdíjfizetés határideje. Egyes határidőket meg lehet hosszabbítani 200 CAD díj befizetésével, ha a bejelentő kellően igazolni tudja, hogy a körülmények indokolják a kérelmet.
- Egy kanadai szabadalmi bejelentés ejtetté válik, ha egy cselekményt nem végeznek el az előírt határidőn belül. Jelenleg egy bejelentés akkor állítható helyre, ha a bejelentő (i) kéri a helyreállítást; (ii) megfizeti a díjat; és (iii) elvégzi a mulasztott cselekvést az ejtés időpontjától számított 12 hónapon belül.

A módosított törvény és szabályok szerint a helyreállítási követelmények szigorúbbak bizonyos esetekben, ha az ejtés csupán a vizsgálati vagy a fenntartási díj befizetésére adott és elmulasztott határidőről szóló értesítés után történik. Ilyen esetekben a kellő figyelem követelményét alkalmazzák, ha az újbóli érvénybehelyezést az eredeti határidőtől számított 6 hónapnál hosszabb idő után kérik. A bejelentőnek meg kell adnia az ejtéshez vezető mulasztás okát, és a hivatali elnöknek kell eldöntenie, hogy a mulasztás a körülmények által megkövetelt kellő gondosság ellenére történt-e. Jelenleg ismeretlen, hogy mi tekinthető „kellő gondosságnak”.

- A jelenlegi rendszerben csupán korlátozott módosítások engedélyezhetők egy bejelentés engedélyezése után. Az eljárás újbóli benyújtása érdekében arra van szükség, hogy hagyják a megadási díjra engedélyezett határidőt lejárni, hogy a bejelentés ejtetté váljék, és azután lehet a bejelentést újból érvénybe helyezni. Egy ilyen körülmények között újból engedélyezett bejelentés módosítható, és tovább kell vizsgálni. Ez szükségtelenül bonyolult és időt rabló eljárás.

A módosított szabályok ezt egyszerűsítik, mégpedig úgy, hogy az engedélyezési értesítést vissza lehet vonni, és az eljárást újra lehet indítani egyszerűen a megadási díj befizetésével az engedélyezés időpontjától számított négy hónapon belül.

- A hatályos szabályok az elírások kijavítását teszik lehetővé. Az új szabályok ehelyett a nyilvánvaló hibák kijavítását engedélyezik, ahol egyértelmű, hogy valamit másképp szándékoztak írni, mint ami a szabadalomban megjelenik, és semmi más nem szándékozhattak, mint ami a javítás. Hibákat a hivatali elnök az engedélyezéstől számított 6, míg a szabadalmas az engedélyezéstől számított 4 hónapon belül javíthat ki.
- Jelenleg csak kanadai szabadalmi ügyvivő fizethet be fenntartási díjat függő bejelentés esetén. Ez megváltozik úgy, hogy függő bejelentések fenntartási díját bárki befizetheti.

- Egy bejelentés vagy egy szabadalom tulajdonjogának átruházását csupán a bejelentő vagy a szabadalmas kérheti majd, de bizonyíték, így átruházási irat bemutatása nem lesz kötelező.

B) A 2017. évi decemberi szám 138–139. oldalán ismertettük a kanadai legfelsőbb bíróság (Supreme Court, SC) 2017. június 30-i döntését az *AstraZeneca Canada Inc.* (AstraZeneca) *v.* *Apotex Inc.* (Apotex)-ügyben. Ez a döntés azért nagy jelentőségű a kanadai szabadalmi joggyakorlatban, mert elutasította az ún. „ígérettant” (promise doctrine), és új szemlélettel tisztázta szabadalmak „hasznossági” követelményét Kanadában. Az SC nem írta elő a hasznosság megkívánt mértékét vagy mennyiségét, és azt sem, hogy minden lehetséges felhasználást a hasznosság szempontjából értékeljenek, vagyis egyetlen felhasználás is elegendő-e, de a hasznosságot meg kell alapozni, vagy a bejelentés napján okos jóslással bizonyítani kell. A döntésben az SC azt is kinyilvánította, hogy egy szemernyi hasznosság (a scintilla of utility) is elegendő.

Az ügy előzménye, hogy a Szövetségi Bíróság (Federal Court, FC) az *AstraZeneca esomeprazol* tartalmazó vegyületre vonatkozó szabadalmát vizsgálta. Az *esomeprazol* egy sikeres protonpumpa-inhibitor (ppi), amely csökkenti a gyomorsavképződést. A másik ígéret szerint az *esomeprazol* javított farmakokinetikai tulajdonságokat hordoz. Az első hasznosság (ppi) felett nem volt vita, azonban a bírónak az volt a véleménye, hogy a második hasznosságot nem bizonyították a bejelentés napján. A Szövetségi Fellebbezési Bíróság (Federal Court of Appeal, FCA) fenntartotta ezt a döntést.

Egy másik [*Bristol-Myers-Squibb* (BMS) *v.* *Apotex*] ügyben a BMS 2 366 932 sz. ('932-es) szabadalma az általa *SPRYCEL* néven forgalmazott *dasatinib*re vonatkozott. Ezt a gyógyszert krónikus mielógen leukémia kezelésére használják. Egy, a szabadalmazott gyógyszerekre vonatkozó perbeli ellenkérelmében az Apotex azt állította, hogy a BMS '932-es szabadalmának 27. igénypontja, – amely magára a vegyületre vonatkozik – hasznosság hiánya miatt érvénytelen.

Még az *Esomeprazol*-döntés előtt, az ígérettant alkalmazva, az FC megállapította, hogy a '932-es szabadalom túlzó ígéreteket tartalmaz, amelyek szerint a *dasatinib*: 1. gátolja az Src-családba tartozó PTK-t (protein-tirozin-kináz); 2. gátolja a HER1-et és a HER2-t; és 3. hasznos egy PTK-val társult rendellenesség kezelésében vagy hasznos antiangiogén hatóanyagként. Az FC szerint a BMS benyújtott adatokat az 1. hasznosság bizonyítására, azonban ezt elmulasztotta a 2. és 3. hasznosság esetén. Ezért az FC arra a következtetésre jutott, hogy a BMS nem teljesítette azt a kötelességét, hogy a bejelentés napján bizonyítsa a teljes területen az ígért hasznosságot, vagy hogy azt okosan megjósolja.

Az *esomeprazol*-döntést az FCA hatályon kívül helyezte, megjegyezve, hogy az *esomeprazol*-ügyben az SC egyhangú döntésben eltörölte az ígérettant. Ezt követően az FCA az SC kétlépcsős hasznossági próbáját alkalmazta.

Először, meghatározva az igénypont tárgyát, az FCA megállapította, hogy a 27. igénypont tárgya csupán a dasatinib vegyület volt, nem pedig annak lehetséges gyógyászati felhasználásai.

Másodszor, annak meghatározásakor, hogy a tárgy hasznosságát bemutatták-e a bejelentés napján bizonyítással vagy okos jóslással, az FCA megállapította, hogy a BMS bizonyította a hasznosságot, mert igazolta, hogy a dasatinib hatékony volt az Src-családba tartozó PTK-k gátlásában.

Azzal kapcsolatban, hogy a BMS szabadalma felmutat-e egy csipetnyi hasznosságot, az FCA elutasította az Apotexnek azt az érvét, hogy a hasznosság követelményét nem elégíti ki az, hogy a BMS bemutatta, miszerint „a dasatinib kötődik bizonyos elkülönített enzimekhez egy kémcsőben”. Az FCA megállapította, hogy egy vegyülettel kapcsolatban annak kimutatása, hogy képes gátolni egy olyan biológiai céltárgyat, amely szerepet játszik egy betegségben, kétségtelenül hasznos felismerés. Ilyen téren ismert volt a bejelentés napján, hogy a fokozott PTK-aktivitás szerepet játszott számos betegségben, amit megállapít a szabadalom leírása, és megerősít több szakértői vélemény is. Így egy olyan anyag felfedezése, amely gátol bizonyos PTK-kat, fontos haladást jelent, és bizonyára kielégíti a minimális hasznossági követelményt, amely most az SC *esomeprazol*-döntését követően alkalmazható.

Ezek után az FCA hatálytalanította az elsőfokú bíróság döntését, és elrendelte olyan engedély kiadásának megtiltását, amely lehetővé tenné az Apotex számára, hogy a '932-es szabadalom oltalmi idejének lejárta előtt forgalomba hozza dasatinib termékét.

C) A *Dow Chemical Company* (Dow) 2010-ben az FC előtt beperelte a *NOVA Chemicals Corporation* (Nova) arra hivatkozva, hogy az SURPASS polimerjeivel bitorolta 2 160 705 sz. kanadai szabadalmát. A Nova ellenintézkedésként kétségbe vonta a Dow szabadalmának érvényességét.

Az FC a Dow szabadalmát érvényesnek minősítette, és megállapította, hogy a Nova SURPASS polimerjei polietilén kompozíciók, amelyeket csomagolásra használnak. A Dow az ilyen kompozíciókat ELITE néven forgalmazza.

Az FC döntése ellen a Nova az FCA-nál nyújtott be fellebbezést, amely 2016. szeptember 6-án kiadott ítéletével fenntartotta az FC döntését. A Nova engedélyért folyamodott, hogy a legfelsőbb bíróságnál fellebbezést nyújthasson be, azonban ezt a kérelmét az 2017. április 20-án elutasította.

Fothergill bíró 2017. április 7-én hozott döntést a Nova által fizetendő kártérítés ügyében, és április 19-én hozta nyilvánosságra döntésének indokolását. A bíró a döntést a felek által rendelkezésére bocsátott adatok és számítások alapján hozta meg, és végül a Novát 645 millió dollár kártérítés fizetésére kötelezte. Ez a legnagyobb összeg, amelyet kanadai bíróság bitorlási ügyben valaha megítélt.

D) Az SC 2017. június 28-án döntést hozott a *Google v. Equustek*-ügyben, fenntartva azt az ideiglenes intézkedést, amely előírja, hogy a Google, amely nem ügyfél egy bitorlási perben, távolítsa el globális kutatási eredményeiről a bitorló weboldalak linkjeit.

Ez az első eset, hogy Kanada legmagasabb bírósága közvetlenül vette fontolóra kanadai bíróságok arra vonatkozó hatalmát, hogy egy nem ügyfél ellen globális rendelkezést hozzanak az interneten elkövetett bitorlás orvoslásaként.

Az SC-nek ez a döntése erőteljes megállapítása annak, hogy a kanadai bíróságok tág hatáskörrel rendelkeznek határozat kiadására felek és nem felek ellen egyaránt, akár területen kívüli hatállyal is, feltéve, hogy az intézkedés az ügy minden körülménye között igazságos és méltányos.

Kína

A) A Pekingi Felső Népbíróság 2017. június 3-i döntésében megállapította, hogy bár a PowerPoint szoftverprogram jól ismert a közönség számára, ez nem gyengítette a kapcsolatot a termék és a védjegytulajdonos *Microsoft Corporation* (Microsoft) között. Éppen ellenkezőleg: hírneve erősítette kapcsolatát mint Microsoft-termék. A „PowerPoint” szó szolgáltatások azonosítójaként működik, és lajstromozható védjegyként.

Az ügy előzménye, hogy a Microsoft 2011. november 30-án a Kínai Védjegy hivatalnál kérelmet nyújtott be a POWERPOINT védjegy nemzetközi lajstromozása iránt számítógépes szolgáltatásokra és felhőalapú számítástechnikai szolgáltatásokra a 42. áruosztályban, Kínára való területi kiterjesztéssel.

2012. szeptember 24-én a hivatal elutasította a kérelmet azon az alapon, hogy „a védjegy nem rendelkezik megkülönböztetőképeséssel azon szolgáltatások vonatkozásában, amelyekre használják”.

A Microsoft felülvizsgálati kérelmet nyújtott be a Védjegyfelülvizsgálati Tanácsnál, amely 2015. január 30-án megerősítette az elutasítást azzal az indokolással, hogy a védjegy nélküli a megkülönböztetőképeséget, amiről a védjegy törvény 11.1(3) cikke rendelkezik, és amely megállapítja, hogy a jelzések, „amelyek egyébként nem rendelkeznek megkülönböztetőképeséssel, nem lajstromozhatók védjegyekként”.

A Microsoft fellebbezést nyújtott be a Pekingi Szellemi Tulajdoni Bíróságnál, amely 2015. december 18-án fenntartotta a tanács döntését.

A bíróság megállapította, hogy a PowerPoint egy fajtája a Microsoft által kifejlesztett fájlformátumnak. A Microsoft által lajstromoztatni kívánt védjegy használata a fogyasztók részéről általában arra a felismerésre vezet, hogy a PowerPoint egy fájlformátum neve, és nem egy olyan jelzés, amely megkülönbözteti árukat vagy szolgáltatások eredetét. Ezért a bíróság megállapította, hogy a lajstromoztatni kívánt védjegy nélküli a megkülönböztetőképeséget, ezért nem lajstromozható a védjegy törvény 11.1(3) cikke szerint.

A Microsoft a Pekingi Felső Népbíróságnál nyújtott be fellebbezést. A fellebbezés során a tanács azzal érvelt, hogy a POWERPOINT védjegy Microsoft általi, hosszú ideig tartó használata arra vezette a fogyasztókat, hogy felismerjék a kapcsolatot e védjegy és demófájlok között. Tehát a PowerPoint a tanács szerint generikus név, amelyet nem ismernének el olyan

jelzésként, amely megkülönbözteti áruk és szolgáltatások eredetét, és amely így nélkülözi a megkülönböztetőképeséget.

A Pekingi Felső Népbíróság 2016. december 26-án hatályon kívül helyezte az alsófokú döntést, és elrendelte, hogy a Védjegy-felülvizsgálati Tanács hozzon új döntést.

Az megállapította, hogy egy generikus név elismerésének a vonatkozó közönség részéről országosan általános ismertségen kell alapulnia. A bíróság kifejtette, hogy egy generikus nevet nem lehet védjegyként lajstromozni, ha:

- az áruk jellegét írja le, és nem funkcionálhat forrásazonosítóként; és
- egy ilyen név védjegyként való lajstromozása nyilvános források fölötti monopóliumhoz vezetne, és ártana az iparban a versenytársak érdekeinek.

A tanács megjegyezte, hogy a Microsoft 1999-ben folyamodott a POWERPOINT védjegy lajstromozása iránt a 9. áruosztályban számítógépszoftverre, és 2000-ben lajstromozták a védjegyet, amely lajstromozás még mindig érvényes. Ez azt jelenti, hogy 2000-ben a PowerPoint nem volt generikus név szoftver bemutatására. 2000 óta a vonatkozó közönség számára ismertté vált a POWERPOINT védjegy szoftver bemutatására, azonban ez nem gyengítette a termék és a védjegytulajdonos Microsoft közötti kapcsolatot, sőt, erősítette azt.

Továbbá nem volt bizonyíték arra, hogy ugyanabban az iparágban más versenytársak használták a PowerPoint kifejezést terméknévként vagy szoftverformátumként. Különböző védjegyek (pl. KEYNOTE, SLIDE és WPS) ismertek ugyanilyen típusú termékekre, amelyeket különböző felek birtokolnak. Ezért a tanács nem tudta bizonyítani, hogy a PowerPoint generikus névvé változott volna.

A PowerPoint kifejezés alkotott szóként eredeti az angol nyelvben. Minthogy a bemutatott anyag nem volt elegendő annak bizonyítására, hogy generikus névvé változott, a POWERPOINT védjegy működhet forrásazonosítóként, és lajstromozható.

B) A Legfelsőbb Népbíróság 2016. szeptember 29-én véget vetett egy évtizedes hosszúságú védjegyvitának, megállapítva, hogy a Védjegyfelülvizsgálati Tanács, valamint az első- és a másodfokú bíróság döntései helytelenek voltak, mert az *YKK Corporation* (YKKC) bizonyítani tudta, hogy az YKK védjegyet a felszólalás tárgyát képező (kifogásolt) védjegy bejelentése előtt cipzáraikon már használta, és így az jól ismert volt Kínában.

A kifogásolt védjegyet 2004. március 23-án nyújtották be a 12. áruosztályban (járműalkatrész) levegőpumpákra, járműkárpitokra, gépkocsikra és hasonlókra. Az YKKC felszólalást nyújtott be a védjegybejelentés ellen azon az alapon, hogy a kifogásolt védjegy másolata a 26. áruosztályban 1979-ben benyújtott saját védjegyének, ezért a lajstromozási kérelmet el kell utasítani.

A védjegy hivatal 2009. decemberben a felszólaló YKKC ellen döntött, mert megállapította, hogy bár az YKKC YKK védjegye cipzáraikon használva viszonylag komoly hírnévre tett szert, a felszólalás tárgyát képező védjegy áru funkció és használata szempontjából megkülönböztetően eltérők voltak, és ezért a kifogásolt védjegy lajstromozása és használata nem okozna zavart az áruk eredetével kapcsolatban. Megállapította továbbá, hogy az YKKC nem

nyújtott be elegendő bizonyítékot annak alátámasztására, hogy az YKK védjegy Kínában a védjegy benyújtási napja előtti jól ismert volt.

Az YKKC a Védjegy-felülvizsgálati Tanácsnál nyújtott be fellebbezést. Az 2011. márciusban szintén a YKKC ellen döntött, és jóváhagyta a kifogásolt védjegy lajstromozását. Az YKKC ezután a Pekingi 1. sz. Közbenső Népbíróságnál nyújtott be fellebbezést, amely 2012. december 18-án úgy döntött, hogy azok az áruk, amelyeken a kifogásolt védjegyet használták, eltérőek voltak az YKK védjegyet viselő cipzáraktól funkcióban, felhasználásban, eladási csatornában és fogyasztókban egyaránt. Ez az elsőfokú bíróság úgy ítélte meg, hogy a kifogásolt védjegyet megtekintés alapján a vonatkozó közönség nem társítaná az YKKC által birtokolt YKK védjeggyel, és ezért a kifogásolt védjegy nem tévesztené meg a közönséget, és az YKKC érdekei nem károsodnának.

Az YKKC tovább fellebbezett a Pekingi Felső Népbíróságnál, amely elutasította a fellebbezést. Ez a másodfokú bíróság a következőket állapította meg: „Egy Kínában már lajstromozott, jól ismert védjegy oltalmi köre ismertségi státuszának a szintjétől függ. Ha azok az áruk, amelyeken a jól ismert védjegyeket, és azok az áruk, amelyeken a kifogásolt védjegyet használják, ennyire különböznek, a jól ismert védjegy oltalmi körét nem lehet ilyen mértékben kiterjeszteni. Az YKKC bizonyíthatja, hogy YKK védjegye Kínában cipzáron nagyon nagy hírnévre tett szert a kifogásolt védjegy benyújtása előtt. A kifogásolt védjegy áruai azonban annyira eltérnek az YKK védjegyet viselő áruktól funkcióban, használatban, eladási csatornában és fogyasztókban, hogy a vonatkozó közönség a kifogásolt védjegyet nem társítaná a cipzáron használt YKK védjeggyel.”

Ezután az YKKC felülvizsgálati kérelmet nyújtott be a Legfelsőbb Népbíróságnál. Tárgyalás után az az YKKC javára döntött, a következőket állapítva meg:

- Az YKKC által benyújtott bizonyíték alapján egyértelműen megállapítható, hogy cipzárai járművek kárpitozásán alkalmazhatók (amit a Védjegy-felülvizsgálati Tanács is elismert).
- Az YKK egy új szó, és viszonylag erős a megkülönböztetőképessége. Minthogy az YKK védjegy erős hírnévvel rendelkezett cipzáron, és a „járművek kárpitozása” elnevezésű áruk ezekkel szorosan rokonok voltak, a kifogásolt védjegy használata félrevezetné a vásárlóközönséget.

Emellett a másodfokú Pekingi Felső Népbíróság megerősítette, hogy az YKK védjegy jól ismertté vált egy 2012. és egy 2013. évi ügyben, amelyek alapvetően hasonlítottak a vizsgált ügyhöz, és ez bizonyítékot szolgáltatott a felperes védjegyének jól ismert státuszára. Ezért a másodfokú bíróság döntése megfelelő „keresztosztályú” oltalmat szolgáltatott az YKK védjegy jól ismert státusza alapján.

Végül a Legfelsőbb Népbíróság megállapította, hogy a törvény szerint el kell utasítani a kifogásolt védjegy használatát járművek kárpitozására, és el kell ismerni a jól ismert YKK védjegy „keresztosztályú”, vagyis az igényelt osztálytól eltérő osztályokra is kiterjedő oltalmát.

C) A svájci divatcég *AKRIS Prêt-à-Porter AG* (Akris) birtokol egy sor olyan védjegyet, amely tartalmazza az „Akris” szót, ideértve a nemzetközileg a 25. áruosztályban lajstromozott PUNTO AKRIS védjegyet, amely 1995 óta Kínára is ki van terjesztve.

2003-ban a *France Benny International Enterprise Group Co, Limited* (France Benny), egy hongkongi vállalat kérte a Kínai Védjegyhatálynál az A-K-R-I-S védjegy lajstromozását a 25. áruosztályban többek között ruházati cikkekre, cipőkre és kalapokra. A hivatal 2005. januárban előzetesen jóváhagyta a bejelentést.

2005-ben az AKRIS felszólalt a France Benny védjegybejelentése ellen saját korábbi PUNTO AKRIS védjegyére hivatkozva.

2009-ben *Liang*, egy természetes személy használat hiánya miatt törlési keresetet indított a PUNTO AKRIS védjegy ellen.

2014-ben az A-K-R-I-S védjegyet a *Shanghai Gu Bai Tools* (Gu Bai Tools) vállalatra, majd 2015-ben egy másik hongkongi vállalatra, az *Akris (Hong Kong) Limitedre* ruházták át.

A Kínai Védjegyhatály 2009. július 1-jén elutasította az AKRIS AG felszólalását, de ezt a döntést 2013. november 11-én a felszólalás felülvizsgálati eljárásában a Védjegy-felülvizsgálati Tanács megváltoztatta. A hivatal azonban 2014. március 3-án használat hiánya miatt törölte az AKRIS PUNTO AKRIS védjegyet. Ezért amikor a Gu Bai Tools, a felszólalás tárgyát képező védjegy akkori tulajdonosa fellebezett a Védjegy-felülvizsgálati Tanács felszólalást elfogadó döntése ellen, a Pekingi Első Közbenső Bíróságnál elkerülhetetlen volt, hogy az Akris veszítsen, mert már nem rendelkezett korábbi joggal a felszólalás alátámasztására.

A másodfokú eljárásban a Pekingi Felsőbíróság előtt az Akris-nak meg kellett változtatnia perlési stratégiáját, a hangsúlyt áthelyezve korábbi lajstromozásáról (a 2001. évi védjegy-törvény 28. cikke), amely megszűnt létezni, Gu Bay Tools rosszhiszemű eljárására (a 2013. évi védjegy-törvény 44.1 cikke). Megállapították, hogy a felszólalás tárgyát képező védjegy három egymást követő tulajdonosa – a France Benny, a Gu Bay Tool és az Akris Hong Kong – összekeverte a részvénytulajdonosok viszonyait, és emellett a France Benny, az eredeti tulajdonos a felszólalás tárgyát képező védjegy mellett nagyszámú védjegybejelentést nyújtott be világhírű márkanevekre, amilyenek az EDEN PARK, a TODS, a LLADRÓ, a CP COMPANY és a MAPPIN & WEBB.

2015. április 20-án a Pekingi Felsőbíróság megerősítette az elsőfokú ítéletet, elutasította az Akris felszólalását, és az ügyet visszautalta a Védjegy-felülvizsgálati Tanácsnak. A felsőbíróság azonban sajátosan utasította a tanácsot, hogy új döntésében vizsgálja a fentebb említett rosszhiszeműségi tényeket.

A tanács 2015. október 28-án megerősítette, hogy a France Benny a számos egyéb híres védjegy bejelentésével használati szándék nélkül ártott a védjegylajstromozási rendnek, és megszegte a jóhiszeműség elvét. Ezért a tanács fenntartotta eredeti döntését, amellyel elutasította az A-K-R-I-S védjegy lajstromozását, ezúttal a 2013. évi védjegy-törvény 41.1 cikke alapján (védjegylajstromozás szerzése csellel vagy egyéb tisztességtelen eszközzel).

2016-ban az *Akris Hong Kong* fellebbezett a tanács új döntése ellen a Pekingi Szellemi Tulajdoni Bíróság előtt, arra hivatkozva, hogy:

- a bizonyíték nem volt elegendő annak igazolására, hogy a France Benny tisztességtelenül nyújtotta be azokat a védjegyeket; és
- a 44.1 cikk alkalmazása téves volt, mert ez a cikk csupán lajstromozott védjegyekkel foglalkozik, nem pedig védjegybejelentésekkel.

A Pekingi Szellemi Tulajdoni Bíróság előtti fellebbezés alatt az *Akris Hong* Hongban egy másik pert indított, és 2017. február 13-án eredményesen kényszerítette az *Akris Hong* Kongot félrevezető kereskedelmi nevének *Huitong Trading Development Limitedre* való megváltoztatására.

A Pekingi Szellemi Tulajdoni Bíróság 2017. április 19-én fenntartotta a Védjegy-fellebbezési Tanács felszólalási ügyben hozott döntését.

Németország

Gottfried Wilhelm Leibniz, a híres német filozófus (1646–1716) nevén lángolt fel a vita a pékárukat gyártó *Bahlsen* és az egyik leghíresebb felsőfokú német tanintézet, a *Hannoveri Egyetem* között.

A Leibniz-vajassüteményeket a Bahlsen világszerte ötvennél több országban árusítja, és 1897 óta pékipari termékeinek széles körére lajstromoztatott a „Leibniz” szót tartalmazó védjegyeket, követve az akkori népszerű kereskedelmi szokást, amely szerint élelmiszeripari termékeket híres emberekről neveztek el.

A Hannoveri Egyetemet 2006 óta hívják leghíresebb diákja után „*Leibniz Hannoveri Egyetem*”-nek.

A Bahlsen és az egyetem 2015-ig ellentét nélkül létezett együtt, de amikor az egyetem ajándékboltot nyitott, és azt „Leibniz-boltnak” nevezte el, továbbá számos „Leibniz-bolt” doménnevet lajstromoztatott, a Bahlsen szükségesnek érezte megvédeni a névre vonatkozó jogait.

Az egyetem online boltja jelenleg nem árusít sütőipari termékeket, azonban a „Leibniz” teát és -pezsgőt olyan termékként jelöli meg, mint amely kapható az egyetem helyi boltjában. Az online boltban árusított termékek főleg kereskedelmi jellegűek, így pólók és kis elektromos szerkentyűk.

A kezdeti egyeztető tárgyalásokon a Bahlsen azt javasolta, hogy az egyetem adjon új „Uni Leibniz Shop” nevet üzletének, hogy kiküszöböljék a sütemények márkanévvel való összevetést, azonban az egyetem ezt nem fogadta el.

Az ügy jelenleg függőben van a Hamburgi Kerületi Bíróságon. Ezt a bíróságot azért választották, mert annak komoly jártassága van védjegyügyekben. Érdekes lesz látni, hogy a vita hogyan fejlődik, mert a bíróságnak a védjegyjog számos szempontját figyelembe kell majd vennie. Az egyik ilyen szempont a korábbi védjegy hírneve, továbbá az a kérdés, hogy

az lehetővé fogja-e tenni a Bahlsen számára, hogy megakadályozza a „Leibniz” név harmadik fél általi használatát olyan termékekkel kapcsolatban, amelyeket nem fed az ő lajstromozása. A Bahlsen számára szükségessé válik majd annak a bizonyítása, hogy védjegyének használata tisztességtelen előnyhöz juttatja a másik felet, vagy károsan befolyásolja védjegye megkülönböztetőképességét vagy hírnevét.

Az egyetem arra hivatkozhat, hogy a filozófus hírnevéből, nem pedig a süteményéből tesz szert előnyre, hacsak a Bahlsen bizonyítani nem tudja, hogy az egyetemi bolt vásárlói jobban ismerik a LEIBNIZ süteményt, mint a filozófust.

Olaszország

A) Az Olasz Legfelsőbb Bíróság nemrég helybenhagyta a Római Büntetőbíróság döntését, amely szerint hamisították a híres VESPA robogó megkülönböztető logóját, valamint számos terméket és szerkentyűt, amely társult a jól ismert robogó képéhez.

A bíróság döntése megállapította, hogy a jármű képének egyszerű reprodukálása még a „Vespa” szó nélkül is bűncselekménynek tekinthető. Az ilyen viselkedés „hamis termékeknek az olasz állam területére való bevitelével és forgalmazásával” lenne egyenlő.

A vizsgált ügyben azt is megállapította, hogy a Vespa ábrázolása zavart okozhatott a fogyasztók körében egy ilyen termék eredetével és gyártójával kapcsolatban, továbbá, hogy a Vespa-logó ábrázolása termékeken és szerkentyűkön törvénytelen magatartásnak minősül még akkor is, ha a védjegyet nem azonosan ábrázolták, mert a figuratív modell egyértelmű és közvetlen utalást vált ki egy széles körben ismert motoros járműre, valamint annak védjegyére.

A fentiek következtében a Vespa alakját is védjegynek lehet tekinteni, amely egy sajátos termék megkülönböztető jelzése, és a fogyasztók körében a robogóval való spontán társítást okozhat.

A döntés rámutat arra, hogy rendkívül óvatosan kell eljárni fontos és jellegzetes nemzeti védjegyeket képviselő termékek kereskedelmi alapokra helyezésekor.

B) A Ferragamo, a híres olasz luxuscég a Milánói Bíróság előtt nemrég pert nyert a firenzei Vara ellen, amely cipőinek orrán az ő szignójával ellátott fémlamezt alkalmazott egy masni közepén (lásd az ábrát):

A firenzei céget két, Milánó Kína városrészében található kínai cipőüzlet idéztette bíróság elé. A kínai kereskedők azt kérték, hogy a bíróság adjon olyan nyilatkozatot, amely szerint termékeik nem bitorolnak.

A Ferragamo levélben kérte fel a kínai üzlettulajdonosokat, hogy hagyják abba a bitorló cipők forgalmazását és eladását, és egyúttal két európai védjegyre hivatkozott, amelyek a fémlemezre, illetve a masnira vonatkoznak.

A kínai üzlettulajdonosok azzal védekeztek, hogy cipőik eltérő védjegyeket mutatnak, és hogy a közönséget nem tévesztették meg, egyúttal hivatkoztak saját cipőik árára, amely több mint tízszer alacsonyabb volt a Ferragamo-cipőkéénél. A kínaiak tisztességtelen versenyt is említettek. Ezzel szemben a Ferragamo válaszában védjegybitorlásra és tisztességtelen versenyre hivatkozott.

Döntésében a bíróság megállapította, hogy a masnira és fémlemezre vonatkozó védjegy létezése nem jelenti, hogy egy vállalat monopoljogot szerezhet minden masnira vagy fémlemezre, amelyet alkalmazni lehet egy cipő orrán. Egy korábbi védjegy megakadályozhat harmadik feleket abban, hogy megtevesztően hasonló védjegyeket vagy olyan védjegyeket használjanak, amelyek a korábbi jogtulajdonos védjegyének megkülönböztető jellegét tisztességtelenül kihasználják vagy veszélyeztetik.

A bíróság fontolóra vette, hogy az alperes cipőmodelljei a Ferragamo védjegyeinek szolgai utánzását jelentették-e. A bíróság aláhúzta, hogy a termékek közötti összetévesztés tényleges veszélyét és azokat a konkrét módokat, amelyeken egy megjelölést használnak, nem kell figyelembe venni, mert a bitorlási per nem kézzelfogható tulajdonra összpontosít, és az abszolút jogot a védjegy autonóm vagyontárgyként való használata védi. Más szavakkal: bitorlás történhet tekintet nélkül a védjegy és a sajátos áruk közötti összetévesztés tényleges veszélye nélkül is, azonban figyelembe kell venni azt a tényt, hogy mindkettő az áruk azonos kategóriájába, nevezetesen cipőkhöz tartozik. Emellett a vonatkozó összetévesztés nem csupán a vásárló elméjében történik, hanem előfordulhat ún. „vásárlás utáni összetévesztés” is, amely harmadik felek elméjében következik be, akik véletlenül szembesülnek a vásárolt bitorló termékekkel. Ezek a harmadik felek társíthatják az eredeti és a bitorló termékeket is.

A csekély különbségek a cipőkben, az a tény, hogy az eredeti fémlemezek tartalmazzák a „Ferragamo” szót, továbbá hogy a bitorló árukon levő lemezek egyéb szavakat is tartalmazhatnak, valamint az árakban meglévő igen jelentős különbség nem volt fontos.

Egy inkább szociológiai megjegyzésben a bíróság rávilágított, hogy gyakran azok, akik luxuscikkeket vásárolnak, ezt inkább hivalkodásból teszik, hogy egy elit termékük vagy egy státuszszimbólumuk legyen. Így csupán a minőségi különbségek és az eltérő árak nem zárják ki az összetévesztés veszélyét, hanem emellett ilyen hatása lehet a fontos tulajdonságok elsikkasztásának is.

Végül a kínai kiskereskedőket a bíróság arra ítélte, hogy fizessék meg a Ferragamo kárát védjegyeinek lekicsinylése miatt, valamint elmaradt hasznukat.

Érdeemes megjegyezni, hogy a Milánói Bíróság fenti ítéletét követően néhány napon belül az Olasz Legfelsőbb Bíróság büntetőjogi részlege szintén megállapította, hogy az a pusztán tény, amely szerint bizonyos termékek durva (tehát nem azonos) utánzatai híres védjegyzett termékeknek (az adott esetben a *Gucci*, a *Dolce & Gabbana*, a *Louis Vuitton* és a *Christian Dior* áruinak), önmagában nem zárja ki a bitorlás büntetettét.

A fentiek alapján megállapítható, hogy azoknak, akik durván hamisított termékeket forgalmaznak, tisztában kell lenniük azzal, hogy kockáztatják mind polgári felelősségüket a károkért, mind büntetőjogi felelősségüket még akkor is, ha termékeik nem idéznék elő a végfogyasztó agyában az eredetiekkel való összetévesztést.

Spanyolország

A) A Barcelonai Fellebbezési Bíróság 2017. május 22-én megerősítette az elsőfokú 5-ös számú Barcelonai Kereskedelmi Bíróság előző döntését, amely megvonta a 0694547-es sz. ('547-es) európai szabadalom Spanyolországban érvényesített részét.

Az *F Hoffmann-La Roche AG* (Roche) a tulajdonosa az '547-es európai szabadalomnak, amely a következőket igényli:

- valganciklovirt;
- annak sóit;
- eljárást annak előállítására; és
- annak alkalmazását egy gyógyászati kompozícióban vírusellenes és rokon betegségek kezelésére.

A valganciklovir előgyógyszere a ganciklovirnak. A valganciklovir a ganciklovir mono-L-valin-észtere, amely javítja a ganciklovir orális biohosszáférhetőségét.

2013 novemberében a *Teva Pharma SLU* (Teva) és a *Ratiopharm España, SA* (Ratiopharm) megsemmisítési keresetet nyújtott be az '547-es európai szabadalom ellen, újdonsághiányra és feltalálói tevékenység hiányára hivatkozva az alábbi három dokumentum alapján:

- a 0375329 sz. ('329-es) európai szabadalom bejelentése;
- annak elsőbbségi irata, a 8829571 sz. angol szabadalom; és
- annak nyomdapéldánya.

Az elsőfokú eljárásban a Roche feltétel nélkül korlátozta a szabadalom oltalmi körét, az igénypontokat úgy módosítva, hogy azok korlátozva voltak a valganciklovir-hidrokloridsó (R)- és (S)-diasztereomere keverékeinek alakjában gyógyászati hatóanyagként való alkalmazásra.

A Teva és a Ratiopharm viszont fenntartotta azt az állítását, hogy az új igénypontok is nélkülözik a feltalálói tevékenységet (kivéve egy aligénypontot, amely az igényelt termék kristályos alakjára vonatkozott).

A kereskedelmi bíróság 2015. szeptember 14-én a felperesek javára döntött, és feltalálói tevékenység hiánya miatt megvonta a vonatkozó szabadalmi igénypontokat.

A Roche fellebbezett a döntés ellen azzal érvelve, hogy a bíróság helytelenül alkalmazta a probléma–megoldás megközelítést. A Roche különösen azzal érvelt, hogy a '329-es európai szabadalom nyomdapéldánya nem volt lényeges technika állása, és hogy az állítólagos találmánnyal megoldandó tényleges problémát a ganciklovir bisz-L-valin-észter biohosszú élettartamának és toxicitásának a javításaként kellett volna meghatározni, nem pedig a ganciklovir alapvegyület biohosszú élettartamának a javításaként.

A Teva és a Ratiopharm ellentmondott a fellebbezésnek, cáfolva a Roche állításait. Különösen azt hangsúlyozták, hogy a szabadalom oltalmi körének korlátozásával a Roche közvetetten elismerte, hogy a valganciklovir a szabadalom elsőbbségi napján nem volt szabadalmazható, míg az igényponthoz adott jellemzők (vagyis a gyógyászati lag hatékony anyag, a hidroklorid és a diasztereomerek keverékének az alkalmazása) nem tudták feltalálói tevékenység szintjére emelni az állított találmányt.

A Barcelonai Fellebbezési Bíróság teljes terjedelmében megerősítette az elsőfokú döntést. A '329-es európai szabadalom nyomdapéldányával kapcsolatban egyetértett azzal, hogy az fontos technika állása volt, mégpedig a legközelebbi technika állása, minthogy 1994. május 9. óta (vagyis a már vizsgált szabadalom elsőbbségi napja előtt) hozzáférhető volt a közönség számára. A bíróság elutasította a Roche-nak a dokumentumok hozzáférhetőségével kapcsolatos nehézségekre utaló érveit, amelyek szerint az Európai Szabadalmi Hivatal iratai 1994-ben online nem voltak hozzáférhetőek.

Az állítólagos találmány által megoldott műszaki probléma vonatkozásában a fellebbezési bíróság megismételte, hogy ilyen téren magának a szabadalmi leírásnak az állításai lényegesek voltak (kivéve bizonyos körülményeket, amelyek ebben az esetben nem érvényesülnek). Továbbá a bíróság, összhangban a Teva és a Ratiopharm érveivel és az elsőfokú döntéssel, arra következtetett, hogy a probléma a ganciklovir biohosszú élettartamának a javítása volt.

Végül a kézenfekvőség vonatkozásában arra a következtetésre jutott, hogy a valganciklovir az elsőbbség napján kézenfekvő megoldás volt, mert a '329-es európai szabadalom nyomdapéldánya már kinyilvánította, hogy mind a valganciklovir, mind a ganciklovir bisz-L-valin-észtere növeli a ganciklovir orális biohosszú élettartamát.

A Teva és a Ratiopharm állításaival összhangban a Barcelonai Fellebbezési Bíróság megállapította, hogy az igénypontokhoz adott három jellemző egyike sem járult hozzá az állítólagos találmány feltalálói tevékenységéhez.

Minthogy a Roche e döntés ellen nem nyújtott be további fellebbezést a legfelsőbb bíróságnál, a vonatkozó szabadalmi igénypontok megvonása végleges.

B) A Barcelonai Fellebbezési Bíróság 2017. június 30-án megerősítette az elsőfokú 4. sz. Barcelonai Kereskedelmi Bíróság döntését, amely elutasította a *Novartis* által számos generikus gyógyszer-gyártó ellen benyújtott bitorlási keresetet; az utóbbi azt állította, hogy a generikus gyártók bitorolják a 2 292 219 sz. (EP '219-es) európai szabadalmát.

Az ügy háttérében álló tény, hogy a Novartis birtokolja az EP '219-es szabadalmat, amely egy transzdermális rendszerre vonatkozik a rivastigmin gyógyszer adagolására. A Novartis rivastigmintapaszkokat árusít Alzheimer-kór kezelésére EXELON védjeggyel.

A Novartis a kereskedelmi bíróságnál 2013. novemberben indított szabadalombitorlási pert számos vállalat ellen, amelyek generikus rivastigmintapaszkokat hoztak forgalomba vagy terveztek forgalmazni. A Novartis hasonló pereket indított más európai uniós országokban is, ideértve Ausztriát, Belgiumot, az Egyesült Királyságot és Németországot.

Miközben ezek a bírósági eljárások folyamatban voltak különböző európai uniós országokban, 14 felszólaló kétségbe vonta az EP '219-es szabadalom érvényességét az Európai Szabadalmi Hivatal előtt.

A kereskedelmi bíróság 2015. június 8-án elutasította a Novartis spanyolországi keresetét, megállapítva, hogy az alperesek termékei a Novartis szabadalmának oltalmi körén kívül esnek, és ezért azok eladása nem jelent semmiféle bitorlást.

A bíróság első fokon fenntartotta az Európai Szabadalmi Egyezmény 69. cikke alapján az alperesek értelmezését, és így elutasította a Novartis bitorlási keresetét. Ez az ítélet összhangban volt ennek a bíróságnak bitorlási ügyekben, valamint ideiglenes intézkedésre vonatkozó eljárásokban hozott korábbi döntéseivel.

A Barcelonai Fellebbezési Bíróság – miként fentebb már megállapítottuk – elutasította a Novartis fellebbezését, és megerősítette az elsőfokú döntést.

A Novartis szabadalmának egyetlen igénypontja a következő szövegű volt:

„1. Rivastigmin demencia vagy Alzheimer-kór megelőzésére, kezelésére vagy progressziójának késleltetésére szolgáló eljárásban való felhasználásra, ahol a rivastigmint egy *transzdermális gyógyászati rendszerben (TTS)* adagoljuk, és a kiindulási dózis egy kétrétegű TTS-rendszer, amely 5 cm²-en 9 mg rivastigmin töltött dózist tartalmaz, ahol egy réteg súly/terület értéke 60 g/m², és a következő összetételű:

- rivastigmin szabad bázis 30,0 súly%,
- Durotak[®] 387-2353 (poliakrilát ragasztó) 49,9 súly%,
- Plastoid[®] B (akrilát kopolimer) 20,0 súly%,
- E-vitamin 0,1 súly%,

és ahol az említett réteg el van látva egy szilikon tapadóréteggel, amelynek az egységfelületre eső súlya 30 g/m² a következő összetétel szerint:

- bio-PSA[®] Q7-4302 (szilikonragasztó) 98,9 súly%,
- szilikonolaj 1,0 súly%,
- E-vitamin 0,1 súly%.”

Nem volt vitatott, hogy az alperesek rivastigmintapaszai nem tartalmazták az igénypont néhány jellemzőjét (vagyis a szilikonolajat és az E-vitamint). Ehelyett a felek közötti vita az igénypont oltalmi körének az értelmezésére vonatkozott.

A Novartis az igénypont tág értelmezését védte, amely szerint az Alzheimer-kór kezelésére használt bármilyen rivastigmintapasz, amelynél a kezelés kiindulási dózisa ugyanaz volt, mint az ő kis EXELON tapasza esetében (kilenc mg, öt négyzetcentiméter) az igénypont oltalmi köre alá esik (vagyis tekintet nélkül a szerkezetre és az összetételre).

Ezzel szemben az alperesek azzal érveltek, hogy lehetetlen eltekinteni az igénypont szerkezeti és összetételei jellemzőitől, és hogy – ezért – nem lehet szó bitorlásról. Emellett azzal is érveltek, hogy ha fenntartanák a Novartis igénypont-értelmezését, a szabadalom érvénytelen lenne hozzáadott anyag, feltalálói tevékenység hiánya és nem kielégítő kinyilvánítás miatt.

A Barcelonai Fellebbezési Bíróság 2017. június 30-i döntése megerősítette az elsőfokú döntést, vagyis az alperesekkel összhangban értelmezte az igénypontokat és azok oltalmi körét. Különösen hangsúlyozta annak fontosságát, hogy az igénypontokat a szabadalmi leírás fényében kell értelmezni, ami ebben az esetben egyértelműen alátámasztotta az oltalmi kör alperesek általi értelmezését.

C) Az Alicantei Fellebbezési Bíróság 8. szekciója, amely Spanyolországban az Európai Unió fellebbezési védjegybírójaként működik, 2017. június 2-án új döntést hozott, amely megerősíti, hogy harmadik felek híres parfümvédjegyeinek használata ún. „hasznó illatú” parfümök hirdetésére, ajánlására és forgalmazására védjegybitorlásnak és tisztességtelen versenynek minősül.

Ez a döntés megerősíti az Alicantei Községi Védjegy bíróság 2-es sz. tanácsának 2016. október 13-án hozott döntését, amelyet a *Carolina Herrera Limited*, a *Puig France SAS*, a *Gaulme*, az *SAS* és az *Antonio Puig, SA* által a *Yodeyma Parfums SL* (Yodeyma) ellen indított perben hozott.

Az ügy tárgya az volt, hogy a Yodeyma üzleti alapon árusított parfümököt jól ismert hasonló illatú parfümök védjegyeire utalva, állítólag utánózva a hivatkozott illatokat.

Az alperes ezt a harmadik felek védjegyeivel való összefüggést azzal alapozta meg, hogy:

- azokon a helyeken, ahol kiskereskedelmi árusítást folytatott, ideértve szépségszalonokat, fodrászatokat és gyógyszertárakat is, összehasonlító listát használt; és
- weboldalán olyan keresőmotort használt, amely a felhasználók számára lehetővé tette hasonló illatú parfümök kutatását, beiktatva annak a jól ismert parfümnek a védjegyét, amelynek az illatát feltehetően utánózta.

Eltérően a hasonló illatú parfümökkel kapcsolatos egyéb spanyolországi perekthől, a Yodeyma nem tagadta az ilyen termékek forgalmazását vagy egyéb parfümök védjegyeinek a használatát. Ehelyett védekezését arra alapozta, hogy szüksége van egyéb parfümök védjegyeinek a használatára ahhoz, hogy tájékoztassa a fogyasztóit hasonló illatú parfümjeinek az illatáról.

Az Alicantei Fellebbezési Bíróság megtudta, hogy harmadik felek védjegyére való hivatkozások nem feltétlenül szükségesek parfümök illatának az azonosításához, és megállapította, hogy az illatszertiparban az általános eljárás szerint:

- az illatjellemzőkről szójegyzéket használnak;
- a parfüm kipróbálására papírcsíkokat használnak; és
- hirdetési kampányt folytatnak a parfümöknek a piacon való elhelyezéséhez.

A bíróság arra a következtetésre jutott, hogy az alperes (és akár egyes fogyasztók) számára is kényelmes lehet ezekre a jól ismert védjegyekre utalni, de nem ez az egyetlen eszköz a parfümök illatának azonosítására, és ezt nem lehet szükségesnek tekinteni.

A Yodeymának arra az állítására, hogy a védjegytulajdonosok jogai alárendelhetők a fogyasztók tájékoztatásra vonatkozó jogának és a termékek szabad utánzására való jognak, a bíróság azt állapította meg, hogy nincs ilyen alárendeltség, és hogy az összes ilyen jog korlátozásokat tartalmaz, amelyek egymással összeegyeztethetővé teszik azokat. A bíróság kinyilvánította, hogy sem az információs jog, sem az utánzási jog nem abszolút, és azok nem jogosítanak fel egy jól ismert védjegy használatára egy termék utánzásához.

A védjegyjoggal kapcsolatban a bíróság megállapította, hogy egy védjegytulajdonos jogait az EU védjegyrendeletének 12. cikke és a spanyol védjegy törvény 37. cikke is korlátozza annak érdekében, hogy ezek a jogok összeegyeztethetők legyenek a fogyasztók jogaival és a szabad versennyel. Ez vonatkozik harmadik felek védjegyének a használatára is egy termék tulajdonságainak (például az illatának) a leírására.

Ebben az ügyben azonban a bíróság elutasította ezeknek a korlátozásoknak a védjegytulajdonos *jus prohibendi*jére (eltiltási jogára) való alkalmazását. A bíróság emlékeztetett arra, hogy harmadik felek védjegyeinek a Yodeyma általi használata nem volt szükséges ahhoz, hogy utaljon azok termékeire, és kijelentette, hogy az ilyen használat nem egyeztethető össze a tisztességes gyakorlattal ipari vagy kereskedelmi ügyekben; az ilyen használat csupán arra szolgált, hogy leírják a parfümök illatát. A bíróság szerint a Yodeyma egy társaságot kívánt létrehozni, amelyet általa nem birtokolt, jól ismert védjegyek hírnevével arra kívánt felhasználni, hogy termékeit vonzóbbá tegye, és megkönnyítse azok eladását ezeknek a jól ismert márkáknak a hirdetése útján.

Ilyen okok miatt a spanyol védjegy törvény 34.2(a) és 34.2(c) cikke, valamint az EU védjegyrendeletének 9.1(a) és 9.1(c) cikke alapján a bíróság megerősítette a védjegybitorlás fennforgását. A bíróság Yodeyma elleni ítélete a következőket foglalta magában:

- a felperes védjegyei használatának a megtiltását (ideértve a tiltást a kereskedelmi kommunikációra is);
- az ilyen védjegyeket tartalmazó bármilyen típusú anyag, lista vagy eszköz eltávolítását és megsemmisítését;
- keresőmotorok működésének megszüntetését harmadik felek védjegyein alapuló kutatásokhoz;
- a károk megtérítését; és
- az ítélet publikálását.

Hasonlóképpen a bíróság megerősítette, hogy a Yodeyma tevékenységei mi mindent kényszerítettek:

- tisztességtelen versenyt annak következtében, hogy tisztességtelen előnyre tettek szert egy másik védjegytulajdonos hírnevéből;
- törvénytelen összehasonlító hirdetést annak következtében, hogy termékeiket a felperes parfümjének utánzataiként vagy másolataiként mutatták be; és
- potyázást a felperes védjegyeinek a hírneve alapján.

Ez az Alicantei Fellebbezési Bíróság negyedik ítélete ebben az ügyben. Az Európai Unió Bírósága 2009. június 18-i, a *L'Oréal v. Bellure*-ügyben hozott EU-szintű döntését követően mind a négy döntés elítélte a harmadik felek védjegyeire való hivatkozásokat hasonló illatú parfümök hirdetésénél, ajánlásánál és forgalmazásánál.

Szingapúr

A Szingapúri Szellemitulajdon-védelmi Hivatal 2016 októberében nyilvános konzultáció céljából publikálta a szabadalmi törvény tervezett módosításait, amelyek az alábbi három területre terjedtek ki:

- az újdonságrontó korábbi publikációra vonatkozó türelmi idő liberalizálása;
- a külföldi bejelentések alapján történő engedélyezési út lezárása a hivatalban végzett vizsgálaton alapuló engedélyezés helyett; és
- az egyik vizsgálati útról egy másik vizsgálati útra való áttérítési mechanizmus időhatárainak megváltoztatása.

A nyilvános konzultáció 2016. november 30-án zárult. Ezt követően az új szabadalmi törvény első parlamenti felolvasására 2017. február 16-án került sor. A második felolvasást a következő parlamenti ülészakra tervezik.

Az új szabadalmi törvény-tervezet további lépést jelent a szingapúri szabadalmi rendszer korszerűsítésében, mert összhangba hozzák a fontosabb külföldi szabadalmi hivatalok eljárásával, amely csupán érdemi vizsgálat után engedélyez szabadalmat. A külföldi bejelentés alapján engedélyező utat az évenként mintegy 10 000 szingapúri bejelentőnek mintegy 60%-a fogadta el. A Világgazdasági Fórum 2016–2017. évi globális versenyképességi jelentésében Szingapúr a szellemi tulajdon védelme terén 4. helyezést ért el, és a kormány reméli, hogy a tervezett változtatások még előkelőbb helyezést fognak eredményezni Szingapúr számára.

A 12 hónapos publikálási türelmi idő liberalizálását célzó tervezett törvénymódosítás szerint a türelmi idő kiterjed a találmány minden olyan kinyilvánítására, amely a feltalálótól vagy olyan személytől származik, aki a kinyilvánított anyagot közvetlenül vagy közvetve a feltalálótól kapta, ha a kinyilvánítás a szingapúri szabadalmi bejelentést közvetlenül megelőző 12 hónapon belül történt. Ennek alapján a feltalálók számára nagyobb rugalmasságot fognak biztosítani találmányuk kinyilvánítása terén a szabadalmi bejelentés benyújtása előtt. A szingapúri igazságügyi minisztérium szerint ez jobban megfelel majd az üzleti igényeknek és a gyakorlatnak. Bár a feltalálók és az üzletemberek a szingapúri szabadalmi

bejelentések kapcsán kétségtelenül hasznot húznak az új szabályokból, figyelembe kell venni, hogy nem minden ország szolgáltat ilyen biztonsági hálót, aminek következtében egyes országokban az ugyanarra a találmányra benyújtott szabadalmi bejelentéseket hátrányosan befolyásolhatja a benyújtás előtti nyilvánítás, természetesen a helyi szabályzástól függően.

Thaiföld

A Thaiföldi Szabadalmi Hivatal számára nagy gondot okoz, hogy mintegy 20 000 hazai és nemzetközi szabadalmi bejelentés vár vizsgálatra. A jelenleg függő szabadalmi bejelentések komoly akadályt képeznek az ország műszaki és gazdasági fejlődése előtt, és gátolják, hogy a szabadalomtulajdonosok védjék és érvényesítsék szabadalmaikat.

Ezért a thai kormány bejelentette, hogy a szabadalmi törvény 44. cikke alapján meggyorsítja a szabadalmi bejelentések vizsgálatát, és ezt a feladatot minél előbb meg akarja oldani.

A vizsgálatlan szabadalmi bejelentések problémájának megoldása a 44. cikk szerint a módosított vizsgálat. Ennek igénybevétele révén a hivatal úgy véli, hogy a bejelentések vizsgálatának időtartamát felére fogják csökkenteni, és mintegy 12 000 függő bejelentést három hónapon belül engedélyezésig fognak juttatni.

A módosított vizsgálathoz az szükséges, hogy a bejelentés az elmúlt öt éven belül legyen benyújtva, és még ne legyen publikálva. Ezenkívül még arra van szükség, hogy ugyanarra a találmányra szabadalom legyen engedélyezve legalább egyben az alábbi szabadalmi hivatalok közül:

- Európai Szabadalmi Hivatal,
- Japán Szabadalmi Hivatal,
- az Egyesült Államok Szabadalmi és Védjegyhivatala,
- a kínai Állami Szellemi Tulajdoni Hivatal,
- Koreai Szellemitulajdon-védelmi Hivatal,
- Ausztrál Szabadalmi Hivatal,
- Szingapúri Szellemitulajdon-védelmi Hivatal.

A függő thaiföldi szabadalmi bejelentés igénypontjait úgy kell módosítani, hogy azok megegyezzenek a kiválasztott megadott szabadalom igénypontjaival.

Emellett a hivatal vizsgálatot végez annak megállapítására, hogy a szabadalmi igénypontok nem vonatkoznak-e nem szabadalmazható tárgyra, így diagnosztikai vagy kezelési módszerekre, természetben előforduló termékekre vagy számítógépprogramokra. Ha a szabadalom tárgya nincs kizárva a szabadalmi oltalomból, az elővizsgáló engedélyezi a szabadalmat.

A 44. cikk kihirdetésétől számított 3 hónapon belül kell kérni módosított vizsgálatot a hivatalnál. A kérelem benyújtása díjmentes. A három hónap eltelte után a hivatal nem fogad el módosított vizsgálatra vonatkozó további kérelmeket.

VÁLOGATÁS A SZERZŐI JOGI SZAKÉRTŐ TESTÜLET SZAKVÉLEMÉNYEIBŐL

EGYEDI HANGFELVÉTELEK ÉS A FELHASZNÁLÓK ÁLTAL SZERKESZTETT ZENEI CSOPORTOSÍTÁSOK INTERNETES NYILVÁNOSSÁGHOZ KÖZVETÍTÉSE

SZJSZT-38/2015

A megbízó törvényszék által feltett kérdések

- 1. A jelen büntetőügyben rendelkezésre álló adatok szerint a „rádiónak” minősített zenei csoportosításokat a felhasználók alakították ki internetes felület segítségével, illetve ezeket az ún. rádiófunkciókat a felhasználók regisztrálták.
Elsődleges kérdésként az merül fel, hogy „rádiónak” tekinthetők-e ezek vagy sem, előbbi esetben miért, mi a „rádió” pontos definíciója jelenleg, és ugyanaz volt-e 2010. június 3-án is. Az Szjt. 26. § (7) bekezdésében rögzített „saját műsorra” vonatkozó rendelkezések ki/kik által szerkesztett műsorokra vonatkoznak?*
- 2. Azonosítható-e „saját műsorként” a weboldalt üzemeltetőtől elkülönült, azt ténylegesen a felhasználók által szerkesztett zenei csoportosítás? Amennyiben az így szerkesztett zenei csoportosítás „saját műsornak” nem tekinthető, lehetséges-e „rádióként” kezelni és a „rádióra” vonatkozó előírásokat, díjfizetési kötelezettségeket számon kérni, az utóbbi esetben mely jogszabályi előírás alapján.*
- 3. A „nyilvánossághoz történő közvetítés” és a „lehívásra történő hozzáférhetővé tétel a nyilvánosság számára” ugyanarra a hangfelvétel-állományra alkalmazható-e? Amennyiben ugyanarra a hangfelvételre két típusú hangfelvétel [helyesen: vagyoni jog] vonatkozik, és a felhasználó személye ugyanaz, mind a két típusú felhasználásért köteles-e külön-külön díjfizetésre? Kit és milyen típusú felhasználás alapján terhelhet a díjfizetési kötelezettség, amennyiben a felhasználók maguk szerkesztették a weboldalon a „rádiókat”, és ehhez a weboldal-üzemeltetők részéről – a hangfelvétel korábbi feltöltésein túl – esetlegesen semmilyen korábbi tevékenység nem társul?*

Az eljáró tanács szakértői véleménye

1. A Szerzői Jogi Szakértő Testület (SZJSZT) szervezetéről és működéséről szóló 156/1999. (XI.3.) Korm. rendelet 8. § (1) bekezdése szerint „a Szakértő Testület nevében az eljáró tanács a feltett kérdések és a benyújtott iratok alapján alakítja ki a szakértői véleményt, a tények megállapítására nem végez külön bizonyítást ...”. Az eljáró tanács szakvéleménye

meghozatalakor ezért kizárólag a megbízáshoz csatolt iratok alapján hozta meg alábbi szakvéleményét.

2. Az eljáró tanács szerint a törvényszék első kérdése több részkérdést is tartalmaz, amelyek külön vizsgálatot és választ igényelnek.

3. Sorrendben elsőként arra indokolt választ adni, hogy mi tekinthető rádiónak a magyar szerzői jog rendszerében. A „rádió” kifejezés fogalmát az 1999. évi LXXVI. törvény a szerzői jogról (a továbbiakban: Sztj.) nem határozza meg. A kifejezés kizárólag olyan szóösszetételekben jelenik meg az Sztj.-ben, mint „rádió- és televíziójáték”, illetve „rádió- és televízió-szervezet”. A kifejezés jelentéstartalma ugyanakkor a rádiózásról, illetve médiaszolgáltatásokról szóló jogszabályokból kinyerhető.

4. A megbízás 2010. június 3-át jelölte meg mint a kifejezés értelmezése szempontjából releváns időpontot. Ezen a napon még az 1996. évi I. törvény a rádiózásról és televíziózásról (a továbbiakban: Rttv.) előírásai voltak hatályban. Ezek közül kiemelkedik:

„Rttv. 2. § 25. *Műsor: rádió, illetve televízió műsorszámok megszerkesztett és nyilvánosan közzétett sorozata.*

26. *Műsorelosztás:* a műsorszolgáltató által előállított jelek egyidejű, változatlan továbbítása vezetékes (kábeles) hálózaton vagy nem műsorszóró rádiótávközlő rendszeren a műsorszolgáltató telephelyétől, illetőleg a műsorszétesztő hálózat végpontjától elkülönült szervezet közbeiktatásával az arra jogosult felhasználó vevőkészülékéhez, a tíznél kevesebb vevőkészülék csatlakoztatására alkalmas hálózat segítségével történő jeltovábbítás kivételével. Nem minősül műsorelosztásnak a telekhatáron belüli vezetékrendszer (pl. társasház).

28. *Műsorszám:* hang vagy kép, illetve ezek összekapcsolódó – zárt egységet alkotó, vagy önálló részekből *zárt egységbe szerkesztett – együttese*, amelyet az együttes egészét egyedileg megjelölő főcím, szükség szerint további megkülönböztető jelzés, illetőleg a befejeződést jelző közlés határol.

32. *Műsorszórás:* földfelszíni vagy műholdas rendszerrel végzett egyirányú – megfelelő vevőkészülékkel rendelkező, elvileg korlátlan számú felhasználónak szánt – *rádió-távközlési eljárás hangok, képek vagy egyéb természetű jelek továbbítására.*

33. *Műsorterjesztés:* *műsorszolgáltató által előállított műsorszolgáltatási jelek elektronikus úton* (műsorszórással vagy műsorelosztás útján) egyidejűleg, változatlanul történő eljuttatása a felhasználó vevőkészülékéhez.”

5. A jelenleg hatályos 2010. évi CLXXXV. törvény a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról (a továbbiakban: Mttv.) értelmező rendelkezései ugyancsak figyelmet érdemelnek. Ezek közül az alábbiak relevánsak:

„Mttv. 203. § 44. *Műsor: rádiós, illetve audiovizuális műsorszámok megszerkesztett és nyilvánosan, folyamatosan közzétett sorozata.*

47. *Műsorszám: hangok*, illetőleg hangos vagy néma mozgóképek, állóképek sorozata, mely egy médiaszolgáltató által kialakított műsorrendben vagy műsorkínálatban önálló egységet alkot, és amelynek formája és tartalma a rádiós vagy televíziós médiaszolgáltatáshoz hasonlítható.

49. *Műsorszórás*: olyan műsorterjesztés, amelynek során analóg vagy digitális rádiós, illetve audiovizuális médiaszolgáltatásokat a földfelszínen telepített – az elsődlegesen műholdas szolgálatra rendelt frekvenciák kivételével – rádiófrekvenciát használó, általában egyirányú adatátvitelt lehetővé tevő átviteli rendszerrel továbbítják az előfizetőhöz vagy felhasználóhoz. Műsorszórásnak minősül a digitális műsorszóró hálózat vagy műsorszóró adó segítségével végzett műsorterjesztés is.

50. *Műsorterjesztés: bármely átviteli rendszerrel megvalósuló elektronikus hírközlési szolgáltatás*, amelynek során a médiaszolgáltató által előállított analóg vagy digitális műsorszolgáltatási jeleket a médiaszolgáltatótól az előfizető vagy felhasználó vevőkészülékéhez továbbítják, függetlenül az alkalmazott átviteli rendszertől, és technológiától. Műsorterjesztésnek minősül különösen a műsorszórás, a műholddal végzett műsorterjesztés, a hibrid üvegszálak-koaxiális átviteli rendszeren végzett műsorterjesztés, emellett a médiaszolgáltatás *Internet Protokoll segítségével történő továbbítása* valamely átviteli rendszeren, ha a szolgáltatás jellege, illetve feltételei megegyeznek a műsorterjesztéssel, illetve ez helyettesíti a más módon megvalósított műsorterjesztést. Műsorterjesztésnek minősül az olyan műsorterjesztés is, amelyhez az előfizető külön díj ellenében, vagy más elektronikus hírközlési szolgáltatás díjával csomagban értékesített díj ellenében férhet hozzá. A tíznél kevesebb vevőkészülék csatlakoztatására alkalmas átviteli rendszer segítségével történő jeltovábbítás nem minősül műsorterjesztésnek.

58. *Rádiós médiaszolgáltatás*: olyan médiaszolgáltatás, amely *hangok sorozatából álló műsorszámokat mutat be*.”

6. Az Rttv. és az Mttv. fent ismertetett rendelkezései alapvetően hasonló tartalommal bírnak. S bár a 2010. június 3. napján hatályos Rttv. külön nem nevesíti az internetes műsorterjesztést, azonban 2010-ben, amikor az internetes szolgáltatások (ideértve a webrádiókat is) széles körben elterjedtek hazánkban, egyértelműen kijelenthető, hogy az internetes közvetítések is a rádió fogalma alá sorolhatók. Ezen felül egyértelművé válhat a fenti törvényhelyekből, hogy a rádiószervezetként – médiajogi kifejezéssel élve (lineáris vagy lekérhető) médiaszolgáltatóként¹ – történő minősítés, egyben az Szjt. szerinti kapcsolódó jogi

¹ Koltay András, Mayer Annamária, Pogácsás Anett: A médiatartalom-szolgáltatások meghatározása és differenciálása a szabályozásban. In: Koltay András, Nyakas Levente: Magyar és európai médiajog. Complex, Budapest, 2012, p. 493–495.

jogosultság² előfeltétele a műsorrend vagy műsorkínálat médiaszolgáltató általi kialakítása. Ahogy azt az irányadó médiajogi kommentár is jelzi: „a rádió- és televízió-szervezeteket megillető szomszédos jogi védelem a műsorsugárzás (médiajogi értelemben médiaszolgáltatás) megszervezésére tekintettel áll fenn, ez a tevékenység, teljesítmény tehát a védelem közvetett tárgya, míg a védelem közvetlen tárgya maga a szolgáltatott műsor. A műsor fogalmát az Szjt. nem határozza meg, viszont az SZJSZT több szakértői véleményében (pl. 2/2008/1. sz. – a vonatkozó nemzetközi egyezményekből levezetve – ekként határozza meg: 'valamely hangokat, vagy képeket és hangokat tartalmazó közvetítés, sugárzott adás'. Ez a meghatározás az Mttv. műsor-, illetve műsorszámfogalmával is összhangban áll (Mttv. 203. § 44. és 47. pont), hiszen a szerzői jogi értelemben vett műsorsugárzás nemcsak a földi vagy műholdas sugárzást jelenti, hanem a vezeték útján vagy más módon történő nyilvánossághoz közvetítést is (de, mint említettük, önmagában a lehívásos hozzáférhetővé tétel nem keletkeztet szomszédos jogi védelmet).”³

7. Az alapügyben foglalt tényállásra tekintettel kijelenthető, hogy *a terhelt szolgáltatása nem illeszthető be a fent nevezett jogszabályok előírásai közé, vagyis hagyományos értelemben nem tekinthető „rádiónak”* (mint például az országos lefedettségű Petőfi Rádió vagy a regionális lefedettségű Rádió 88, amelyek egyaránt elérhetők online is). A felhasználók által kialakított zenei csoportosítások nem tekinthetők „rádiónak”. A rádiónak tekintett zenei csoportosítás összeállítása nem rádiós műsorszolgáltatási tevékenység.

8. Ettől – vagyis a rádióként való minősítéstől – függetlenül azonban az olyan, a megbízás alapjául szolgáló tényállásban megjelölt magatartás, amikor egy internetes tartalomszolgáltató lehetővé teszi a felhasználóinak a saját tárhelyeiről elérhető adattartalmak egyedi műsorfolyammá szerkesztését, illetve a tartalmak egyedi meghallgatását, felhasználási magatartásként értékelhető, és az Szjt. hatálya alá tartozhat.

9. Ami egyedi mérlegelést igényel, az a tartalmak online közvetítésének a mikéntje, vagyis a tényleges felhasználási magatartás, az érintett vagyoni jog(ok) köre. Másként megfogalmazva: az, hogy a terhelt szolgáltatása vajon saját [Szjt. 26. § (7) bekezdés szerinti] vagy idegen tartalmak [Szjt. 26. § (8) bekezdés első tagmondata szerinti] továbbítását végző webrádióként („webcasting”), s mint ilyen *nyilvánossághoz közvetítésként*, avagy a végfelhasználók általi egyedi *lehívásra történő nyilvánosság számára hozzáférhetővé tételként* értékelhető-e [az Szjt. 26. § (8) bekezdés második tagmondata szerint].⁴

10. A két vagyoni jog közötti érdemi különbséget az jelenti, hogy míg az előbbi esetben az elérhetővé tett (saját vagy idegen) tartalmak körét (tematikáját, sorrendjét, idejét) a szolgáltatás nyújtója aktívan választja ki, és biztosítja azok elérését a nyilvánosság tagjai számára,⁵

² Gyertyánfy Péter (Szerk.): Nagykommentár a szerzői jogi törvényhez. Wolters Kluwer, Budapest, 2014, p. 466.

³ Pogácsás Anett: A szerzői jog és a média. In: Koltay, Nyakas: i. m. (1), p. 473–474.

⁴ A kapcsolódó jogi jogosultak vonatkozásában ugyanezen vagyoni jogokat lásd az Szjt. 73. § (1) bekezdés e) pontjában, 76. § (1) bekezdés c) pontjában, illetve 77. § (1) bekezdésében.

⁵ Gyertyánfy: i.m. (2), p. 212.

addig az utóbbi esetben a lehívott tartalmakat, a lehívás helyét és idejét a nyilvánosság részét képező végfelhasználók egyedileg választhatják meg. E két esetkör között helyezkedik el, jogilag azonban a nyilvánossághoz közvetítés esetéhez sorolható⁶ az „interaktív webcasting”, amikor a végfelhasználóknak meghatározott szintű szabadságot biztosít a szolgáltató az előre meghatározott tartalmak megválasztásában (például egyes műfajok előnyben részesítése, egyes műsorszámok átugrása vagy ismétlése, a műsorfolyam leállítása, a műsorszámok értékelése, és az ez alapján, meghatározott algoritmusok szerint történő utólagos módosítása a felkínált tartalomnak).

11. Az első kategóriába sorolható valamennyi olyan webrádió, amely a rádiófrekvenciás műsorok szimultán (egyidejű), online közvetítését végzi („simulcasting”), illetve az olyan, kizárólag internetes platformról elérhető webrádiók, amelyek előre meghatározott, szerkesztett műsort szolgáltatnak a végfelhasználói beavatkozás lehetősége nélkül. A közbülső kategóriába sorolható például a Pandora vagy a Spotify, míg a harmadik esetkörbe például a YouTube (azzal, hogy onnan hagyományosan, de nem kizárólagosan audiovizuális tartalmak érhetők el).

12. Az eljáró tanács a részére eljuttatott dokumentumok alapján az alábbi következtetésre jutott: a terhelt weboldaláról elérhető „zenék” kategória biztosítása, amelynek keretében a végfelhasználók egyedileg választhatták ki a meghallgatni kívánt zenei tartalmakat, a *lehívásra történő nyilvánosság számára hozzáférhetővé tétel vagyoni joga alá* [Szjt. 26. § (8) bekezdés, második tagmondat] *sorolható*.

13. A „rádiók” kategória biztosítása, amelynek keretében a szolgáltatást igénybe vevők által kialakított zenei csatornákat (melyek száma a vádirat szerint 23 109 volt) a szolgáltató a nyilvánosság tagjaihoz közvetítette oly módon, hogy a nyilvánosság tagjai „a zeneszámokat meghatározott sorrendben, ugrás nélkül, folyamatában”⁷ hallgathatták meg, a *nyilvánossághoz közvetítés vagyoni joga alá* [Szjt. 26. § (8) bekezdés, első tagmondat] *sorolható*.

14. Az Rttv. és az Mttv. fentiekben bemutatott meghatározásaira is tekintettel a megbízó azon kérdésére, miszerint „az Szjt. 26. § (7) bekezdésében rögzített 'saját műsorra' vonatkozó rendelkezések ki/kik által szerkesztett műsorokra vonatkoznak”, illetve ehhez kapcsolódóan is a 2. kérdésre a Nagykommentárból idézhető alábbi megállapítással válaszol az eljáró tanács. Eszerint „saját műsor” alatt a védett művek legkülönbözőbb összeállításai, sőt egyes művek is érthetők, így a jelen [Szjt. 26. § (7)] bekezdés hatálya alá esnek – és rájuk a sugárzás szabályai alkalmazandók – a következő esetek is: eredeti műsorszolgáltatás interneten (ún. webrádiók, 'webcasting', vagy az előre meghatározott műsorfolyam PC-re majd onnan lejátszóképeszközökre történő automatikus lehívását lehetővé tevő ún. 'podcasting'), ... a rádió- és televízió-szervezetek egyidejű internetes közvetítése ('simulcasting')”⁸ A „saját

⁶ Grad-Gyenge Anikó (szerk.): Kézikönyv a szerzői jog érvényesítéséhez. Útmutató a gyakorlat számára, 3. kiadás. ProArt Szövetség a Szerzői Jogokért, 2014, p. 116.

⁷ Vádirat, 2011. július 12., p. 1.

⁸ Gyertyánfy: i. m. (2), p. 212.

műsor” tehát kizárólag a szolgáltatás nyújtója által szerkesztett és közzétett műsorszámok sorozatára vonatkozatható, a terhelt által nyújtott szolgáltatásra azonban nem. A terhelt által megvalósított magatartás a 12–13. pontban meghatározottak szerint az Szjt. 26. § (8) bekezdés első és második tagmondata szerint keletkeztet díjfizetési kötelezettséget a szerzői jogosultak, illetve az Szjt. 73. § (1) bekezdés e) pont, 76. § (1) bekezdés c) pont, illetve 77. § (1) bekezdés szerint a kapcsolódó jogi jogosultak vonatkozásában.

15. A megbízó 3. kérdés első és második részkérdésére választ adva hangsúlyozzuk, hogy az előző pontban megjelöltek szerint a terhelt által megvalósított, többretnű felhasználási magatartás eltérő jogszabályhelyek szerinti díjfizetési kötelezettséget keletkeztet. Az eljáró tanács hangsúlyozza, hogy a megbízó által megjelölt tényállás szerint a terhelt szolgáltatása nem teszi lehetővé a jogvédett tartalmak másolását, letöltését vagyis anyagi műhordozóra történő többszörözését. Vagyis az Szjt. alapján egymástól elkülönítetten kezelendő a nyilvánossághoz közvetítés („rádió” funkció) és a lehívásra történő, nyilvánosság számára hozzáférhetővé tétel („zenék” funkció), amelyek a szerzők és a kapcsolódó jogosultak irányába – egyedi joggyakorlás vagy közös jogkezelés keretében – egyaránt díjfizetési kötelezettséget keletkeztetnek a terhelt oldalán.

16. A megbízó 3. kérdésében foglalt harmadik részkérdésre az eljáró tanács a 12–15. pontban világos választ adott, s eszerint a „rádió” funkció biztosítására is tekintettel a díjfizetési kötelezettség a szolgáltatás nyújtóját terheli.

Dr. Rozgonyi Krisztina, a tanács elnöke
Dr. Mezei Péter, a tanács előadó tagja
Karácsony József, a tanács szavazó tagja

* * *

TURISZTIKAI HONLAP SZERZŐI JOGI VÉDELME

SZJSZT-02/2016

A bíróság kérdései

I. A kft. sértett szerzői jogai tekintetében

1. állapítsa meg a szakértő, hogy a kft. sértett honlap 1. adatbázisa szerzői jogi vagy kapcsolódó jogi védelem alatt áll-e,
2. amennyiben gyűjteményes műnek minősül, megállapítható-e, hogy a szerzői jogi védelem jogosultja a kft. sértett, illetve

3. amennyiben gyűjteményes műnek minősül, a szerzői jogi védelem kiterjed-e az egyes utazási célpontok elnevezéseire/leírásaira, vagy ezek tartalmi elemként nem élveznek külön szerzői jogi védelmet [Szjt. 7. § (3) bekezdése]?

II. Az előbbi I. 1–3. kérdés igenlő szakértői válaszai esetén

1. amennyiben gyűjteményes műként szerzői jogi védelem alatt áll a honlap 1. adatbázisa, megállapítható-e az, hogy a vádlott a honlap 2. turisztikai honlapját a sértett turisztikai honlapja adatbázisának jogosulatlan felhasználásával, annak szolgai másolása útján,
2. vagy annak valamely azonosítható része – a feljelentés szerinti egyes utazási célpontjainak az elnevezései/leírásai – felhasználásával/jogsértő adatátvitelével hozta létre?
3. A sértett gyűjteményes művének jogosulatlan felhasználása körében a vádlott cselekménye alkalmas volt-e az Szjt. 17. § a) pontja szerinti többszörözés, d) pontja szerinti nyilvánossághoz közvetítés, illetve f) pontja szerinti átdolgozás megállapítására?
4. Megállapítható-e a vádlott tevékenységével kapcsolatban a szabad felhasználás esetköre, vagy annak túllépése?
5. Az ügyben szereplő vagyoni hátrány mértéke reálisnak vagy eltúlzottnak tekinthető, fejtse ki ezzel kapcsolatos álláspontját!
6. A szakértő egyéb észrevételei.

A védő kérdése

1. Gyűjteményes műnek minősül a sértett adatbázisa?
2. Amennyiben igen, gyűjteményes műnek minősül az adatbázis egy része, amely kizárólag turisztikai célpontok neveit tartalmazza (a leírás és a többi adat nélkül)?
3. Szerzői jogi védelem alá esnek olyan turisztikai célpontok nevei (leírás és egyéb adat nélkül), amelyek bárki által hozzáférhető adatbázisokból (Google Maps PI, Foursquare.com, települések honlapjai stb...) megismerhetők a sértett adatbázisának ismerete nélkül?
4. Mindkét felhasznált API nyílt, bárki által hozzáférhető és a tulajdonosuk kifejezetten azért hozta ezeket létre, hogy forrásmegjelöléssel bárki használja.

A bíróság kérdéseire adott válaszok

I.1. Az eljáró tanács a Szerzői Jogi Szakértő Testület szervezetéről és működéséről szóló 156/1999. (XI. 3.) Korm. rendelet 8. § (1) bekezdése szerint „a Szakértő Testület nevében az eljáró tanács a feltett kérdések és a benyújtott iratok alapján alakítja ki a szakértői véleményt, a tények megállapítására nem végez külön bizonyítást ...”. Az eljáró tanács mindenekelőtt leszögezi, hogy az eljárás tárgyát képező adatbázisok szerzői jogi vizsgálatához szükséges honlap 2. website a vizsgálat idején fejlesztés alatt áll, az a „honlap 2. hamarosan megújul

Android és iOS app Szállásfoglalás közvetlenül az oldalról(vagy mobilról) okosabb kereső Nyílt forrású motor (forkold és tedd magadévá) Addig is: [fejlesztő]

2011-2015 A honlap 2. fejlesztője. Template by HTML5UP”

feliratot tartalmazza. Ebből következően az eljáró tanács a bíróság által rendelkezésre bocsátott iratanyag (peranyag) alapján alakította ki szakvéleményét.

Az eljáró tanács rögzíti továbbá azt a tényt is, hogy a számára átadott dokumentumok a sértetti adatbázis egészét nem tartalmazzák, az a sértetti honlapon keresztül, mindenki számára elérhető módon állt az eljáró tanács rendelkezésére.

Az eljáró tanács rögzíti, hogy az adatbázist a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (továbbiakban: „Sztj.”) alapján kétféle védelem illetheti meg. Szerzői jogi védelem illeti meg a gyűjteményes műnek minősülő adatbázisokat egyrészt az Sztj. 7. §-a, valamint 61. §-ának (1) bekezdése alapján [ezen védelem 1988. november elseje – a szerzői jogról szóló 1969. évi III. törvény (régi Sztj.) végrehajtásáról szóló 9/1969. (XII. 29.) MM rendeletet módosító 18/1988 (VIII. 24.) MM rendelet hatálybalépésének napja – óta változatlan abban a tekintetben, hogy gyűjteményes műnek minősülhet az adatbázis (korábbi terminológiát használva, az adattár) is, ha tartalmának összeválogatása, elrendezése vagy szerkesztése egyéni, eredeti jelleget mutat]. A gyűjteményes mű egészére a szerzői jog a szerkesztőt illeti [Sztj. 7. § (2) bekezdés]. Kapcsolódó jogi védelem illetheti meg másrészt az adatbázis előállítóját az adatbázisok jogi védelméről szóló 9/96/EK irányelv (1996. március 11.) alapján. Az irányelvet az Sztj.-t módosító 2001. évi LXXVII. törvény 2002. január 1-jétől implementálta a hazai jogrendszerbe.

A módosított Sztj. 60/A. § (1) bekezdése, valamint 84/A. § (5) bekezdése alapján az adatbázis előállítóját, ha az adatbázis tartalmának megszerzése, ellenőrzése vagy megjelenítése jelentős ráfordítást igényelt, ún. sui generis védelem illeti meg.

Az eljáró tanács ezt követően megvizsgálta, hogy a sértetti adatbázis tartalmának *a)* összeválogatása, *b)* elrendezése, *c)* szerkesztése egyéni, eredeti jellegű-e.

Az eljáró tanács megállapítja, hogy a sértetti adatbázis a Magyarországon található kirándulási célpontok adatait gyűjti és rendezi kategóriákba.

Az eljáró tanács rendelkezésére bocsátott adatok alapján megállapítható, hogy a sértett arra törekedett, hogy az ország területén fellelhető valamennyi turisztikai, illetve kirándulási célpont adatait adatbázisában rögzítse. Erre utal a sértett 2014. október 14-i tanúvallomása: „...az adatbázisgyűjtés az nagyon hosszú időbe telt, tulajdonképpen évekről beszélünk. Többfajta formában történt, Tourinform-irodáktól, önkormányzatoktól kaptunk adatokat, ismerősök ajánlottak. A portálnak volt egyébként egy olyan funkciója is, hogyha Ön mint látogató fölkeresi a portált, akkor tud ajánlani olyan célpontot, ami még nem szerepel, tehát hogyha nincs fenn az adatbázisban és hogyha Önnek van tudomása adott területen egy célpontról, és úgy gondolja, hogy ezt érdemes másokkal is megosztani, akkor be lehetett ajánlani az adatbázisba.”

Az eljáró tanács e helyen hivatkozni kíván a Szerzői Jogi Szakértői Testület hasonló tárgyban született 23/2008-as, valamint 38/2006. számú szakvéleményére, amelyek szerint „az

összeválogatás nem rendelkezik egyéni, eredeti jelleggel, ha az valamennyi, bizonyos tulajdonsággal rendelkező elemet (művet, adatot) tartalmaz (például a valamennyi budapesti telefon-előfizető adatai).” A tanács megemlíti még az Európai Unió Bírósága által a Football Dataco és társai kontra Yahoo! UK Ltd és társai ügyében hozott, C-604/10. sz. ítéletet, mely szerint az *„a tény, hogy az adatbázis létrehozása – függetlenül az abban található adatok létrehozásától – a megalkotója részéről jelentős munkaráfordítást és szakértelmet igényelt, nem igazolja az adatbázis szerzői jogi védelmét, ha ez a munkaráfordítás vagy szakértelem semmilyen eredetiséget nem fejez ki az említett adatok összeválogatása vagy elrendezése terén.”*

A fentiekből az következik, hogy a felperesi adatbázis tartalmának összeválogatása – épp annak teljessége, illetve teljességre törekvése miatt – nem jelentett olyan szellemi tevékenységet, amelynek alapján az gyűjteményes műnek minősülhetne, szerkesztőjét pedig megilletnék a szerzői jogok.

Az eljáró tanács az összeválogatott adatok elrendezése, szerkesztése vonatkozásában ismételten hivatkozni kíván az SZJSZT 38/2006. számú szakvéleményre, amely megállapítja, hogy „az elrendezés elsősorban akkor tekinthető egyéninek, eredetinek, ha az meghaladja a nyilvánvaló sorrendbe illeszthető tulajdonságok alapján (például kezdőbetű, súly, hossz) történő automatikus rendezést”. Az eljáró tanács megítélése szerint a sértetti adatbázis az összegyűjtött elemeket azok nyilvánvaló tulajdonságai (cím, kategória, árszint) szerint rendezte el és jelenítette meg, amely elrendezés megegyezik a hasonló tematikájú adatbázisok általánosan alkalmazott elrendezési módjával, ezért a *sértetti adatbázis a tartalom elrendezése, szerkesztése alapján sem minősül gyűjteményes műnek.*

Az eljáró tanács a fentiek mellett rögzíti, hogy még ha a sértetti adatbázis gyűjteményes műnek minősülne is, a fenti tanúvallomás és a rendelkezésre bocsátott dokumentumok alapján *nem állapítható meg, hogy ki minősülne a gyűjteményes mű természetes személy szerkesztőjének, továbbá hogy a sértett e jogok vonatkozásában milyen felhasználási jogokat szerzett a gyűjteményes mű természetes személy szerkesztőitől.* E körülmények feltárására tehát a jogsértés megállapítása érdekében akkor is szükség lenne, ha a sértetti adatbázis gyűjteményes műnek minősülne.

A sértetti adatbázis összeállítója – a fenti megállapításokból következően – szerzői jogi védelmet nem élvez, ugyanakkor vizsgálendő, hogy annak előállítóját megilleti-e az Szjt. 84/A. §. szerinti kapcsolódó jogi sui generis oltalom.

Az Szjt. 84/A. §-ának (3) bekezdése szerint a sui generis védelem akkor illeti meg az adatbázis előállítóját, ha az adatbázis tartalmának megszerzése, ellenőrzése vagy megjelenítése jelentős ráfordítást igényelt.

A tartalom megszerzése kapcsán felmerült költségek fogalmát az Európai Bíróság több ügyben is értelmezte. A British Horseracing Board kontra William Hill Organization Ltd. (C-203/02)-ügyben hozott döntés szerint e költségek között nem vehetők figyelembe a tartalmi elemek létrehozatalával kapcsolatos költségek, de ilyen költség felmerülését a jelen ügyben nem is állították. Emellett az adatbázis tartalmát alkotó elemek létrehozására felhasznált pénzeszközök nem minősülnek olyan jelentős ráfordításnak, amelyek a sui generis

védelmet megalapozná. A döntés szerint ugyanakkor az adatbázis tartalmának ellenőrzésével kapcsolatos ráfordításnak minősülnek „az adatbázisban meglévő elemek pontosságának ellenőrzésére felhasznált pénzeszközök (az adatbázis tartalmának ellenőrzésével kapcsolatos ráfordítás fogalma az adatbázisban meglévő információ megbízhatóságának biztosítása érdekében a keresett elemek pontosságának ellenőrzésére felhasznált pénzeszközökre terjed ki)”.

Az eljáró tanács rögzíti, hogy a rendelkezésre bocsátott dokumentumok alapján nem állapítható meg, hogy az adatok megszerzésével, ellenőrzésével, valamint feldolgozásával összefüggésben jelentkeztek-e olyan költségek, melyek jelentős ráfordítást igényeltek a sértett részéről, illetve az adatbázis mekkora része keletkezett a sértett közreműködésével, és mekkora az a rész, amely a sértett tanúvallomásában hivatkozott funkció alapján az oldal látogatóinak közreműködésével jött létre.

Az eljáró tanács emellett megjegyzi, hogy az adatbázisok szerkezetét, struktúráját – az esetek jelentős részében és a tárgyalta ügyben is – nagymértékben meghatározza azok funkciója, ezért önmagában az adatbázis szerkezetének, struktúrájának átvétele nem feltétlenül jelent jogsértést.

A fentiek alapján az eljáró tanács kijelenti, hogy a rendelkezésre álló adatok alapján nem állapítható meg, hogy a sértetti adatbázis sui generis védelemben részesül.

I.2. Tekintettel arra, hogy az eljáró tanács álláspontja szerint a sértetti adatbázis nem minősül gyűjteményes műnek, tehát nem áll szerzői jogi védelem alatt, így az eljáró tanács nem vizsgálta jelen kérdést.

I.3. Bár az eljáró tanács álláspontja szerint – jelen esetben – a sértetti adatbázis nem gyűjteményes mű, ezért nem áll szerzői jogi védelem alatt, így az eljáró tanács részleteiben nem vizsgálta jelen kérdést.

Az eljáró tanács ugyanakkor megállapítja, hogy az adatbázisok szerkezetét, struktúráját – az esetek jelentős részében és a tárgyalta ügyben is – nagymértékben meghatározza azok funkciója, ezért önmagában az adatbázis szerkezetének, struktúrájának átvétele nem jelent jogsértést.

II.1. Mivel az eljáró tanács álláspontja szerint a sértetti adatbázis, mivel nem gyűjteményes mű, nem áll szerzői jogi védelem alatt, így az eljáró tanács részleteiben nem vizsgálta jelen kérdést.

Ugyanakkor a rendelkezésre álló peranyag alapján (igazságügyi szakértői vélemény, valamint a tanúvallomások) arra a következtetésre jutott, hogy nem állapítható meg a vádlotti szerzői jogi jogsértés, nevezetesen, hogy a vádlotti oldal a sértett adatbázisának szolgai másolásával jött volna létre. Az eljáró tanács ismételt megjegyzi, hogy az adatbázisok szerkezetét, struktúráját – az esetek jelentős részében és a tárgyalta ügyben is – nagymértékben

meghatározza azok funkciója, ezért önmagában az adatbázis szerkezetének, struktúrájának átvétele nem jelent jogsértést. Jelen esetben a Magyarországon megtalálható kirándulási célpontok – természetesen – jelentős mértékben egyeznek a két adatbázisban, továbbá az is egyértelmű, hogy a célpontokhoz kapcsolódó GPS-koordináták esetében is szükséges az egyezés. A korábban hivatkozott C-203/02 ügy alapján a kimásolással és újrahasznosítással kapcsolatos fogalmat a 96/9/EK irányelv megállapítása szerint úgy kell értelmezni, mint amely magában foglalja bármilyen, az adatbázis tartalma egészének vagy jelentős részének jogellenes felhasználását és nyilvános terjesztését. Az igazságügyi szakértői vélemény alapján megállapítható, hogy a sértetti adatbázis lényegi részét képező célpontleírások esetében csak 1,12%-os egyezés található a vádlotti oldallal, és ezen esetekben sem állapítható meg, hogy a leírások honnan hova kerültek másolásra, esetleg közös forrásból származnak-e. Az igazságügyi szakértői véleményből az is kiderül, hogy a vádlotti adatbázis jelentősen meghaladja a sértetti adatbázis méretét.

A fentiek alapján jelen esetben az állapítható meg, hogy *a vádlotti oldal nem a sértetti adatbázis szolgai másolásával jött létre.*

II.2. Az eljáró tanács álláspontja szerint a sértetti adatbázis nem gyűjteményes mű, emiatt nem áll szerzői jogi védelem alatt, így az eljáró tanács részleteiben nem vizsgálta jelen kérdést.

Minde mellett, figyelembe véve a II.1. pontban foglalt válaszunkat, az eljáró tanács azt állapította meg, hogy a vádlotti oldal nem a sértetti adatbázis jogsértő adatátvételével jött létre, illetőleg a vádlotti oldal jelentéktelen mértékben, az igazságügyi szakértői vélemény alapján mintegy 1,12%-os mértékben vette/vehette át a sértetti adatbázis adatait.

II.3. Az eljáró tanács álláspontja szerint az adatbázis, mint gyűjteményes mű nem áll szerzői jogi védelem alatt, így az eljáró tanács részleteiben nem vizsgálta a jelen kérdést.

Ugyanakkor, figyelembe véve a II.1. pontban foglalt válaszunkat, az eljáró tanács azt állapította meg, a vádlotti oldal nem a sértetti adatbázis jogsértő adatátvételével jött létre, így nem került sor az Szjt. 17. § a), d), illetve f) pont szerint felhasználás vizsgálatára.

II.4. Az eljáró tanács álláspontja szerint a sértetti adatbázis nem gyűjteményes mű, így nem áll szerzői jogi védelem alatt, az eljáró tanács részleteiben nem vizsgálta a jelen kérdést.

Minde mellett, figyelembe véve a II.1. pontban foglalt válaszunkat, az eljáró tanács azt állapította meg, a vádlotti oldal nem a sértetti adatbázis jogsértő adatátvételével jött létre, így nem került sor a szabad felhasználás esetkörének vizsgálatára.

II.5. Az eljáró tanács álláspontja szerint a per tárgyát képező sértetti adatbázis nem gyűjteményes mű, ennél fogva nem áll szerzői jogi jogvédelem alatt, így az eljáró tanács részleteiben nem vizsgálta jelen kérdést.

Ugyanakkor, figyelembe véve a II.1. pontban foglalt válaszunkat, az eljáró tanács azt állapította meg, a vádlotti oldal nem a sértetti adatbázis jogsértő adatátvitelével jött létre, így nem került sor a vagyoni hátrány mértékének vizsgálatára.

A védő kérdéseire adott válaszok

1. Az I.1. pontban részletesen kifejtett álláspontja alapján az eljáró tanács azt állapította meg, hogy a sértett adatbázisa nem minősül gyűjteményes műnek.
2. Az eljáró tanács álláspontja szerint a tárgyi adatbázis nem gyűjteményes mű, ezért nem áll szerzői jogi védelem alatt, így az eljáró tanács részleteiben nem vizsgálta a jelen kérdést.

Tekintettel arra, hogy az eljáró tanács álláspontja szerint a sértett adatbázisa nem minősül gyűjteményes műnek, így annak kizárólag turisztikai célpontokat tartalmazó része sem minősülhet gyűjteményes műnek.

Az eljáró tanács ismételtlen megjegyzi, hogy az adatbázisok szerkezetét, struktúráját – az esetek jelentős részében és a tárgyalat ügyben is – nagymértékben meghatározza azok funkciója, ezért önmagában az adatbázis szerkezetének, struktúrájának átvétele nem jelent jogsértést. Jelen esetben természetes, hogy a Magyarországon megtalálható kirándulási célpontok jelentős mértékben egyeznek a két adatbázisban, mint ahogy az is egyértelmű, hogy a célpontokhoz kapcsolódó GPS-koordináták esetében is szükséges az egyezés.

3. Az eljáró tanács visszautal az I.1.. pontban kifejtett válaszára, amely szerint az adatbázisokat kétféle védelem illetheti meg, egyrészt szerzői jogi védelem, ha az adatbázis tartalmának összeválogatása, elrendezése vagy szerkesztése egyéni, eredeti jelleget mutat, másrészt kapcsolódó jogi (ún. sui generis) védelem, amennyiben az adatbázis tartalmának megszerzése, ellenőrzése vagy megjelenítése jelentős ráfordítást igényelt. Szintén az I.1. pontban részletesen kifejtett álláspont alapján turisztikai célpontok neveit tartalmazó adatbázisok esetében szükséges vizsgálni, hogy a konkrét adatbázis összeválogatása, elrendezése vagy szerkesztése mutat-e egyéni, eredeti jelleget, ahhoz, hogy megállapítható legyen, hogy szerzői jogi védelem alatt áll-e, illetve a sui generis védelem esetében azt szükséges vizsgálni, hogy maga a célpontok megszerzése, ellenőrzése vagy megjelenítése jelentős ráfordítást igényel-e.

Az eljáró tanács általánosságban ismételtlen megjegyzi, hogy az adatbázisok szerkezetét, struktúráját – az esetek jelentős részében, és a tárgyalat ügyben is – nagymértékben meghatározza azok funkciója, ezért önmagában az adatbázis szerkezetének, struktúrájának átvétele nem feltétlenül jelent jogsértést.

4. Az eljáró tanács a kérdés kapcsán megjegyzi: tekintettel arra, hogy a vádlotti oldal megújítás alatt áll, így nem tudta megvizsgálni az ott található adatbázist. A védői kérdésben kifejtettek alapján azonban az valószínűsíthető, hogy mivel a célpontok adat-

bázisát nem egy személy, hanem a felhasználók összesített tevékenysége hozza létre automatikusan, fogalmilag kizárt, hogy az adatbázis szerkesztése alapján olyan egyéni, eredeti jelleget mutasson, amely megalapozná a szerzői jogi védelmet.

Dr. Sarkady Ildikó, a tanács elnöke
Dr. Detrekői Zsuzsa, a tanács előadó tagja
Dr. Mlinarics József, a tanács szavazó tagja

* * *

MEGKERESÉS BÜNTETŐÜGYBEN, AZ OKOZOTT VAGYONI HÁTRÁNY MÉRTEKÉNEK A MEGHATÁROZÁSA AZ EGYES JOGTULAJDONOSOK VONATKOZÁSÁBAN

SZJSZT-03/2016

A bíróság által feltett kérdések

1. *Állapítsa meg a testület, hogy az elsőrendű vádlott az 1335 db filmalkotás közvetítésével mely jogtulajdonosnak mennyi vagyoni hátrányt okozott!*
2. *Állapítsa meg a testület, hogy a másodrendű vádlott a 663 db filmalkotás feltöltésével és hozzáférhetővé tételével mely jogtulajdonosnak mennyi vagyoni hátrányt okozott!*
3. *Állapítsa meg a testület, hogy a harmadrendű vádlott a 472 db filmalkotás feltöltésével és hozzáférhetővé tételével mely jogtulajdonosnak mennyi vagyoni hátrányt okozott!*
4. *Állapítsa meg a testület, hogy a negyedrendű vádlott a 182 db filmalkotás feltöltésével és hozzáférhetővé tételével mely jogtulajdonosnak mennyi vagyoni hátrányt okozott!*

Az eljáró tanács szakvéleménye

Ad 1. A vádiratban foglaltakkal egyetértésben a testület, hivatkozva a nyomozati szakban lefolytatott bizonyításra, a elsőrendű vádlott vonatkozásában megállapítja, hogy miután a vádiratban szereplő 1335 db filmalkotás tekintetében jogosulatlan nyilvánosságához közvetítést valósított meg a weboldal szerverüzemeltetői cselekményével, az ott felsorolt jogtulajdonosok irányában összesen 240 011 640 Ft vagyoni hátrányt okozott.

Ad 2. A vádiratban foglaltakkal egyetértésben a testület, hivatkozva a nyomozati szakban lefolytatott bizonyításra, a másodrendű vádlott vonatkozásában megállapítja, hogy miután a vádiratban szereplő 663 db filmalkotás tekintetében jogosulatlan nyilvánossághoz közvetítést valósított meg a weboldal felhasználójaként és moderátoraként, az ott felsorolt jogtulajdonosok irányában összesen 119 196 792 Ft vagyoni hátrányt okozott.

Ad 3. A vádiratban foglaltakkal egyetértésben a testület, hivatkozva a nyomozati szakban lefolytatott bizonyításra, a harmadrendű vádlott vonatkozásában megállapítja, hogy miután a vádiratban szereplő 472 db filmalkotás tekintetében jogosulatlan nyilvánossághoz közvetítést valósított meg a weboldal felhasználójaként és moderátoraként, az ott felsorolt jogtulajdonosok irányában összesen 85 037 832 Ft vagyoni hátrányt okozott.

Ad 4. A vádiratban foglaltakkal egyetértésben a testület, hivatkozva a nyomozati szakban lefolytatott bizonyításra, a negyedrendű vádlott vonatkozásában megállapítja, hogy miután a vádiratban szereplő 189 db filmalkotás tekintetében jogosulatlan nyilvánossághoz közvetítést valósított meg a weboldal felhasználójaként és moderátoraként, az ott felsorolt jogtulajdonosok irányában összesen 33 979 176 Ft vagyoni hátrányt okozott.

Ad 5. A nyomozati iratok 605–614. oldalán a jogtulajdonosok képviselői, valamint az ASVA Alapítvány is előadta, hogy a vagyoni hátrány mértékének megállapításánál mely számítási módok alkalmazhatóak, vagyis milyen jogdíjfeltételek mellett történik a nyilvánossághoz közvetítés és az ezzel kapcsolatos többszörözési jogok engedélyezése. A jogtulajdonosok, a legális piaci környezetben bevett szokásos módon, felhasználási díjigényeiket a felhasználási jogok filmenként történő engedélyezésére többségében a filmenkénti minimálisan 800 USD összegben határozták meg.

Ezt a számítást osztja a vádirathoz is csatolt SZJSZT-03/2014 szakvélemény, visszautalva az ASVA Alapítvány 2009-es kimutatására, amely hozzáférhetővé tételenként 800-3000 USD között helyezi el az elmaradt felhasználási díj filmenkénti ellenértékét, amely díj a tárgyban filmeknél az okozott vagyoni hátránnyal megegyezik.

A testület az adott ügyben rendelkezésre álló információk és jogszabályi felhatalmazása alapján sem kompetens ennél konkrétabb összeg meghatározására, mivel ebben az átlagos jogdíjtartományban a jogdíj konkrét összegének megállapítása egyébként a felek szabad megállapodásának a tárgya.

Indokolt mindazonáltal, ahogyan azt a nyomozó hatóság és a vádirat is tette, mértéktartó módon az alsó határ (800 USD) figyelembevétele jelen ügyben, hiszen a tárgyban filmek többségében nem a legújabb kasszasikerek köré tartoznak.

Alappal feltételezhető továbbá, hogy – bár látogatottsági adatok és ezek összevetése más legális szolgáltatókéval nem áll rendelkezésre az iratok között – nem mérhető az inkriminált weboldal látogatottsága egy olyan költséges marketinggel és ennek révén ismertséggel

felruházott tartalomszolgáltatói portál látogatottságával, amelyet a legálisan működő nagy tartalomszolgáltatók folytatnak kifejezetten profitszerzési célból.

A kifejezetten széles körű marketinggel bevezetett legális tartalomszolgáltatók nyilvánvalóan a társadalom legszélesebb körében ismert szolgáltatók, így piaci részesedésükhöz mérten esetükben a 800 USD feletti jogdíjtartományok érvényesek.

Nem indokolt tehát a testület álláspontja szerint a vádlottak által elkövetett jogsértések miatt az alapdíjnál magasabb elmaradt jogdíj mint vagyoni hátrány megállapítása a jogtulajdonosok javára, vagyis az a minimális jogdíj alkalmazható, amelyért egyáltalán egy jogtulajdonos tipikusan egy ilyen felhasználásra már engedélyt ad egy a piacon még nem bevezetett szolgáltatónak.

Így nagy bizonyossággal állítható, hogy reális, ugyanakkor nem túlzó a vagyoni hátrány mértékének megállapítása a vádiratban, hiszen a filmeket egységesen, átgondolva a minimumtarifába (800 USD) sorolta. Ez az összeg ráadásul nem veszi figyelembe a jelentős USD-árfolyam erősödését a cselekmény elkövetésének idején irányadó árfolyamhoz képest, mivel ez a forintban definiált összeg az akkori árfolyamon átszámítva eredményezi a 179 784 Ft-os filmenkénti díjat.

Dr. Kricsfalvi Anita, egyesszakértő

* * *

LÁMPATESTEKHEZ ÉS VIRÁGLÁDÁHOZ KAPCSOLÓDÓ SZERZŐI JOGOK

SZJSZT-04/2016

A megkereső törvényszék által feltett kérdések

A) A törvényszék kérdései

- 1. Vizsgálja meg a 13. sorszámú felperesi beadványhoz F/7 számmal csatolt, a felperes zrt. által forgalmazott Pannon lámpatest, az F/8 számmal csatolt Góliát Eger lámpatest, az F/9 számmal csatolt Schröder Eger lámpatest és az F/10 számmal csatolt Leander virágláda ismertetőjét! A vizsgált dokumentumok alapján állapítsa meg, hogy az azokban szereplő lámpatestek, illetve virágláda a szerzői jog által védett alkotásnak minősülnek-e!*
- 2. Amennyiben igen, úgy vesse össze azokat a szintén a 13. számú beadvány mellékleteit képező alperesi termékismertetőkkkel, konkrétan a Nostalgia Paneka (F/13), a Nostalgia Szeged (F/14), a Nostalgia Eger (F/15), a Körös Led (F/16) lámpatest és az Ambiance virágláda (F/17) ismertetőivel! Amennyiben a fent említett felperesi és alperesi művek*

egymásnak átdolgozásai vagy másolatai lennének, úgy állapítsa meg a felhasználások százalékos értékét is!

B) Az alperes kérdései

- 1. A felperesi termékek állhatnak-e annak ellenére szerzői jogi védelem alatt, hogy azok a felperes által is elismerten korabeli termékek mintájára készültek, amelyek tekintetében a felperes legfeljebb csak a modern világitási követelményekből adódó műszaki megfontolásokon alapuló módosításokat végzett?*
- 2. Megállapítható-e az, hogy az alperesi termékek a korabeli termékek, illetve a közbeszerzési kiírások alapján, továbbá az alperes saját korábbi termékei formavilágának felhasználásával lettek elkészítve, illetve – erre figyelemmel – megállapítható-e minden kétséget kizáróan, hogy alperes termékei a felperesi termékek átdolgozásai vagy másolatai?*

Tényállás

Az alábbiakban összefoglaljuk a feltett kérdések megválaszolása szempontjából releváns tényállást.

A perbeli felek lámpatestek gyártásával és forgalmazásával foglalkoznak. 2013 júliusában a felperesek tudomására jutott, hogy az alperes az elsődrendű felperes által gyártott „Multipole” fantázianevű lámpatestekhez megtevesztésig hasonlító termékeket szállított Győrbe egy közbeszerzési eljárás keretében. Majd a felperesek további alperesi lámpatestek tekintetében is úgy vélték, hogy azok az általuk forgalmazottak másolatai. A felperesek több ügyvédi felszólítólevélben hívták fel az alperest az általuk jogellenesnek tartott felhasználási módok beszüntetésére. Ezt követően nyújtottak be keresetet, melynek többszöri módosításával kérték, hogy a bíróság állapítsa meg a szerzői jogi jogsértést, melyet a felperesi álláspont szerint az alperes, a 13. sorszámon előterjesztett felperesi beadvány 2. oldalán 1–5. pontban felsorolt saját termékeihez hasonlóan állított alperesi termékekkel többszörözés, terjesztés és termékek kiállításával megvalósított. A jogsértésre való tekintettel kérte a bíróságtól, hogy kötelezze az alperest a termékek forgalmazásának megszüntetésére, forgalomból történő visszahívásukra, a velük kapcsolatos kiadványok megsemmisítésére, a további jogsértéstől való eltiltásra és kártérítés megfizetésére. Másodlagos kereseti kérelmükben az 1996. évi LVII. törvényre hivatkozással kérték jellegbitorlás megállapítását és gazdagodás visszatérítését, vagy kártérítést az elsődleges kereseti kérelemmel azonos összegben.

Az alperesi védekezés szerint termékei független alkotómunka eredményeként jöttek létre. Álláspontja szerint a perbeli lámpatestekre vonatkozóan elnyert pályázatok nem meghívásos pályázatok voltak, tehát arról sem a pályázatok kiírója, sem pedig az alperes nem tudott, hogy ezekre a lámpákra vonatkozóan a felperesnek szerzői jogai lettek volna, mert ez esetben a szerzői jogok alapján meghívásos, zárt pályázatot kellett volna tartani. Továbbá

felhívta a figyelmet az A/29-es számon mellékelt kiadványra, amelynek alapján az látszik, hogy a most perbe vitt lámpatestek a már korábban a köztereken szereplő lámpatesteknek az utóbb rekonstruált másolatai, és maga a kiadvány is 1993-as.

Az alperes továbbá azzal védekezett 2015. március 18-i érdemi ellenkérelmében, hogy a sérelmezett Ambiance virágláda középkori francia minta alapján született, és képeket csatolt annak igazolására, hogy hasonló virágládák díszítették a versailles-i palota kertjét már a 17. században is.

A felperesek a 2016. április 11-i beadványukhoz egy egri téren található lámpatestekről készült fotókat mellékeltek, és azokkal kapcsolatban előadták, hogy a felperesi termékek ihletőjeként szolgáltak, azonban a felperesi termékek a hasonlóság ellenére első ránézésre is egyértelműen különböznek: az eredeti lámpatest hosszúkásabb, nagysága és arányai is eltérőek, valamint a lámpaoszlop és a felfüggesztés is egészen más. Álláspontjuk szerint az alperesi kifogásolt termékek jobban hasonlítanak a másodrendű felperes termékeire, mint a korabeli lámpatestre, így az alperes megsértette a másodrendű felperes szerzői jogait.

Az alperes a 2016. április 19-i észrevételében még rámutatott, hogy az egri korabeli lámpákhoz viszonyított minimális alakeltérések kizárólag műszaki eredetűek, így nem illeti meg szerzői jogi védelem a felperesi termékeket.

Az eljáró tanács szakvéleménye

Előzetes megállapítások

a) Az SZJSZT kizárólag szerzői jogi tárgyú kérdésekben adhat szakvéleményt.⁹ Az eljáró tanács a feltett kérdések és a benyújtott iratok alapján alakítja ki a szakértői véleményt, a tények megállapítására nem végez külön bizonyítást.¹⁰

b) Az ügy tárgyát képező lámpatesteken, valamint virágládán mint szerzői műveken két pozitív feltétel fennállása esetén keletkezik védelem. A szerzői jogról szóló LXXVI. törvény (a továbbiakban: az Szjt.) 1. §-ának (2) bekezdése szerint az első feltétel, hogy az alkotás mint eredmény az irodalom, a tudomány és a művészet alá tartozzon.

A szerzői jogi védelem fennállásának másik pozitív feltételét az Szjt. 1. §-ának (3) bekezdése határozza meg: „A szerzői jogi védelem az alkotást a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jellege alapján illeti meg. A védelem nem függ mennyiségi, minőségi, esztétikai jellemzőktől vagy az alkotás színvonalára vonatkozó értékítéllettől.”

⁹ A Szerzői Jogi Szakértő Testület szervezetéről és működéséről szóló 156/1999. (XI. 3.) Korm. rendelet – a Szakértő Testület feladatai cím alatt – kimondja, hogy a testület a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Szjt.) 101. § (1) és (3) bekezdésében megjelölt ügyekben szakértői véleményt ad bírósági vagy hatósági megkeresés vagy megbízás alapján. E rendelet alkalmazásában szerzői jogi jogvitás ügy az Szjt.-ben szabályozott szerzői, szomszédos és adatbázis-előállítói jogok érvényesítésével összefüggő bármely jogvita. Az Szjt. 101. § (3) bek. szerint a Szerzői Jogi Szakértő Testület felkérésre peren kívül is adhat szakvéleményt a felhasználási jog gyakorlásával kapcsolatos kérdésekben.

¹⁰ 156/1999 (XI. 3.) Korm. rendelet, 8. § (1) bek.

Az 1. §-hoz fűzött miniszteri indokolás ehhez a következőket teszi hozzá: „A törvény a magyar és a nemzetközi szerzői jogi felfogásban egyaránt általánosan elfogadott elvet tükröz annak egyértelművé tételével, hogy a szerzői jogi védelem az alkotást a szerzői szellemi tevékenységből fakadó egyéni, eredeti jellege alapján illeti meg. A védelemnek a mű egyéni, eredeti jellegén kívül más feltétele nincs, nem is lehet.”

A testület 38/2003 számú szakértői véleménye a testület gyakorlatát tükrözve rámutat arra, hogy milyen szellemi alkotás minősülhet szerzői műnek: „Olyan szellemi alkotás, amely egyéni abban az értelemben, hogy az adott körülmények között lehetőség van többféle kifejezési módra, s ezek közül a szerző egyéni módon valósítja meg azok egyikét vagy másikat, s amely eredeti abban az értelemben, hogy az nem csupán valamely már meglévő alkotás szolgai másolata.”¹¹

c) A fentiekből következik, hogy a törvényszék első kérdésének megválaszolásához elengedhetetlen annak a vizsgálata, hogy a szerző milyen meglévő alkotások ismeretében valósította meg a felperesi lámpatesteket, illetve virágládát.

A korábbi minták feltárása és annak eldöntése, hogy azokról a szerző tudott-e, elsősorban bizonyítási kérdés. Az eljáró tanács bizonyítási eljárást nem folytat le, azonban az iratok alapján a következő megállapításokat tudja tenni.

A felperesek a 2016. április 11-i beadványukban maguk jelölték meg azt a korabeli lámpatestet, amely alapul szolgált a Góliát Eger és Schröder Eger terméknevű lámpatestek megalkotásánál.

A Pannon lámpatest tekintetében felperesek nem jelöltek meg forrásművet, és az alperes sem állította, hogy ez valamely korábbi lámpatestek másolata lenne. A tanácsnak nincs oka kétségbe vonni a Pannon lámpatestek eredetiségét.

Az alperes által hivatkozott Versaille-i virágládák a Leander virágládák előzményeként szolgálhattak, amelyek a fotók alapján valóban nagyfokú hasonlóságot mutatnak. Mindamellet az eljáró tanács nem látta sem bizonyítottnak, sem cáfoltnak, hogy a felperesi virágládák a Versaille-i virágládák másolatai lennének, így nem vonta kétségbe a Leander virágládák eredeti jellegét. Szintén nem volt megállapítható, hogy az alperesi Ambiance virágládákat nem a Versaille-i virágládákból, hanem a Leander virágládákból kiindulva alkották meg.

d) Az eljáró tanács megjegyzi, hogy a képzőművészeti, az iparművészeti és az ipari tervezőművészeti alkotásokon fennálló szerzői jogi védelem feltétele minőségileg különbözik a formatervezési minták oltalmazhatósági követelményétől: míg a mintaoltalom feltétele az objektív, világsszintű újdonság, addig a szerzői jog által megkövetelt, a „szerző szellemi tevékenységből fakadó egyéni, eredeti jelleg” csak szubjektív újdonságot feltételez. Nem kizárt tehát, hogy két szerző egymástól függetlenül saját szellemi alkotásként ugyanazt a művet

¹¹ Lásd: Kiss Zoltán, Kulcsár Eszter, id. Ficsor Mihály (szerk.): A szerzői jog a gyakorlatban – A Szerzői Jogi Szakértő Testület véleményeinek gyűjteménye (1997–2003). KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó, Budapest, 2004, p. 77.

hozza létre, amelyek így egymásra tekintet nélkül szerzői jogi védelmet élveznek. Az egyéni jelleg megléte azonban mindig valamilyen alkotói szabadságot feltételez, és minél nagyobb az alkotói szabadságfok (tehát minél nagyobb a szerző mozgásteré), annál valószínűtlenebb, hogy két szerző egymástól függetlenül ugyanazt a kifejezési módot választaná.

A kétféle oltalom objektív, illetve szubjektív feltételéhez igazodik a kétféle oltalom terjedelme is: míg a későbbi mintát eredetére tekintet nélkül tilos engedély nélkül használni, amennyiben az egy oltalom alatt álló korábbi mintával azonos (vagy a tájékozott felhasználóra nem tesz eltérő összbemutató), addig a szerzői jogi védelem alapján csak a védett mű másolásával, illetve átdolgozásával keletkező alkotással szemben lehet fellépni, az önálló alkotómunka eredményével szemben nem.

Ha több hasonló formai alkotás is létezik, akkor a szerzői jogok megsértésének a megállapításához elengedhetetlen annak a bizonyítása, hogy a későbbi alkotás az ellentartott korábbi mű másolásán vagy átdolgozásán alapul, nem pedig valamely más korábbi művön.

A) A törvényszék kérdései

1. Vizsgálja meg a 13. sorszámú felperesi beadványhoz F/7 számmal csatolt, felperes zrt. által forgalmazott Pannon lámpatest, az F/8 számmal csatolt Góliát Eger lámpatest, az F/9 számmal csatolt Schröder Eger lámpatest és az F/10 számmal csatolt Leander virágláda ismertetőjét! A vizsgált dokumentumok alapján állapítsa meg, hogy az azokban szereplő lámpatestek, illetve virágláda a szerzői jog által védett alkotásnak minősülnek-e!

i) Pannon lámpatest (F/7-es melléklet)

Egy lámpatest külső formáját tekintve igen sokféle kifejezésmódra van lehetőség. Jelen esetben a szerző mozgásteré kiterjedt a fényvető karima méretének, alakjának megválasztására, a fényvető karima és a felfüggesztési pont közötti test hosszának, tagolásának, a különböző átmérőjű részek közötti átmenetek (ívelt, szögletes, lépcsőzetes stb.) megválasztására. A villamos alkatrészek elhelyezése, mint műszaki követelmény, csekély módon csökkenti az alkotói szabadságfokot, ahogy ez a felek által csatolt katalógusokban látható nagyszámú formai kialakításból is kitűnik. Az eljáró tanácsnak nem volt oka feltételezni, hogy a szerző ne a saját szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti alkotást hozott volna létre, ezért ellenkező bizonyításáig a Pannon lámpatestet a szerzői jog által védett alkotásnak kell tekinteni.

ii) Góliát Eger lámpatest (F/9-es melléklet)

A felek egybehangzóan állították, hogy a Góliát Eger lámpatesteket a szerző az egri téren található lámpatestek alapján hozta létre. A felperesek által csatolt fényképet, illetve annak az interneten fellelhető színes eredetijét megvizsgálva az eljáró tanács megállapította, hogy a „Góliát Eger” lámpatest ahhoz igen hasonló. A fényvető karimák alakja, állása, az egész lámpatesthez viszonyított aránya szinte azonos. A perbeli lámpatestnél a fényvető karimát

függőleges falú hengeres házrész követi, amely egy kisebb henger által alkotott lépcsőn, majd enyhén homorú ívű kúpos részen keresztül csatlakozik egy hosszúkás szárhoz. A fényképen látható korabeli lámpatestnél hiányzik a plusz lépcső, helyette egy enyhén befelé döntött falú hengeres házrész találkozik élben egy enyhe ívű kúpos résszel, amely átvezet a lámpatest hosszúkás szárához. A korabeli lámpatest ezenkívül, az interneten elérhető fotóra ránagyítva, gyöngyszerű díszítőelemeket tartalmaz a közel függőleges falú házrész és a kúpos rész találkozásánál. Ilyen díszítőelemek a perbeli lámpatestnél nem figyelhetők meg. A perbeli lámpatestnél az extra lépcső és a kicsit nyújtottabb kúpos rész teljes magassága arányait tekintve nagyobb, míg a hengeres szár magassága arányait tekintve kisebb, mint a korabeli lámpatest hasonló elemeinek arányai. A hosszúkás szárból mindkét lámpatestnél alsó és felső vízszintes gyűrű ugrik ki. A korabeli lámpatest kinagyított fényképén a hosszúkás száron a két gyűrű közt elég rosszul kivehető ablakszerű díszítő berakás látható, a perbeli lámpatestnél ilyen nincs. A felső gyűrűt mindkét lámpatest esetében egy harang alakú rész követi, amely a korabeli lámpatestnél a lámpaoszlop íves tartórúdjához kapcsolódik, míg a perbeli lámpatest katalógusképein egyenes tartószárban folytatódik. A tartószárak alakját az eljáró tanács nem vette figyelembe, mivel azok a felperesek által csatolt katalógusképek alapján is a lámpaoszlophoz igazodóan változnak, és helyettesíthetők a lámpaoszlophoz tartozó íves tartórúddal, így nem képezik a lámpatest részét.

Arra tekintettel, hogy a lámpatestek kialakításánál milyen nagy az alkotói szabadságfok, és ehhez képest mennyire csekélyek a korabeli lámpatestekhez képesti eltérések, amelyek elsősorban a díszítőelemek elhagyásában, illetve műszaki megfontolásból adódó méret-arány-változásban nyilvánulnak meg, az eljáró tanácsnak az az álláspontja, hogy a Góliát Eger lámpatest nem minősül a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti alkotásnak, így nem illeti meg szerzői jogi védelem.

iii) Schréder Eger lámpatest (F/9-es melléklet)

A Schréder Eger lámpatest „maxi” változata gyakorlatilag megegyezik a fent vizsgált Góliát Eger lámpatesttel. A „midi” és „mini” változatok csupán abban különböznek, hogy ezeknél az extra lépcsős elem gyakorlatilag eltűnik, a lámpatestek méretei pedig arányosan csökkennek. Ezek még közelebb állnak a korabeli egri lámpatestekhez, ezért ezeknél sem állapítható meg a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jelleg, tehát szerzői jogi védelem sem illeti meg a Schréder Eger lámpatesteket.

iv) Leander virágláda (F/10)

A Leander virágládák szögletes ládát, a láda éleit alkotó oszlopokat és az oszlopokat összekötő merevítő keresztpántokat tartalmaznak, a lábak kialakítása lépcsőzetes, a keresztpántokon markáns díszszegecsek találhatók, az oszlopokat díszítő fejrészek gömb alakúak.

A Leander virágláda nagymértékű hasonlóságot mutat az alperes által hivatkozott Versailles-i virágládákkal, amennyire az a nem túl jó minőségű fotókból kivehető. Mivel a

fotoikon a részletek nem látszódnak, a szögletes, oszlopokon álló ládaforma pedig közismertnek tekinthető, ezért nem dönthető el, hogy a Leander virágláda pontosan milyen mértékben hasonlít a korabeli virágládákra. Amennyiben a Leander virágládát azok másolásával hozták létre, úgy nem rendelkezik a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jelleggel, és így szerzői jogi védelem alatt sem állhat. Ennek eldöntése azonban a tények bizonyítására vonatkozó kérdés, amelyre az eljáró tanácsnak nincs hatásköre. Ellenkező bizonyításáig azonban a Leander virágládát a szerzői jog által védett alkotásnak kell tekinteni.

2. Amennyiben igen, úgy vesse össze azokat a szintén a 13. számú beadvány mellékleteit képező alperesi termékismertetőkkel, konkrétan a Nostalgia Paneka (F/13), a Nostalgia Szeged (F/14), a Nostalgia Eger (F/15), a Körös Led (F/16) lámpatest és az Ambiance virágláda (F/17) ismertetőivel! Amennyiben a fent említett felperesi és alperesi művek egymásnak átdolgozásai vagy másolatai lennének, úgy állapítsa meg a felhasználások százalékos értékét is!

i) Nostalgia Paneka lámpatest (F/13-as melléklet)

Az alperes előadása szerint a lámpatest saját fejlesztés eredménye.

A Paneka lámpatest a Pannon lámpatestre hasonlít a legjobban, azonban attól is számos formai jegyben különbözik (arányaiban kisebb fényvető karima, legömbölyített falú, harangszerű test, amelyet egy gyűrű zár, felül kiszélesedő hengeres rész található, a gyűrű és a felső kiszélesedő hengeres rész közt keskeny horony), amely különbségek összességében eltérő összhatást eredményeznek, és kizárják a másolást.

Annak eldöntése, hogy az alperes a saját lámpatestéhez a Pannon lámpatest átdolgozásával jutott, nem pedig a nagyszámú hasonló stílusú korábbi lámpatest inspirálta, bizonyítási kérdés, amelyre az eljáró tanácsnak nincs hatásköre. Az eljáró tanács megjegyzi, hogy ha ez bizonyítást is nyer, a felhasználás mértéke csekély, 20% körüli, mivel ez esetben az átdolgozás a méretarányok és formák jelentős megváltoztatásával járt.

ii) Nostalgia Szeged, Nostalgia Eger és Körös Led lámpatest (F/14-es melléklet)

A Nostalgia Szeged, a Nostalgia Eger és a Körös Led lámpatest a felperesi Eger lámpatestekkel mutat olyan nagyfokú hasonlóságot, ami kimeríti a szolgai másolás fogalmát, amennyiben bizonyítást nyer, hogy alperes az Eger lámpatesteket vette alapul. Mivel azonban az Eger lámpatestek az eljáró tanács szerint nem állnak szerzői jogi védelem alatt, ezért szerzői jogi szempontból a másolás ténye is közömbös.

iii) Ambiance virágláda (F/17-es melléklet)

A 2. kérdés megválaszolásához az eljáró tanács feltételezi, hogy a Leander virágládát nem a Versaille-i virágládák mintájára hozták létre, így megilleti a szerzői jogi védelem.

Az Ambiance virágláda több formai jegyben is eltér a Leander virágládától: a lábak kialakítása nem lépcsőzetes, hanem egyenes hasáb, a láda éleit alkotó oszlopokat összekötő

merevítő keresztpántokon nincsenek díszszegecsek, a pántok maguk nem síklapok, hanem az oldalak síkjából kiugró profilos elemek, az oszlopokat díszítő végek nem gömb alakúak, hanem két szintben elhelyezkedő szögletes lapok, és a felső lapra illeszkedő félgömbök. A különbségekre való tekintettel az Ambiance virágláda nem tekinthető a Leander virágláda másolatának.

Az Ambiance virágláda akkor minősül a Leander virágláda átdolgozásának, ha bizonyítást nyer, hogy annak megalkotásakor a Leander virágláda szolgált alapul, és nem valamely más, ismert korábbi minta (például a Versaille-i virágládák). A felhasználás százaléka is attól függ, hogy kizárólag a Leander virágláda szolgált-e inspirációul, vagy más mintát is figyelembe vett a szerző, és ha igen, milyen mértékben. Ezek a tényállás bizonyítására vonatkozó kérdések, amelyekre az eljáró tanácsnak nincs hatásköre.

Amennyiben bizonyítást nyer, hogy az Ambiance virágláda kizárólag a Leander virágláda átdolgozásával született, úgy a felhasználás mértéke kb. 60%. Az értéket az eljáró tanács az alapján határozta meg, hogy az alapvető jegyek (szögletes faláda, négy oszlop lábbal és fejrészsel, az oszlop közt hasonló osztásban két merevítőpánt) megegyeznek, azonban ezek részben funkcionális választást tükröznek, ugyanakkor a nagyobb alkotói szabadságot engedő részletekben (oszlop láb, fejrész, pántok formája) számos eltérés van.

B) Az alperes kérdései

1. A felperesi termékek állhatnak-e annak ellenére szerzői jogi védelem alatt, hogy azok a felperes által is elismerten korabeli termékek mintájára készültek, amelyek tekintetében a felperes legfeljebb csak a modern világítási követelményekből adódó műszaki megfontolásokon alapuló módosításokat végzett?

Igen, a műszaki megfontolású módosítások is megnyilvánulhatnak a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jelleggel.

2. Megállapítható-e az, hogy az alperesi termékek a korabeli termékek, illetve a közbeszerzési kiírások alapján, továbbá az alperes saját korábbi termékei formavilágának felhasználásával lettek elkészítve, illetve – erre figyelemmel – megállapítható-e minden kétséget kizáróan, hogy az alperes termékei a felperesi termékek átdolgozásai vagy másolatai?

Ez a tényállás bizonyítására vonatkozó kérdés, amelyre a testületnek nincs hatásköre.

*Dr. Berki Ádám, a tanács elnöke
Dr. Kacsuk Zsófia, a tanács előadó tagja
Pohárnok Mihály, a tanács szavazó tagja*

* * *

MEDITÁCIÓS SZÖVEGEK SZERZŐI JOGI VÉDELME

SZJSZT-05/2016

Megkereső: törvényszék

A bíróság által feltett kérdés

A megkeresésben felsorolt meditációk, valamint az ezekhez írt, a CD-k belső borítóján és a honlapon megtalálható – és az alperesek által átvett – szövegek a felperesek szellemi tevékenységéből fakadóan egyéni, eredeti jellegűek-e?

Az eljáró tanács válasza a bíróság által feltett kérdésre

I. Az eljáró tanács a rendelkezésére bocsátott dokumentumok alapján kétségtelenül megállapítja, hogy a felperesek mint társszerzők különféle – CD-ken, illetve a honlapjukon szereplő – meditációs szövegei, valamint a meditációkhoz írt összefoglaló szövegek a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Sztj.) 1. § (2)–(3) bekezdése alapján szerzői jogi védelem alatt állnak.

A védelem a kérdéses szövegek *egyéni, eredeti jellege* alapján illeti meg a szerzőket, amelyet nem zár ki az a tény, hogy *maga a meditáció* egy több ezer éves módszer, technika, amelynek számos eleme, több szófordulata a közkincs körébe tartozik. Hangsúlyozzuk, hogy – az Sztj. 1. § (6) bekezdésének megfelelően – a felpereseknek nem a kérdéses meditációs technika felett áll fenn szerzői joguk, és nem állnak szerzői jogi védelem alatt maguk a meditációkban megfogalmazott tudományos, szakirodalmi tények, elvek, illetve az azokban megjelenő ötletek sem. A konkrét meditációkat képező, illetve az azok leírását tartalmazó, azokat összefoglaló *egyéni, eredeti szövegekre* tekintettel illeti meg őket a szerzői jogi védelem. A szerzői jog semmiképpen nem jelenti akadályát annak, hogy bárki ezzel a módszerrel éljen, meditációs szövegeket alkalmazzon: a különféle meditációs gondolatmenetek, a gondolatsorok nem monopolizálhatók, a „meditációs szakterület” a szerzői jogi védelemre hivatkozva nem sajátítható ki.¹²

A szövegek *egyéni, eredeti jellegének* megítéléséhez viszont – az alperes állításával szemben – nincs szükség „nóvumra”. Egy alkotás akkor *egyéni*, ha az adott körülmények között lehetőség van többféle kifejezési módra, s ezek közül a szerző *egyéni módon* valósítja meg azok egyikét vagy másikat, azaz a mű tükrözi a szerző személyiségét; és akkor *eredeti*, ha az

¹² „A korszakalkotó tudományos elgondolást tartalmazó és bizonyító közlemény szerzői jogi védelme nem terjed ki a benne közölt tudományos tétel monopolizálhatóságára.” – *Gyertyánfy*: i. m. (2), p. 63.

nem csupán valamely már meglévő alkotás szolgai másolata.¹³ A kifejezés védelme igazodik a tartalom és a műfajta sajátosságaihoz, a rendelkezésre álló alkotói mozgáster nagyságához. „Összességében azt lehet mondani, hogy az egyéni, eredeti jelleg megállapíthatóságának minimálisan az a feltétele, hogy a mű ne legyen más mű szolgai másolata.”¹⁴ Ugyan a meditációk esetében a többezer éves hagyománynak és a szakirodalmi közös alapnak köszönhetően számos értelemben meghatározottság figyelhető meg, és az „ezoterikus irodalom reneszánszának”¹⁵ köszönhetően számos hasonló mű születik, azonban a szövegek egyéni, eredeti jellegű megfogalmazására *elegendő alkotói mozgáster* áll rendelkezésre.

Ugyanaz az ötlet – jelen esetben sajátos témákkal foglalkozó meditációk megalkotása – több személy által is felhasználható: hasonló, sőt – kivételesen – akár teljesen egyező alkotások egymástól függetlenül is létrehozhatóak (párhuzamosan alkotott *önálló* művek), de akár a korábban létrehozott mű által inspiráltan is (az ott alkalmazott *ötlet* felhasználásával), hiszen a szerzői jogi védelem az ötlet egyéni, eredeti jellegű *kifejeződésére, formába öntésére* vonatkozik. Jelen ügyben kizárható *a szó szerint egyező egyéni, eredeti szövegek* (pl. *a CD borítójáról az alperes honlapjára átvett szövegek*) esetében, hogy párhuzamosan létrehozott önálló alkotások lennének. Ahogyan az SZJSZT egyik korábbi, naptáron szereplő mandalaképek melletti üzenetekkel kapcsolatos szakvéleményében megállapította, a „védelem megállapítása szempontjából az is közömbös, hogy az írások a mandalák vagy valami más inspiráció hatására születtek.”¹⁶ Jelen esetben is közömbös, hogy az írások az irodalom, a tudomány vagy a művészet területére tartozónak tekinthetők-e, mint ahogyan az is, hogy alapjuk egyfajta „spirituális igazság”, melynek felismerésére egymástól függetlenül mind a felperesek, mind az alperesek eljuthattak. A felperesek által az adott meditációs technikához megfogalmazott szövegekben – az összefüggő mondatok egymásutániságából, a megválasztott kifejezésekből, a rendelkezésre álló információ egymáshoz képest történő elrendezéséből fakadóan¹⁷ – tükröződik a szerzők személyisége, stílusa, egyéni látásmódja és kreativitása.¹⁸ Önmagukért beszélnek az alábbi, példaként felhozott sorok:

„Ez a rendkívüli utazás elvezet egy olyan dimenziókapuba és egy olyan Mennyei szakrális helyre, ahol egy nagy erejű fizikai és fényteti gyógyítást élhetsz át, amelyben minden belső tartalmat már az 5. dimenziós rezgésszinthez mérhetsz, és beleláthatsz egy olyan misztikus világba, ahonnan érzékelhető, feltárható és lehívható a Földbolygó és minden lakójának legmagasabb rezgésű Isteni Sorsa.” (CD 1.) „Ez a meditáció valójában a kollektív Egység egy finoman megcsendülő dallama, amely szeretné újra összefűzni a Fényküldöttek szívét a sorsunkra való emlékezés tiszta lélekörömében...” (CD 2.)

¹³ SZJSZT-10/2007/1. – Fényképfelvétel szerzői jogi védelme.

¹⁴ Pl. SZJSZT-34/2002 – Mozaik címer szerzői jogi védelme; a szerzőt megillető jogdíj mértéke.

¹⁵ SZJSZT-2010/03 – Naptári mottók szerzői jogi védelme.

¹⁶ I. m. (15).

¹⁷ SZJSZT-2012/08 – Turisztikai honlap tartalmának szerzői jogi védelme.

¹⁸ I. m. (15).

Az Szjt. 4. § (1) bekezdése szerint a szerzői jog azt illeti, aki a művet megalkotta. A szerzőség véelmét az Szjt. 94/B. § (1) bekezdése úgy határozza meg, hogy az ellenkező bizonyításáig azt kell szerzőnek tekinteni, akinek a nevét ilyenként a művön a szokásos módon feltüntették. Ennek megfelelően a kérdéses CD-ken, azok borítóján és a felperesek honlapján található szövegek szerzői a felperesek mint társszerzők.¹⁹ Ez a vélelem a testület rendelkezésére álló iratok alapján nem dönthető meg.²⁰ Az Szjt. rendelkezései alapján az alperes azon megállapításai, melyek szerint „ha valaki az interneten talál egy ilyen hanganyagot, amelyhez nincs szerző rendelve, nem várható el tőle, hogy tudjon arról, hogy ki az adott anyag szerzője”, valamint „sokszor még a szerzők sincsenek rajta a feltöltött hanganyagon, így a hallgatónak vagy olvasónak nem igazán áll módjában megtudni azt, hogy ezek szerzői jogvédelem alatt álló írásbeli- vagy hanganyagok. Ezek lehet, hogy szerzői jogsértések, de az internetet böngésző emberek ezt nem tudhatják”, nem helytállóak. A hazai internetes-tartalom-átvétel gyakorlata és az erre a területre vonatkozó szerzői jogi szabályozás alapján *elvárható* a felhasználótól, hogy egyéni, eredeti jellegű művek vagy azok azonosítható részeinek átvétele esetén az átvett tartalom forrását keresse meg és tüntesse fel.

Jelen esetben az alperes által elmondottak alapján is könnyedén megállapítható lett volna a szóban forgó szövegek szerzősége, ám ha egyes szövegek kapcsán mégsem állt volna módjában felkutatni a jogosultat, az Szjt. erre az esetre is biztosítja a jogszerű felhasználás lehetőségét az árvamű-szabályozás útján (az Szjt. 41/A. §-a szerint egy mű akkor tekinthető árva műnek, ha jogosultja ismeretlen vagy ismeretlen helyen tartózkodik, és a felkutatására az adott helyzetben általában elvárható gondossággal, jóhiszeműen elvégzett jogosultkutatás nem vezetett eredményre. Ilyen esetben kérelemre a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala ad engedélyt – a felhasználás módjához és mértékéhez igazodó díj megállapítása mellett – az árva mű felhasználására²¹).

Az a kiindulópont, hogy egy szerzői alkotás lehívásra szolgáló nyilvánossághoz közvetítése²² önmagában nem jelenti, hogy az adott alkotás ezután szabadon felhasználhatóvá válik. Az Szjt. 26. § (8) bekezdése szerinti lehívásra hozzáférhetővé tételre nézve rendelkezésre álló néhány szabad felhasználási lehetőség – így a jelen ügyben nem releváns intézményi célú nyilvánossághoz közvetítés,²³ valamint az idézés és a szabad átvétel²⁴ – eseteitől eltekintve a szerzői jogi védelem alatt álló művek, valamint azok azonosítható részei továbbra is a szerző

¹⁹ Szjt. 5. § (1) bekezdés: „Több szerző közös művére, ha annak részei nem használhatók fel önállóan, a szerzői jog együttesen és – kétség esetén – egyenlő arányban illeti meg a szerzőtársakat; a szerzői jog megsértése ellen azonban bármelyik szerzőtárs önállóan is felléphet.”

²⁰ A Szerzői Jogi Szakértő Testület szervezetéről és működéséről szóló 156/1999. (XI. 3.) Korm. rendelet 8. § (1) bekezdése szerint „a Szakértő Testület nevében az eljáró tanács a feltett kérdések és a benyújtott iratok alapján alakítja ki a szakértői véleményt, a tények megállapítására nem végez külön bizonyítást ...”

²¹ Szjt. 41/A–B. §.

²² Szjt. 26. § (8) bek.

²³ Szjt. 38. § (5) bek.

²⁴ Szjt. 34. § (1)–(2) bek.

engedélyével használhatóak fel. Az, hogy a felperes művei számos egyéb honlapon is (akár jogszerűtlenül) felhasználásra kerültek, a jelen ügyben vizsgálandó felhasználás megítélését nem befolyásolja. Nem változtat ezen a tényen az sem, ha – ahogyan az alperes utal rá – a szövegek hozzáférhetővé tételére azért került sor, mert az „emberek segíteni akartak egymásnak”.

II. A bíróság kérdése kifejezetten az *alperes által átvett szövegek egyéni, eredeti jellegének* a megítélésére vonatkozik. E kérdés megválaszolásához a felperesek CD-in, azok borítóján és honlapjukon található *egyéni, eredeti jellegű szövegének felhasználására* nézve az alábbiakat rögzítjük.

1. Ahogyan korábban is hangsúlyoztuk, nincs szerzői jogi akadály annak, hogy *azonos témában* többen tartsanak meditációt, *azonos ötlet* felhasználása és saját formába öntése nem ellentétes az Szjt. rendelkezéseivel. Az alperes azon előadásaival, amelyek *azonos témában*, ám a felperes műveinek szerzői jogi értelemben vett *felhasználása* – így az alábbiakban taglalt módon, a szövegek vagy azok azonosítható részeinek szolgai másolása vagy engedély nélküli átdolgozása – *nélkül* kerültek megszövegezésre, szerzői jogi jogsértés nem történt. *Önmagában* az, hogy például az alperes is tartott olyan előadást, amely „a fizikai test, az érzelem-test és a mentál-test megtisztítására, karmikus oldására szolgál”, vagy „speciális védelmet kért Niomé a csodálatos pókkirálynő segítségével”, *szerzői jogi rendelkezésekbe nem ütközik*. Bizonyos szövegek, illetve szövegrészek kapcsán viszont szó szerinti egyezőséget, illetve nagyfokú hasonlóságot lehet megfigyelni, aminek a szerzői jogi megítélésére az alábbiakban térünk ki.

2. Ezen a területen sem kizárt a *párhuzamos alkotás* – azaz teljesen egyforma, szó szerint egyező, egyéni, eredeti jellegű művek létrehozása –, ugyanakkor a jelen esetben a rendelkezésre álló bizonyítékok és az I. pontban kifejtett okok alapján az eljáró tanács véleménye szerint nem erről, azaz nem egymástól függetlenül, legfeljebb a felperesek művében is kifejeződésre jutott ötlet felhasználásával alkotott egyező művekről van szó. Nem vitatható az alperes azon meglátása, hogy a „meditációk alapjául szolgáló igazságot” többen is felfedezhetik, de a rendelkezésünkre álló dokumentumok és a körülmények alapján *kizártnak tartjuk*, hogy ezt az „igazságot” mind a felperes, mind az alperes egymástól függetlenül, teljesen azonos, egyéni, eredeti jellegű szövegezéssel öntötte formába, különös tekintettel arra, hogy az alperes – elmondása szerint – ismerte a felperes műveit.

3. Az alperes hivatkozik arra is, hogy néhol *idézte* a felperes műveit, csupán a forrást nem jelölte meg (amiért elnézést is kér). Az eljáró tanács felhívja a figyelmet arra, hogy az idézés

mint szabad felhasználás jogszerűségéhez valamennyi feltétel teljesülésére szükség van,²⁵ és esetről esetre ítéltető meg, hogy a törvényi feltételek fennállnak-e. A Berni Unió Egyezményt kezelő Szellemi Tulajdon Világszervezetének (WIPO/OMPI) az egyezményről 1978-ban kiadott kommentárja szerint „annak megítélése, hogy mi tekinthető tisztességesnek (fair-nek) végső soron a bíróságok dolga, amelyek nyilvánvalóan figyelembe vesznek olyan kérdéseket, mint az átvett részlet aránya mind a forrásműhöz mind pedig az átvevő műhöz viszonyítva, és különösen azt, hogy milyen mértékben képes esetleg versenyezni az új mű az eredetivel.”²⁶ Mint kifejtettük, az interneten az Szjt. 26. § (8) bekezdése szerint lehívásra elérhetővé tett alkotások felhasználása is engedélyköteles, illetve azok a szabad felhasználás szabályai szerint használhatóak fel. Így a szabad felhasználás körében lehetőség nyílik ugyan idézésre, egy alkotásból történő idézés az Szjt. 36. §-a értelmében *azonban nem lehet jogszerű a forrás megjelölése nélkül* (pontosabban az ilyen felhasználás *fogalmilag nem minősül idézésnek*).

4. Az eljáró tanács előrebocsátja, hogy alperes valamennyi előadásának a szövegét megvizsgálni nem tudja, tekintve hogy a rendelkezésére bocsátott dokumentumok nem tartalmazzák az összes, a felperes által szerzői jogot sértőnek ítélt szöveget. Önmagában abból, hogy az alperes a felperesek összefoglaló szövegeivel hirdette előadásait, és a tanúk azon megállapításai alapján, hogy a meditációk a felperesek CD-ire „épültek”, nem tudjuk megítélni, hogy valamennyi, az alperes meditációin nyilvánosan előadott szöveg engedély nélküli felhasználásnak minősül-e. Ez *esetről esetre*, a szövegek összevetésével, az átvett részek terjedelme és jellege, valamint az átvevő szövegek jellegének, eredeti műhöz való viszonyának, az esetleges kiegészítő vonások lényegiségének megítélése mellett történhet meg. *Valamennyi* alperesi előadott szöveg ismerete nélkül nem tudjuk teljes bizonyossággal megállapítani, hogy az *ötlet* felhasználásán túl *valamennyi esetben* megvalósult-e a felperesek *műveinek* a felhasználása is.

Az Szjt. 16. §-a alapján a védelem a művek egyéni, eredeti részleteit is megilleti: „a szerzői jogi védelem alapján a szerzőnek kizárólagos joga van a mű egészének vagy valamely azonosítható részének anyagi formában és nem anyagi formában történő bármilyen felhasználására és minden egyes felhasználás engedélyezésére.” Tekintve, hogy a felperes műveinek *nem minden egyes mondata* minősül önmagában „azonosítható résznek”, a védelem nem vonatkozik minden egyes kiragadott mondatra. Így például az olyan szófordulatok, kifejezések, mint „elcsendesülsz, ellazul a tested, kilélegzel minden fáradtságot...”, vagy „eltávolodik a hétköznapi valósága”, vagy „feküdj középen, kicsit széttárt karokkal és lazulj el mélyen” vagy „éld át, ahogyan tudatod kitágul”, nem mutatnak egyéni, eredeti jelleget, és nem minősülnek a mű azonosítható részének. Ezen és ehhez hasonló szófordulatok kizárólagos

²⁵ Gyertyánfy: i. m. (2), p. 198–200.

²⁶ A kommentárt az SZJSZT-25/2000 – Tények, hírek a szerzői jog tükrében c. szakvéleménye is idézi.

használatára senki, így felperesek sem jogosultak a szerzői jogi védelemre hivatkozva, így például az alperes 2013. 09. 21-i meditációjában a „mélyen megnyugszol, és befelé figyelsz” mondat sem minősülne önmagában szolgai átvételnek még akkor sem, ha ez a mondat a felperesek meditációjában (is) szó szerint elhangzik.

Esetről esetre, az átvett részek jellege és terjedelme alapján lehet megítélni, hogy engedélyköteles felhasználásról van-e szó, azaz hogy valamelyik felperesi mű egésze vagy annak azonosítható része került-e felhasználásra. „Akkor azonosítható a rész, ha ugyanúgy hordozza a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni-eredeti jelleget [Szt. 1. § (3) bekezdése], mint egy teljes alkotás. Az azonosíthatóság oltalmi kritériuma tehát azonos a szerzői jogi védelem egyéni-eredeti jellegre vonatkozó kritériumával.”²⁷ Az természetes, hogy egy szöveges szerzői alkotás esetében minél kisebb részt vizsgálunk, annál kisebb az esélye, hogy az adott szövegrész rendelkezik (rendelkezhet) egyéni, eredeti jelleggel.²⁸ Az eljáró tanács rendelkezésére álló dokumentumok alapján megállapítható, hogy az alperes művei *egyrészt* tartalmaznak a felperes műveiben is megtalálható, ám egyéni, eredeti jellegű, a felperes műveként azonosítható résznek *nem* minősülő mondatokat, *másrészt* viszont engedély nélküli felhasználásra is láthatunk példát az alábbiak szerint.

4.1. Az eljáró tanács rendelkezésére bocsátott *alperesi hírlevelek szövegeiről* megállapítható, hogy az azokba illesztett *egyes szövegrészek* a felperesek CD-in, illetve azok borítóin található egyéni, eredeti jellegű szövegek *azonosítható részeinek engedély nélküli nyilvánossághoz közvetítését jelentik*. A szolgai másolás a felperesek egyéni, eredeti jellegű megfogalmazású, az alperes által átvett szövegrészeinek terjedelme, jellege, a mondatok egymásutánisága és a szövegösszefüggések alapján megállapítható. Például az alperes egyik találkozására vonatkozó hírlevelében található szövegrész a felperesek CD-jéről származó egyéni, eredeti jellegű, azonosítható szövegrész: „Ezen a belső ösvényen keresztül lehetőség nyílik arra, hogy feltáruló csillagösvényen át tudatosságod kiterjesztésével elérhesd azt az Égi birodalmat, ahol találkozatsz a lehető legmagasabb rezgésű csillagénnel. Ebben a szellemi kapcsolásban nagyon sok mindent tudhatunk meg a saját csillagbéli gyökereinkről is. Majd pedig a lelkünk elragadtatik egy különleges Gyógyító Szentélybe, ahol az Égi jelenlét kísérete mellett átélhetünk egy gyöngéd testi és lelki gyógyítást is.”

4.2. Az alperes honlapján nyilvánossághoz közvetített meditációjában felhasználásra került a felperesek első CD-jéről kb. 17 sort kitevő, azonosítható rész. A szolgai másolásnak minősülő rész a teljes alperesi meditáció szövegének nagyjából 1/5 részét teszi ki.

²⁷ SZJSZT-44/2007 – Dalszöveg részletének szerzői jogi védelme.

²⁸ Vö. SZJSZT-22/10 – Cím szerzői jogi védelme.

4.3. Az alperes 2013. 09. 21-én elhangzott meditációjának szövege is a felperesek „CD 1. meditációja szövegének” az átdolgozás szintjét el nem érő szolgai másolása. Az alperes saját elmondása alapján igyekezett ezeket a témákat egyszerűbb módon tolmácsolni: „'lefordítottam', értelmeztem azokat a közönségem számára. Azt is mondhatnám, hogy érthetőbbé tettem azokat az engem hallgató embereknek.” Ez megtörténhetett volna a témák saját egyéni, eredeti jellegű szövegekbe öntésével (mint ahogyan ez történt például az I. című meditációja 2. részében) vagy átdolgozással. Az átdolgozás az Szjt. 29. §-a alapján a szerző kizárólagos joga, így egyrészt ahhoz is szükség lett volna a szerző engedélyére, másrészt az átdolgozás fogalmi eleme, hogy eredményeképpen az eredeti műből származó más, az átdolgozó személyiségét kifejező, egyéni, eredeti jellegű mű jön létre. Az alperes 2013. 09. 12-én elhangzott meditációjának a szövegéből hiányoznak az olyan, alkotó jellegű változtatások, amelyek alapján elmondható lenne, hogy *a kiegészítő vonások önmagukban is olyannyira lényegiek, hogy megfelelnek az egyéni és eredeti mű követelményének.*²⁹ Ennek hiányában viszont a teljes szöveg a képi világ formába öntése, a használt mondatok egymásutániséga és összefüggései alapján a felperesek meditációjának *szolgai másolásának minősül.* (A bíróság kérdése a szerzők integritáshoz fűződő jogának sérelmére nem terjed ki, így e jog sérelmének vizsgálatára az eljáró tanács sem tér ki.)

5. A felperesek utalnak arra, hogy a „Niomé” és „Niomé Antiháló” kifejezés, illetve „Niomé mint karakter” az ő „szellemi termékük”. Az eljáró tanács megjegyzi, hogy a peres eljárás során bizonyítás tárgya, hogy Niomé a felperesek műveiben szereplő irodalmi karakter-e [aminek kapcsán felmerülhet az Szjt. 16. § (2) és (3) bekezdésében taglalt cím-, illetve karaktervédelem is], avagy egyfajta „szakrális létező”. Ez utóbbi esetben ugyanis szerzői jogi védelem nem vonatkozhat a „karakter” használatára és hasznosítására (hasonlóan a „plejádok fényküldöttjei” kifejezéshez).

Dr. Szilágyi István, a tanács elnöke
Dr. Pogácsás Anett, a tanács előadó tagja
Érsek Nándor, a tanács szavazó tagja

* * *

²⁹ Gyertyánfy: i. m. (2), p. 190.

MEDITÁCIÓS SZÖVEGEK SZERZŐI JOGVÉDELME

SZJSZT-05/2016/02

Megkereső: törvényszék

A felperes által feltett kérdések

1. *Megerősíti-e a szakértő testület, hogy a felperesek 2017. január 23-án kelt előkészítő iratában megjelölt egyéni, eredeti felperesi szövegeket, szövegrészeket, sajátos szövegcímet, illetve jellegzetes alakot (a továbbiakban: „felperesi szövegelemek”) az alperes átvette a fenti előkészítő iratban megjelölt saját szövegeibe, ezáltal pedig az alperes végrehajtotta a felperesi szövegelemeknek az előkészítő iratban megjelölt felhasználását?*
2. *Amennyiben a felperesi szövegelemek felhasználása jogosulatlanul minősül, úgy erre az esetre állapítsa meg a szakértő testület, hogy az alperesi gazdagodás mértékének a felperesek 2016. augusztus 25-i beadványában szereplő háromféle számítási módszer szerinti kalkulációja helytálló levezetést tartalmaz-e, illetve hogy a felperesi számítási módok a gazdagodás indokolt mértékének a meghatározására alkalmasak-e!*

Az eljáró tanács szakvéleménye

Elöljáróban az eljáró tanács leszögezi, hogy a 2016. június 13-án kelt szakvéleményét [l. SZJSZT-05/2016 – a szerk.] fenntartja, azt a fenti, különösen az 1. kérdés megválaszolásakor irányadónak tekinti.

Ad 1. Megerősíti-e a szakértő testület, hogy a felperesek 2017. január 23-án kelt előkészítő iratában megjelölt egyéni, eredeti felperesi szövegeket, szövegrészeket, sajátos szövegcímet, illetve jellegzetes alakot (a továbbiakban: „felperesi szövegelemek”) az alperes átvette a fenti előkészítő iratban megjelölt saját szövegeibe, ezáltal pedig az alperes végrehajtotta a felperesi szövegelemeknek az előkészítő iratban megjelölt felhasználását?

A felperes a felperesi szövegeket három kategóriába sorolta, és így csoportosítva kérte annak megállapítását, hogy a felperesi szövegeket az alperes átvette. A kérdés megválaszolásánál a felperes 2017. január 23-án kelt előkészítő irata mellékleteinek struktúráját követjük.

1.1. Az alperesi marketinganyagokban való felhasználások – F/23/1. sz. melléklet

Az F/23/1. sz. mellékletben számozottan felsorolt szövegrészek három csoportba oszthatók: i) az alperes szó szerint átvette a felperes szövegrészeit; ii) tartalmi átvétel; és iii) „elérhető és letölthető volt” a honlapon.

Ad i): Szó szerinti átvétel

A szó szerinti átvétel két csoportba osztható. Az egyik, amikor azáltal, hogy alperes szó szerint felhasználja a felperes szövegrészeit, szerzői jogi értelemben egyértelműen megállapítható a felhasználás.

A másik csoport a szó szerinti átvételek körében, amikor ugyan a szó szerinti átvétel megállapítható, de a felperesi szövegrészről – tekintettel az átvétel terjedelmére – nem állapítható meg egyéni, eredeti jelleg és ennél fogva szerzői jogi felhasználás sem.

Ad ii): Tartalmi átvétel

Utalva a 2016. június 13-án kelt szakvélemény II. pontjára, különösen annak 1. alpontjára, az eljáró tanács ismét leszögezi, hogy egy szerzői műben megjelenő ötlet vagy elgondolás felhasználása és saját formába öltése nem minősül szerzői jogi felhasználásnak. Így a tartalmi átvétel nem tekinthető szerzői jogi felhasználásnak és így szerzői jogi jogsértésnek sem.

Ad iii): Az alperesi honlapon elérhető és letölthető

A honlapon való hozzáférhetővé és letölthetővé tétele egy szó szerint átvett szövegnek is szerzői jogilag felhasználásnak minősül. A tényleges egyezőséget az alperesi honlapon megjelent szövegek hiányában megállapítani nem tudjuk, mert az összehasonlítást az F/23/1 melléklet nem tartalmazza ezen pontoknál.

1.2. Alperesi meditációs szövegekben történt jogosulatlan felhasználás

i) A felperesi F/20 melléklet alatt csatolt szöveg összehasonlítása az F/19 alatt csatolt alperesi szöveggel:

Az eljáró tanács álláspontja szerint a fenti mellékletekben kiemelt szövegrész kezdete nem egyéni eredeti jellegű, az a meditációs gyakorlatban általában használt bevezetőszöveggel megegyezik. A „Belső szemeid előtt megjelenik egy kicsi láng” mondatról kiemelt szövegrész-nél megállapítható az egyéni, eredeti jelleg és az is, hogy az alperesi szöveg a szövegegyezőségre való tekintettel a felperesi szöveg felhasználásának minősül.

ii) A felperesi F/26 melléklet alatt csatolt szöveg összehasonlítása az F/25 alatt csatolt alperesi szöveggel:

A két szöveg között olyan mértékű az azonosság, hogy itt az alperes teljes terjedelmében felhasználta a felperes szövegét. Nem változtat ezen a tényen az sem, hogy az alperes egyes helyeken a felperes szövegéből kihagyott részeket. Tekintettel arra, hogy az ilyen rövidítéseknél sem saját szavaival foglalta össze az alperes a felperes szövegét, hanem csupán a felperes szövegéből egyes részeket kihagyott, ez a módszer a felperes szövegének átdolgozását eredményezi, ami szerzői jogilag szintén engedélyköteles felhasználásnak minősül [Szjt. 17. § f) bek.].

1.3. Niomé, a pókkirálynő mint az Szjt. 16. § (2) és (3) bekezdésében szereplő jellegzetes műcím és jellegzetes alak felhasználása

Mint ahogy azt az eljáró tanács 2016. június 13-án kelt szakvéleményének II. 5. pontjában kifejtette, amennyiben *Niomé, a pókkirálynő* nem egyfajta „szakrális létező”, hanem a felperes műveiben szereplő irodalmi karakter, akkor mint olyan élvezi a jellegzetes karakterek Szjt. 16. § (3) bekezdésében lefektetett védelmét. Ugyan az Szjt. szövege azt mondja, hogy a jellegzetes karakterrel kapcsolatban a szerzőt a kereskedelmi hasznosítás (merchandising) joga illeti meg, de a jogirodalom szerint ez a védelem kiterjed a jellegzetes irodalmi karakter más műben való szerepeltetésére is. Azaz a jellegzetes irodalmi karakter más műben való szerepeltetése is engedélyköteles felhasználásnak minősül.

Az Szjt. 16. § (2) bekezdésében lefektetett címvédelem, aminek értelmében a szerző engedélye szükséges a mű sajátos címének a felhasználásához is, *Niomé, a pókkirálynő* esetében nem áll fenn, mert ha *Niomé pókkirálynő* a felperes jellegzetes irodalmi karaktere, akkor mint olyan részesül védelemben az Szjt. 16. § (3) bekezdése alapján, ha pedig „szakrális létező”, akkor pedig nem jellegzetes cím.

Ad 2. Amennyiben a felperesi szövegelemek felhasználása jogosulatlanak minősül, úgy erre az esetre állapítsa meg a szakértő testület, hogy az alperesi gazdagodás mértékének a felperesek 2016. augusztus 25-i beadványában szereplő háromféle számítási módszer szerinti kalkulációja helytálló levezetést tartalmaz-e, illetve hogy a felperesi számítási módok a gazdagodás indokolt mértékének a meghatározására alkalmasak-e!

A felperes által a gazdagodásról leírtakat az eljáró tanács az alábbiakban pontosítja. A felperes állítása szerint a „felhasználással elért semmilyen típusú bevételből nem vonható le költség” (lásd a 2016. augusztus 25-én kelt felperesi bizonyítási indítványt és a kereset összefoglalását). Ezzel kapcsolatban az eljáró tanács megjegyzi, hogy a „gazdagodás mértéke meghatározásánál a jogsértőnek a jogsértéssel összefüggésben elért teljes bevételéből (nettó árbevétel) kell kiindulni, és abból – lévén szó objektív jogsértésről – levonhatók a tényleges, igazolt költségek. Ezek között értelemszerűen a jogdíj nem szerepelhet. Ha tehát a jogsértés a bevétel és a költségek összevetése alapján veszteséget eredményezett vagy ’0 szaldós’, a jogsértő csak a jogdíjat köteles gazdagodás címén megtéríteni. Ha a költségek levonása után még marad gazdagodása, arra a szerző igényt tarthat.”³⁰ Tehát a gazdagodás mértéke nem minden esetben felel meg a jogdíj mértékének, annál több lehet, viszont kevesebb nem.

Az eljáró tanács a gazdagodás konkrét mértékéről nem nyilatkozik, az alábbiakban csak a felperes által alkalmazott három számítási módszerrel kapcsolatos véleményét fejt ki.

³⁰ Gyertyánfy: i. m. (2), p. 581.

2.1. Bevételearányos jogdíj

Az eljáró tanács megállapítja, hogy a piaci gyakorlatban az ilyen típusú előadásoknál az 5-10%-os jogdíj nem eltúlzott.

2.2. Átalánydíj alapú számítás

Ezzel a számítási módszerrel kapcsolatban az eljáró tanács megjegyzi, hogy egy közreműködőnek a személyes közreműködéséért kifizetett összeg nemcsak a szerzői jogdíjat tartalmazza, hanem a személyes közreműködés ellenértékét is. Azaz nem a kifizetett teljes összeg tekinthető a szerzői jogdíjnak.

2.3. Webes letöltési díj alapú számítás

Az eljáró tanács szerint a letöltések alapján – amennyiben a jogsértés igazolt – a szerző a foglalkozások és a hírlevelek mellett mint külön felhasználási mód alapján jogosult a gazdasági igényt érvényesíteni. Ebből következően ez a számítási mód nem az előző két számítási mód helyett alkalmazandó, hanem azzal párhuzamosan. Nem támasztja alá a felperes, hogy mire alapozza a 14 000 alkalommal történő letöltés számítását.

*Dr. Szilágyi István, a tanács elnöke
Dr. Lendvai Zsófia, a tanács előadó tagja
Érsek Nándor, a tanács szavazó tagja*

Összeállította: Barsvári Tímea

KÖNYV- ÉS FOLYÓIRATSZEMLE

Pogácsás Anett: Különbözőség az egységben. A szerzői jogi szabályozás differenciálódásának hatása a jogterület szerepére és hatékonyságára. Pázmány Press, Budapest, 2017; ISBN: 978 963 308318 5

Pogácsás Anett tudományos tevékenysége kezdeteitől¹ a jelen recenzió tárgyát és a sikeres doktori fokozatszerzésének alapját képező értekezés² megszületéséig aktuális, lezáratlan és – megválaszolatlan jellegüknél fogva – különösen értékes témák vonatkozásában folytatott kutatásokat a szerzői jog és határterületei vonatkozásában. Így többek között tanulmányai vagy az általa jegyzett könyvfejezetek foglalkoznak a reklám céljára létrehozott művekkel,³ az egyes közös jogkezelési modellekkel,⁴ a szerzői jog és a médiajog kapcsolatával⁵ és a közösségi média által támasztott kihívásokkal is.⁶

Ugyanakkor ezek mellett szükséges kiemelni azokat a munkáit is, amelyek elsősorban nem a kihívásokat tartogató, szűkebb problémák körüljárásával foglalkoznak, hanem szélesebb látószögben, a szerzői jog nagyobb egységeit, összefüggéseit igyekeznek új megvilágításba helyezni úgy, hogy egyúttal tisztább képet festenek azok céljáról és funkciójáról.⁷

A kutatói pályafutás egyik nagy állomásának tekinthető értekezés elsősorban az utóbbi „műfajba” sorolható, bár ez nem jelenti azt, hogy aktuális kérdések nem kerülnek feldolgozásra, sőt. Ugyanakkor a szerző nem egy szűk, behatárolható problémakör mélyenszántó vizsgálatára vállalkozott – ahogy ez egy disszertációnál egyébként bevett és praktikus is egyben –, hanem a szerzői jogi védelem differenciálódásának – szinte behatárolhatatlan – kérdéséről igyekszik globális (de nem felületes) képet adni, mintegy bejárva a szerzői jog teljes felszínét, kiemelve a téma szempontjából releváns, hol évszázadokon átívelő, hol

¹ Pogácsás Anett: A televíziózásban az információs társadalom hatására felmerülő egyes szerzői jogi kérdések I-II. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 1. (111.) évf. 2. és 3. sz., 2006, április, június, p. 35–49, illetve 21–30.

² Pogácsás Anett: Különbözőség az egységben. A szerzői jogi szabályozás differenciálódásának hatása a jogterület szerepére és hatékonyságára. Pázmány Press, Budapest, 2017. Elérhető: <https://goo.gl/tdzYnd>.

³ Pogácsás Anett: Szerzők és műveik a meggyőzés szolgálatában – reklámalkotók és reklámarcok. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 2. (112.) évf. 2. sz., 2007. április, p. 21–31.

⁴ Pogácsás Anett: A holland közös jogkezelési modell néhány tanulsága. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 3. (113.) évf. 2. sz., 2008. április, p. 20–34.

⁵ Pogácsás Anett: A szerzői jog és a média. In: Koltay András, Nyakas Levente (szerk.): Magyar és európai médiajog. CompLex, Budapest, 2012, p. 453–483.

⁶ Pogácsás Anett: Személyhez fűződő és szerzői jogok a közösségi oldalak korában. In: Tattay Levente, Pogácsás Anett, Molnár Sarolta (szerk.): Pro Vita et Scientia: Ünnepi kötet Jobbágyi Gábor 65. születésnapja alkalmából. Szent István Társulat, Budapest, 2012, p. 241–252.

⁷ Pogácsás Anett: Szerzői jog újrátöltve. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 5. (115.) évf. 6. sz., 2010. december, p. 33–40 vagy Pogácsás Anett: Megújulás a szerzői jogban. Forum: Acta Juridica et Politica, 2016. 2. sz., p. 155–166.

kifejezetten új keletű sajátosságokat. Elöljáróban le kell szögezni, hogy ez a téma és az annak felderítéséhez szükséges módszertan igen nehéz kihívás elé állította a szerzőt.

A disszertáció alapvetően három fő fejezetre oszlik – amelyeket egy bevezetés és egy zárszó fog keretbe. Elsőként a szerző a szerzői jog rendeltetésének kérdését járja körül, a kezdetektől⁸ egészen a modern szabályozás gyökereiig,⁹ kitérve ezután az Európán kívüli és a hazai jogfejlődésre is, ezen túlmenően pedig nem mulasztja el bemutatni a 20. századi jogfejlődést sem, különös hangsúlyt fektetve az Európai Unió szabályozási történetére is. A második érdemi fejezet a jelenleg alkalmazott differenciálással és annak okaival foglalkozik, egyes speciális műtípusok, műfajok – mint a szoftver¹⁰ vagy a filmalkotások¹¹ – jellegzetességeiből kiindulva, egészen a kapcsolódó jogi teljesítményekig, érintve az előadóművészek és adatbázis-előállítók speciális jogi helyzetét is.

Bár egy általános történeti áttekintés vagy a már ismert mű- és jogosult típusok elemzése elsőre furcsának, céltalannak tűnhet, ez koránt sincs így: az első két fejezet ugyanis a részletekben nem elveszve helyezi kontextusba, teszi érthetővé és értelmezhetővé a szerzői jog és egyes eszközei rendeltetésének kérdését a jogterület alapjait meghatározó és természetéből fakadó, szükségszerű sajátosságokon keresztül. Ezen első két érdemi, mégis valamilyen szempontból bevezető jellegű fejezet akár veterán jogtudósok számára is egységes és áttekinthető háttérrel biztosít a disszertáció magját képező téma vizsgálatához, egyúttal kirajolja a szerzői jog jellemző és meghatározó domborzati jegyeit, aminek segítségével a következő, legfontosabb fejezet megfelelő alátámasztást kap.

A legfontosabb, az értekezés következtetéseit és megállapításait tartalmazó fejezet „A szerzői jog útkeresése és szerepe a XXI. században” címet viseli. Ebben a szerző egyrészről kitér az egyre több érdekelt, és egyre több érdek között folyamatosan kialakítandó egyensúly¹² kérdéskörére, ismertetve és azonosítva a szerzői jog legfontosabb funkcióit – mint az alkotói munka elismerése, a befektetett munka védelme, a sokszínűség biztosítása, az alkotói munka ösztönzése, a mű feletti kontroll vagy éppen a hozzáférés biztosítása –,¹³ másrészről az érvek ütköztetése útján tisztába teszi a szerzői jogi paradigmaváltás¹⁴ lehető-

⁸ L. még: *Lendvai Zsófia*: Szerzői jog az ókorban. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 3. (113.) évf. 3. sz., 2008. június, p. 75.

⁹ *Mezei Péter*: A szerzői jog története a törvényi szabályozásig (1884: XVI. tc.). Jogelméleti Szemle, 2004. 3. sz.

¹⁰ A területet érintő aktuális kihívásokról l. *Peter S. Menell*: Rise of the API Copyright Dead? An Updated Epitaph for Copyright Protection of Network and Functional Features of Computer Software. Harvard Journal of Law & Technology, 31. évf., 2018, p. 305–490.

¹¹ *Takó Sándor*: A filmkészítés folyamatát övező polgári jogi kérdések Magyarországon és az Egyesült Államokban, különös tekintettel a szerzői jogra. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 9. (119.) évf. 1. sz., 2014. február, p. 5–58.

¹² *Vö. Marcella Favale*: Fine-Tuning European Copyright Law to Strike a Balance between the Rights of Owners and Users. European Law Review, 33. évf., 2008, p. 687–708.

¹³ *Pogácsás*: i. m. (2), p. 137–167.

¹⁴ *Ujhelyi Dávid*: Válságjelek és megoldásai a digitális szerzői jogban. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 8. (118.) évf. 6. sz., 2013. december, p. 69–107.

ségének (vagy a lehetőség hiányának), szükségességének (vagy éppen szükségtelenségének) kérdését is, álláspontunk szerint helytálló megállapításokra jutva.

A szerző ezenfelül a kutatásokból fakadó legfontosabb következtetéseit és az azokkal kapcsolatos érveit egységes szerkezetbe foglalva ugyancsak elhelyezte a fejezetben belül. Ezek közül feltétlenül kiemelést érdemel azon megállapítása, miszerint a szerzői jog – de legalábbis a gyakorlat – hangsúlya a többszörözés jogáról¹⁵ egyre inkább áttevődik a nyilvánossághoz közvetítés jogára, ami kristálytiszta látszik az Európai Unió Bíróságának az elmúlt pár évben született, jogalkotásba torkolló, a nyilvánossághoz közvetítés jogával kapcsolatban egyre összetettebb megállapításokat tartalmazó joggyakorlatából is. Talán elég, ha ebben a körben az AKM-¹⁶ vagy a The Pirate Bay-ügyet¹⁷ említjük, de érdemes egy pillantást vetni a folyamatban lévő uniós szerzői jogi reform egyes instrumentumaira is.¹⁸

Ugyancsak figyelemre méltó megállapítás, hogy az egyéni engedélyezés az elmúlt években egyre inkább háttérbe szorult, ennek következtében pedig egyre inkább időszerűnek tűnik a kizárólagos jogok átgondolása, a rendelkezésre álló eszközök rugalmasságának fejlesztése, ehhez kapcsolódóan pedig az opt-in és az opt-out megoldások¹⁹ alkalmazhatóságának alapos körülményeinek vizsgálása is.²⁰

A további következtetéseket nem ismételve, összességében a szerző a saját maga elé állított, igen nehéz feladatot különös figyelmet érdemlő sikerrel oldotta meg, az értekezés egyrésztől nagyon szépen illeszkedik megelőző tudományos munkásságába, egyesítve az aktuális kérdéseket vizsgáló, illetve a szerzői jog összefüggéseit kutató tanulmányait, másrésztől viszont vitathatatlanul hiánypótló, mivel ilyen széles, globális, mégis egységességet és koherenciát mutató térkép a jogterületről régen nem készült, és feltehetően nem is fog készülni a közeljövőben. A disszertáció értékét mutatja, hogy a szerző bár minden releváns álláspontot és véleményt érint, azokban mégsem vesz ki, megállapításai bőven a realitás talaján maradva mutatnak utat az új műtípusok, felhasználások, funkciók és érdekek analóg és digitális erdejében egyaránt.

¹⁵ *Martin Senftleben*: Towards a Horizontal Standard for Limiting Intellectual Property Rights? WTO Panel Reports Shed Light on the Three-Step Test in Copyright Law and Related Tests in Patent and Trademark Law. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 37. évf. 4. sz., 2006, p. 411.

¹⁶ C-138/16. Staatlich genehmigte Gesellschaft der Autoren, Komponisten und Musikverleger registrierte Genossenschaft mbH (AKM) v. Zürs.net Betriebs GmbH. Elérhető: <https://goo.gl/RmD7em>.

¹⁷ C-610/15. Stichting Brein v. Ziggo BV és XS4ALL Internet BV. Elérhető: <https://goo.gl/7bGben>.

¹⁸ Gondolva itt az online tartalomszolgáltatásoknak a belső piacon való, határokon átnyúló hordozhatóságáról szóló 2017/1128/EU-rendeletre, a digitális egységes piacon a szerzői jogról szóló COM(2016) 593 final irányelvtervezetre vagy akár a műsorszolgáltató szervezetek egyes online közvetítéseire, valamint televíziós és rádiós műsorok továbbközvetítésére alkalmazandó szerzői jogok és szerzői joggal szomszédos jogok gyakorlására vonatkozó szabályok megállapításáról szóló COM(2016) 594 final rendeletre.

¹⁹ *Jane C. Ginsburg*: Berne-Forbidden Formalities and Mass Digitization. *Boston University Law Review*, 96. évf. 2016, p. 760.

²⁰ *Pogácsás*: i. m. (2), p. 210, 237, 241.

Végezetül nem szabad elismerő szó nélkül hagyni az értekezés témavezetőjét, Tattay Leventét, illetve a fokozatszerzési eljárás két felkért bírálóját, Grad-Gyenge Anikót és Faludi Gábort, akiknek talán elsősorban nem is az építő jellegű kritika megfogalmazása volt ezúttal a feladatuk, hanem az olyan iránymutatás, amelynek köszönhetően a munka valóban minden érvet és ellenérvet ütköztetni tudott.

Dr. Ujhelyi Dávid

* * *

Christophe Geiger (szerk.): Criminal Enforcement of Intellectual Property – A Handbook of Contemporary Research. Edward Elgar, Cheltenham, UK – Northampton, USA, 2012; ISBN: 978 1 84980 146 1

Az Edward Elgar kiadó szellemi tulajdon-védelmi kutatási kézikönyvsorozatának (*Research Handbooks in Intellectual Property*) hatodik része a büntetőjogi jogérvényesítéssel foglalkozik a szellemi tulajdon-védelem területén. A kötet szerkesztője *Christophe Geiger* professzor, a Strasbourgi Egyetem Nemzetközi Szellemi Tulajdoni Tanulmányok Központjának főigazgatója. A kötet követi a sorozat alapvető felépítését, így a tartalomjegyzéket, az ábrák és táblázatok jegyzékét, a szerzők affiliációját, majd a rövidítések jegyzékét követően a szerkesztő bevezető fejezete köszönti az olvasót.

Geiger professzor szerint a büntetőjogi jogérvényesítés egy különleges szelete napjaink szellemi tulajdoni jogalkotásának, sőt, álláspontja szerint a jogtudomány sem foglalkozik vele kellő részletességgel. Ennek okát elsősorban abban látja, hogy a szellemi tulajdonnal és a büntetőjoggal foglalkozó szakemberek nincsenek tisztában egymás szakterületével, ezért a jogérvényesítést eddig technikai és eljárásjogi oldalról vizsgálta a jogtudomány. A hamisítás, a bitorlás és más jogsértések azonban egyre inkább kezdenek nemzetközi méreteket öltetni, így elengedhetetlen, hogy a jelenleg nemzetközi szinten még nem szabályozott büntetőjogi jogérvényesítés lehetőségét, más országok szabályozását vagy éppen egyfajta európai uniós harmonizáció lehetőségét tudományos igénnyel vizsgáljuk. Ez azonban már igencsak érzékeny terület. A büntetőjog minden egyes országban sajátos szociokulturális tartalommal bír, és a társadalom, illetve a nemzeti jogrend határozza meg, mi tekinthető védendő közérdeknek, azaz hogyan érvényesül a büntetőjog *ultima ratio* jellege. Eldöntendő kérdésnek tekinti, hogy vajon minden oltalmi formánál azonos büntetéseket kell-e alkalmazni? Méltányos-e egy szerzői jogi jogsértést, egy védjegy- vagy szabadalom bitorlást hasonló büntetési tétellel sújtani, egyáltalán, mindig helye van-e a büntetőjognak, és nem jobb-e a jogsértések többségét polgári jogi eszközökkel védeni? Európai szinten felmerülő

büntetőjogi jogérvényesítés harmonizációja ellen éppen az ellentétes vagy nagyon különböző tagállami megoldások szólnak, nem beszélve arról, hogy a büntetőjog jellemzően a tagállamok nemzeti szuverenitásának kérdését is érinti. Geiger professzor bevezetőjében fontosnak tartja arra is felhívni a figyelmet, hogy a „pusztán” szellemi tulajdoni jogsértések gazdasági következménye mellett számolni kell a fogyasztóvédelmi, közegészségügyi kérdésekkel (például hamis gyógyszerek, termékek), és a szervezett bűnözés is kéz a kézben jár a hamisítással. A szerkesztő reméli, hogy a nemzetközi szerzőgárda eredményeként összeállt, hiánypótlónak szánt kötetben minden szintű és területről érkező szakember, érdeklődő talál a maga számára hasznosítható ismeretet.

A kötet három fejezete összesen tizenkilenc tanulmányt tartalmaz. Az első fejezet a hamisítás társadalmi kérdéseivel, míg a második fejezet a megfelelő jogorvoslati lehetőségekkel foglalkozik. Ez utóbbi fejezet multidiszciplináris, anyagi jogi és nemzeti megoldásokat feldolgozó három további szekciót tartalmaz. A kötet zárófejezete a hamisítás és a büntetőjogi jogérvényesítés területéről választott három esettanulmányt ismertet.

Az első fejezetben három tanulmány is a hamisítás különböző kapcsolódási pontjait elemzi, így Reto M. Hilty professzor a hamisítás gazdasági, jogi és társadalmi hatását (1. *Economic, Legal and Social Impacts of Counterfeiting*), Ansgar Ohly a hamisítás fogyasztóvédelmi hatását (2. *Counterfeiting and Consumer Protection*), Duncan Matthews pedig a hamisítás közegészségügyi hatását (3. *Counterfeiting and Public Health*) vizsgálja. Carlos M. Correa írása arra tesz kísérletet, hogy bemutassa: a fejlődő országokban a gyengébb szellemi tulajdon-védelmi tudatosságot/jogérvényesítési lehetőségeket a hamisításellenesség (Hamisítás elleni kereskedelmi megállapodás, angolul Anti-Counterfeiting Trade Agreement, röviden ACTA) hangsúlyozásával lehetne növelni (4. *Anti-counterfeiting: A Trojan Horse for Expanding Intellectual Property Protection in Developing Countries?*). Mickaël R. Roudaut vizsgálódásának középpontjában a szervezett bűnözés áll (5. *From Sweatshops to Organized Crime: The New Face of Counterfeiting*). Az első fejezet fő üzenete úgy foglalható össze, hogy a szellemi tulajdoni jogsértés ellen szigorú büntetőjogi eszközökkel való küzdelem sokszor szembemegy a társadalmi elvárásokkal. Geiger szerint amíg az utánzatok megjelenése gazdasági versenyszempontból kifejezetten hasznos, addig az azonos felhasználást/hasznosítást (*identical use*) szigorúan kellene tiltani. Ohly úgy látja, hogy a fogyasztói érdekek ugyan nagyon fontosak, de azokat nem lehet és talán nem is kell minden oltalmi formánál azonos módon figyelembe venni: egy szabadalmi vagy szerzői jogi jogsértés kisebb hatással lehet egy fogyasztóra mint egy védjegybitorló termék. Kérdés, hogy a szerző vajon minek tekinti a hamis gyógyszerek gyártását és terjesztését. Ugyan a hamis termékekben jellemzően nem történik meg az oltalmazott hatóanyag felhasználása, csak a dobozán szerepel engedély nélkül a gyógyszer/gyártó védjegye, mégis, az ebből származó vagyoni kár és egészségügyi következmény a védjegy mellett a szabadalmaztatott hatóanyagra is komoly hatással lehet.

A szellemi tulajdoni jogsértések során talán a legnehezebb megválasztani a megfelelő jogérvényesítési utat. Érdemes-e egyből a büntetőjogi arzenált bevetni, vagy pedig előtte a

vámjogi, adminisztratív és/vagy polgári jogi jogérvényesítési lehetőségekkel kellene élni? A második fejezet első multidiszciplináris szekciójában David Lefranc a büntetőjogi jogérvényesítés franciaországi történetét (6. *Historical Perspective on Criminal Enforcement*), Andreea Wechsler pedig a gazdasági oldalát vázolja fel (7. *Criminal Enforcement of Intellectual Property Law: An Economic Approach*). Alexander Peukert azzal a szociológiai problémával foglalkozik, hogy miért változik meg a jellemzően jogkövető emberek magatartása a kevésbé kontrollálható, „következmények nélküli” digitális világban (8. *Why do ‘Good People’ Disregard Copyright on the Internet?*).

A jogi keretrendszer bemutató második szekció kiindulópontja a TRIPS-egyezmény 61. cikkében szereplő, igen általános büntetőjogi jogérvényesítési klauzula, ami kiterjed a védjegybitorlásra és a szerzői jogi jogsértésre, a szankciók között pedig nevesíti a szabadságvesztést, a pénzbüntetést, a termékek lefoglalását, elkobzását és megsemmisítését.²¹ Az egyes tanulmányok az általános megközelítésen túl (Henning Grosse Ruse-Khan: 9. *Criminal Enforcement and International IP Law*) elsősorban az európai jogrendszerrel foglalkoznak, és olyan témákat vizsgálnak, mint például a büntetőjogi felelősség és az alapjogok (például a tisztességes tárgyaláshoz való jog, a visszaható hatály tilalma, az aránytalan büntetés, a magánélet tiszteletben tartásához való jog, a szólásszabadság) viszonya (Jonathan Griffiths: 10. *Criminal Liability for Intellectual Property Infringement in Europe: The Role of Fundamental Rights*), a büntetőjogi jogérvényesítés az Európai Unióban (Tuomas Mylly: 11. *Criminal Enforcement and European Union Law*) és végül a büntetőjogi intézkedésekről szóló elbubott irányelvjavaslat (Johanna Gibson: 12. *The Directive Proposal on Criminal Sanctions*).

Az egyes nemzeti megoldásokat felvonultató harmadik szekcióban Daniel Gervais professzor az Egyesült Államok és Kanada (13. *Criminal Enforcement in the US and Canada*), Peter K. Yu professzor Kína (14. *Shaping Chinese Criminal Enforcement Norms through the TRIPS Agreement*), Guido Westkamp az Egyesült Királyság (15. *Criminalizing IP Use in the UK: From Trademark Use to Illicit Downloads*), Joanna Schmidt-Szalewski pedig Franciaország (16. *The French Case: Comparison of the Past, Present and Future of Criminal Law*) büntetőjogi jogérvényesítését ismerteti. Gervais és Yu kitér a TRIPS-egyezmény állítólagos megsértése miatt az Egyesült Államok által Kína ellen indított WTO-eljárásra, ahol az eljáró tanács kimondta, hogy Kína nem biztosít megfelelő eljárásokat a kereskedelmi mértékű jogsértés esetére, és az engedély (értsd: cenzúra) nélkül kiadott művek szerzői nem élvezhetik a Berni Unió Egyezményben meghatározott minimumjogokat, emellett Kína a

²¹ 61. cikk. A Tagok alkossanak büntetőeljárási és büntetési jogszabályokat, és pedig minimálisan a szándékos védjegyhamisítás és a kereskedelmi nagyságrendű (üzletszerű) szerzői jogi kalózkodás esetére. Az alkalmazandó eszközök között szerepeljen a szabadságvesztés és az elrettentéshez (visszatartáshoz) elegendő összegű pénzbüntetés; ezek legyenek összhangban a hasonló súlyú bűncselekményekkel kapcsolatban alkalmazott büntetéssel. Adott esetben a szankciók között szerepeljen a jogsértést megvalósító termék lefoglalása, elkobása és megsemmisítése; ugyanez vonatkozzék a bűncselekmény elkövetésénél döntő szerepet játszott anyagokra, eszközökre. A Tagok a szellemi tulajdonjogok megsértésének egyéb eseteire is létrehozhatnak büntetőeljárási és büntetési szabályokat, különösen, ha a bűncselekményt szándékosan és kereskedelmi méretekben (üzletszerűen) követik el.

szomszédos jogok védelmét sem biztosítja. Végül is, hogy lehet jogsértést elkövetni olyan művek ellen, amelyek jogszerűen nem is lehetnének a piacon, sőt, már a megjelenésük is bűncselekmény? Westkamp tanulmányában kiemeli, hogy az Egyesült Királyságban csak a védjegybitorlás és a szerzői jogi jogsértés egyes eseteit szankcionálja a büntetőjog, a szabaddalmi, az adatbázis-, a félvezető- és a növényfajta-oltalom esetében csak polgári útra van lehetőség, és az érintett felek, ha lehetne se élnének a büntetőjogi eszközökkel.

A zárófejezet három különböző témát feldolgozó tanulmányból áll. *Hans-Georg Koch* a gyógyszerhamisítás összehasonlító jogi elemzését végzi el, bemutatva, hogy nehéz egyenlíteni a jogsértést kizárólag üzleti vagy egészségügyi kérdésként beállító felfogások között (17. *Strategies Against Counterfeiting of Drugs: A Comparative Criminal Law Study*). *Josef Drexl* professzor a hamisított pótalkatrészek vizsgálata során arra a következtetésre jut, hogy nem szabad kiterjeszteni a formatervezésiminta-oltalmat a pótalkatrészekre, így azok hamisítását sem tagállami, sem uniós szinten nem kellene büntetőjogi szankciókkal sújtani (18. *Counterfeiting and the Spare Parts Issue*). Végezetül *Geiger* professzor a francia HADOPI-esettanulmányt ismerteti, amely megoldás elsősorban a végfelhasználók kriminalizációján keresztül kívánt volna hatni a tömeges jogsértésekre (19. *Counterfeiting and the Music Industry: Towards a Criminalization of End Users? The French 'HADOPI' Example*).

A szerkesztőnek sikerült a legkiválóbb IP-kutatókat felkérnie Európából és a tengerentúlról, így izgalmas, sokszínű és alapos, Európára koncentrálo gyűjteményes kötet jött létre. A könyv annyiban hagy hiányérzetet az olvasóban, hogy az előbb elbukó irányelvjavaslat, vagy a később kivéreztetett ACTA miatt lényegében nem mutat fel határozott jövőképet. Ez érezhető abból is, hogy az egyes tanulmányok elkészítésének ideje (2009–2010) és a kötet megjelenése között két-három év is eltelt, így azok megjelenésükkor nem voltak naprakészek, nem tudtak reagálni az időközben bekövetkezett jog(politika)i változásokra.

A szerzők fő meglátása az, hogy akár regionális jogszabályban, akár nemzetközi egyezményben gondolkodunk, nem lehet és nem szabad megspórolni egy nagyon alapos elemzést. Az uniós irányelvjavaslat hatástanulmánya nem volt kellően részletes, az ACTA-nak pedig sokat ártott az, hogy hét lakat alatt kezdődtek meg a tárgyalások, így egy jó kezdeményezést a sajtó könnyen el tudott úgy adni, hogy polipszerű, világméretű összeesküvés készülődik a hétköznapi emberek ellen („Stop ACTA”).

Mivel a büntetőjogi jogérvényesítés elsősorban a TRIPS-egyezményben jelenik meg, ezért a könyvben talán ez volt a legtöbbször előforduló ismétlődés, de ezt leszámítva az egyes tanulmányok eltérő kutatási perspektívákat vonultattak fel. A szellemi tulajdoni büntetőjogi jogérvényesítés azonban messze nem kiaknázott kutatási téma, hazai, európai és nemzetközi, valamint jogtörténeti és kortárs szinten is bőven lehet még mit kutatni. Érdekes tehát a büntetőjogászoknak elmélyülni a szellemi tulajdon-védelemben, az ez utóbbiban járatos jogászoknak pedig alaposabban foglalkozni az összehasonlító büntetőjoggal.

Tekintettel arra, hogy a kötetben a magyar vonatkozások nem szerepelnek, ezért rövid kitekintés keretében érdemes a hazai szellemi tulajdoni jogérvényesítés fejlődését felidézni. A szellemi tulajdon-jogokra különösen igaz, hogy minden jog annyit ér, amennyit sikerül belőle érvényesíteni, ezért a jogosultak számára régóta fontos a hatékony jogérvényesítés és a megfelelő eszköztár biztosítása. Az 1882–84 között megszületett 1884. évi szerzői jogi törvény a szerzői jogi anyagi jog mellett büntető anyagi jogot és polgári eljárási szabályokat is tartalmazott. Haladó szemléletű szerzői jogi törvényünk három lényeges ponton tért el az általános perjogi szabályoktól. Az első és legfontosabb reformnak a bizonyítékok szabad mérlegelése számított, ami azt jelenti, hogy a bíróság nem volt kötve az egyes bizonyítási módok (tanú, szemle, szakértő stb.) törvényben meghatározott súlyához, hanem szabadon állapíthatta meg, mit, milyen jelentőséggel fogad el döntése meghozatalakor. A másik jelentős eltérés az általános szabályoktól a bíróságok hatásköre volt. Az 1884. (és 1921.) évi Sztj. szerint a bitorlás (szerzői jogi jogsértés) bűncselekmény volt, ezen belül vétség, azonban szerzői jogi perekben polgári bíróság döntött a büntetésről is. A harmadik eljárási sajátosság a kártérítés mértékének megállapítása volt, amihez a 20. század elejétől a Szerzői Jogi Szakértő Bizottság szakértelmét vették igénybe. A kiadói szerződésekkel kapcsolatos jogvitákat elsősorban magánjogi úton rendezték (szerződésszegés, kártérítés).

A védjegybitorlást az 1890. évi védjegy törvény a szerzői joghoz hasonlóan vétségnek tekintette,²² míg a szabadalombitorlást az 1895. évi szabadalmi törvény enyhébben szankcionálta, ugyanis a bitorló csupán kihágást (szabálysértést) követett el.²³ Mindkét esetben a büntető eljárás csak magánindítványra indult. A büntetőjogi jogérvényesítés helyett mindkét esetben lehetőség volt kártérítési pert indítani.

A szellemi tulajdoni szankciórendszerben újabb lényeges változás az 1960-as években következett be, amikor a kvázi plágiumot szankcionáló bitorlás bűncselekménye (aki más szellemi alkotását sajátjaként tünteti fel, és ezzel a jogosultnak kárt okoz) bekerült az 1961. évi Btk.-ba, az 1969. évi Szt., Vt., illetve Sztj. pedig már csak a polgári jogi igényeket tartalmazta. Ettől kezdve a bírósági hatáskör kettévált, és ki-ki a saját területén hozta meg az ítéletet. Kérdéses, hogy vajon jó döntés volt-e a szerzői jogi bíraskodást kettéválasztani, hiszen a büntetőbíróságok ma is dönthetnek polgári jogi igényről. A szerzői jog polgári jogi jellege miatt 1970-től évtizedekig a jogosultak számára elsősorban az erkölcsi elégtétel és a kártérítés szankciói voltak elérhetők, és a büntetés csak a bitorlásnál jöhetett szóba. A büntetőjogi szankciórendszer előbb 1983-ban – az üreskazetta-díj bevezetésével párhuzamosan – bővült a szerzői művek jogosulatlan használatának szabálysértésével, majd az 1990-es

²² A védjegyek oltalmáról szóló 1890. évi II. törvénycikk 23. §: „Aki másnak kizárólagos használati jogát képező védjeggyel jogtalanul ellátott árut, ezt tudva, forgalomba hoz, vagy árul, továbbá az, aki valamely védjegyet ily célból utánoz, a védjegyhamisításnak vétségét követi el...”

²³ A találmányi szabadalmakról szóló 1895. évi XXXVII. törvénycikk 49. § „Aki a szabadalom tulajdonosának engedélye nélkül valamely szabadalom tárgyát előállítja, forgalomba hozza vagy tiltott módon használja úgy, hogy ez által a szabadalom tulajdonosának e törvényben gyökerező jogait tudva sérti: a szabadalom bitorlás kihágását követi el...”

évek közepén nyerte el a maihoz közelítő (szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok, illetve iparjogvédelmi jogok megsértése) állapotát. A magyar megoldás tehát él a büntetőjog ultima ratio jellegével, a jogsértés alapesetben vétség, és csak minősített esetben tekintik büntettnek, de a bűncselekmények jellemzően csak magánindítványra büntethetők. A hazai gyakorlat elsődleges jogérvényesítési módnak a polgári jogi utat tekinti, így polgári perek indulnak nagyobb számban. Magyarország egyébként támogatta a büntetőjogi jogérvényesítési irányelvjavaslatot (erről alapos értekezés jelent meg jelen folyóirat egy korábbi számában²⁴) és az ACTA-t is, de mindkét kezdeményezés kapcsán látható, hogy nemzetközi büntetőjogi szankciókat csak kérésre, patikamérlegen kimért és nyilvánosan kitárgyalt előterjesztéssel lehet elérni.

Legeza Dénes PhD

* * *

Simon Sinek: A jó vezetők esznek utolsónak. Hogyan építsünk összetartó, lelkes és sikeres csapatot? HVG Könyvek, 2017; ISBN: 9789633044551

Wikipedia: „Sinek Nagy vezetők hogyan ösztönöznek cselekvésre c. előadása a harmadik a minden idők legnépszerűbb TED-előadásainak listáján.” Nem csekély helyezés! [A Wikipedia hivatkozása 2015. 01. 05. dátumú, a TED „The most popular talks of all time” oldalán ma is így szerepel (2018. 04. 28). Ugyanez a helyezés olvasható a Sinek által összeállított csapat honlapján (<https://startwithwhy.com>) is, ott már azzal, hogy a megtekintések száma meghaladta a 37 milliót, és 46 nyelven feliratozták. A TED-ről l. Chris Anderson: Így készülnek a TED-előadások – Hivatalos TED-útmutató a nyilvános beszédhez – HVG Könyvek, 2016, Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2017/3. sz.]

Sinekről a Wikipedia elmondja, hogy Angliában, Wimbledonban született, gyermekként Johannesburgban, Londonban és Hong Kongban élt, majd az USA-ban telepedett le. Szakmai bemutatását szellemesen azzal indítja, hogy „optimista” – ez könyve olvasásakor is olykor felöltik bennünk –, továbbá „szerző, motivációs előadó és marketingkonzultáns.” És „Sinek világszerte tart előadásokat olyan rendezvényeken, mint a The UN Global Compact Leaders Summit”. Az említett csapat honlapján (<https://startwithwhy.com>) is így kezdődik Sinek bemutatása: „Rendíthetetlen optimista, aki hisz a fényes jövőben, és képességünkben, hogy együtt felépítsük azt.”

²⁴ Fazekas Judit, Gyenge Anikó: Büntetőjogi jogérvényesítés a szellemi tulajdon-jogok területén európai és nemzeti szinten. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 1. (111.) évf. 6. sz., 2006. december, p. 5–22: <https://www.sztnh.gov.hu/kiadv/ipsz/200612-pdf/01-fazekas-gyenge.pdf>.

Néhány karakteres mondat a könyvből: „A jó vezetők valóban törődnek alárendeltjeikkel, és tudják, hogy a nekik járó kiváltságok ára a saját érdekeik háttérbe szorítása.” Ez a mondandó egyik vezérmotívuma. (Kiemelések mindenütt a recenzio szerzőjétől.)

„Ha a dolgozókat a vállalatban belül veszély fenyegeti, a vállalat nehezebben fog megküzdeni a kívülről érkező veszélyekkel.” (Minden, a tagjai együttműködésére támaszkodó közösségre igaz, hogy ha a tagok egymással vagy a vezetéssel szembeni önvédelemmel foglalkoznak, zuhan a közösség teljesítőképessége. – OP)

„Az emberi testben csaknem minden rendszer arra szolgál, hogy életben maradjunk és gyarapodjunk.” Ez szintén a mondandó egyik alaptétele. A jelentősége, hogy ezek a rendszerek különböző módokon benne vannak elménk működésében, s akár erőteljesen is befolyásolhatják azt. Sinek részletesen bemutatja ennek mikéntjeit.

„Az összetartozás, a közös értékrend és a magas szintű empátia drámaian megnöveli a bizalmat, az együttműködést és a problémamegoldást.” Empátia: I. Roman Krznaric: Az empátia ereje – HVG Könyvek, 2017, Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2018/2. sz.

„A rendkívüli teljesítmény azon múlik, hogy az adott embercsoport mennyire tud csapatként működni.” Ritka kivételektől eltekintve, a teljesítmény már sehol sem „one man show”. Még a kiemelkedő egyéni sportsikerek mögött is edzők és más segítők állnak, a műszaki és gazdasági életben pedig csakis csapat képes alkotást létrehozni, eredményt elérni. A legelészántabb, „Jobs-osztályú” vezetők sem jutnak semmire, ha nincs mögöttük csapat, amely megvalósítja elképzeléseiket.

„A csoport azt fogja vezetőjének, a csoport 'alfájának' tekinteni, aki a legtöbbet segít másoknak abban, hogy sikeresek legyenek. Alfának lenni – erősnek és védelmezőnek, aki hajlandó másokért feláldozni az idejét és energiáját – a vezetővé válás előfeltétele.” Az „alfa” itt az etológiából vett fogalom, a rangsor élén állót jelenti. Az etológiához l. Csányi Vilmos: Íme, az ember – a humánetológus szemével – Libri Kiadó, 2015, Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2015/4. sz.

„Kevés érzésre vágyik jobban egy emberi lény, mint arra, hogy tartozzon valahová – vagyis a biztonság körén belül legyen.” Igen, az ember „evolúciós neveltetéséből” következően is közösségi lény, amely csak őt is védő közösségben érzi biztonságban magát. A későbbi civilizációs környezetekben is a legsúlyosabb büntetések közé tartozott a kitaszítás a törzsből, a közösségből. Más kérdés, hogy a mai „törzsekből” – vállalatokból, szervezetekből – történő „kitaszítás” (azaz elbocsátás) az élet fájdalmas, olykor megrendítő, ám meglehetősen gyakori, és többnyire korántsem olyan tragikus következményekkel járó jelensége. És alighanem a „tartozni valahová” igényének egy egészen különleges és óriási ütemben hódító beteljesedését hozta az új, virtuális világ a közösségi hálókkal és platformokkal, az azokon alakuló közösségekkel. Különleges abban is, hogy miközben ezek magukba szívják az arra hajlamosakat és a hagyományos kapcsolatokban a helyüket kevésbé találókat, ezzel erősen el is idegeníthetik őket a való életől.

„Ahhoz, hogy hagyjuk magunkat vezetni, olyan vezetők kellenek, akiket követni szeretnénk.” De legalábbis, Sinek kulcskritériumával, akikkel biztonságban érezzük magunkat.

Nézzünk bele kissé alaposabban is! A könyv különleges vonása, hogy Sinek e vonatkozásban a szervezetet (vállalatot) „törzs”-ként kezeli, és antropológiai magyarázatokkal szolgál a vezetés működésére, a törzs magatartására. Íme egy részlet a Miért vannak vezetőink? c. fejezetből (ha belegondolunk, ez valóban roppant érdekes kérdés): „A vállalatok és egyéb szervezetek a mi modern törzseink. A törzsekhez hasonlóan megvannak a maguk hagyományai, szimbólumai és nyelve. Egy cég kultúrája olyan, mint bármelyik törzs kultúrája. Némelyiké erős, másoké gyenge. Az egyikben jobban érezzük az odatartozást, sokkal inkább közös hullámhosszon vagyunk a többiekkel. És csakúgy, mint a törzsek esetében, az egyiknek erős a vezetője, a másinak gyenge. De vezetője mindegyiknek van.

Emlékezzünk rá: mindennek, ami az emberrel kapcsolatos, az a célja, hogy segítsen növelni a túlélésünk és a sikerünk esélyét. Ez alól az sem kivétel, hogy vezetőkre van szükségünk. Ha antropológiai szemszögből tekintünk a vezetés történetére – hogy miért is vannak vezetőink egyáltalán –, megfigyelhetünk néhány objektív irányadó elvet, amely azt mutatja, mitől lesz valakiből jó vagy rossz vezető. Hasonlóan ahhoz, ahogy a testünkben működő, viselkedésünket befolyásoló egyéb rendszerek, a hierarchiaigényünk is a védelemhez és az élelemszerzéshez kapcsolódik.” Elsőre talán ez utóbbi meglepően hangzik, ám Sinek részletesen és meggyőzően kifejti.

Felvetődik itt egy igen érdekes kérdés. Azok a mélyen rögzült magatartási mechanizmusaink, amelyekről elmondja, hogy máig is hatnak, olyan törzsi környezetben fejlődtek ki, ahol az emberek számára a törzs volt az egyetlen lehetséges keret, amelyben életben maradhattak. Aligha volt olyan választásuk, hogy inkább „átszerződnek” jobb létfeltételekért egy másik törzshöz – tehát maguknak kellett úgy formálódniuk, hogy beilleszkedjenek; ezzel pedig kénytelen-kelletlen is a törzset szolgálták, és ez a szocializáció szállt tovább a következő nemzedékre is. Ma viszont mindenki számára többé-kevésbé opcionális, hogy beilleszkedés, alkalmazkodás, szolgálat helyett vagy épp egy gyorsabb előrelépés eléréséért, törzset váltsanak. Sinek ugyan kiemeli, hogy igazán jól működő közösséget ilyen előnyökért nem hagynak el, de talán így, általánosítva, ez némileg túlzás, és az emberek nagy többsége ritkán is engedheti meg magának, hogy ne az anyagi javakat válassza. Végső soron az egyenes gerinc sokaknak lehet jó érzés, ám a családnak enni kell adni, s ott vannak a fizetendő számlák is.

A könyv fő üzenete: „Nem tudok egyetlen olyan esetről sem a történelemben, amikor egy szervezet ’kimenedzselte’ volna magát a válságból – sokkal inkább kivezették a nehéz helyzetből. Oktatási intézményeink és képzéseink jó része mégsem nagyszerű vezetők nevelésére, hanem hatékony menedzserek képzésére összpontosít. Az azonnali nyereséget sikerként köny-

veljük el – ennek a szervezet hosszú távú fejlődése és életképessége esik áldozatul. A jó vezetők esznek utolsónak a fenti paradigma megdöntésére tesz kísérletet.

Sinek nem javasol újfajta vezetői elméletet vagy alapelvet: könyvével ennél sokkal komolyabb cél elérésére törekszik. Jobb helyé szeretné tenni a világot mindannyiunk számára. Elképzelése egyszerű: férfiak és nők olyan új generációját kívánja kinevelni, amely átlátja, hogy egy cég sikere vagy bukása a kiváló vezetésen, nem pedig a menedzserek éles elméjén múlik.

„Előző, *Start with Why: How Great Leaders Inspire Everyone to Take Action* című könyvében Sinek elmagyarázta, hogy egy szervezet sikere érdekében vezetőinek ismerniük kell a szervezet valódi célját – a miértet. *Jelen kötetben, a megértés következő fokán azt világítja meg, miért sikeresebbek egyes szervezetek másoknál, továbbá részletezi a vezetői lét minden buktatóját.* Nem elég tudnunk a vállalkozás miértjét, ismernünk kell az embereinket is, és nem kezelhetjük őket fogyóeszközként. Egyszóval a szakmai hozzáértéstől még nem lesz valaki jó vezető: ahhoz az is kell, hogy valóban törődjünk azokkal, akiket a gondjainkra bízunk.

A jó menedzsment nem elég egy szervezet hosszú távú fennmaradásához. *Sinek részletes magyarázata az emberi viselkedésről tisztán megmutatja, mi áll amögött valójában, ha egy vállalat rövid távon esetleg jól működik, de végül kudarca van ítélve: a vezetőség nem teremtett olyan környezetet, ahol az emberek igazán számítnak. Rámutat, hogy azok a szervezetek, amelyekben az emberek közös értékekben hisznek, és ők maguk is értéket képviselnek, hosszú távon, jó és rossz időkben egyaránt sikeresek lesznek.* Az utolsó mondat talán kissé túloz, inkább szükséges, de nem mindig elégséges feltételt mutat be. Az idézet pedig az Előszóból van, amelyet George J. Flynn, az Egyesült Államok Tengerészgyalogyságának nyugalmazott altábornagya jegyez. Nem véletlenül: Sinek, amint a következő idézettel mutatjuk, a jól vezetett, összetartó, és ezzel sikeres közösség kiemelkedő példaként mutatja be az USA Tengerészgyalogyságát, s könyve elsőre kissé talányos címét is onnan veszi.

A lényeg megvalósulásának kiemelkedő szervezeti példája: „Sinek nem véletlenül hozza fel példaként az amerikai hadsereget, különösen a tengerészgyalogyságot, ha érzékeltetni akarja, miért fontos, hogy a vezetők figyeljenek az embereikre. Ezek a szervezetek szilárd belső kultúrával és közös értékrenddel rendelkeznek, tagjaik átérzik a csapatmunka jelentőségét, és megbíznak egymásban, egy célra összpontosítanak, és ami a fő, megértették, mekkora az emberi kapcsolatok jelentősége a célok megvalósításában. E szervezetek számára a kudarcat katasztrofális következményekkel járhat. Nem engedhetik meg maguknak, hogy küldetésük kudarcot valljon. Katonai szerveink sikerét kétségkívül az emberek biztosítják.”

A furcsa cím magyarázata – a jelenség tényleges értéke: „Amikor a tengerészgyalogosok együtt étkeznek, láthatjuk, hogy mindig a legalacsonyabb rangúaknak osztják ki az ételt először, a rangidős tisztek pedig a végére maradnak. Azt is megfigyelhetjük, hogy ez nem parancsra történik; maguktól cselekszenek így. Ez az egyszerű szokás jól mutatja, hogyan gondolkodnak a tengerészgyalogosoknál a vezetésről. A jó vezetők valóban törődnek alárendeltjeikkel, és tudják, hogy a nekik járó kiváltságok ára a saját érdekeik háttérbe szorítása.” S a bizalom mindenkit átfogó légköréhez erősen hozzájárulhat az amerikai tengerészgyalog-

ság híres alapelve: „Senkit sem hagyunk hátra.” Ennek irányadó megvalósulására hoz példát a könyv egy olyan vállalat esetével (Next Jump), amelynél kritikus gazdasági helyzetben úgy döntöttek, hogy senkit sem bocsátanak el, inkább mindenki vállal bizonyos áldozatot.

Az *altábornagy „vezetői összegzése”*: „John Quincy Adams, az Egyesült Államok 6. elnöke bizonyára értette volna Sinek üzenetét, hiszen ő maga is jól tudta, mit jelent vezetőnek lenni, amikor állítólag ezt írta: 'Ha a tetteid arra ösztönöznek másokat, hogy merészebbet álmodjanak, többet tanuljanak, cselekedjenek és többé váljanak, akkor igazi vezető vagy.' Ez a gondolat jól összegzi A vezetők esznek utolsónak üzenetét. *Ha egy vezető lelkesíti a beosztottait, az emberek szebb jövőről kezdenek álmodni, időt és energiát fektetnek a tanulásba, többet tesznek a szervezetért, amelynek tagjai, miközben belőlük is vezetők lesznek.* Az a vezető, aki törődik az embereivel, ugyanakkor szem előtt tartja a vállalat jólétét is, nem vallhat kudarcot.” Persze dehogynem – ám cége, szervezete mindenképp jobban teljesít, és sokkal ellenállóbb lesz a megpróbáltatásokkal szemben.

Elismerés vs. a csapatszellem kultúrája: „A lineáris szervezetekben, amelyekben dolgozunk, azt szeretnénk, hogy a vezetők lássák, mit végeztünk. Jelentkezünk az elismerésért és a jutalomért. Többségünk annál sikeresebbnek érzi magát, minél nagyobb kitüntetést kap a főnökeitől. Ez pedig csak addig működik, amíg a közvetlen felettesünk a cégnél marad, és amíg nem érez indokolatlan nyomást felülről – ezt az állapotot pedig szinte lehetetlen folyamatosan fenntartani. Johnny Bravót és a hozzá hasonlókat (J. B. a nyitópélda főszereplője az amerikai különleges erők egy veszélyes akciójában, aki saját akaratából az életét kockáztatta a többiekért, a csapatért – Osman P.) nem csak vezetőik elismerése motiválja a sikerre és arra, hogy a szervezet érdekében dolgozzanak; ez magától értetődő egy olyan szervezeti kultúrában, amely az önfeláldozásra és a szolgálatra épül, és amelynek tagjai minden szinten védik egymást.” Igencsak éles viszonyokat teremthet az elismerés vezette munkakultúrában, ha a teljesítmény objektív módon nem mérhető. Különösen jelentős lehet ez a probléma a köz- és államigazgatásban, ahol a munka minőségének külső megítélésében politikai, közéleti tényezők és az apparátusbeli harcok is befolyásoló szerephez juthatnak. A felső vezetésnek, ha igazán jó, ilyenkor szükség szerint védőszerepet is be kell töltenie: biztosítani, hogy az ilyen indíttatású támadások ne érhessék el a dolgozókat, s főként ne hozhassák őket kellemtelen helyzetbe. Igen rossz vezető, aki ilyen támadásért a beosztottait hibáztatja.

A *legtiszteletreméltóbb indíték*: „Kérdezzük meg bármelyik tiszteletet érdemlő egyenruhás férfit vagy nőt, hogy miért teszi kockára az életét másokért, mind ugyanazt fogja felelni: 'Mert ők is megtennék értem.'” Sinek itt a szó szerint életveszéllyel is szembeszálló testületek tagjait hozza fel, de ugyanez érvényes minden igazi közösségre, egyenruha nélkül is.

A *jó csapatszellemet teremtő munkahelyi légkör*: „Örömmel megosztjuk a dicsőséget, és segítjük munkatársainkat is boldogulni. Ami még ennél is lényegesebb, a megfelelő körülmények között ők is a legjobb tudásuk szerint cselekednének értünk. (Persze, kölcsönösség nélkül nem működik a dolog. A 'potyautasokat' jó esetben kiveti, a még jobban pedig átformálja a közösség, rossz esetben viszont ők rontják le annak működését – Osman P.) Ekkor pedig

kialakul köztünk az a fajta kötelék, amelyik erős alapul szolgál a sikerhez és elégedettséghez, és amit sem pénzzel, sem hírnévvel vagy jutalommal nem lehet megvásárolni. Ezt jelenti, ha olyan helyen dolgozunk, ahol a vezetőknek az embereik jó közérzete a legfontosabb, ők pedig cserébe mindent megtesznek egymás és a szervezet védelméért és fejlődéséért.”

A sikeresség ősi gyökerei: „Meghökkenítő eredményre jutott egy tanulmány, amely a nagy hatékonyságú, az alkalmazottainak biztonságérzetet nyújtó cégeket vizsgálta. *E cégek szervezeti kultúrája ugyanis kísértetiesen hasonlít azokra a körülményekre, amelyek között a ma-jomember élt. E vállalatokat is azok a rendszerek segítik, amelyek fajunk túlélését támogatták az ellenséges, versengő közegben, ahol minden csoport igyekezett megszerezni magának a végső forrásokat.* Nem tetszetős menedzsmentteóriákról és álomcsapatokról van szó, pusztán biológiáról és antropológiáról. Ha bizonyos feltételek teljesülnek, és az alkalmazottak egymás között biztonságban érzik magukat, akkor összedolgoznak, és olyan célokat valósítanak meg, amelyeket egyedül egyiküknek sem sikerülne.” A biztonság mellett nyilvánvalóan elengedhetetlen az is, hogy mindenki érdekelt legyen a cég sikerében – amint anno a törzs megélhetésében.

Erről szól a könyv: „*E könyvben most azt kíséreljük meg megérteni, hogy miért tesszük, amit teszünk.* (Fontos megjegyeznünk, hogy e vizsgálódás nem csak a tudatos működésünkre irányul. A már említett antropológiai megközelítéssel keresi, hogy mi mozgat bennünket, mi formálja a magatartásunkat a közös munkában, s ehhez olyan mélységekbe is hatol, mint a hormonok alkotta vezérlőrendszerünk működése és hatása – Osman P.) *Testünkben szinte minden rendszer azt szolgálja, hogy élelmet találjunk, és fajunk túlélését és fejlődését segítsük.* A világ nagy részében azonban, különösen a fejlettebb felén, az élelemszerzés és a veszély elkerülése nem tartozik a napi gondok közé. Már nem vadászunk és gyűjtögetünk, legalábbis nem úgy, ahogy az ősember. Modern világunkban felívelő karrierünk, a boldogság megtalálása és az elégedettség jelenti a sikert. *A viselkedésünket és döntéseinket befolyásoló szerveink azonban ma is ugyanúgy működnek, mint több tízezer évvel ezelőtt.* Agyunk primitív része továbbra is a jóllétünket, illetve a biztonságunkat fenyegető veszélyeket érzékeli a külvilágban. *Ha megértjük ennek működését, az segít, hogy elérjük céljainkat, a csoportnak pedig, amelyben dolgozunk, sikert és gyarapodást hoz.”*

Kontraproduktív cégvezetési stratégiák: „Sajnos, modern világunkban az adott cégvezetési stratégiák mellett igen kevés az olyan szervezet, amely ösztönözné a dolgozóit, hogy a legjobbat hozzák ki magukból. *Manapság a legtöbb cég és szervezet kultúrája ősi, természetes hajlamaink ellen dolgozik, ami azt jelenti, hogy a boldog, elégedett és motivált alkalmazott ritka kivétel a szabály alól.* A Deloitte Shift Index felmérése szerint az emberek 80%-a elégedetlen a munkájával. Márpedig ha nem szeretünk a munkahelyünkön lenni, a fejlődés sokkal több pénzbe és erőfeszítésbe kerül – és sokszor nem is tartós.” A cégek és intézmények nagy hányadánál minden bizonnyal kedvezőtlen hatása az a folyamatos nyomás is, amely az utóbbi évtizedekben fokozottan nehezedik rájuk, hogy a gazdasági mutatóikban mérhe-

tő hatékonyság állandó, már rövid távon is kimutatható növelésére törekedjenek, s ennek egyik eszközeként szorítsák le a költségeiket. Ez növelheti a dolgozókra háruló munkaterheket, s olyan egyéb megszorításokat is hozhat, amelyek rontják a munkahelyi légkört és az emberek közti együttműködést.

Működne – ha hagynák: „A helyzet ironiája, hogy a kapitalizmus jobban működik, ha a hajlamaikat követve dolgozhatunk, és emberi természetünket kiteljesíthetjük. Nem elég egyszerűen megkérni a kollégákat, hogy segítsenek, hanem ösztönözni kell őket az együttműködésre, bizalomra és hűségre, hogy maguktól akarjanak segíteni. Családtagként kell kezelnünk őket, nem pedig kollégaként. Olykor fel kell áldoznunk a számokat, hogy megmentsük a lelkeket, nem pedig fordítva.

Ha egy cég az embereket helyezi előtérbe, és a természetes hajlamaikhoz idomuló munkakörnyezetet teremt, nem áldozza fel a kiváló minőséget és teljesítményt. Épp ellenkezőleg, ezek a legstabilabb, leginnovatívabb és legjobban teljesítő cégek a maguk iparágában. Sajnos, a cégvezetők általában úgy tekintenek az emberekre, mint a pénzügyi mutatók megvalósításának eszközeire. (Feláldozni a számokat? A mai gazdasági világban alighanem ez az egyik legkevésbé megvalósítható tett egy vállalatnál. Természetesen ott vannak a szép szavak a cégek küldetéséről, hogy szolgálják az emberiséget, a legszebb humánus célokat, ám a háttérben ott lóbálja korbácsát a tulajdonos hozamigénye és a híres-hírhedt részvényesi érték. Ha a cég pénzbeli értéke a tulajdonosok számára nem az elvárásaik szerint alakul, arra a vezetői csúnyán ráfizethetnek – s ezzel mindig számolniuk kell a döntéseikben. A politikára mondják, hogy 'a politikus csak a következő választásig tekint előre, míg az államférfi a jövőt igyekszik építeni' a vállalati vezetőkre pedig még sokkal inkább nehezedik az 'azonnali', rövid távon mérhető teljesítmény kényszere, s a legtöbbször csak igen korlátozottan áldozhatják fel a jelen teljesítményét bármilyen nagyszerű jövőbeli célok eléréseért. A vezetőknek többnyire azzal kell számolniuk, hogy ha nem hozzák az elvárt mutatókat, jó eséllyel nem maradnak olyan sokáig a székükben, hogy a jövőt építhessék – Osman P.)

A kiváló vállalatok vezetői nem úgy bánnak a dolgozókkal, mint bevételnövelő árucikkkel: a pénzt tekintik nyersanyagnak, amellyel az emberek gyarapodását segíthetik. (Ez kissé naiv: a pénz önmagában nem termel hasznót, csak emberek kezén képes erre – legyen az bár a tőkepiacon, ahol forgatják, vagy épp egy gyárban, ahol termelési tényezőket vesznek rajta, beleértve a munkaerőt is, és így termelnek nyereségesen eladható árucikkeket. Az emberi munkára mindenképp szükség van, s bevétel csak általa keletkezik – Osman P.) Ezért igazán fontos a teljesítmény. *Minél jobban teljesít egy cég, annál több lesz az üzemanyaga, hogy még nagyobb, még erősebb szervezetté váljon, amely az ott dolgozók szívét és lelkét táplálja. Ők pedig ezért cserébe mindenüket beleadják, hogy a szervezet egyre növekedjen.*”

Álom, édes álom: „Az olyan céges kultúra megteremtéséhez, amelyben az alkalmazottak természetes módon segítik egymást a jó eredmények elérésében, alapvetően fontos az, hogy a pénz legyen alárendelve az embernek, ne pedig fordítva.” Sajnos, az utóbbi kb. fél évszázad-

ban többnyire a társadalmakban sem errefelé mentek a dolgok, a gazdasági szférában pedig nagyon alapvető dolgoknak kellene változniuk, hogy ez érvényesülhessen.

Sinek derűlátása olykor helyt ad a *csúf valóságnak* is: „Az, hogy sok vállalat milyen könnyen elbocsátja az embereit, nehogy az éves költségek meghaladják az előrejelzéseket, azt mutatja, hogy már nem vagyunk olyan biztonságban, mint hajdan – legalábbis sokkal kevésbé, mint hinnénk. *Ha az érdemeinken múlna az állásunk, azt mondhatnánk, hogy dolgozunk jól, és nem lesz mitől tartanunk. Az esetek többségében azonban nem így van; lehetséges, de ne erre építsünk. Többnyire, és főként a nagy cégek esetén, egyszerű számtanról van szó.* Előfordul, hogy a foglalkoztatásunk költsége az egyenlet rossz oldalára esik, sok cégnél pedig évente felülvizsgálják ezt az egyenletet, tehát minden évben kockázatnak vagyunk kitéve.”

Belső súrlódásos veszteségek helyett teljesítmény: „Körülöttünk a világ tele van veszéllyel; csupa olyasmivel, ami megpróbálja nyomorúságossá tenni az életünket. Minden pillanatban, minden irányból olyan erők hatnak ránk, amelyek meggátolhatják a sikerünket, vagy akár meg is ölhetnek bennünket. Az őseim idejében ez szó szerint volt értendő. A korai emberek életét csupa olyasmi fenyegette, ami véget vethetett földi pályafutásuknak: az élelem hiánya, egy kardfogú tigris, vagy az időjárás. Ugyanez ma is igaz: a fenyegetés folytonosan jelen van.” Ha az evolúciót tekintjük a fejlődés paradigmájának, akkor e veszély nélkül itt sem lennénk – nem lett volna, ami kiostálja a gyengébb verziókat, s főszabályként csak a jobbakat engedve szaporodni, mind teljesítőképesebb modellek elterjedését eredményezze. Ez ugyanúgy érvényes a gazdasági élet szervezeteire is. Lásd ehhez Mérő László: A pénz evolúciója – A gazdasági vállalkozások eredete és a darwini evolúció logikája – Tericum Kiadó, 2007, Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2008/6. sz. Egy karakteres tétel belőle: „Nem az énekes szüli a dalt: a dal szüli az énekest. ... Nem az üzletember szüli az üzleti lehetőséget, hanem az üzleti lehetőség szüli megvalósítóját, azt, aki őt életre kelti.”

„A szervezeten belül is működnek veszélyes erők, ám a külsőkkel ellentétben ezek változnak, és jól ellenőrzésünk alatt tarthatjuk őket. ... A vezetőségnek olyan szervezeti kultúra felépítésére érdemes törekednie, amelyben nem kell félnünk egymástól. Ezt pedig úgy lehet elérni, ha megadjuk az odatartozás érzését az embereknek. Ha az emberi értékekbe vetett hitet és az ezen alapuló erős szervezeti kultúrát nyújtjuk nekik. Ha döntéshozó hatalommal ruházzuk fel őket. Ha bizalmat és empátiát kínálunk. Ha felépítjük a 'biztonság körét'. (Lényegében olyan munkahelyi világot, amelyben az emberek biztonságban érzik magukat – már amennyire ez lehetséges – Osman P.) A biztonság körének kialakításával a vezetőség csökkenti az emberekben a belülről támadó veszély érzetét. Ezáltal több idejük és energiájuk marad, hogy megvédjék a céget az állandó külső fenyegetéstől, és megragadják a lehetőségeket. Ennek hiányában viszont túl sok időt és energiát fecsérelnék az egymás elleni védekezésre.” „A vezetők azért is felelősek, hogy meddig tágul a kör ... áldásos hatásai csak akkor érvényesülnek, ha mindenki benne van, nem csak néhány ember vagy egy-két részleg.”

Visszahatás: „Akár vezető beosztásban vagyunk, akár nem, a kérdés ugyanaz: mennyire érezzük biztonságban magunkat a munkahelyünkön?” Van az egésznek egy roppant fontos vetülete: *a vezető nem érezheti magát biztonságban, ha a csapata nem teljesít elég jól. Ebben az esetben, ha akarna is, sokkal kevésbé mer kiállni a csapatáért*, még ha igazán szükség is lenne rá. A csapatnak tehát célszerű mindig számolnia azzal, hogy a teljesítményének esetleges gyengesége a főnök biztonságérzetének romlása révén is visszaüthet rá.

Vegyületeink hatalmában: Az a fránya vezérlőrendszerünk, amely meghatározza a magatartásunkat, a cselekedeteinket, végső soron egész valónkat! Azt ma már a kicsit műveltek is tudják, hogy egy maxibonyolult hiperkomputer lakik a fejünkben (s mintha ezzel kelne majd versenyre a mind híresebb mesterséges intelligencia), a valóság azonban az, hogy annak a működése teljesen összefonódik egy, a testünk különböző szerveiből jövő biokémiai vezérléssel is. Ennek szerepét és működését is alaposan tárgyalja a könyv.

„Testünk négy alapvető kémiai ösztönzője’ közül kettő azért alakult ki, hogy segítsen élelmet szerezniünk, és cselekvésre bírjon minket, míg a két másik a társas érintkezést és az együttműködést szolgálja. Az első kettő, az endorfin és a dopamin az individuális működésünkhöz szükséges: a kitartáshoz, az élelemszerzéshez, a hajléképítéshez, az eszközkészítéshez, az előrehaladáshoz, a dolgok elvégzéséhez. Úgy hívom őket: „önző” vegyületek. A két másik, a szerotonin és az oxitocin pedig arra ösztönöznek, hogy dolgozzunk együtt, és bizalmat, valamint lojalitást ébresztenek bennünk. Ezeket „önzetlen” vegyületeknek hívom, mert erősítik társas kötelekeinket, hogy nagyobb valószínűséggel dolgozzunk össze és működünk együtt fajunk fennmaradásaért és utódaink túléléseért.”

Elbűvölő oxitocin: „Az oxitocin a legtöbb ember kedvenc vegyülete: ez felelős a barátság, a szerelem és a mély bizalom érzéséért. Hatására érezzük jól magunkat a legjobb barátaink vagy bizalmas kollégáink körében. Oxitocin termelődik, ha valakinek valamivel kedveskedünk, vagy ha valaki valamivel kedveskedik nekünk. ... Az oxitocin azonban nemcsak azért van, hogy jól érezzük magunkat: a túlélésünkhöz is elengedhetetlen. Oxitocin híján nem akarnánk nagylelkű tetteket véghez vinni; nem létezne az empátia; nem tudnánk szoros bizalmi és baráti kapcsolatokat ápolni, így pedig nem volna senki, akiről bizton tudnánk, hogy számíthatunk rá a bajban. (Az elmondottak alapján tudnánk ugyan, de nem lenne rá ösztönös belső belső indíttatásunk – Osman P.) Ha nem lenne oxitocin, nem volna párunk, akivel felnevelhetjük a gyerekeinket, ráadásul nem is éreznénk késztetést, hogy gyerekeink legyenek. Az oxitocin miatt bízunk másokban, hogy segítenek felépíteni a vállalkozásunkat, elvégezni nehéz munkákat, és mellettünk állnak majd, ha nehéz helyzetbe kerülünk. E vegyület hatására érezzük az emberi kötődéseket, és vagyunk szívesen azok társaságában, akiket szeretünk. Az oxitocin tesz bennünket szociális lényé.” Ma már egész közgazdaságtan épül arra, hogy az ember nem igazán racionális lény, ám az előbbiek így is kissé túlzottnak tűnnek. Az oxitocin „jutalmazó” hatása rávesz, hogy keressük az élményeket, amelyek fokozzák annak termelődését a szervezetben, ám pl. a bizalmat gazdasági tevékenységeinkben és szociális kapcsolatainkban is igazából a kedvező tapasztalatok alapozzák meg és tartják fent

– az azokon alapuló tudat, hogy tényleg számíthatunk a másakra. *Bízni igazán akkor lehet a másokban, ha megtapasztaltuk, hogy akkor is segít, akkor is betartja a vállalt kötelezettségeit, ha ez áldozatot kíván tőle.*

„Míg a dopamin azonnali kielégülést nyújt, az oxitocin hosszú távon hat. Minél több időt töltünk valakivel, annál inkább készen állunk kiszolgáltatni magunkat neki. Ahogy megtanulunk bízni benne, és cserébe mi is elnyerjük a bizalmát, egyre jobban áramlik az oxitocin.” „Kiszolgáltatni magunkat”: ezt tesszük, amikor közösségben élünk, dolgozunk, és a bizalomra és az együttműködésre támaszkodunk – enélkül pedig nincs működő közösség, sem közös munka.

A csoport adta biztonság: „Bármennyire szeretünk is kitűnni a tömegből, és egyéniségként tekinteni magunkra, *lelkünk mélyén csordában élő állatok vagyunk: természettől fogva akkor érezzük jól magukat, ha egy csoporthoz tartozunk.* Agyunk úgy van huzalozva, hogy oxitocint termel, amikor a mieink között vagyunk, és kortizolt – a szorongásért felelős vegyületet –, amikor magányosnak és sebezhetőnek érezzük magunkat. Prehisztorikus elődeink és minden szociális életet élő emlős számára az odatartozás érzése, és az a tudat, hogy képesek szembeszállni a veszéllyel, szó szerint azon múlik, hogy biztonságban érzik-e magukat a csoportban.” Az ember, elődeivel együtt, olyan, viszonylag gyenge állat volt, amely csak csoportban élhetett túl, tehát erre optimalizálta az ösztöneit és a gondolkodását is a törzsfelföldés kiválasztó mechanizmusa. Tetszik vagy sem, ebben ösztönszinten máig is benne van, hogy a csoportbéli az társ, a csoporton kívüli viszont ellenség is lehet, ezért az utóbbit óvatosan kell kezelni. Ezt a szocializáció, a csoportban érvényesülő kultúra írhatja felül, társadalomban és munkahelyi közösségben egyaránt.

A nézőnek is jut: „A legjobb az oxitocinban: nemcsak annak jut belőle, aki akár a legapróbb szívességet teszi valakinek, és *nemcsak az részesül a kémiai örömeztetből, akivel jól tesznek, hanem az is, aki szemtanúja volt az esetnek.*” Ha ez valóban így van, akkor vajon a modern *infotainment* – a médiának a tömegek szórakozási igényeinek kielégítését célzó információáradata – miért az élet csúf oldalainak és az ostobaságok áradásának a bemutatását állítja a középpontba? Miért sokkal inkább vevő az emberek nagy része ezekre, mint a nemes cselekedetek bemutatására?

Kortizol, a vészjelző, nyugtalanító: „Az érzés, hogy valami nincs rendjén, egy ősi, természetes jelzőrendszer, amellyel minden társas emlős rendelkezik, beleértve az embert is. Az a lényege, hogy az érzéseinket kiélesítve figyelmeztessen minket a lehetséges veszélyekre. Nélküle csak akkor vennénk észre a fenyegetést, ha ténylegesen látunk valamit, vagy amikor a támadás már megkezdődött. A túlélés szempontjából pedig ez már alighanem túl késő lenne.” „Ezt a zsigeri érzést a kortizol nevű vegyület (hormon – Osman P.) okozza. A kortizol miatt szorul össze a gyomrunk, ha éjszaka valami zajt hallunk. Ez a vészjelző rendszerünk első szintje. Ahogy egy magas szintű biztonsági berendezés magától riasztja a rendőrséget, a kortizol feladata is az, hogy figyelmeztessen a lehetséges veszélyre, és segítsen felkészülni a védekezésre, hogy ezáltal biztosíthassuk a túlélésünket.”

Munkahelyi kortizol: „Jól ismerjük a kortizol kiváltotta érzést, amikor a jóllétünkért aggodunk, de ugyanez a vegyület áll a munkahelyi nyugtalanság, szorongás vagy rossz közérzet mögött is. A gazellától eltérően az embernek kifinomult neocortexe van: agyunknak ez a része felelős a nyelvhasználatért csakúgy, mint a racionális, analitikus és absztrakt gondolkodásért. Míg egy gazella egyszerűen csak reagál a testében termelődő kortizolra, mi, emberek tudni akarjuk szorongásunk okát, értelmezni akarjuk az érzelmeinket. Próbáljuk megtalálni a minket fenyegető képzelte vagy valós veszély forrását, hogy magyarázatot kapjunk rossz érzésünkre. Sorra veszünk mindent, amit tettünk, vagy nem tettünk, hogy megértsük szorongásunk okát. A kortizol keltette veszélyérzet teszi a dolgát: próbál segíteni, hogy megtaláljuk a fenyegetést, és felkészüljünk rá. Harcoljunk, elmeneküljünk vagy elrejtőzzünk.”

Gyenge csoportkötődés – kortizol az empátia ellen: „Amikor egy gazella bajt szimatol, riasztja a csorda többi tagját, ezzel növelve mindannyiuk túlélési esélyeit. Sajnos, sokan olyan helyen dolgozunk, ahol a csoport tagjai nemigen törődnek egymás sorsával. Ez azt jelenti, hogy az értékes információk, mint például a küszöbön álló veszély, rejtve maradnak. Emiatt a bizalom a kollégák, illetve a vezetők és a beosztottak között igen gyenge lábakon áll, ha beszélhetünk bizalomról egyáltalán. Szinte az egyetlen lehetőségünk az, hogy önmagunkat helyezzük előtérbe. ... Ha nem érezzük magunk körül a biztonság körét, elkezd beszivárogni a keringésünkbe a kortizol. Szépen, cseppenként. Ez pedig komoly probléma, mert a kortizol megakadályozza az empátiáért felelős vegyület, az oxitocin termelődését. Ez azt jelenti, hogy ha a biztonság köre gyenge, és az emberek ideje, energiája arra megy rá, hogy az áskálódások és a cégen belüli egyéb veszélyek ellen védekezzenek, akkor még önzőbbek lesznek, és még kevésbé törődnek egymással vagy a vállalattal.”

A megtartó munkahely: Sinek egy különleges céget mutat be, amely „bevezette az élethossziglani foglalkoztatás intézményét”. „Senkit sem rúgnak ki azért, hogy mutatósabb legyen a mérleg, sőt még az alacsony teljesítmény vagy a költséges hibák sem szolgáltatnak alapot az elbocsátáshoz. A vállalat inkább segít az embereinek a probléma felderítésében és megoldásában. A Next Jump dolgozóit nem elküldik, hanem mentálisan edzik, mint a sportolókat, ha rossz időszakot élnek át. Egyedül akkor szólítanak fel alkalmazottat a távozásra, ha a munkájában nem felel meg a cég magas erkölcsi követelményeinek, vagy ha a kollégái ellen mesterkedik.”

„Miután bevezették, [az élethossziglani foglalkoztatást, a csapat] tagjai sokkal nyíltabban kezdtek kommunikálni egymással. Gyorsabban fény derült a hibákra és problémákra, még mielőtt fölhalmozódtak volna. Javult az információáramlás és az együttműködés is. A csapat vezetője a saját szemével látta, ahogy a munkatársak teljesítménye csúcspontot dönt, pusztán azért, mert nem kell többet a munkájuk elvesztésétől tartaniuk. Sőt az egész vállalat teljesítménye az egekbe szökött.” Ez utóbbi ugyan némi túlzásnak hat, de a munkahely elvesztésétől való félelem kiküszöbölésének vázolt hatása minden bizonnyal így igaz. A következő részlet pedig egy különösen fontos eredményt mutat be.

„Noha a Next Jump sok mérnöke kap állásajánlatot a Google-tól, a Facebooktól és más nagy technológiai cégektől, ők maradnak. *Korábban a munkaerő-vándorlás a mérnökök körében 40%-os volt, ami az iparágban átlagosnak mondható. Mióta a cég jobban törődik az embereivel, ez az arány 1%-ra csökkent.* Úgy tűnik, még ha magas fizetést és jól hangzó beosztást ígérnek is nekik, az emberek szívesebben dolgoznak olyan helyen, ahol érzik az odatartozást. *Fontosabb nekik, hogy biztonságban érezzék magukat a munkatársaik között, hogy gyarapodhassanak, és hogy valami náluk nagyobb erőhöz tartozhassanak, mint hogy meggazdagodjanak.* A kulcs tényező itt bizonyára a biztonság, ami ma munkahelyeken csak ritkán adatik meg. Ez a tényező a továbbiakban alighanem erősen fel is értékelődik, hiszen a falon már ott az írás: „Robottechnika”. Ez a kilátás sokak és mind többek kortizolszintjét tarthatja magasra, s amint arra Sinek is rámutat, ez az egészségük rovására is mehet.

A „*fejlesztési tervcél*”: „Ha kellő időt szánunk valódi kapcsolatok felépítésére, ha a vezetők a számokkal mérhető eredmény elé helyezik az embereket, ha felelősnek érezzük magunkat egymásért, *a testiünkben termelődő oxitocin visszafordíthatja a stresszes, kortizoltermelődésre serkentő környezet negatív hatásait.* Más szóval nem a munkánk természete vagy a ledolgozott órák száma segít a stressz csökkentésében és a munka-magánélet egyensúlyának helyrebillentésében, hanem a megnövekedett oxitocin- és szerotoninszint. *A szerotonin megnöveli az önbizalmunkat, és arra ösztönöz, hogy segítsünk mindazoknak, akik nekünk dolgoznak, akiknek pedig mi dolgozunk, büszkéik lehessenek ránk. Az oxitocin csökkenti a stresszt, felkelti az érdeklődésünket a munkánk iránt, és javítja a kognitív képességeinket, ezáltal könnyebben meg tudjuk oldani az összetett problémákat.* Erősíti az immunrendszert, csökkenti a vérnyomást, növeli a libidót, és ténylegesen javít a függőségeinken. És *ami a legjobb, közös munkára ösztönöz.*”

„*Ez a fajta szervezeti kultúra bárhol megvalósítható.* Ahol emberek gyűlnek össze egy közös cél érdekében, ott a vezetők eldönthetik, milyen kultúrát látnak szívesen maguk körül. Nem kell hozzá felfordulás vagy elbocsátások. Nem kell lecserélni a tehetségállományt. Akik nem tudnak azonosulni ezzel a szervezeti kultúrával, úgyis érezni fogják a testiükben a kortizolt, ami azt jelzi, hogy nem oda valók. Ha szoronganak, mert kívülállónak érzik magukat a csapatban, maguktól elmennek, és olyan helyet keresnek, ahová jobban illőnek érzik magukat. Aki viszont marad, biztonságban érzi magát a kollégái között. Úgy érzi magát, mint aki hazaért.” Bárhol? Bárcsak! Sajnos azért nem ennyire... Régi tétel, hogy a pápa az egyetlen boldog ember, mert csak a halála után látja először a főnökét. A modern világban minden vállalatra, szervezetre nehezedik nyomás felülről, amely korlátozza annak mozgásterét a működési módjának kialakításában, amint a vezetők is csak korlátok közt dönthetnek arról, „milyen kultúrát látnak szívesen maguk körül”. Törekedni persze lehet, és kell is, ám a korlátokkal, követelményekkel azért is tisztában kell lenni, hogy rájövünk, hol állják utunkat, és hogyan feszegethetjük vagy kerülhetjük meg azokat. A cégeknek ott vannak a tulajdonosaik, akik/amelyek nagyrészt a saját számláik gyarapodásán keresztül ítélik meg azok és vezetőik működését, s ebben többnyire nem türelmesek, sem kíméletesek. S a cé-

geknek nemcsak a dolgozóikat kell tudniuk megtartani, hanem a (pénzügyi) befektetőiket is. Ha az utóbbiak elégedetlenek, elég, ha csak elkezdik eladogatni a részvényeiket, és a cég vezetőinek széke máris inog. Ezekkel a vezetőknek mindig számolniuk kell, amikor a jobb vállalati kultúra és a hosszabb távú fejlődés érdekében megpróbálják az azonnali profitot hátrébb sorolni.

Felelősség, protokoll, szabályszegés: Sinek részletesen tárgyal egy különösen kényes kérdéskört: „*Bátorság a helyes úthoz – Tudni kell, mikor rúghatjuk fel a szabályokat*”. Nyitó példaként itt is kiélezett, súlyos felelősséggel járó helyzetet hoz, a légi irányítást. Modern világunk legtöbb területén a cégek, szervezetek azzal védik magukat, hogy felelősséggel járó tevékenységükhez protokollokat dolgoznak ki, szükség szerint a kompetens szakmai és/vagy ellenőrző szervek bevonásával, s így rögzítik azok optimális elvégzésének módját. A protokoll tehát védőernyő, amely – többé-kevésbé – megvéd a felelősségtől, amíg ki nem mozdulnak alóla, ám ellene fordítható annak, aki az utóbbit megteszi. A probléma ebben az, hogy egyetlen protokoll sem onnipotens, és nem is képes minden rendhagyó, illetve vészhelyzetet lefedni. Ez vetheti fel, akár különösen élesen is, a bizalom kérdését, hiszen ha a helyzet valóban jó megoldása a protokoll megszegését igényli, úgy nem is csak „tudni kell, mikor rúghatjuk fel a szabályokat”, hanem tudni kell bízni abban is, hogy ehhez megkapjuk a szükséges támogatást. Így tehát „*A vezetők felelőssége, hogy megtanítsák az embereiknek a szabályokat, hogy kompetenciákat adjanak a kezükbe, és felépítsék az önbizalmukat*. Ezen a ponton pedig vissza kell fognunk magunkat vezetőként, és bízni abban, hogy az embereink tudják, mit csinálnak, és meg is fogják tenni, amit kell.”

„*A vezető felelőssége, hogy védelmet biztosítson odafentről az alatt dolgozó embereinek*. Ha a munkatársak tudják, hogy módjukban áll helyesen cselekedni, még ha ez a szabályok megszegését jelenti is, akkor valószínűbb, hogy a jó utat fogják választani. A *bátorság felülről sugárzik*. Attól függően merünk helyesen cselekedni, hogy mennyire bízunk meg bennünk a feletteseink.” Ehhez a vezetőnek valóban bíznia kell az embereiben, mert a felelőssége nem csökken attól, ha őket engedi dönteni, cselekedni – akár még növekedhet is. A gyenge vezető ezért is nem meri kiengedni a kezéből a döntést. Azonban ez csupán a dolog egyik fele. A másik, hogy attól függően is merünk helyesen cselekedni, hogy mennyire bízunk meg a feletteseinkben. Amint Sinek is jól mondja, a cselekvéshez olykor bizalom kell: a helyes cselekvéshez olykor meg kell szegni szabályokat, vagy épp kockázatokat vállalni, ehhez pedig az embernek bízni kell a vezetőiben, abban, hogy azok melléállnak, igazolják. A rossz vezető a konfliktusból kimenekül, s otthagya bűnbaknak az embereit. Az ilyen vezető beosztottai – kényszerűen – legfőképp és minden más előtt arra vigyáznak, hogy fedezzék magukat, a teljesítmény bármekkora kárára is.

Csupán két kis részletet emelünk még ide:

„*Hómobil a sivatagban*”: „*Magunknak köszönhetjük, hogy csak nagyon kevesen érezzük igazán elégedettnek magunkat a munkahelyünkön*. Az általunk felépített rendszerekben és szervezetekben az emberi lény olyan körülmények között kényszerül dolgozni, amelyek kö-

zött képtelen a legjobban teljesíteni. A túl sok dopaminnal és az indokolatlan időpontokban áramló kortizollal épp az együttműködés ellenkezőjére biztatjuk a szervezetünket: hogy a magunk érdekeit tartsuk szem előtt, és gyanakodva figyeljünk másokat.

Az emberi lény olyan, mint egy hómobil: egészen speciális körülményekre szánták. Ha fogunk egy ilyen gépet, amelyet egyféle időjárásra terveztek – a hóra –, és másfajta körülmények közé helyezzük – mondjuk sivatagba –, akkor nem teljesíthet elég jól. Működni működik ugyan, de nem olyan könnyen, vagy nem olyan jól, mint a neki kedvező helyen. Ugyanez történik sok modern szervezetnél is. Ha pedig nem elég gyors a fejlődés, vagy hiányzik az innováció, a vezetők belekontárkodnak a gépezetbe. Embereket küldenek el, másokat vesznek fel helyettük, és reménykednek, hogy ettől sikeresebb lesz a cég; újfajta ösztönzési rendszereket találnak ki, hogy keményebb munkára fogják a gépet.

A dopamin ösztönző koktéltól a gépek valóban keményebben dolgoznak, s egy kicsit talán gyorsabban haladnak a sivatagban – de a súrlódás nagyon nagy. Sajnos sok cégvezető nem veszi észre, hogy nem az embereivel van a gond. Az emberekkel minden rendben van; a munkakörülmények okozzák a problémát. Ha ezt kijavítjuk, minden megy a maga útján.

A társas lények számára a bizalom olyan, mint a zsírozás. Csökkenti a súrlódást, és olyan körülményeket teremt, amelyek között sokkal jobb teljesítmények születhetnek. Ez olyan, mintha a hómobilt visszatennék a hóba: még egy gyenge teljesítményű hómobil is köröket verne a nagy teljesítményű, de nem megfelelő körülmények között működtetett társára.”

S végül *innováció vs. pénzügyi prioritások*: „Minél jobb termékeket, szolgáltatásokat és vásárlói élményt nyújt egy cég, annál inkább képes e termékek, szolgáltatások és vásárlói (helyesebben felhasználói – Osman P.) élmények keresletének ösztönzésére. A jobb termékek, szolgáltatások és vásárlói élmény leginkább az alkalmazottaknak köszönhető, akik kitalálják, megújítják, rendelkezésre bocsátják őket. *Ha az emberek a második helyre szorulnak a vállalat prioritásai között, a differenciálást felváltja a kommodizáció. Az innováció hanyatlik, és a rövid távú stratégiák, mint például az árverseny, hódítanak teret.*

Tény, hogy annál kevésbé lesz innovatív egy cég, minél több pénzügyi elemző vizsgálja. A The Journal of Financial Economics című pénzügyi napilapban 2013-ban megjelent cikk szerint, *ha nagyobb számú pénzügyi elemző tudósít egy cégről, az kevesebb – és kevésbé jelentékeny – szabadalmat tud felmutatni, mint ha kevesebben vizsgálják.* Ez azt az elméletet támasztja alá, miszerint *’az elemzők túlzott nyomást gyakorolnak a menedzserekre, akik emiatt rövid távú célokat próbálnak megvalósítani, ez pedig akadályozza a befektetést a hosszú távú, innovatív projektekbe’.* Azaz minél nagyobb nyomás nehezedik egy részvénytársaság vezetésére, hogy megfeleljen a külső befektetői kör elvárásainak, annál jobban beszűkül a jobb termékek és szolgáltatások előállítására való kapacitása.”

Dr. Osman Péter

Charles Duhigg: Okosabban, gyorsabban, jobban. Hogyan legyünk hatékonyabbak az üzleti és a magánéletben? HVG Könyvek, 2017; ISBN: 978 9 63304 451 3

Előhang # 1.: Ha válogatást készítenénk a képességekről, amelyek a gazdaságban a leginkább tekinthetők a 20. század Szent Gráljának, a hatékonyság kétségkívül köztük lenne. Ez érthető is: az olcsón bevonható erőforrások gyors szűkülésével a jobb kihasználáshoz kell folyamodni minden téren a gazdasági tevékenységek jövedelemtermelő képességének növeléséhez, sőt, egyre inkább már azok szinten tartásához is – ezt nevezzük a hatékonyság növelésének. Különleges erőforrás – termelési tényező – ebben a pénz. Ha a kínálata nem is szűkül, még ha elképzelhetetlenül nagy összegek gazdái/kezelői keresnek is a piacokon jó befektetési lehetőséget, a befektetők hozamelvárásainak állandó szorítása nem enyhül, s csúnya büntetést von maga után, ha az nem teljesül. Ez a nyomás ránehezedik a gazdasági tevékenységekre. A „játék neve” így minél többet kihozni az eszközökből, lehetőségekből, s ehhez szükségképpen magunkból és az embereinkből is. S Duhigg egyebek közt ráirányítja a figyelmet egy meghatározó jelentőségű – bár cseppet sem új felfedezést jelentő – tényezőre, jelesül, hogy gyakran szoros kölcsönhatás van az üzleti- és a magánéletben elért hatékonyságunk között.

Előhang # 2.: A 20. század egyik legszentebb kulcsszava a hatékonyság volt. Ma sincs másképp, de a fogalom tartalma sorsdöntő módon megváltozott. Korábban a nagyobb cégeknél és a szervezetek nagy hányadánál a feszes fegyelem volt az alapkövetelmény, betartani a rendet, a szabályokat és előírásokat. Mára ennek helyébe a kreativitás és az arra támaszkodó alkalmazkodás képessége lépett: bármilyen feladattal, váratlan helyzettel, problémával szembesül az ember, találja fel magát, ne segítségért kiáltson, ne álljon le arra várva, hanem sikeresen oldja meg. Fokozottan érvényes ez a csapatmunkára is, azzal, hogy a csapat tudjon ebben nagyon hatékonyan együttműködni. (Milyen zseniális a nyelv, ahogyan egymás mellé teszi a feltalálást, amelyhez kiemelkedő alkotóteljesítményt asszociálunk, és a „feltalálni magát” fogalmát, amelynek jelentése, hogy valaki sikeresen old meg váratlan helyzeteket, jól eligazodik ismeretlen terepen, hatékonyan küzd le útját álló nehézségeket, jól teljesít váratlan kihívásokkal szemben.) S a hatékonyság igénye – gyakran kényszere – mindinkább behatol az egyének életébe is, hogy képesek legyenek túlélni, lehetőleg az igényeik szerinti színvonalon. Ehhez kínál segítséget a könyv.

A szcenárió Duhigg szavával: „Ebben az új gazdaságban azok az emberek boldogulnak, akik tudják, hogyan kell önállóan dönteni, és miként kell beosztani az idejüket, az energiájukat. Képesek célokat kitűzni, meghatározni a feladataik fontossági sorrendjét, és tudják, miként döntsék el, hogy mely projekteket érdemes megvalósítani. Kutatások bizonyítják, hogy azok, akik képesek önmagukat motiválni, másoknál többet keresnek, és magasabb szintű bol-

dogságról, nagyobb elégedettségről adnak számot a családjukkal, a munkájukkal és az egész életükkel kapcsolatban.” (Kiemelések mindenütt a recenzió szerzőjétől.)

A szerzőről: A Wikipedia szócikkből idézve, 1974-ben született, a Yale-en szerzett diplomát, MBA-t a Harvard Business School-on. Újságíró, és két könyv szerzője. Egyike a New York Times csapatának, akik 2013-ban elnyerték a tényfeltáró újságírás Pulitzer-díját egy tíz cikkből álló sorozatért, amely az Apple és más technológiai cégek üzleti gyakorlatáról szól. A Wikipedia számos díját, kitüntetését sorolja, köztük 2010-ben a „United States National Academies National Academies Communication Award”. A *HuffPost*-ban szereplő bemutatásában olvasható, hogy 2007-ben „Golden Opportunities” cikksorozata bemutatta, hogyan igyekeznek cégek és befektetők hasznot húzni az idősödő amerikaiak gyorsan növekvő számából. Ezért egyebek közt megkapta a Hivatásos Újságírók Társaságának New York-i tagozata, a Deadline Club díját; amely 1925 óta támogatja és díjazza a New York-i újságírás legjavát.

A HVG ajánlójából: „Sokak szerint a hatékonyság azt jelenti, hogy többet vagy keményebben kell dolgoznunk. Charles Duhigg szerint az igazán hatékonyakat csupán az különbözteti meg elfoglalt társaiktól, hogy megválasztják, mely ambícióik megvalósításán fáradoznak, és mely céljaikat hagyják figyelmen kívül, valamint hogy milyen szervezeti kultúrát alakítanak ki vezetőként a csapatukban. Az Okosabban, gyorsabban, jobban nyolc kulcsfontosságú koncepciója (a könyv szövegében: 'elképzelés' – Osman P.) magyarázatot ad arra, hogy miért érnek el rendkívüli sikereket bizonyos emberek és vállalatok még a gyors változások közepette is. A szerző az idegtudomány, a pszichológia és a viselkedési közgazdaságtan legfrissebb kutatásaira támaszkodva bevezet a termelékenység tudományába, és bemutatja, hogy a mai világban a 'hogyan gondolkodunk' fontosabb annál, mint hogy 'mit gondolunk'”.

Pár karakteres mondat a könyvből

„Hatékonyság (itt értelemszerűen inkább hatékonyságra törekvés; a szöveg néha botlik – Osman P.) alatt azt az igyekezetünket értjük, hogy rájövünk, miként tudjuk az energiánkat, az intellektusunkat és a rendelkezésünkre álló időt a lehető legjobban kihasználni, miközben igyekszünk a legkevesebb erőfeszítésből a legtöbb értelmes dolgot kihozni. Ez egy tanulási folyamat, hogy miként boldoguljunk minél kevesebb stresszel és erőlködéssel, és hogyan legyünk eredményesek, hogy közben ne áldozunk fel minden mást, ami fontos számunkra az életben.”

„Ha össze tudunk kapcsolni valamilyen embert próbáló dolgot egy számunkra nagyon fontos döntéssel, akkor ez megkönnyíti a feladat elvégzését.” Tengerészgyalogos-kiképzési recept, de annak alapján, amit Duhigg elmond, számtalan más téren is jól használható lehet.

„Vannak emberek, akik remekül képesek színlelni a produktivitást. A szakmai önéletrajzuk egészen addig lenyűgöző, amíg rá nem jövünk, hogy a legnagyobb tehetségük valójában az önmarketingben rejlik.” A „produktivitás” itt ugyanazt jelenti, mint a hatékonyság.

„Olyan világban élünk, amelyben a munkatársainkkal a nap bármely órájában kommunikálhatunk, az okostelefonunk segítségével fontos dokumentumokhoz férhetünk hozzá, bármely információnak másodperceken belül utánajárhatunk, és szinte nincs az a termék, amelyet ne lehetne huszonnégy órán belül házhoz szállíttatni. ... Sok tekintetben ugyanolyan mélyreható gazdasági és társadalmi forradalmat élünk meg, mint amilyenek korábban az agrár- és az ipari forradalmak voltak.” De: Yuval Noah Harari zseniális SAPIENS – Az emberiség rövid története c. könyvében (Animus Kiadó, 2015) felveti, hogy civilizációnk történelmének „egyik legnagyobb átverése” a mezőgazdasági forradalom volt, mert a szabadon élő vadászó-gyűjtögetőkből röghöz kötött, folyamatosan gürcölni kénytelen földműveseket csinált. Erősen elgondolkodtató, vajon ez a gyönyörűséges mostani forradalmunk nem robban-e hasonló módon a képünkbe, hiszen nagyon úgy tűnik, hogy általa sikerül az életünk minden napját, napjaink szinte minden óráját a hasznosság ábrándképét kergető tennivalóknak szentelnünk. Valóban mind bámulatosabb eszköztárral és annak köszönhető hatékonysággal tesszük így, amit hasznosnak vagy szükségesnek tudunk, csak épp az a nagy kérdés, vajon mennyire jó, ha hagyjuk, hogy ez töltse ki az életünket, igazán jó-e, ha annyira igyekszünk hatékonyan élni és cselekedni, hogy közben életre már nem is marad sem időnk, sem energiánk.

„Amíg azt érezzük, hogy ellenőrzésünk van a dolgok felett, hajlandóbbak leszünk bele menni a játékba.” De sokféle horgon ez az illúzió a csali!

„Még a szókinszük sincs meg ahhoz, hogy az ambícióikról egyáltalán beszélgetni tudjanak.” A fejlett gondolkodás csapdája: amire nincsenek fogalmaink, arról sem gondolkodni, sem kommunikálni nem tudunk.

„A motivációteremtés szempontjából azok a leghatásosabb döntések, amelyek két dolgot tesznek: biztosítanak minket arról, hogy mi irányítunk, és tetteinket valamilyen magasztosabb jelentéssel is felruházzák.” Ez egyaránt lehet részlet a vezetés mesterségének, valamint a manipuláció művészetének a kézikönyvéből.

„A csapatok működésének mikéntje sok tekintetben lényegesebb, mint az, hogy ki van a csapatban.” E tétel igazán hitelt érdemel: Laszlo Bock, a Google humán műveleti osztályának vezetője előadásából idézi a szerző.

„A mérnökeink imádnak szoftverhibákat javítani, mert tudjuk, hogy 10%-kal nagyobb hatékonyságra is szert tehetünk azzal, hogy pár apróságot kijavítunk a rendszerben. De soha nem figyelünk az emberek közötti interakciók hibaelhárítására. Összeültetünk néhány nagyszerű embert annak reményében, hogy a dolog működni fog, aztán néha működik, néha meg nem, és a legtöbbször fogalmunk sincs arról, hogy ennek mi az oka. Az Arisztotelész Projekt az embereink közötti hibaelhárítás lehetőségét teremti meg.” A Google egyik nagy erőssége korai időszakától kezdődően az emberi erőforrások igen kreatív és gyakran innovatív kiaknázása. Ezt a kijelentést Duhigg a cég műszaki-analitikai részlegének – „a vállalat egyik legnagyobb csapatának” – vezetőjétől idézi. Könyve igen sokat merít a Google ösztönzést szolgáló kutatásainak az eredményeiből.

„Vannak emberek, akik tudják, hogyan legyenek hatékonyabbak. Nekem csak rá kell vennem őket, hogy megosszák velem is a titkukat. Ez a könyv a hatékonyság működésével kapcsolatos vizsgálódásaimnak és annak az igyekezetnek az eredményét tükrözi, hogy megértsem, miért lehetnek egyes emberek és vállalatok eredményesebbek másoknál.”

„A fejezetei leírják, mi a helyes módja a célok megfogalmazásának – a nagy ambícióktól az apró célkitűzésesekig –, és hogyan lettek hibás helyzetértékelésük megszállottjai Izrael vezetői a jom kippuri háború kitörését megelőzően. Kiderül, miért fontos, hogy döntéshozatalkor számos lehetőség felvázolásával tekintsünk előre, miért nem jó leragadni a reményeink szerint bekövetkező kimenetelnél, és hogy ennek a technikának a felhasználásával miként nyert meg egy nő egy országos pókerbajnokságot. Szó lesz arról, hogy a Szilícium-völgy egyes vállalatai miként nőttek óriásokká olyan 'elkötelezettségen alapuló kultúrák' kialakításával, amelyek akkor is támogatták az alkalmazottakat, amikor az ilyen elkötelezettségek egyre nagyobb terhet jelentettek.”

A szerző kutatásainak terjedelme: „Négy évvel ezelőtt léptem kapcsolatba Gawandéval (ő Duhigg szavával 'két lábon járó sikersztori', azaz a hatékonyság megtestesülése, tanulni akart erről tőle – Osman P.). Az azóta eltelt időben neurológusokat, üzletembereket, kormányzati tisztségviselőket, pszichológusokat és más, termelékenységgel, személyes hatékonysággal foglalkozó szakembereket kerestem fel. Beszéltem például a Jégvárás című Disney-film alkotóival, akiktől megtudtam, hogy az idő szorításában – éppen csak elkerülve a katasztrófát – miként sikerült a filmtörténet egyik legsikeresebb filmjét megcsinálniuk azzal, hogy egyfajta kreatív feszültséget hoztak létre az alkotói folyamat során. Beszélgettem a Google adatelemzőivel és a 'Saturday Night Live' első évadainak szerzőivel, akik szerint a szervezeti sikerük részben arra vezethető vissza, hogy egymás kölcsönös támogatásával és a kockázatvállalással kapcsolatban hasonló íratlan szabályokhoz tartották magukat. Interjút készítettem FBI-ügynökökkel, akik a folyamatalapú vagy agilis menedzsment és a Kalifornia állambeli Fremont régi autógyárának vállalati kultúrája segítségével oldottak meg egy emberrablási ügyet. Bejártam Cincinnati állami iskoláit, és láttam, hogyan alakította át egy oktatásfejlesztési kezdeményezés a diákok életét azáltal, hogy paradox módon megnehezítette az információk befogadását. A legkülönbözőbb emberekkel beszélgettem – pókerjátékosokkal, közforgalmi pilótákkal, tábornokokkal, vállalatvezetőkkel és kognitív szemléletű kutatókkal.”

A nyolc kulcsfontosságú elképzelés („elképzelés”: az angol szövegben „idea”, ami zavaróan sokjelentésű, ide feltehetően az elv illene legjobban): „Ahogy a legkülönbözőbb emberekkel beszélgettem, néhány kulcsfontosságú felismerés kezdett kikristályosodni bennem. Észrevettem, hogy újra és újra ugyanazok a fogalmak köszönnek vissza. Arra jutottam, hogy azoknak az okoknak a mélyén, amelyek miatt egyes emberek és vállalatok annyi mindent képesek véghezvinni, néhány jól körülhatárolható elképzelés rejtőzik. Nos, ez a könyv a hatékonyság növelése szempontjából legfontosabb nyolc elképzelést tárja fel. Az egyik fejezet például azt vizsgálja, hogy a kontrollálás érzése miként képes erősíteni a motivációt, és hogyan farag a

katonaság céltalan tinédzserekből tengerészgyalogosokat az 'akcióorientált' döntések megtanításával. Egy másik fejezet pedig azt tárgyalja, hogyan tudjuk mentális modellek létrehozásával fenntartani a koncentrációt, és hogyan akadályozta meg néhány pilóta beszélgetése 440 utas lezuhanását."

„E nyolc gondolatot egy erőteljes alapelv kapcsolja össze: *a hatékonyság nem arról szól, hogy többet kellene dolgoznunk vagy hogy keményebben kellene gürcölnünk.* Nem egyszerűen annak az eredménye, hogy több időt töltünk az íróasztalunknál vagy nagyobb áldozatot hozunk. *A hatékonyság inkább arról szól, hogy bizonyos döntéseket miként hozunk meg.* Hogy miként tekintünk magunkra, és hogy miként választjuk meg a napi döntéseink kereteit. Hogy milyen történetek ragadnak meg bennünk, és milyen kényelmes célokat hagyunk figyelmen kívül. Hogy milyen közösségi szellemet építünk a csapatunkban, és milyen kreatív kultúrát hozunk létre vezetőként. Ezek azok a dolgok, amelyek megkülönböztetik a csupán elfoglaltakat a valóban hatékony emberektől."

Erről szól a könyv: „Ma már tudjuk, valójában hogyan működik a hatékonyság. Tudjuk, mely döntések számítanak a leginkább, melyek visznek minket közelebb a sikerhez. Tudjuk, hogyan tűzzünk ki olyan célokat, amelyekkel a legmerészebb elképzeléseink is elérhetővé válnak; hogyan tekintünk egyes helyzetekre úgy, hogy problémák helyett rejtett lehetőségeket lássunk bennük; hogyan legyünk nyitottak az új, kreatív összefüggések felismerésére, és hogyan tanuljunk gyorsabban a rohamtempóban keletkező adatok megzabolázásával. (Nocsak! Ha valóban tudnánk mindezt, azt leírnák, s ezzel a továbbiakra nézve meg is szűnne a hatékonyság szakirodalma, az eddigi kötetek pedig nyugálmányba kerülnének. Persze ilyen könyv aligha születhet, hiszen a hatékonyság általános receptje kábé annyit ölelhetne fel, annyi konkrét segítséget adhatna, mint a szépmelékű Andrej Alexandrovics Zsdanov híres útmutatása: 'Írók, alkossatok remekműveket!'. Hatékornak mindig egy adott, többnyire igen sokrétű cél- és feltételrendszerben kell lenni, arra pedig általános recept nincs, csak gondolkodási és optimalizálási segédlet – amilyen ez a könyv is – Osman P.) *Ez egy olyan könyv, amely arról szól, miképpen ismerjük fel a valódi hatékonyságot fokozó döntéseket. Útmutató olyan ismeretekhez, technikákhoz és lehetőségekhez, amelyek életet változtatnak már meg.* (Magyarán: beváltak már a gyakorlatban – Osman P.) Vannak emberek, akik megtanulták, hogyan boldoguljanak kevesebb erőfeszítéssel. Vannak vállalatok, amelyek csodálatos dolgokat hoznak létre kevesebb ráfordítással. Vannak vezetők, akik átforgalmazzák a körülöttük lévőket. *Ez a könyv arról szól, hogyan legyünk okosabbak, gyorsabbak és jobbak mindenben, amit teszünk.*"

Egy „apróság” mindehhez: Tudjuk, a tőzsde spekulációs üzletkötői (azaz midőn az adásvétel azért megy végbe, mert mindkét fél az árfolyam jövőbeli változásán igyekszik nyerni) valójában a felek versenye abban, hogy melyikük tudja jobban eltalálni a kérdéses dolog tőzsdei árának jövőbeli alakulását. Ha egyszer az ilyen áralakulás egzakt módon kiszámíthatóvá válik, a tőzsde azonnal létalapját veszti, és megszűnik. Hasonlóképp, a hatékonyság

is versengés: a piaci szereplők a nyereségesség céljával versenyeznek abban, melyikük végzi hatékonyabban a tevékenységét – ezt szolgálják a fejlesztéseik, innovációik, s persze annak tanulása, hogyan lehetnek hatékonyabbak. Számukra a hatékonyságuk az egyik fő meghatározója annak, miként kerülhetnek a győztesek vacsorájára: az asztalhoz vagy az asztalra. Ha erre születne valami általános érvényű megoldás, a verseny örök természete miatt új eszközöket kellene találniuk mások legyőzésére, vagyis újabb fejezetet nyitnának a még nagyobb hatékonyságért folyó fejlesztésben.

Könyve mondandóját Duhigg a bevezetést követően nyolc fejezetre tagolja. Ezek:

- *Motiváció* – A kiképzőtáborok újragondolása, lázadás a nyugdíjasotthonban és a kontrollhely
- *Csapatok* – Pszichológiai biztonság a Google-nál és a „Saturday Night Live” című műsornál
- *Fókusz* – Kognitív alagúthatás, az Air France 447-es járata és a mentális modellek hatalma
- *Célmeghatározás* – Okos célok, feszített célok és a jom kippuri háború
- *Mások irányítása* – Egy emberrablás megoldása a lean és az agilis gondolkodás segítségével, valamint a bizalom kultúrája
- *Döntéshozatal* – Jövőbe látás (és nyereség a pókerben) a bayesi pszichológiával
- *Innováció* – Miként mentették meg Disney Jégvárását az ötletbrókerek és a kreatív kétségbeesés?
- *Az adatok befogadása* – Az információk tudássá alakítása Cincinnati állami iskoláiban

Régi mondás, hogy „a drágakőnek sok fazettája van”, azaz a fontos dolgoknak sok arca, vetülete. Az előbbi címek az őket követő tartalommal a hatékonyság keresésének vetületei, az életből vett példák, tapasztalatok, kutatási megállapítások bőséges felsorakoztatásával. Duhigg minden állítását, következtetését ilyenekkel támasztja alá.

A motiváció készség, amely tanulható: „Az önsegítő könyvek és a vezetői kézikönyvek a belső motivációt gyakran ábrázolják a személyiség statikus tulajdonságaként vagy egy olyan neurológiai számítás eredményeként, amelynek során tudat alatt összevetjük az erőfeszítéseinket azok hasznával. Kutatók szerint azonban *a motiváció ennél bonyolultabb dolog. Sokkal inkább készség.* Olyan, mint az olvasás vagy az írás, ami tanulható, és folyamatosan csiszolható. Arra jutottak, hogy *javíthatjuk az önmotiválást, ha megfelelő módon gyakorolunk. A trükk abban a felismerésben rejlik, állítják a szakemberek, hogy a motiváció előfeltétele az abbéli hit, hogy a tetteinket és a környezetünket képesek vagyunk irányítani.* Önmagunk motiválásához az kell tehát, hogy érezzük: kézben tartjuk a dolgokat.” Érdekesen kétélű az utolsó mondat. Ezek szerint ha reménytelennek tartjuk, hogy urai legyünk a dolgok menetének, akkor nem érezzük a belső késztetést, erőt a cselekvésre, hiszen úgy látjuk, hogy az erőfeszítésben eleve vesztesre állunk. Másrészt viszont ha erőt, motivációt akarunk felépíteni magunkban ahhoz, hogy valamit megtegyünk, ezek szerint azt azzal kell kezdenünk, hogy

meggyőzzük magunkat: sikerülhet! Különösen izgalmas ez egy csapatvezetői pozícióban. Ha úgy érezzük, nem tudunk felülkerekedni, és nem vagyunk a leplezés mesterei, a csapat is megérzi ezt rajtunk, és biztos a kudarc. Ha viszont a győzelem biztos hitét érzik bennünk, a motivációnk átragad, és követnek az elérhetetlennek tűnő megvalósításában. Messze világló példa erre Steve Jobs tör(het)etlen hitének és elszántságának hatása a csapataira. S a könyvben jól megmutatkozik: mindaz a technika, amelyet önmagunk motiválásához ad, ugyanígy felhasználható mások motivációjának a felkeltésére is.

Gyakorlati felhasználás: „Ezekből a meglátásokból motivációs elmélet született: a belső hajtóerő kialakításának első lépése, hogy lehetőséget adjunk az embereknek a döntésekre, ez pedig felébreszti bennük az önállóság és a belső függetlenség érzését. Kísérletekkel bizonyították, hogy az embereket azzal lehet nehéz feladatok teljesítésére motiválni, ha ezeket döntések, nem pedig utasítások sorozataként mutatják be nekik.”

Az önbecsapás haszna, ereje: Ki ugyan nem mondja Duhigg, ám kísérletes bizonyítékokra hivatkozva bemutatja, hogy az ember ebben sem racionális lény, s ez megmutatkozik abban is, hogy sokat megteszünk a szabadság pusztá illúziójáért. „Mindnyájan ismerjük azt a helyzetet, amikor csak vánszorgunk az autópályán a dugóban, és meglátunk egy kijárat táblát. Még akkor is le akarunk hajtani rajta, ha tudjuk, hogy úgy valószínűleg tovább fog tartani az út hazafelé. Ez annak a jele, hogy az agyunk izgalmi állapotba kerül a lehetőségtől, hogy átvehetjük az irányítást. Semmivel sem fogunk előbb hazaérni, de már attól jobb érzésünk lesz, hogy végre urai lehetünk a helyzetnek.” És „Hasznos tudás ez bárkinek, aki motiválni szeretné önmagát vagy másokat, mert megkönnyíti a cselekvési akarat kiváltását. Találjunk egy választási lehetőséget – szinte bármilyen megteszi –, amellyel közben tarthatjuk az irányítást. Ha küszködünk egy halom e-mail fásasztó és unalmas megválaszolásával, döntsünk úgy, hogy az inboxunk közepéről választunk ki egyet, hogy megválaszoljuk.”

A nagy barbatrükk: „A motivációt olyan döntések meghozatala váltja ki, amelyekkel azt demonstráljuk magunknak, hogy mi irányítunk. Hogy konkrétan milyen döntést hozunk, az kevésbé számít, mint annak a hangsúlyozása, hogy közben tartjuk a dolgainkat. A belső függetlenség érzése visz előre.” Ez is abba tartozik azonban, hogy semmit sem szabad eleve készpénznek venni. Vezetőként fel kell mérnünk, kik azok a csapatban, akiket ez valóban így működtet, és kik azok, akik szívesebben parancskövetők. Vannak, akik jobban tartanak a döntésekkel járó felelősségvállalástól, mint amennyire igénylik a szabadság érzését. Ne telepítsünk tehát döntéseket olyanokra, akik ezt inkább nyomasztónak, mintsem felemelőnek élik meg, mert ha megrogynak, bukhat rajta a csapat teljesítménye is.

Motivációépítés mesterfokon: Duhigg ennek egyik példjaként hozza az USA mai tengerészgyalogosainak kiképzését. A haderőnem parancsnokától, Charles C. Krulak tábornoktól idéz, aki kinevezése után az alapkiképzés megváltoztatásával kezdte. Irodalmi feldolgozásokból is tudható, hogy e tengerészgyalogosok hagyományos kiképzése feltétlen parancskövető „automatákat” nevelt belőlük – ami érthető is, hiszen olyan katonák kellettek, akik habozás nélkül mentek bele, parancsra, a legnehezebb, gyakran kilátástalan harci helyzetekbe

is. Napjaink harcmodorával viszont „a tengerészgyalogságnak egyre inkább olyan katonákra volt szüksége, akik képesek önálló döntéseket hozni. A tengerészgyalogosok – és ezt fenn hangsúlyoztatják – különböznek a többi katonától és tengerésztől. 'Elsőként érkezünk és utolsóként távozzunk – folytatta Krulak. – Rendkívüli önállóságra és kezdeményezőkézségre van szükségünk.' A mai világban ez azt jelenti, hogy a tengerészgyalogság olyan férfiakat és nőket akar a tagjai között tudni, akik a Szomáliához és a Bagdadhoz hasonló helyeken is képesek harcolni, ahol kiszámíthatatlanul változnak a szabályok és a taktikák, és ahol a tengerészgyalogosoknak gyakran kell önállóan, valós idejű döntéseket hozniuk a legmegfelelőbb soron következő lépésekről.”

A csúcsmodell létrehozása: „Pszichológusokkal és pszichiáterekkel együtt próbáltunk rájönni, hogyan tudnánk jobban végezni a dolgunkat, amikor önálló gondolkodásra tanítjuk ezeket az újoncokat – mondta Krulak. – Remek fiúk érkeztek hozzánk, de teljességgel hiányzott belőlük az irányérzék és a belső hajtóerő. Ahhoz értettek csupán, hogy mindenben a pusztá minimumot adják ki magukból. Hát mit lehet kezdeni egy csapat pancserrel? A tengerészgyalogosok nem lehetnek pancserok!’ Krulak beleásta magát a belső motiváció tanításával foglalkozó szakirodalomba. A legjobban az a néhány évvel korábbi kutatás keltette fel az érdeklődését, amely azt igazolta, hogy azok a tengerészgyalogosok voltak a legsikeresebbek, akik erős belsőkontroll-attitűddel rendelkeztek, mivel erősen hittek abban, hogy a saját döntéseik révén ők maguk képesek befolyásolni a sorsuk alakulását.”

Kontrollhely: Nem igazán dicséretes vonása e műnek, hogy Duhigg anélkül hoz be fontos fogalmakat, hogy elmagyarázná laikus olvasóinak, pontosan mit jelentenek azok. A szövegből azonban erre így is rájövünk (kicsit nehezíti ezt az olykor következtelen szóhasználat), s természetesen a mögötte álló dolog jelentőségére is. Ilyen a kontrollhely is, amely fentebb „belsőkontroll-attitűd”-ként kerül a képbe, s az irányításunk forrásának érzékeléséről, és ennek meghatározó szerepéről szól. Vajon hányunk tudja, hogy nekünk ilyenünk is van, s erősen beleszólhat a sikerességünkbe? S a „talajszintű”, pl. vállalati motivációs programok mekkora hányadánál számolnak ezzel?

Íme: „A kontrollhely az 1950-es évektől kezdve a pszichológia egyik fő kutatási területe. A kutatók feltárták, hogy a belső kontrollas emberek jellemzően önmagukat dicsérik vagy kárhoztatják a sikereik és a kudarcaik miatt, ahelyett, hogy a felelősséget rajtuk kívül álló okokra hárítanák. Az ilyen diákok például jó osztályzataikat a kemény munkájuknak, nem pedig természetes észbeli adottságaiknak tulajdonítják. A belső kontrollas üzletkötők egy elvesztett üzlet miatt önmagukat hibáztatják azért, mert nem voltak elég rámenősek, nem pedig a balszerencséjüket okolják. 'A belső kontrollhely összefüggésbe hozható a tanulmányi sikerrel, a magasabb fokú belső motivációval és társadalmi érettséggel, a stressz és a depresszió ritkább előfordulásával és a hosszabb élettartammal’ – írták pszichológusok a Problems and Perspectives in Management folyóiratban 2012-ben. A belsőkontroll-attitűddel rendelkező embereknek jellemzően magasabb a fizetésük, több a barátjuk, tovább tart a házasságuk, és nagyobb szakmai sikerekről és elégedettségéről tudnak számot adni. (Ha igaz, hogy a belső

kontrollhellyel bírók sikeresebben teljesítenek, ebből már következik, hogy több anyagi és szakmai megbecsülést kapnak a munkájukért, az ilyen elégedett embernek jobbra több a barátja és jobban működik a házassága is – hacsak nincs csúf természete – Osman P.)

Ezzel szemben a *külső kontrollhely* – az a vélekedés, hogy életünket elsődlegesen a rajtunk kívül álló események befolyásolják – a stressz magasabb szintjeivel mutat korrelációt, [gyakran] azért, mert az ilyen személyek úgy érzékelik a helyzeteket, hogy azok leküzdése meghaladja a képességeiket – állították a folyóiratban.

Tanulmányok igazolják, hogy a *kontrollhely képzéssel és visszajelzéssel befolyásolható*. Erre rögtön egy ezt igazoló kísérletet is bemutat a könyv.

Kontrollhelytréning: „A belső kontrollhely tanult készség – állítja Carol Dweck stanfordi pszichológus, aki maga is részt vett a fenti kutatásban. – A legtöbben életünk korai szakaszában sajátítottuk el. Vannak azonban olyanok, akikben a neveltetésük vagy a tapasztalataik elnyomják a belső függetlenség érzését, ezért elfelejtik, milyen nagy mértékben képesek befolyásolni saját életüket. Ilyenkor hasznos a tréning, mert ha olyan helyzetekbe hozzuk az embereket, ahol gyakorolhatják a kontroll érzését, ahol ez a belső kontrollhely újraéledhet, elkezdhetnek olyan szokásokat felvenni, amelyek azt az érzést keltik bennük, mintha felelősséggel tartoznának a saját életükért – és minél inkább így érznek, annál inkább képesek valóban irányítani önmagukat.”

US Marine Corps-kiadásban: „Krucik (az említett parancsnok – Osman P.) számára az ehhez hasonló kutatások jelentették a kulcsot ahhoz, hogy önállóságra tanítsák az újoncokat. Ha úgy tudná átalakítani az alapkiképzést, hogy az újoncokat a döntéseik feletti irányítás átvételére kényszerítse, akkor az később – reményei szerint – automatikussá válhat. Úgy hívjuk ezt, hogy »cselekvésorientáltságot« tanítunk nekik – mesélte. – Az elképzelés úgy működik, hogy amint az újoncok átvették az irányítást néhány helyzetben, kezdik megtanulni, milyen jó érzés is az. Senkinek sem mondunk olyat, hogy született vezető lenne. A »született« azt jelenti, hogy rajtunk kívül áll. Ehelyett arra tanítjuk őket, hogy a vezetés tanult készség, erőfeszítések eredménye. Arra ösztönözzük az újoncokat, hogy tapasztalják meg a kontroll izgalmát, azt a hihetetlen érzést, hogy felelősek valamiért. Ha sikerül rászoktatnunk őket erre, nyert ügyünk van.” Itt azonnal beugrik egy térben és műfajban igen távoli, ám nagyon is ideillő párhuzam: a japán Total Quality Management koncepciója és a Toyota nagysikerű menedzsmentinnovációja, a Toyota Kata, amit Japánon kívül is hasznosnak ítélték és átvettek (az utóbbihoz l. Mike Rother: Toyota-kata – Hogyan ösztönözzük munkatársainkat fejlődésre, alkalmazkodásra és kiváló eredményekre? – HVG Könyvek, 2014, Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2015/5. sz.) Ezeknél is arra törekcszenek, hogy a cég, a szervezet teljesítőképessége növelésének eszközeként arra tanítsák és ösztönözzék az alkalmazottakat, hogy felelősséget érezzenek az ott folyó munka minőségéért, s fejlesztési lehetőségeinek kiaknázásáért, s önállóan igyekezzenek tenni ezekért.

Folyamatos tudatosítás: [A tengerészgyalogosok] „kiképzőtisztjuktól tanulták, hogy amikor a legalján érzik magukat a megpróbáltatások miatt, akkor 'miérttel' kezdődő kérdéseket

kell feltenniük egymásnak.” – Te miért csinálod ezt? – kérdezte Quintanillától az egyik cimborája levegő után kapkodva, felelevenítve a hosszú gyalogtúrákon begyakorolt párbeszédet. – Hogy tengerészgyalogos lehessenek, és jobb életet teremthessek a családomnak – felelte Quintanilla.” *„Kraulak reformjai óta a tengerészgyalogságnál az újoncok megtartása és az új tengerészgyalogosok teljesítménymutatói egyaránt több mint 20%-kal nőttek. Kutatások azt jelzik, hogy az átlagos újoncok esetében a 'belső kontrollhely gyakorlása' jelentősen nő az alak kiképzés alatt.”*

„A tengerészgyalogság segít megértenünk, miként lehet megtanítani a belső hajtóerő kialakítását azoknál, akik addig kevésbé éltek a szabad akaratuk adta lehetőségekkel. *Ha ezek az emberek megtapasztalják, átélik az irányítás érzését, és gyakoroltatjuk velük a döntéshozatalt, azzal megtanulhatják, hogyan használják az akaraterejüket. És ha már tudják, miként lesz automatikus a szabad döntés, úgy a motivációjuk is magától értetődőbbé válik.*” „Vérükké váljék”: réges-régen az inasoktól megkövetelték, hogy munka után minden ízében csillogó tisztára takarítsák le a munkapadjukat. Elsősorban nem pusztán a rendért, tisztaságért, hanem hogy vérükké váljék az igényesség, automatikus szükségletükké a rend, s hogy ne hagyjanak „piszkosan” részleteket.

Tengerészgyalogos, nyugdíjas, egy srófra jár: „Ahhoz, hogy könnyebben motiváljuk magunkat, azt is meg kell tanulnunk, hogy a döntéseinket ne csak az irányításunk kifejeződéséként lássuk, hanem az értékeink és a céljaink megerősítéseként is. Ezért kérdezik az újoncok is a 'miérteket' egymástól – ez mutatja meg, miként kapcsolják össze a kis feladatokat a nagyobb törekvésekkel. Ennek a jelentősége egy sor olyan kísérletben is megfigyelhető, amelyet az 1990-es években nyugdíjasotthonokban végeztek. A kutatók arra voltak kíváncsiak, *miért van az, hogy egyes idősök jól elboldogulnak az ilyen létesítményekben, míg mások gyors fizikai és mentális hanyatlásnak indulnak.* A két csoport közötti kritikus különbséget a kutatók abban látták, hogy azok az idősök, akik jól elvoltak, olyan döntéseket hoztak, amelyekkel lázadtak a merev napirendi szabályok ellen, amelyeket az otthonok próbáltak rájuk kényszeríteni. ... A felforgatók ezekben az öntörvényű akciókban annak a bizonyítékát látták, hogy még mindig az ő kezükben van az életük irányítása. A lázadó nyugdíjasok átlagosan nagyjából kétszer annyit sétáltak, mint az otthon többi lakója. Egyharmaddal többet ettek. Jobban betartották az orvosaik utasításait, rendszeresebben szedték a gyógyszereiket, látogatták az edzőtermet, és tartották a kapcsolatot a családjukkal és a barátaikkal. *Ezek a lakók is éppen annyi egészségi problémával érkeztek a nyugdíjasotthonba, mint a többiek, mégis hosszabb ideig éltek, magasabb boldogságsszintekről számoltak be, és sokkal aktívabbak, ráadásul szellemileg is frissebbek voltak.*” Aligha erőltetett itt a neuroplaszticitásra utalni. Kutatások megmutatták, hogy agyunk működése hosszabb távon dinamikusan alkalmazkodik a funkcionális területeinek terheléséhez (lásd Norman Doidge: A változó agy – Elképesztő történetek az agykutatás élvonalából – Park Könyvkiadó, 2011, Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2011/3. sz. és Norman Doidge: Hogyan gyógyul az agy? – Figyelemre méltó felfedezések

és gyógyulások a neuroplaszticitás világából – Park Kiadó, 2016, Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2017/1. sz.) Ha az idős embertől az otthonbeli életét átfogó szabályrendszer elveszi az önálló döntések és az azokkal járó szellemi aktivitás lehetőségét, alighanem vagy megtöri ezt, vagy intellektuálisan beletompul, ami mentális hanyatlást hozhat rá. A szabályok rendszeres áthágásának „agymunkája” és izgalma viszont nyilvánvalóan rendszeresen edzi, frissíti az intellektusát, s a neuroplaszticitás logikája szerint az agyát is. S nemcsak rájuk, hanem minden felnőtt korosztályra érvényes, hogy ha az ember leszokik arról, hogy naponta birkózzék a döntéshozatalok terhével és kockázataival, hamar elveszítheti erre való készségét, majd előbb-utóbb a képességét is.

Intellektuális hatékonyság és annak motivációja a vállalati munkában a digitális korban – beszámolók sora mutatja a Google-t ennek kiemelkedő úttörőjeként, a céget, ahol – bölcs, és, kétségkívül hideg számítással – ötvözték a csúcskategóriás innovációs munkát az innovátorok játszóterével és wellneszközpontjával. Ezért is szerepel a Google a Csapatok fejezet egyik fontos példajaként és tapasztalatforrásaként. „A Fortune magazin hat egymást követő éven át szerepeltette a Google-t Amerika legjobb munkahelyeinek rangsorában. A vállalat vezetői úgy vélték, ennek az lehetett az oka, hogy azzal egyidejűleg, hogy a cég egy ötvenháromezer főt foglalkoztató nagyvállalattá nőtte ki magát, óriási erőforrásokat szentelt az alkalmazottak elégedettségének és hatékonyságának tanulmányozására. A Google embererőforrás-divíziójának részeként működő munkaerő-analitikai csoport több száz egyéb változó vizsgálata mellett olyan kérdéseket segített tisztázni, hogy vajon az alkalmazottak mennyire elégedettek a főnökeikkel és a munkatársaikkal, nem érzik-e magukat túlterheltnek, a munkájuk mennyire jelent számukra szellemi kihívást, mennyire érzik a fizetésüket méltányosnak, vagy hogy a munkájuk és a magánéletük egyensúlyban van-e. A részleg segített a munkaerő-felvételre és az elbocsátásokra vonatkozó döntések meghozatalakor, és részletes információval szolgált azokról, akiket elő kellene léptetni, valamint azokról, akiknek az előmenetele talán túl gyorsnak bizonyult. Alapvető célja az volt, hogy kissé jobba, ugyanakkor jóval hatékonyabbá tegye az életet a Google-nál. (Naná, hogy a cég nyereségesége szempontjából! – Osman P.) A munkaerő-analitika úgy vélte, hogy szinte nincs olyan magatartással kapcsolatos talány, amelyet elegendő adat birtokában ne lehetne megfejteni.”

Egyik nagy kutatásuk tárgya az volt, hogy mitől függ egy csapat hatékonysága. „Az elmúlt években a munkaerő-analitikai részleg legnagyobb vállalkozása egy olyan tanulmány volt, amely azt vizsgálta, mivel magyarázható, hogy egyes vezetők hatékonyabbnak bizonyulnak másoknál. A kutatók végül nyolc kulcsfontosságú vezetői készséget azonosítottak. A Project Oxygen kutatása szerint a jó vezető (1) jó coach; (2) felhatalmazást ad a munkatársainak, nem próbálja irányítani minden egyes lépésüket; (3) törődik a beosztottak sikereivel és jólétével; (4) eredményorientált; (5) begyűjti az információkat, és megosztja, amit kell; (6) támogatja a munkatársai szakmai előmenetelét; (7) világos jövőképpel és stratégiával rendelkezik; (8) és megvannak a kulcsfontosságú technikai készségei.”

„Az Oxigén rendkívül sikeres projektünk volt – idézte fel Abeer Dubey munkaerőanalitikai vezető. – Segített megvilágítani mindazt, ami egy jó vezetőt mindenki mástól megkülönböztet, valamint hogy miként segíthetjük elő a munkatársaink fejlődését. A projekt annyira hasznosnak bizonyult, hogy a Google egy újabb nagyszabású vizsgálatba fogott, amely Arisztotelész Projekt néven futott.” Duhigg részletesen bemutatja e kutatásukat is, és „Bárhogyan is rendezték azonban az adatokat, *szinte lehetetlen volt szabályszerűséget felfedezni bennük – vagy bizonyítékot találniuk arra, hogy egy csapat összetétele és sikeressége korrelálna egymással.* Összesen száznyolcvan csapatot vizsgáltunk meg, a vállalat minden részéből – mondta Dubey. – Temérdek adat állt a rendelkezésünkre, de semmi sem mutatott arra, hogy az egyes személyiségtípusok, a készségek és a tagok egyéni hátterei kombinációjának lett volna bármiféle jelentősége. *A szóba jöhető dolgok közül a »kicsoda«, úgy látszik, nem számít.* A leginkább zavarba ejtő azonban az volt, hogy időnként két csapatnak, amelynek szinte azonos az összetétele, valamint egymást átfedő tagsága is volt, rendkívül különbözött a hatékonysági szintje. A Google-nál jók vagyunk a szabályszerűségek feltárásában. Ám erős szabályszerűségeket ezúttal hiába kerestünk – tette hozzá Dubey.”

Csoportnormák: a jó csapatmunka sajátos konstrukció: integrálja a tagok hozzáállását, képességeit, hozzájárulását, munkáját, ám nem teszi azokat egyformává, hanem célszerűen kiaknázza azok különbözőségeit. Mondhatni, a csapat az a rendszer, amely a tagjai egyéni vektorait a kívánt cél irányába mutató eredővé integrálja – s a csapatmunka hatékonysága múlik azon, hogy ez miként sikerül. Ehhez adnak konstruktív keretet a csoportnormák.

„Idővel minden csoport lefekteti a maga közös szabályrendszerét, normáit a megfelelő viselkedéssel kapcsolatban. *Normák alatt a működésünket szabályozó hagyományokat, a viselkedési irányelveket és az íratlan szabályokat értjük.* Amikor egy csapat hallgatolagos konszenzusra jut arról, hogy a nézeteltérések elkerülése értékesebb a vitáknál, az egy érvényesülő norma. Ha egy csapat olyan kultúrát alakít ki, amely bátorítja a véleménykülönbségeket, és elutasítja a csoportgondolkodást, az egy másik uralkodó norma. *A csapat tagjai magánemberként viselkedhetnek bizonyos módokon – küzdhetnek a hatalom ellen, vagy előnyben részesíthetik a független munkavégzést –, de a csoporton belül gyakran olyan normarendszer érvényesül, amely felülírja ezeket a preferenciákat, és a csoport tiszteletben tartására ösztönöz.* „Az Arisztotelész Projekt kutatói arra a következtetésre jutottak, hogy *a csoportnormák jelentik a választ arra, miként fejlesszék tovább a Google csapatait.* Az adatok végül kezdtek összeállni – mondta Dubey. – Kiderült: a csapatoknál nem a »kicsoda«, hanem a »hogyan« kérdését kell kezelnünk.”

Duhigg részletesen ismertet egy egészen más, szó szerint létfontosságú területen végzett kutatást is, amely rávilágított a csoportnormák szerepére és jelentőségére: kórházakban elkövetett műhibák hátterét vizsgálták. Ez felhozta a dolog olyan oldalát is, amely nem kevésbé lényeges, mint a hibák kiváltó okai: jelesül, hogy az adott esetben az ottani csoportnormák mennyire bátorítják vagy épp gátolják az „elkövetőt”, hogy jelentse a hibát. Könnyen

belátható, hogy ennek minden területen kritikus jelentősége lehet a minőségbiztosításban. Az csak akkor működik, ha tiszta kép van az elkövetett hibákról, és kendőzetlen információ nyerhető azok kiváltó okairól.

Pszichológiai biztonság a csapatban: „Edmondson (ő vizsgálta a kórházakat – Osman P.) technológiai cégeket és gyárak üzemcsarnokait is felkereste, ahol azok felől az íratlan szabályok felől érdeklődött, amelyek a munkatársaik magatartását alakítják. ... Talált néhány olyan 'jó' normát, amely a jelek szerint minden esetben nagyobb termelékenységhoz vezet. A leghatékonyabb csapatokban például a vezetők arra biztatták az embereiket, hogy bátran fejezzék ki a véleményüket. Ezekben a csapattagok úgy érezték, nem kell titkolniuk egymás előtt a gyengeségeiket, és arról számoltak be, hogy retorziók nélkül állhatnak elő ötleteikkel. Ahogy e normák száma gyarapodott, kezdett felfigyelni arra, hogy mindegyiknek van egy közös jellemzője: az együvé tartozás érzését keltik, miközben kockázatvállalásra ösztönöznek. 'Ezt pszichológiai biztonságnak nevezzük – folytatta. – Ez a csapat tagjainak közös meggyőződését jelenti, hogy a csoportban biztonságban lehet kockázatot vállalni. Ebben a bizalmi légkörben a csapat tagjai közül senkit nem fognak zavarba hozni, elutasítani vagy megbüntetni azért, mert kifejezi a véleményét. A személyek közötti bizalom és a kölcsönös megbecsülés általános, az emberek pedig nyugodtan lehetnek önmaguk.'”

„A Google-nál a normák kutatása közben fedezték fel Edmondson értekezéseit. Úgy érezték, a pszichológiai biztonság fogalma mindent megragadott, ami az adatelemzéseik tanúsága szerint fontos volt a Google csapatai számára. A Google-felmérések által leghatékonyabbnak bizonyuló normák – a következmények nélküli kudarc lehetővé tétele, az eltérő vélemények tisztelete, mások döntéseinek szabad megkérdőjelezése, ahogy az abbéli bizalom is, hogy senki sem próbálja a másik helyzetét aláásni – mindegyike a munkahelyi pszichológiai biztonság érzetének valamely vonatkozását jelentette. 'Világos volt számunkra, hogy a pszichológiai biztonság fogalma a legfontosabb normákra mutatott rá – mesélte Julia (a munkaerő-analitikai részleg kutatója. A könyv karakteres példaként hozza, milyen szerepe volt a különféle csoportnormáknak az MBA tanulmányaiban a Yale Menedzsmentiskolán – Osman P.) – Az viszont már nem, hogy miként oktassuk ezeket a normákat a vállalaton belül.' ... 'Hosszú ideig ez volt az egymillió dolláros kérdés – mesélte Edmondson. – Azt tudtuk, hogy a csapattagoknak fontos, hogy nyitottak legyenek egymással. Azt is tudtuk, hogy fontos, hogy érezzék: ha valami rosszul sül el, hallathatják a hangjukat. De az ilyen viselkedés egymásnak is ugraszthatja az embereket. Nem tudtuk, mitől van az, hogy egyes csoportokban ugyan lehetnek összetűzések, mégis megőrzik a pszichológiai biztonságot, míg más csoportokban egy-egy konfliktusos időszak alatt minden szétesik.'” Meghatározó lehet a pszichológiai biztonság az alkotómunkában. Minél többet dolgozunk ilyen feladaton, legyen bár tanulmány, kutatás vagy fejlesztés, annál kevésbé tudjuk már azt kívülről vizsgálni – kell tehát a külső szem, amely felfedezi, amin esetleg átsiklottunk, amit elhibáztunk. Ilyen segítséget azonban csak akkor engedünk be, ha biztonságban érezzük magunkat.

Itt kell abbahagynunk, pedig a következőkben már az jön, hogy „Több bizonyítékot is találtunk egy általános kollektív intelligenciatényező meglétére, ami magyarázatot ad a csoportoknak a legkülönbébb feladatok teljesítése során mutatott teljesítményére – írták a két neves egyetem kutatói a Science-ben megjelent cikkben. – *Ez a fajta kollektív intelligencia magának a csoportnak a tulajdonsága, nem pusztán a tagoké.*” És a könyv a vázoltakon túl még igen sok tanulságot kínál – pl. egészen döbbeneteset a kognitív alagúthatásról, amelyből ráismerhetünk hétköznapi hibáinkra is –, hiszen tartalmának csak kis részébe pillantottunk bele.

Dr. Osman Péter

SUMMARIES

DECLARATION OF NON-INFRINGEMENT AND ITS CONNECTIONS WITH INFRINGEMENT SUITS

Dr Bettina Kövecses

The study aims to provide a comparative analysis of the non-infringement proceedings and patent infringement suits in Hungary. Special emphasis is made to the historic background of non-infringement proceedings in Hungary, the aim of these proceedings and the legislator's intentions laying behind this institution. Exploring the intertwining connection with patent infringement suits by introducing recent case law of the courts on the assessment of pending non-infringement proceedings, the uncertainty around the possibility of suspending a patent infringement suit is emphasized. The study provides an overview of foreign approaches as examples how to overcome the real or perceived dependency of these actions.

PATENTABILITY OF GENES IN EUROPE AND IN SOME MORE IMPORTANT ASIAN AND OVERSEAS COUNTRIES

Dr Tivadar Palágyi

This publication deals with the question of patentability of gene sequences in the USA, Australia, states of the European Patent Convention, India, Japan, Canada, China, and Russia.

THE TRADEMARKER CONCEPT – MARKETING PLAN FOR NATIONAL AWARENESS RAISING ON TRADEMARKS AND TRADEMARK APPLICATION ACTIVITY

Dr Katalin Ladányi

In 2015 the number of national trademark applications reached a 15 years rock-bottom. The Trademark Section of the Hungarian Intellectual Property Office not only recognized and identified the cause of this matter, but also developed a working plan to stop and reverse the regression of the number of trademark applications. As the executing body of the plan, the TradeMarker Team was established in 2016. The Team consists of the examiners of the National and International Trademark Section, who work voluntarily to reach all the goals

set in the working plan, increase the application activity of the market, educate the public in trademark matters and help future applicants to navigate between different types of intellectual property rights. The aim of the paper is to introduce the findings of the working plan and the TradeMarker marketing strategy to the public, while include a quick recap of the accomplishments and future plans of the TradeMarker Team.